

UNIWERSYTET ŁÓDZKI
WYDZIAŁ STUDIÓW MIĘDZYNARODOWYCH I POLITOLOGICZNYCH
KATEDRA TEORII POLITYKI ZAGRANICZNEJ I BEZPIECZEŃSTWA

**Finansowanie organizacji terrorystycznych na przykładzie
organizacji Hezbollah – diagnoza i ocena zjawiska**

MGR DAWID SAWA

ROZPRAWA DOKTORSKA NAPISANA POD KIERUNKIEM
DR HAB. RYSZARDA MACHNIKOWSKIEGO PROF.
UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2023

Spis treści

Streszczenie w języku angielskim.....	5
Wprowadzenie.....	7
I. Pozyskiwanie środków pieniężnych na działalność terrorystyczną.....	15
1.1. Sektor bankowy w kontekście przepływu pieniężnego na formacje terrorystyczne.....	22
1.1.1. Pranie pieniędzy jako realny instrument funkcjonowania podmiotów terrorystycznych.....	23
1.2. Narkobiznes jako źródło dochodu terroryzmu.....	26
II. Kształtowanie się sytuacji politycznej obszaru Bliskiego Wschodu w XX wieku – podłoże do rozwoju Hezbollahu.....	32
2.1. Droga do niepodległości Libanu jako przyczynek do powstanie Hezbollahu.....	35
2.1.1. Wojna domowa w Libanie.....	36
2.2. Iran jako istotny podmiot w formowaniu Hezbollahu.....	38
2.2.1. Rewolucja w Iranie 1979 i jej następstwa.....	42
2.3. Konflikt Izrael – Liban w latach 1982 – 2000.....	47
2.4. Rola Syrii w powstaniu organizacji Hezbollah.....	51
III. Działalność terrorystyczna Hezbollahu w XX wieku.....	62
3.1. Wewnętrzny wymiar terroryzmu na podstawie działań Hezbollahu w Libanie.....	64
3.2. Zamachy terrorystyczne jako metoda odstraszenia potencjalnego wroga w wymiarze zewnętrznym – strategia działania Hezbollahu.....	71
IV. Rola i pozycja Hezbollahu w XXI wieku.....	82
4.1. Udział Hezbollahu w II wojnie Izraela z Libanem w 2006 roku.....	83
4.2. Liga Arabska a II wojna izraelsko – libańska.....	91
4.3. Globalne znaczenie Hezbollahu w kontekście wojny na Ukrainie w 2022 roku.....	95

V. Wewnętrzny i zewnętrzny wymiar finansowania Hezbollahu.....	101
5.1. Liban w kontekście wpływów finansowych Hezbollahu.....	102
5.2. Zewnętrzny wymiar finansowania Hezbollahu.....	111
5.3. Realizacja interesów irańskich a finansowanie Hezbollahu.....	113
5.4. Działania ekonomiczne Hezbollahu w kontekście wojny syryjskiej.....	122
5.5. Obecność Chin na Bliskim Wschodzie i wsparcie Korei Północnej jako ważny czynnik wzmacniający aspekt finansowy Hezbollahu?.....	128
5.6. Ataki asymetryczne w państwach świata Zachodu w kontekście finansowania Hezbollahu.....	130
5.7. Wymiar finansowy w kontekście działalności Hezbollahu w Ameryce Łacińskiej..	134
5.8. Narkobiznes a aspekt finansowy Partii Boga.....	139
Zakończenie.....	147
Bibliografia.....	153

Streszczenie w języku angielskim

Despite its long history of existence, the phenomenon of terrorism is still a serious problem for many states and their governments and societies. Unpredictability and determination of attackers is still a relevant challenge. Uncertainty of current times which may manifest through the new migration crisis is possible to influence or even strengthen chaos and global destabilisation. All these factors may lead to terrorists' invigoration as through their activity they are able to induce havoc and the general paralysis of modern societies including institutional dimension.

This doctoral thesis is the original research material presenting the phenomenon of financial supporting of the terrorism in the narrow and the wide context using the case study of Hezbollah organization in Lebanon. The first chapter describes the general financial support of the criminal groups and terroristic organisations. The second shows the complex dependence in such aspects as: political, social, cultural, and what is significant religious, in the context of forming of the political party and terrorist organisation Hezbollah (Party of God, Party of Allah). The other issue of this doctoral thesis brings up the topic of the inner and the external terrorist activity of Hezbollah, whose main target of attack is Israel, which is treated in this case as the "enemy entity". The most significant matter of this whole thesis is the way of financial support of the Party of Allah. Despite its functioning in Lebanon as a political party, which undoubtedly connects with financial profits, there is also an external factor, namely Iran as a dominating power who supports Hezbollah financially. In the context of external financial sources for the Party of God it should not be omitted the issue of Narcobusiness, diamonds trade and the transfer of money from Lebanese diaspora through the hawala system. The result of the conducted research is to indicate the political and economic problem of fuelling terrorist activity of Hezbollah on a regional as well as global scale with the meaningful finance assistance.

The presented thesis is interdisciplinary as it covers the issues of political and economic sphere. The first field covers the new stage of functioning of the Middle East countries in the context of the end of the colonial policy of the European countries as well as forming the political scene of Lebanon, especially after the end of the civil war there. At this point the political situation in Iran and Syria, which are considered to be the promoters and supporters of Hezbollah, should be also mentioned here. The economic sphere is closely related to the financial condition of the countries subsidizing the Party of Allah as it results in the proper

financing dimension. What is associated with it, is the general evolution of technology that facilitates gaining the financial support through the other sources like bank sector and the money laundering issue. Furthermore, it can also influence the economic destabilisation of Latin American countries or the African continent, where criminal activity evolves towards drug trafficking and where money sources are laundered by the bank sector and they are used to finance terrorism.

The research methodology is an essential element of this thesis. In every section there is an analysis of documents that are crucial in the point of view of the problem and the purpose of this research. The historical method used in this work covers the description of the stages of erection and functioning the Hezbollah organisation, from the genesis to the present day. The behavioural method is also an important part of this study as it was the basis of the conducted interviews, which were in form of research questions asked to the experts to solve the problem of Hezbollah issue as well as its financing. On the basis of decision method, it is possible to trace the motives of the made decisions in the context of transferring the money for the Party of Allah.

Key words: Hezbollah, financing, terrorism, Iran, Israel, Syria, Middle East

Wprowadzenie

Polityka i ekonomia to dwie nieodzowne dziedziny determinujące życie ludzkie. Antagonizmy w powyższych zjawiskach doprowadziły do kolizji w relacjach społecznych, a instytucje głównie o charakterze państwowym otrzymały nowe powinności i cele, aby normalizować stosunki międzyludzkie, co z pewnością stanowi wyzwanie i zadanie trudne do wcielenia w życie. Brak skutecznego panaceum wyżej wymienionych ośrodków może doprowadzić do powstania działań asymetrycznych kojarzonych głównie z terroryzmem. Dokonujący wyżej wymienionego aktu chcą doprowadzić z jednej strony do zwrócenia uwagi na problem, który w ich mniemaniu jest fundamentalny, a z drugiej chcą zastraszyć i wywrzeć odpowiedni nacisk na decydentów, którzy w mniemaniu atakujących dysponują odpowiednim instrumentarium, aby rozwiązać problem społeczny będący skutkiem działań polityczno – ekonomicznych.

Terroryzm to zjawisko, które nie tylko jest konsekwencją wspomnianej wyżej polityki i ekonomii, jego rozwój wynika z pobudek ideologicznych, zaszłości historycznych, różnic kulturowych lub religijnych. Dlatego o ile próba jednoznacznej definicji nie jest problematyczna o tyle znalezienie przyczyny, czy przyczyn dla której lub których powstała nie zawsze jest jednoznaczna i wymaga głębokiej analizy badawczej, aby móc precyzyjnie zdefiniować omawiane zjawisko.

Tematem niniejszej rozprawy doktorskiej jest: „Finansowanie organizacji terrorystycznych na przykładzie organizacji Hezbollah – diagnoza i ocena zjawiska”. Został on wybrany, z racji nietypowości i oryginalności funkcjonowania a wcześniej powstania szyickiej organizacji o nazwie Hezbollah, zwanej także Partią Boga lub Partią Allaha. Jego uformowanie jest związane z inwazją Izraela na południowy Liban w 1982 roku. Warto podkreślić, że choć wspomniana organizacja terrorystyczna, która jednocześnie pełni funkcję partii politycznej w Libanie powstała na Bliskim Wschodzie to spektrum jej oddziaływania jest bardzo szerokie, co wpisuje się w obręb teorii globalizacyjnej, a wychodzi poza obszar regionalizmu omawianego zjawiska. Przyczyną takiego stanu rzeczy nie jest wspomniane zjawisko globalizacji lecz szeroki zasięg finansowania samego Hezbollahu. Temat ten został podjęty z racji jego ważności i faktu, że społeczeństwo międzynarodowe funkcjonuje w dobie niepewnych czasów, a co jest z tym związane także i wielu niebezpieczeństw. Duża ilość organizacji terrorystycznych czerpie korzyści zarówno materialne jak i niematerialne z ogólnie rozumianej destabilizacji na świecie. Hezbollah jest specyficznym podmiotem, ponieważ pełni funkcje protektora swojego głównego promotora, którym jest Islamska

Republika Iranu, gdzie trzon społeczny stanowią szyici, którzy reprezentowani są przez Hezbollah w Libanie. Protekcja tego państwa jest dla Partii Allaha nadrzędnym zadaniem i nie dotyczy tylko obszaru Bliskiego Wschodu, ale i miejsc, w których racja stanu Teheranu jest zagrożona. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest oprócz wspólnoty na bazie religijnej szyizmu, a więc jednego z głównych nurtów współczesnej religii mahometańskiej, także czynnik finansowy. Podobnie rzecz wygląda w przypadku Syrii, która dla wspomnianego Hezbollahu jest ważnym ogniwem funkcjonowania. Autor bada silny układ klientelizmu pomiędzy szyickim Hezbollahem a Iranem i Syrią, gdzie za ochronę i wypełnianie racji stanu Teheranu i Damaszku Partia Allaha otrzymuje między innymi fundusze na finansowanie swoich poczynań, także o charakterze terrorystycznym. Spoiwem i źródłem dla funkcjonowania wszystkich trzech podmiotów jest walka z Izraelem i jego głównymi sojusznikami, wśród których można wymienić Stany Zjednoczone Ameryki jako najważniejszych przeciwników dla wyżej wspomnianych państw.

Przedmiotem badań w powyższej rozprawie doktorskiej jest analiza związku przepływu finansowego dla Hezbollahu z jego poczynaniami na rzecz donatorów. W tym celu istotne jest zbadanie transferu pieniądza zarówno w ujęciu wewnętrznym jak i zewnętrznym. W pierwszym wymiarze przekazu pieniądza najistotniejsze jest wskazanie na wymiar polityczny, gdzie pieniądze do partii politycznych trafiają, ponieważ te zasiadają w parlamencie krajowym, w tym przypadku mowa o Libanie. Drugi wymiar to zewnętrzny aspekt transferu środków materialnych z wiodącą rolą Islamskiej Republiki Iranu, która na rzecz szyickiego Hezbollahu przekazuje największe kwoty pieniędzy. To co scala Teheran i Hezbollah poza walką z Izraelem jest wyrażone w szyizmie, który w Iranie należy do wiodących a w Libanie do głównych nurtów wiary islamskiej.

Celem badań niniejszej rozprawy doktorskiej jest dowiedzenie tego, jak dużą rolę i znaczenie ma fakt ulokowania w odpowiedniej kulturze i kontekście historycznym Hezbollahu w połączeniu z przepływem finansowym dla Partii Boga. Wpływ pieniądza w ujęciu dywersyfikacji budują i wzmacniają pozycję Hezbollahu nie tylko w przestrzeni regionalnej, ale także globalnej.

Problemem badawczym rozprawy doktorskiej zatytułowanej: „Finansowanie organizacji terrorystycznych na przykładzie organizacji Hezbollah – diagnoza i ocena zjawiska”, jest próba powiązania procesu pozyskiwania przez Hezbollah środków finansowych z działalnością tej organizacji, rozumianej jako podmiot terrorystyczny. Wobec zewnętrznych

państw – donatorów Hezbollah zaciąga w ten sposób pewien dług, który spłacany jest nie w walucie, tylko w działalności, która jest korzystna dla państw – donatorów. Z kolei pozyskując środki z działań przestępczych organizacja ta wchodzi w relacje z przestępczością zorganizowaną lub łamie prawo krajowe (produkcja i dystrybucja narkotyków). Autor niniejszej rozprawy doktorskiej zdaje sobie sprawę, że szacunki dotyczące wielkości pozyskanych środków przez tę organizację mogą okazać się niekompletne w związku z tajnością dokumentów wywiadowczych, w których są opisywane. Ponadto, co trzeba jasno podkreślić, wywiady zagraniczne nie są w stanie w sposób pełny i optymalny zagwarantować, że pozyskane przez nie informacje są pewne i kompletne. Ich ujawnienie mogłoby oznaczać, że Hezbollah przemodeluje swój system finansowania, czego skutkiem będzie konieczność podjęcia dalszej inwigilacji nowo wykorzystanych form przekazu pieniądza przez grupy przestępcze, czy organizacje terrorystyczne, a za taką uznaje się szyicki Hezbollah. Być może jest też tak, że wywiady państw zagranicznych nadal pracują nad pełniejszym rozpracowaniem systemu dokapitalizowania organizacji terrorystycznych i stąd trudno jest im oszacować dokładne kwoty przez nie pozyskiwane. Całkowita wiedza w tym względzie doprowadziłaby do usunięcia z przestrzeni publicznej zagrożenia terrorystycznego, bowiem finanse stanowią najistotniejszy element funkcjonowania organizacji terrorystycznych, analogicznie rzecz kształtuje się w przypadku innych podmiotów, a tak przecież nie jest. Istnieje ogromne prawdopodobieństwo, że na skutek rozwoju technologicznego, czy szeroko pojętej innowacyjności nastąpią wspomniane działania zaradcze, jak również silne wzmocnienie zjawiska prewencji w kontekście przeciwdziałania finansowaniu oraz wszelkiej działalności Hezbollahu, która może dotyczyć aktów terrorystycznych dokonanych przez Partię Allaha jako jednego ze sprawców. Rewolucja technologiczna jest i będzie ważnym narzędziem dla udaremnienia wszelkich prób terrorystycznych oraz przekazu finansowego dla wspomnianych podmiotów parających się działaniem zastraszającym, niezgodnym z literą prawa.

Organizacje terrorystyczne działają na kilku płaszczyznach: wewnętrznych oraz zewnętrznych. W kontekście Hezbollahu ten drugi aspekt ma miejsce w przypadku walk z Izraelem w XX i XXI wieku, co niewątpliwie poszerza spektrum oddziaływania tego podmiotu na arenie międzynarodowej. Finansowanie Hezbollahu to istotny element składowy mający znaczenie i umożliwiający poczynania o charakterze globalnym. Tym samym to ogniwo jest pierwszoplanowe, bowiem bez adekwatnych zasobów finansowych wszelkie działania i plany tej organizacji stałyby się niemożliwe do zrealizowania. W ujęciu

wewnętrzny stała płynność finansowa to gwarant silnej roli, jaką pełni ta organizacja w Libanie.

Iran i Syria uznają Hezbollah za istotne narzędzie dla realizacji swojego interesu narodowego, ponieważ dzięki pomocy finansowej ze strony tych państw Hezbollah jest aktywnym podmiotem w stosunkach wewnętrznych w Libanie oraz w relacjach międzynarodowych.

Przyszły konflikt na Bliskim Wschodzie może stać się sposobnością dla zwiększenia pozycji Hezbollahu jako partii politycznej w Libanie. Jest to możliwe przy założeniu, że częścią konfliktu stanie się ponownie Liban, a atakującym będzie Izrael, wcześniej były to lata 1982 – 2000 i 2006 rok. Partia Allaha, dysponująca silnym skrzydłem militarnym i mająca doświadczenie w walce z wcześniej wspomnianym krajem jawi się jako naturalny protektor ludności libańskiej, co w prosty sposób prowadzi do zwiększenia jego pozycji politycznej.

Do pytań badawczych należą:

1. Jak wygląda przepływ finansowy Hezbollahu w ujęciu ścisłych związków z Iranem?
2. Jaki wpływ na finansowanie Hezbollahu mają ataki asymetryczne tej organizacji w zachodniej Europie?
3. Jak kształtują się finanse Hezbollahu wzięwszy pod uwagę zjawisko narkobiznesu?
4. Jakie korzyści finansowe czerpie Hezbollah z obecności w Ameryce Łacińskiej?
5. Jaka jest rola i znaczenia diaspory libańskiej w ujęciu finansowym Hezbollahu usytuowanej w Ameryce Południowej?
6. Jakie korzyści finansowe uzyskał i uzyskuje Hezbollah w kontekście wojny domowej w Syrii od 2011 roku?
7. Jakie działania można podjąć aby zastopować przepływ finansowy Hezbollahu?

W niniejszej pracy doktorskiej została zastosowana następująca metodologia:

1. Analiza źródeł pisemnych i dokumentów – na jej podstawie poddano badaniu kwestie dotyczące przyczyn formowania się szyickiego Hezbollahu w kontekście kwestii kulturowych, tożsamościowych. Ponadto za pośrednictwem tej metody możliwe było przeanalizowanie aspektu finansowania jako zjawiska ogólnie występującego w kontekście

organizacji terrorystycznych sensu largo z jednej strony i z drugiej sensu stricto w ujęciu Partii Allaha.

2. Metoda historyczna – za jej pośrednictwem w sposób szczegółowy poddano badaniu kształtowanie się oraz ewolucję szyickiego Hezbollahu uwzględniając element historyczny od 1982 roku po dziś dzień. Wnikliwej analizie poddano rozwój Hezbollahu nie tylko w wymiarze terrorystycznym, ale także politycznym.

3. Metoda behawioralna – na jej podstawie uwypuklono szczegółowy mechanizm finansowania Hezbollahu zarówno jako organizacji terrorystycznej oraz partii politycznej. W tym względzie niezbędne okazały się wywiady z ekspertami z dziedziny szeroko rozumianego bezpieczeństwa międzynarodowego oraz stosunków międzynarodowych.

4. Metoda decyzyjna – za jej pośrednictwem ustalono proces podejmowania decyzji w kontekście finansowania. Tu warto wyszczególnić relacje w podejmowaniu decyzji w ujęciu państwo – organizacja terrorystyczna oraz stopień zależności i oczekiwań w ujęciu transferu pieniądza.

W napisaniu powyższej rozprawy doktorskiej posłużyło wiele dokumentów. Do najistotniejszych należą: Brylew M, Liban Religia – Wojna – Polityka, gdzie chociażby było możliwe wykazanie uzyskania niepodległości Libanu. Domeracki K, Hezbollah i jego wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe, opisuje między innymi kwestie Izraela, Libanu oraz Iranu co jest istotnym elementem dla przedstawianej rozprawy doktorskiej. Ożarowski R, Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie. To właśnie ta książka dała sposobność zbadania i prześledzenia przyczyn chociażby Organizacji Wyzwolenia Palestyny w Libanie, bezpośredniej przyczyny ataku Izraela na południowy Liban. To z kolei dało impuls do powstania Hezbollahu. Kolejna książka autorstwa: Jaber, H, Hezbollah walka i zemsta, dała sposobność szczegółowego uwypuklenia i prześledzenia powstania Partii Allaha. Książka autorstwa: Hitchcock M, Iran and Israel: Wars and Rumors umożliwia prześledzenie myśli ideologicznej Islamskiej Republiki Iranu, która została zaimplementowana przez szyicki Hezbollah. Machnikowski R. M, Zabójcze idee. Co próbują nam przekazać terroryści?, uwypukla pierwszą wojnę Izraela z Libanem i podkreśla trudy tego konfliktu. Bergman R, Powstań i zabij pierwszy, opisuje działania terrorystyczne Hezbollahu w niezwykle szczegółowy i analityczny sposób co niezwykle pomogło w konstrukcji niniejszej pracy doktorskiej. Fyderek Ł, Pretorianie i technokraci w reżimie politycznym Syrii, daje sposobność do omówienia wewnętrznej polityki państwa syryjskiego

wraz z istotną rolą Hezbollahu co jest kluczowe dla niniejszej pracy doktorskiej. Z kolei Kuczyński M., w książce zatytułowanej: *Krwawiąca Europa. Konflikty zbrojne i punkty zapalne w latach 1990 – 2000*. Tło historyczne i stan obecny, przedstawia rolę Hezbollahu w zamachach dokonanych w latach 80 – tych XX wieku we Francji co zostało wykorzystane w rozprawie doktorskiej, przez to udowadnia ich przestępczą działalność poza granicami Libanu. Powyższe informacje ze wskazanych pozycji książkowych to jedynie przykład wiedzy, analiz, badań na temat Hezbollahu, autor niniejszej rozprawy doktorskiej znalazł w nich, podobnie jak w innych dokumentach bardzo wiele innych istotnych informacji, które ubogacają wspomniany doktorat.

W kontekście samego finansowania Hezbollahu kluczowe są wywiady z ekspertami, które przeprowadził autor przedstawianej rozprawy doktorskiej. Do grona specjalistów w dziedzinie nauk politycznych oraz bezpieczeństwa, z którymi został przeprowadzony wywiad należą: dr hab. Rafał Ożarowski oraz dr Robert Reczkowski.

Jeśli chodzi o strukturę pracy to składa się ona z wprowadzenia, pięciu zasadniczych rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii jako rezultatu kwerendy źródeł badawczych.

W pierwszym rozdziale zaprezentowano analizę zjawiska finansowania terroryzmu. W tym aspekcie można wyodrębnić określoną formę przepływu środka pieniężnego, jak również próby utrudniające zastopowanie procesu transferu środków pieniężnych na rozwój organizacji/podmiotów terrorystycznych, czy szeroko rozumianych grup przestępczych. Tego rodzaju działania z pewnością sprawią, że terroryści zaczną poszukiwać innych form finansowania jednakże zjawisko monitoringu i rozwoju technologicznego może w istotny sposób te próby zastopować.

W drugim rozdziale przedstawiono rys historyczny formacji politycznej i zarazem organizacji terrorystycznej jaką jest szyicki Hezbollah. W tym względzie nie pominięto kwestii Libanu, gdzie Hezbollah pełni funkcję partii politycznej oraz nurtów Islamu (szyizm i sunnizm). Ponadto została opisana rola i znaczenie Islamskiej Republiki Iranu jako kraju, uchodzącego za istotnego promotora wspomnianej organizacji. W tym rozdziale poddano analizie niestabilną i zarazem trudną sytuację na Bliskim Wschodzie, która niewątpliwie dotyczy konfliktu zbrojnego pomiędzy Izraelem a Libanem w XX wieku (początek 1982 rok). Wydarzenie to doprowadziło i tym samym jest datowane jako bezpośrednia przyczyna powołania szyickiego Hezbollahu, co także zostało wyeksponowane. Tu także należy

wymienić rolę i pozycję Syrii w kontekście ewolucji Hezbollahu oraz współpracy Damaszku z wyżej wspomnianą formacją.

W trzecim rozdziale została opisana kwestia poczynań organizacji terrorystycznej, którą jest Hezbollah w XX wieku. Jej działalność została przeanalizowana zarówno w wymiarze wewnętrznym jak i zewnętrznym. Ten pierwszy traktować należy jako arena poczynań wyżej wymienionego podmiotu wewnątrz Libanu, drugi z kolei odnosi się do aktywności Partii Allaha poza granicami Bejrutu. W tym względzie trzeba wymienić Francję jako jedno z państw próbujących stabilizować sytuację w Libanie podczas pierwszej wojny tego państwa z Izraelem w 1982 roku. W dalszej kolejności na uwagę zasługuje poddanie analizie ataku terrorystycznego w Argentynie w latach 90 – tych XX wieku na cele wzięto społeczeństwo Izraela.

W czwartym rozdziale zbadano rolę Hezbollahu w XXI wieku, gdzie głównym wydarzeniem stała się wojna Hezbollahu z Izraelem w 2006 roku, która zakończyła się zawieszeniem broni po 33 dniach walki (niektóre źródła wskazują, że wojna ta trwała 34 dni). W owym konflikcie oraz w ewolucji Hezbollahu w XXI wieku nie można pominąć roli Ligii Arabskiej, która na Bliskim Wschodzie obszarze tak ważnym dla Hezbollahu odgrywa ważną rolę jako organizacja regionalna, która znajduje się na kursie kolizyjnym z Partią Allaha. W tym rozdziale przedstawiona została także kwestia związku Hezbollahu z wojną na Ukrainie w 2022 roku. W tym względzie próbując sprowadzić dyskusję do sumy różnych hipotez w tej sprawie nie zmienia faktu, że pojawienie się w kontekście wojny w wyżej wspomnianym państwie Partii Allaha jest obrazem rzeczywistym i zapewne ta organizacja uczestniczy albo czynnie, albo biernie werbując aktyw ludzki do tego konfliktu.

W piątym rozdziale analizie została podjęta kwestia finansowania wspomnianego tworu terrorystycznego w wąskim i szerokim znaczeniu tego pojęcia. W tym względzie nie można pominąć profitów finansowych, które płyną do Hezbollahu z tytułu funkcjonowania w Libanie. W wyżej wymienionym rozdziale przeanalizowana została kwestia wspomnianego wyżej państwa jako bytu w ramach którego funkcjonuje Hezbollah oraz tego jaki wpływ na wymiar ekonomiczny wywiera na wspomnianej organizacji państwo ze stolicą w Bejrucie. Podkreślenie znaczenia Hezbollahu jako partii politycznej, gdzie funkcjonuje on wraz z innymi podmiotami politycznymi nie może przysłonić głównego charakteru tej organizacji, będącej przede wszystkim bytem terrorystycznym, gdzie w wymiarze wewnętrznym jest chociażby Al – Qard Al Hasan Association, który można zestawić ze sponsoringiem

terrorystycznych poczynań Hezbollahu. Między innymi takie działanie w połączeniu z silnym wymiarem korupcyjnym doprowadzają Liban ku katastrofie ekonomicznej. Ponadto we wspomnianym rozdziale została przeanalizowana kwestia zewnętrznego wymiaru finansowania Partii Allaha. W tym znaczeniu istotna okazuje się sprawa realizacji interesu narodowego Iranu jako państwa dbającego o zaplecze, czyli wymiar finansowy Hezbollahu, istotnego gwaranta bezpieczeństwa dla Teheranu. Kwestia wojny domowej w Syrii i zaangażowanie tej organizacji jest istotne dla obu tych podmiotów także z punktu widzenia aspektu ekonomicznego dla Partii Allaha. Chińska Republika Ludowa wraz z Koreą Północną to kolejne podmioty zaangażowane i zainteresowane inwestowaniem w Libanie oraz czego nie można wykluczyć finansowaniem Hezbollahu, działając się można tak dlatego, ponieważ ta organizacja nie ma żadnych instrumentów kontrolnych tak ważnych w demokracjach, które patrzą władzy na ręce. Tego rodzaju działanie ma przede wszystkim na celu zaakcentowanie swojej obecności na Bliskim Wschodzie, a co także jest z tym związane realizacją racji stanu Pekinu. W tym rozdziale analiza badawcza dotyczy także przepływu finansowego od lub ze strony diaspory libańskiej, która usytuowana jest między innymi w Ameryce Łacińskiej. Mowa tutaj o takich państwach jak: Wenezuela, czy Paragwaj. Przepływ finansowy to również narkobiznes, który pełni rolę uzupełnienia głównego finansowania ze strony Iranu, choć korzyści z tego płynące mogą w przyszłości czasowej stać się istotnym źródłem finansowania, jeśli dodać do tego handel diamentami, to irańskie źródło finansowanie może przestać być główną podstawą ekonomii Hezbollahu. Tym samym zyski z handlu narkotykami mogą w pewnym momencie przyczynić się do większej podmiotowości Partii Allaha zarówno w Libanie jak i poza nim.

W zakończeniu przedstawiono wnioski i przeanalizowano obszary będące przedmiotem dalszego badania, gdzie kwestia ewentualnego rozwoju wojny domowej w Syrii może wpłynąć na aspekt taktyczny samego Hezbollahu, przegrupowania i wydatki, a więc sfery finansowej wspomnianej organizacji terrorystycznej. Innym obszarem badań będzie monitoring kwestii irańskiej i tego jak możliwe kryzysy przełożą się na finansowanie Hezbollahu. Dalsza analiza to także transfer konkretnych kwot przeznaczanych dla Partii Allaha, które zapewne ulegać będą modyfikacjom.

I. Pozyskiwanie środków pieniężnych na działalność terrorystyczną

Terroryzm był i w dalszym ciągu stanowi problem oraz wyzwanie dla współczesnego świata pragnącego pokoju oraz wspierającego globalny ład. W tym celu między innymi w 1945 roku powstała Organizacja Narodów Zjednoczonych. Ten rok jest przełomowy, ponieważ z jednej strony kończy się II wojna światowa, a z drugiej jest to moment na tworzenie się nowych podmiotów, które za punkt honoru stawiają sobie walkę między innymi z asymetrycznymi zagrożeniami. To podmiot, który swój przekaz kieruje także do swoich członków, a jednym z nich jest Federacja Rosyjska, która atakując Ukrainę w 2022 roku została przez wyżej wymienioną organizację potępiona. W jednym szeregu z Organizacją Narodów Zjednoczonych w kontekście Rosji stoi Unia Europejska, która w 2022 r. postanowiła uznać Federację Rosyjską za państwo sponsorujące terroryzm.

Zanim zostanie omówiona kwestia podejścia Unii Europejskiej do sprawy rosyjskiej w kontekście agresji tego państwa na Ukrainę warto wrócić jeszcze raz do omówienia Organizacji Narodów Zjednoczonych i jej stanowiska względem samego zjawiska terroryzmu.

Pojęcia dotyczące terroryzmu są przedmiotem analizy jednego z organów wymienionej w powyższym akapicie organizacji, mowa tutaj o Radzie Bezpieczeństwa w ostatniej dekadzie XX wieku. Wspomniana instytucja postanawia wdrożyć sankcje względem państw i formacji, które swoimi działaniami wspierają terroryzm, mowa tutaj o Libii (1992 rok), Sudanie (1996 rok), talibach (mowa tutaj także o Al – Kaidzie z 2000 roku zgodnie z rezolucją S/RES/1333)¹.

494 posłów zasiadających w Parlamencie Europejskim opowiedziało się za uznaniem Rosji za kraj będący sponsorem terroryzmu, co ma związek z oceną wszelkich poczynań, których dopuściło się to państwo na Ukrainie oraz jej obywatelami po rozpoczęciu 24 lutego 2022 r. inwazji na to państwo.² Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie uznania Rosji za kraj sponsorujący terroryzm została przyjęta 23.11.2022 roku³. Warto odnotować, że

¹ *Działania podjęte przez ONZ. Działania podjęte przez Radę Bezpieczeństwa w zakresie walki z terroryzmem*, https://www.un.org.pl/terroryzm/dzialania_rb.php (dostęp: 28.02.2023).

² *znał Rosję za państwo sponsora terroryzmu*, <https://www.rp.pl/dyplomacja/art37469371-pe-uznal-rosje-za-panstwo-sponsora-terroryzmu> (dostęp: 28.02.2023).

³ *Teksty przyjęte Środa, 23 listopada 2022 r. – Strasburg. Uznanie Federacji Rosyjskiej za państwo sponsorujące terroryzm*, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0405_PL.html (dostęp: 28.02.2023).

obecnie na tej liście znajdują się: 13 osób oraz 21 jednostek prawnych, gdzie można odnaleźć m. in.: Hamas, Partia Pracujących Kurdystanu oraz wojskowe skrzydło Hezbollahu⁴.

Naturalnie, biorąc pod uwagę aktualny konflikt na Ukrainie, poczynania władz Federacji Rosyjskiej są trudne do przewidzenia jednak nie należy wykluczać, że zastosowane zostaną także metody terrorystyczne w stosunku do tych podmiotów organizacyjnych o państwowym lub niepaństwowym charakterze, które wspierają stronę ukraińską w tej wojnie. Mimo, iż Rosja w dalszym ciągu dysponuje znaczącym potencjałem militarnym może także odwołać się zarówno do działań o charakterze terrorystycznym realizowanym przez wyspecjalizowane formacji jej sił zbrojnych, jak też wspomagać podmioty terrorystyczne, takie jak np. Hezbollah, by atakować cele globalne i moc zaprzeczyć, że była w takie działanie zaangażowana bezpośrednio. Terroryzm stosowany lub wspierany przez państwo, czy też traktowany jako zjawisko wpisujące się w aspekt polityki państwowej, tworzy problem w kontekście ścigania nie tylko jego bezpośrednich sprawców, ale pomocników i inspiratorów⁵.

Michał I. Abrantowicz chcąc zdefiniować terroryzm jako zagrożenie o charakterze asymetrycznym uważa, że: „(...) terroryzm, w najprostszym ujęciu, to dążenie do realizacji własnych celów na drodze wymuszenia. Najszybciej aktywizuje się w krajach słabo rozwiniętych, gdzie podstawowe struktury państwowości oraz organy ścigania nie są w stanie zapewnić bezpieczeństwa swoim obywatelom. Porządek świata uległ przeobrażeniu, a w szczególności zniknął jego podział na dwa zasadnicze obozy. W ten sposób cały blok komunistyczny zawalił się wraz z upadkiem Związku Radzieckiego. Dzięki temu kraje zdominowane przez ustrój totalitarny rozpoczęły trudny proces rozwoju, idąc za przykładem państw dobrze rozwiniętych, które poradziły sobie z nową sytuacją geopolityczną po II wojnie światowej. Niestety, kraje Trzeciego Świata nadal słabo sobie radzą z wejściem na drogę sukcesywnego rozwoju, są to młode państwa, nieprzygotowane do operowania narzędziami administracyjnymi, które otrzymały w konsekwencji zdobycia niepodległości. Jak się okazuje, jedno stulecie to nadal zbyt mało na zapanowanie nad chaosem wewnętrznym, brakiem zdolności do kompromisu różnych grup społecznych, a także zmianą podejścia w sposobach myślenia – państwo to nie ja i moje cele, państwo to my wszyscy”⁶.

⁴ Ibidem.

⁵ M. Filar, *Terroryzm – problemy definicyjne oraz reg lacje prawne w polskim prawie karnym w świetle prawa międzynarodowego i porównawczego*, [w:] „Terroryzm”, pod red. V Kwiatkowskiej – Darul, Toruń 2002, s. 17 – 18.

⁶ M. I. Abrantowicz, *Finansowanie terroryzm , jego podłoże ideologiczne oraz walka z nim na przykładzie kolumbijskich organizacji terrorystycznych*, [w:] „Securo”, nr. 3/2016, Warszawa 2016, s. 107, <https://wnpism.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/10/SECURO3-min.pdf> (dostęp: 3.03.2023).

Próba umiejętnego zdefiniowania terroryzmu to jedno, natomiast innym problemem jest kwestia odnosząca się do przeciwdziałania temu zjawisku i choć kwestia technologii jako form prewencji będzie jeszcze w niniejszej rozprawie doktorskiej poruszana, to warto poza tą kwestią spróbować odpowiedzieć na pytanie jak postępować i co czynić, aby zminimalizować skutki terroryzmu. Jak podkreśla Tomasz Bąk: „(...) jeżeli nie uda się zapobiec zamachowi terrorystycznemu, to należy zrobić wszystko, aby w maksymalny sposób ograniczyć jego skutki, zwłaszcza główną uwagę należy na udzielaniu skutecznej pomocy poszkodowanym. Aby tak się stało, muszą istnieć odpowiednie rozwiązania systemowe, dopasowane do dobrze przygotowanych przepisów prawa. Administracja rządowa i samorządowa natomiast musi władać odpowiednimi narzędziami pozwalającymi na sprawne działanie w sytuacjach kryzysowych”⁷.

W kontekście zapobiegania terroryzmowi wybierano często metodę defensywną polegającą na uczynieniu z określonego obiektu, czy obiektów „twierdzy nie do zdobycia”. Jest to sposób na ograniczenie lub spowolnienie w działaniu grup terrorystycznych, czy osoby z nimi w różny sposób powiązanej, jednak trudno się podziwiać, że taki manewr zepchnie podmioty do całkowitej defensywy, bardziej prawdopodobnym skutkiem będzie próba obejścia napotkanych przeszkód.

Adriana Rapca stoi na stanowisku, że: „ (...) w latach 90. w dalszym ciągu ograniczano ruch samochodowy i zarazem intensywnie zadrzewiano centrum miasta. Z czasem wszystkie druty kolczaste sukcesywnie zastępowano stalowymi ogrodzeniami i bramami. Jeszcze później masywne ogrodzenia wymieniono na niskie płotki, a ręcznie otwierane bramy zastąpiono zautomatyzowanymi szlabanami. Wyznaczono dwie strefy norm parkowania dla samochodów: *pink zone* w ścisłym centrum, gdzie obowiązuje całkowity zakaz parkowania oraz *yellow zone* dla ulic przyległych, gdzie parkowanie jest dozwolone tylko wieczorem i w święta”⁸.

Powyższe wypowiedzi nie tylko odwołują się do historycznego aspektu zjawiska terroryzmu, lecz także wskazują na związki polityki z aktami przemocy, a więc wszelkiej

⁷ T. Bąk, *Zarządzanie kryzysowe w przypadku zamach terrorystycznego*, [w:] „Zeszyty Naukowe WSO WL”, nr. 3 (157), Wrocław 2010, s. 77, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:EP_xIDc-gXMJ:https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element/baztech-article-BATA-0009-0036/c/httpwww_wso_wroc_plwydzialywpikbnpid2010zn32010007-bakpdf.pdf&cd=18&hl=pl&ct=clnk&gl=pl (dostęp: 3.03.2023).

⁸ A. Rapca, *Terroryzm jako czynnik kształtujący współczesną przestrzeń z rbanizowaną*, [w:] „Przeźródło, Ekonomia, Społeczeństwo”, nr 15/1, Sopot 2019, s. 75, <https://www.ssw-sopot.pl/wp-content/uploads/2020/06/4.terroryzm-jako-czynnik-ksztaltujacy-wspolczesna.pdf> (dostęp: 3.03.2023).

agresji. Barbarzyński atak dokonany 11 września 2001 roku w USA to bardzo wyraźny przykład powyższej „symbiozy”, która ma związek nie tylko z agresywną działalnością polityczną, ale także jej finansowaniem, co zostanie wykazane w dalszej części rozdziału. W obliczu zglobalizowanego świata coraz trudniej z jednej strony prowadzić skuteczną walkę z finansowaniem terroryzmu, a z drugiej strony postęp, który zapewnia rozwój nowych technik i narzędzi, daje sposobność do prowadzenia aktywniejszych działań w zakresie walki z tym zjawiskiem.

Każda działalność, nieważna jaka by ona nie była, potrzebuje solidnego fundamentu, którym są określone źródła finansowe. Nie byłoby w tym nic niepokojącego gdyby nie fakt, że pieniądze trafiają także do tych organizacji, których celem jest zastraszenie, destabilizacja polityczna, niszczenie istotnych filarów życia społecznego jak i samego społeczeństwa. Takimi podmiotami są właśnie organizacje terrorystyczne, które nadal stanowią żywy i aktualny problem dla decydentów oraz stróżów prawa zarówno w ujęciu wewnętrznym jak i międzynarodowym.

Podmioty terrorystyczne muszą posiadać odpowiednią strategię związaną z ogólnie rozumianym rozwojem wspomnianych bytów, gdzie poza szkoleniem musi istnieć realny, trwały model finansowania. W tym względzie należy zwrócić uwagę na aspekt poświęcony przemieszaniu się działaczy organizacji terrorystycznych, co musi wymagać dobrej organizacji i sposobności uiszczenia odpowiednich środków pieniężnych właściwym powołanym do tego podmiotom, ten aspekt wiąże się z także z umiejętnością dotarcia przez środki masowego przekazu i tworzenia wszelkiej otoczki marketingowej w kontekście promocji organizacji terrorystycznej oraz propagowania odpowiednich treści z nimi związanych. Kreacja tego całego procesu wymaga właściwego planu⁹.

Ewolucja poczynań terrorystycznych w ujęciu finansowania jest faktem. W tym względzie Jan Żaryn zauważa, że: „(...) blokowanie treści o charakterze propagandowym, a także identyfikowanie osób zajmujących się propagandą terrorystyczną (w Polsce sądzonych było w ostatnich latach kilka osób w tej sprawie) to kolejne działania „na zapleczu”, które są elementem skutecznego neutralizowania zagrożeń terrorystycznych. Ostatnio znaczenie tego zadania rośnie. Coraz częściej terroryści eksplorują bowiem cyberprzestrzeń i wykorzystują ją do propagowania ideologii, szerzenia propagandy, rekrutacji i zbierania funduszy,

⁹ K. Izak, M. Kluczyński, *Handel narkotykami jako źródło finansowania terroryzmu*, [w:] „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr. 10, Warszawa 2014, s. 38, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VoSq-jPbLowJ:www.abw.gov.pl/download/1/1301/Segregator2.pdf&cd=2&hl=pl&ct=clnk&gl=pl> (dostęp: 3.03.2023).

nawoływania do aktów przemocy, radykalizacji postaw, czy publikowania poradników dotyczących konstruowania ładunków wybuchowych, tudzież przeprowadzenia ataku w cyberprzestrzeni. Internet jest dziś wiodącym kanałem kontaktu ze światem, szczególnie dla osób młodych, najbardziej podatnych na socjotechnikę. Informatyzacja ułatwia szybsze rozprzestrzenianie się przekazu, w tym również treści terrorystycznych. Współczesny terrorysta sprawnie posługuje się mediami, komunikatorami czy aplikacjami”¹⁰.

Pytanie jakie należy zadać brzmi, czy wszystko co nowoczesne i zaawansowane technologicznie jest właściwe i atrakcyjne dla terrorystów? W odpowiedzi na tak postawione pytanie nie może zabraknąć elementu związanego z kryptowalutami, które aktualnie mogą okazywać się mniej atrakcyjnym dobrem w związku z problemami, jakie ich dotyczą. Waluty wirtualne są tworem, zjawiskiem stosunkowo nowym o istotnym potencjale, powstały w 2008 roku, a więc w trakcie trwania globalnego kryzysu ekonomicznego. Już rok później kryptowaluty pojawił się pierwszy nabywca. Pewną ciekawostką jest fakt, że na początku 2014 roku w obiegu funkcjonowało 50 kryptowalut, aby pod koniec tego samego roku pojawiło się ich 300. Choć najbardziej powszechny jest bitcoin, to jednak biorąc pod uwagę samą strukturę cyfrowej waluty w dość nieskomplikowany sposób można uformować kolejną kryptowalutę¹¹. Choć kryptowaluty mogą kusić potencjalnych, przestępców, terrorystów to jednak są dla nich obarczone sporym ryzykiem. Najpotężniejsza na globie giełda wirtualnych walut, choć osadzona w rajku podatkowym w 2017 roku, wcale nie jest nieskazitelnym miejscem do prowadzenia transakcji. W 2019 roku stwierdzono, niezgodne z prawem przepływy finansowe opiewające na kwotę 756 milionów dolarów. Tym samym uruchomiono służby amerykańskie aby sprawdziły jak wygląda stan rzeczy¹².

Warto przypomnieć, że miały być one remedium na globalny kryzys finansowy pod koniec pierwszej dekady XXI wieku, z perspektywy czasu widać jednak, że są w tym względzie pewne problemy. Jednym z nich mogą być działania o charakterze spekulacyjnym, gdyż kryptowaluty nie są na nie szczególnie odporne, a to oznacza chwiejność w ewentualnych zyskach a także możliwość poniesienia dotkliwej straty finansowej. Terrorystyści

¹⁰ J. Żaryn, *Terroryzm aktualnym wyzwaniem*, <https://www.gov.pl/web/rcb/terroryzm-aktualnym-wyzwaniem> (dostęp: 3.03.2023).

¹¹ W. Srokosz, *Kryptowaluty – nowy kierunek badań*, [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji”, no 3661, C/2, Wrocław 2015, s. 167, https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/117084/PDF/10_Srokosz_W_Kryptowaluty_nowy_kierunek_badan.pdf (dostęp: 3.02.2023).

¹² D. Jaroszewski, *Największa na świecie giełda kryptowalut pod lupą amerykańskich służb*, <https://www.telepolis.pl/fintech/prawo-finanse-statystyki/binance-najwieksza-na-swiecie-gielda-kryptowalut-sledztow-sluzb> (dostęp: 3.03.2023).

w kontekście finansowania dążą przede wszystkim do „pewnego” zysku w danym momencie, zaś są mniej zainteresowani możliwym większym zyskiem w nie dającej się określić przyszłości. Kryptowaluty terrorystom nie zapewniają obecnie wystarczająco bezpiecznego pozyskiwania środków pieniężnych, dlatego ich udział w finansowaniu działalności organizacji terrorystycznych nie wydaje się być w chwili obecnej kluczowy.

W podobnym tonie wypowiada się Aleksander Olech, który jest zdania, że: „kryptowaluty mogą być wykorzystywane do szerokiego wachlarza aktywności przestępczych. Obecnie udział nielegalnych transakcji w blockchain oscyluje między 0,4 proc. a 1,1 proc. Jednocześnie głównym środkiem płatniczym najczęściej używanym przez organizacje terrorystyczne jest dolar. Dotychczas potwierdzono, że terroryści byli w stanie zebrać w ramach kryptowalut środki w wysokości kilkudziesięciu tysięcy dolarów. Tego procederu nie można porównać do prawie miliarda dolarów zebranych przez terrorystów na zwykłych kontach i gotówce”¹³.

W tym względzie nie może zabraknąć pytania na temat „bezpiecznych” form płatności i pozyskiwania funduszy na działalność terrorystyczną z wykorzystaniem systemu zwanego *hawala*? Jest on bezpieczny dlatego, gdyż tropiący transfer pieniądza nie jest w stanie odnotować faktu dokonania transakcji. Skoro tak jest, to niewątpliwie większą pewność finansowania zyskują organizacje terrorystyczne, które ten system wykorzystują. Jak uważa Grzegorz Koper: „niesamowicie prosty i bezpieczny system przekazywania sobie pieniędzy bez kontroli jakichkolwiek zarejestrowanych instytucji finansowych – tym jest właśnie *hawala* (z arab. przekaz)”¹⁴.

Czym jest *hawala* i na czym ten system polega? Jan Wójcik dokonując charakterystyki tego systemu zauważa, że: „osoba chcąc przekazać pieniądze zleca *hawaladarowi* transakcję, może to być właściciel sklepu, agent biura podróży, ktokolwiek inny prowadzący w tym miejscu inny biznes. Tak naprawdę zlecający nie musi określać tożsamości osoby beneficjenta przekazu. Podaje informację, dokąd suma ma trafić, w zamian za to dostaje hasło, które będzie umożliwiało podjęcie gotówki w miejscu docelowym. *Hawaladar* przekazuje to hasło także przez telefon, fax, email, sms powiązanemu z nim *hawaladarowi* w miejscu docelowym, może to być jego kuzyn, brat. Osoba zlecająca z kolei przekazuje to

¹³ A. Olech, *Kryptowaluty w finansowaniu terroryzmu – realne zagrożenie?*, <https://cyberdefence24.pl/cyberbezpieczenstwo/cybermagazyn-kryptowaluty-w-finansowaniu-terroryzmu--realne-zagrozenie> (dostęp: 3.03.2023).

¹⁴ G. Koper, *Transfer pieniędzy na słowo honor . Czyli jak standardowy system przechytrza współczesne banki*, <https://innpoland.pl/161759,hawala-pozwala-na-transfer-pieniedzy-na-calym-swiecie> (dostęp: 3.03.2023).

hasło odbiorcy, który udaje się do odpowiedniego punktu obsługi *hawali* i podając hasło otrzymuje kwotę pieniędzy potrąconą o powiedzmy 1,5%, którą wziął pośrednik przyjmujący zlecenie”¹⁵.

Służby specjalne sprawdzają możliwe przepływy finansowe wśród terrorystów, aby zdemaskować istniejące transfery i uniemożliwić, bądź w znaczący sposób utrudnić im funkcjonowanie poprzez zastopowanie działań o podłożu terrorystycznym. To co gruntownie poddawane jest badaniu przez amerykańskie służby to system przepływu pieniądza za pośrednictwem *hawali*. Twierdzi się, że wspomniany sposób został wykorzystany przez Al – Kaidę w kontekście zamachów z 11 września 2001 roku. System *hawala* daje sposobność zmiany środków pieniężnych z dwóch różnych miejsc w taki sposób, ażeby nie pozostawił śladu¹⁶. Każda forma przepływu pieniądza zostawia mniejszy lub większy ślad. Dyskusja, więc bardziej toczy się w kontekście tego, który model przepływu pieniądza jest bardziej podatny na identyfikację? Z dużym prawdopodobieństwem, co będzie jeszcze przedmiotem analizy niniejszej rozprawy system *hawala* pozostawia najmniej śladów jeśli w ogóle jakiegokolwiek, to hipoteza, ale bardzo prawdopodobna.

Organizacje terrorystyczne, jako przykład ponownie można podać Al – Kaidę, nie są ufnie co do tradycyjnych instytucji świata zachodniego jak również związanych z nimi transakcji gotówkowych i skierowali swoją uwagę na podmioty finansowe ulokowane w świecie arabskim, rzecz dotyczy między innymi Arabii Saudyjskiej, czy Dubaju. Transfer różnych dóbr, kruszców odbywa się właśnie za pośrednictwem *hawali*, gdzie choć nie ma rejestracji to jednak pieniądze krążą wokół różnych podmiotów. W całość sprawy włączany jest sms, lub mail i odnosi się on do wspólników biznesowych¹⁷.

W kontekście finansowania działalności terrorystycznej Douglas Farah jest zdania, że: „islamskie organizacje terrorystyczne są doświadczone w zbieraniu funduszy i rozmieszczaniu ich po całym świecie. Podczas gdy duża część pieniędzy idzie na szlachetne cele, część z nich jest wyprowadzana, aby finansować przemoc i terror. Wiele organizacji terrorystycznych, które poddano kontroli w Stanach Zjednoczonych i Europie, zostało

¹⁵ J. Wójcik, *Regulacje prawne przeciwdziałające finansowaniu terroryzmu, dotyczące nieformalnych systemów transfer wartości na przykładzie Hawali*, [w:] „Wrocławskie Studia Erazmiańskie = Studia Erazmiana Wratislaviensia. Orient Daleki i Bliski = Orient far and near, nr. 12, Wrocław 2018, s. 370, <https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/99559/edition/93966/content> (dostęp: 3.03.2023).

¹⁶ U. Sheraz, M.N. Farooqi, *Demystifying the Hawala System Using Causal Layered Analysis*, [w:] „Journal of Futures Studies”, nr. 19(1), Taipei 2014, s. 2, https://www.researchgate.net/publication/289658049_Demystifying_the_Hawala_system_using_causal_layered_analysis (dostęp: 3.03.2023).

¹⁷ D. Farah, *Krwawe diamenty. Tajna sieć finansowa islamskich terrorystów*, Kraków 2007, s. 16.

założonych w ciągu ostatnich dwudziestu lat przez członków Bractwa Muzułmańskiego posiadającego dość luźną strukturę. Założone w latach dwudziestych dwudziestego wieku, Bractwo przez pokolenia wspierało agresywne grupy muzułmańskie w ramach sieci firm, zagranicznych banków i organizacji charytatywnych, i otworzyło nowe możliwości finansowania dla grupy ben Ladena. Organizacje charytatywne przelały miliony dolarów dla Al - Kaidy i innych ugrupowań terrorystycznych oraz dostarczyły ich tajnym agentom dowody tożsamości i zagwarantowały bezpieczną podróż przez Afganistan, Europę i Afrykę¹⁸.

Wykorzystanie systemu *hawala* zostanie szerzej omówione w rozdziale, który jest poświęcony zewnętrznemu finansowaniu Hezbollahu. Jest to istotne, aby na tym przykładzie przedstawić jak ta organizacja pozyskuje pieniądze na działalność terrorystyczną za pośrednictwem wyżej wymienionego. To co przykuwa uwagę dotyczy nie tylko metody pozyskiwania środków ekonomicznych na swój rozwój, ale faktu na co są przeznaczane. W ostatnim akapicie przytaczane są sformułowania odnoszące się do prospołecznego wymiaru organizacji terrorystycznej, przez co bardzo często zbiorowość określonej kultury, czy państwa mylnie interpretuje jej charakter. Jednak takie działanie ze strony podmiotu asymetrycznego jest celowe i ma na celu jednoczenie sobie określonych grup społecznych, często względem zewnętrznego wroga. Poza Al – Kaidą między innymi Hezbollah przeznaczają pieniądze na działalność skierowaną dla i do człowieka tworząc chociażby szpitale, budując sieć infrastruktury drogowej, czy powołując do funkcjonowania szkoły.

1.1. Sektor bankowy w kontekście przepływu pieniężnego na formacje terrorystyczne

Wiele organizacji terrorystycznych funkcjonujących na różnych płaszczyznach i motywujących swoje poczynania różnymi przesłankami. Celem ataków są różne obiekty, jednym z nich są instytucje finansowe. Agresji padają nie tylko podmioty, ale także przedmioty, jak chociażby bankomaty¹⁹.

Wszelkiemu potępieniu należy poddać ataki na instytucje finansowe, które są ważnym ogniwem przepływu pieniężnego dla wszystkich podmiotów, które z ich usług korzystają, dlatego wyczerpanie w tej sprawie jak również większy monitoring poczynaniań ludzkich jest

¹⁸ Ibidem, s. 17.

¹⁹ K.J. Móraski, *Fundamentalisci, skini i lewacy – czyli banki na celowniku organizacji terrorystycznych*, <https://alebank.pl/fundamentalisci-skini-i-lewacy-czyli-banki-na-celowniku-organizacji-terrorystycznych/?id=57781&catid=630> (dostęp: 3.03.2023).

jednym z kluczowych elementów zapobiegania tragedii. Z drugiej strony potępieniu należy poddać także te formy aktywności i kooperacji, gdzie bank i organizacja terrorystyczna wspólnie działają na rzecz destabilizacji społecznej. Pytanie otwarte w tym względzie dotyczy tego, czy czynią to świadomie, czy też funkcjonują w stanie niewiedzy?

1.1.1. Pranie pieniędzy jako realny instrument funkcjonowania podmiotów terrorystycznych

Patrycja Chodnicka zauważa, że: „pranie pieniędzy jest zjawiskiem obecnym w każdym kraju na świecie. W związku z postępującą globalizacją staje się problemem transgranicznym o negatywnych skutkach dla społeczeństwa i gospodarki. Cechą tego zjawiska jest jego wymiar społeczno – finansowy, co powoduje potrzebę zajmowania się nim nie tylko przez prawników, ale również przez ekonomistów. Liczne przepisy, szczególnie w obszarze ryzyka operacyjnego, kładą nacisk na potrzebę zarządzania ryzykiem prania pieniędzy”²⁰.

Zjawisko prania pieniędzy składa się z wielu etapów, których celem jest doprowadzenie do sytuacji, gdzie przepływ gotówki w kontekście przestępczych poczynań jest zgodny z literą prawa i składa się z kilku elementów. Z kolei przez technikę, metodę, bądź formę wymienionego wyżej zjawiska postrzega się zbiór stałych oraz hermetycznych cech jak chociażby sposoby transferowania pieniędzy. Jest to jednak podział, który wytworzony jest na potrzeby nauki, bowiem osoby, które decydują się prać pieniądze zwykle czynią to bez wchodzenia w jakiegokolwiek szczegóły dotyczące kolejności wspomnianych elementów. Warto podkreślić, że w realnym działaniu nie musi mieć miejsca wyeksponowanie poszczególnych elementów, ponieważ może zaistnieć sytuacja, gdzie nastąpi łączenie w sobie funkcji (celom) odnoszącym się do dwóch lub trzech elementom równocześnie. Jest to usankcjonowane w zależności od strategii oraz koncepcji działania wykonawcy²¹.

Według portalu iAML: do wspomnianych trzech elementów należy zaliczyć:

„- lokowanie (zwane: umiejscowieniem; ang.: *placement*) zakłada włączenie do obiegu systemu finansowo – bankowego środków pieniężnych, których geneza jest związana z nielegalnymi przedsięwzięciami;

- maskowanie (traktowane jako warstwowanie; ang.: *layering*) opiera się na niejasnych i nieprecyzyjnych informacjach w kontekście źródeł transakcji pieniężnych. Początek tego

²⁰ P. Chodnicka, *Pranie pieniędzy. Reg. lacje i ryzyko sektora bankowego*, Warszawa 2015, s. 23, http://www.wz.uw.edu.pl/portaleFiles/6133-wydawnictwo-/Pranie_pieni%C4%99dzy-Chodnicka_kor1.pdf (dostęp: 3.03.2023).

²¹ M. Hryniewiecka, *Pranie br. dnych pieniędzy jako przykład przestępstwa gospodarczego*, [w:] „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, Z. 4, Poznań 2014, s. 321 – 322, <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/rpeis/article/view/1866/1838> (dostęp: 3.03.2023).

procesu jest związany z sytuacją, gdzie brudne pieniądze nie są już formą gotówki, choć nie stanowi to żelaznej zasady;

- integrowanie (uznawane jako legitymizacja; ang.: *integration*) to proces cyrkulacji wypranych pieniędzy do obiegu gospodarczego sugerujący pozyskanie środków z praworządnej działalności, na co mają wskazywać wszelkie akty prawne wydawane przez chociażby instytucje finansowe. W tym względzie rzecz dotyczy znalezienia określonej wykładni prawnej uzasadniającej posiadanie przedmiotów z określonych profitów finansowych”²².

Trzy etapy prania pieniędzy to sprytny manewr wykorzystywany przez terrorystów i grupy przestępcze do wejścia w posiadanie nie tyle wyżej wspomnianych środków ile uczynienie z określonych działań czegoś legalnego oraz praworządnego. Zachowanie czujności w tej sprawie wymaga determinacji nie tylko szeroko rozumianych instytucji finansowych, ale także państwowych. Potrzeba współpracy nie tylko w skali państwa, zatem należy stale wykonywać wszelkie działania kooperacyjne na linii państwo – organizacje międzynarodowe w rodzaju instytucji międzynarodowych i zacieśniać regulacje prawne w tym względzie. To z pewnością utrudni poczynania terrorystom.

Skupiając się tylko i wyłącznie na roli państwa w kontekście walki z terroryzmem należy zauważyć za Magdaleną Matusiak – Frączczak, że: „najważniejszym zadaniem państw w walce z terroryzmem jest ściganie i pociągnięcie do odpowiedzialności osób biorących udział w aktach terrorystycznych. Przy wykonywaniu tego obowiązku państwa są zobligowane do przestrzegania pewnych standardów. Z jednej strony trzeba bowiem zapewnić skuteczność ścigania, ale z drugiej sprawiedliwy proces. Gwarancje proceduralne służą bowiem zapewnieniu, że niewinna osoba nie poniesie odpowiedzialności karnej, ale też ochronie podstawowych praw osób podejrzanych, oskarżonych i ostatecznie skazanych. W tym miejscu można zadać pytanie, dlaczego państwa gwarantują jakiegokolwiek prawa osobom winnym popełnienia tak okrutnej zbrodni, jaką jest terroryzm. Nie należy jednak zapominać nie tylko o zasadzie domniemania niewinności, ale i o tym, że właśnie to zagwarantowanie praw nawet osobom, którym w postępowaniu sądowym zostanie udowodniona wina, różni metody stosowane przez państwa demokratyczne, działające w oparciu o zasady państwa prawa, od tych używanych przez terrorystów”²³.

²² 3 etapy prania pieniędzy: lokowanie, maskowanie, integrowanie, <https://www.iaml.com.pl/wiedza/etapy-prania-pieniedzy/> (dostęp: 3.03.2023).

²³ M. Matusiak – Frączczak, *Wybrane zagadnienia dotyczące zwalczania terroryzmu w kontekście prawa do rzetelnego procesu*, [w:] „Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarnego”, nr 9, Olsztyn 2018, s. 165 – 166, <https://czasopisma.uwm.edu.pl/index.php/prpc/article/view/3766/2965> (dostęp: 3.03.2023).

Bartosz Jagodziński trafnie zauważa, że: „finansowanie grup terrorystycznych wymaga różnorodnych zabiegów. Pozyskanie środków jest tylko jednym z elementów tego procesu. Ich dystrybucja jest przedmiotem skomplikowanych działań poszczególnych grup. Operacje finansowe z udziałem banków (rozliczenie bezgotówkowe), pośredników finansowych, a także fizyczny przewóz gotówki oraz obrót towarami, z którego środki są przeznaczane na finansowanie terroryzmu, to część procesu związanego z procederem prania pieniędzy. Korzystanie z nowoczesnych form rozliczeń jest bardzo wygodnym i szybkim narzędziem umożliwiającym transfer środków pieniężnych między odległymi miejscami. Z punktu widzenia przestępców mankamentem jest jednak fakt, że proces ten nie należy do anonimowych ze względu na międzynarodowe standardy dotyczące wymogów rejestrowania stron transakcji”²⁴.

W kontekście ścigania przepływów walutowych w ujęciu zwalczania terroryzmu wdrażane są te same techniki jak w przypadku przeciwdziałania praniu pieniędzy. Jednak finansowanie terroryzmu zachodzi także z użyciem środków charakterystycznych także dla legalnej ekonomii funkcjonującej w sposób transparentny, czyli zgodny z prawem, ponieważ środki finansowe na działalność terrorystyczną, mogą pochodzić także od podmiotów legalnych, bądź podmiotów parających się działaniem, które nie budzi żadnych wątpliwości prawnych. Istotną cechą w kontekście obu zjawisk jest między innymi etos dokonywanych transferów. Wspieranie materialne terroryzmu polega na wdrażaniu operacji o niskim etosie powodując komplikacje w obszarze jego identyfikacji. Jak zauważa Patrycja Chodnicka: „Pranie pieniędzy dotyczy wszelkiej działalności transakcyjnej, którą cechuje wysoka suma środka płatniczego, czyli określonej waluty. Środki, których adresatem są wszelkie podmioty utożsamiane z terroryzmem mogą mieć kształt chociażby pieniądza, dobra koniecznego do wcielenia w życie zamachu, na pracy oraz egzystencji ludzkiej skończywszy. W kontekście prania pieniędzy, aktorzy działający w celu legalizacji dochodów używają różnych form waluty. Objęcie podatkiem środków finansowych mających swoje źródło z finansowania terroryzmu nie odgrywa większej roli, z kolei jest kluczowym aspektem w kontekście prania pieniędzy. Finansowanie terroryzmu opiera się na stosowaniu mnóstwa transakcji, których zadaniem jest legalizacja finansowania, do którego zalicza się najpowszechniej system

²⁴ B. Jagodziński, *Rola wywiadu finansowego w przeciwdziałaniu procederowi prania pieniędzy i w jego zwalczaniu*, [w:] „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr 7 (4), Warszawa 2012, s. 85, <https://docplayer.pl/6199403-Rola-wywiadu-finansowego-w-przeciwdzialaniu-procederowi-prania-pieniedzy-i-w-jego-zwalczaniu.html> (dostęp: 3.03.2023).

zamiennego obiegu pieniądza oraz towary i usługi oferowane, firmowane przez podmioty finansowe”²⁵.

1.2. Narkobiznes jako źródło dochodu terroryzmu

Terroryzm jest pojęciem szerokim i odnosi się do bardzo wielu sfer życia, podobnie jak zjawisko bezpieczeństwa. Jest wielce prawdopodobne, że terroryzm może ewoluować i z czasem pojawi się większa przestrzeń dla generowania nowych dziedzin życia, których stanie się on istotnym elementem.

Ostatnie dwie dekady XX wieku to czas postrzegania terroryzmu jako działalności mającej na celu niszczenia cywilizacji Zachodu, czyli jako formę dokonania swobodnego przewrotu światowego. Frakcje terrorystyczne traktowano jako formę aktywności wojennej o mniejszym znaczeniu²⁶. Józef M. Fiszer jest zdania, że: „w połowie tego dziesięciolecia, takie wydarzenia jak samobójcze zamachy bombowe skierowane w amerykańskie obiekty wojskowe i dyplomatyczne na Bliskim Wschodzie ujawniły fakt zagrożenia terroryzmem sponsorowanym przez państwo. Ostatecznie teoria dotycząca zaangażowania rządów w ataki terrorystyczne zastąpiła wcześniejszą, mówiącą o komunistycznym spisku. Terroryzm zaczęto postrzegać jako rodzaj ukrytej, zastępczej wojny prowadzonej przez kraje słabsze, które mogą w ten sposób walczyć z większymi, silniejszymi graczami. Lata dziewięćdziesiąte i schyłek XX wieku niestety, także nie ułatwiają usystematyzowanie pojęć związanych z terroryzmem. Zamieszanie wokół terminologii pogłębił fakt, że akty terrorystyczne zaczęto popełniać w imię różnych idei i celów na przykład ekologicznych, społecznych, politycznych. Dodatkowo zaczęły pojawiać się nowe zjawiska i związane z nimi pojęcia takie jak narkoterroryzm oraz terroryzm kryminalny. *Novum* okazała się działalność Al – Kaidy i jej głównego „bohatera” – Osamy Bin Ladena. Szczególnie działalność tej grupy uznaje się za przejaw nowego terroryzmu, biorąc pod uwagę jego taktykę, metody i skutki dla współczesnych stosunków międzynarodowych”²⁷.

²⁵ P. Chodnicka, *op. cit...*, Warszawa 2015, s. 34 – 35, http://www.wz.uw.edu.pl/portaleFiles/6133-wydawnictwo-/Pranie_pieni%C4%99dzy-Chodnicka_kor1.pdf (3.03.2023).

²⁶ J. M. Fiszer, *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa e roatlantycznego i nowego ład międzynarodowego*, [w:] „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”, nr 3 (38), Warszawa 2012, s. 276, https://isppan.waw.pl/wp-content/uploads/2017/03/jozef_m_fiszer_art1.pdf (dostęp: 3.03.2023), cyt za: patrz: C. Sterling, *Sieć terror . rawda o międzynarodowym terroryzmie*, Wydawnictwo Głos, Warszawa 1990, s. 35 – 40; D. Duda, *Terroryzm islamski*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.

²⁷ J. M. Fiszer, *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa e roatlantycznego i nowego ład międzynarodowego*, [w:] „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”, nr 3 (38), Warszawa 2012, s. 276 – 277, https://isppan.waw.pl/wp-content/uploads/2017/03/jozef_m_fiszer_art1.pdf (dostęp: 3.03.2023),

Pozostając w problematyce narkoterroryzmu należy zauważyć, że obszar znajdujący się pomiędzy Iranem, Pakistanem oraz Afganistanem był miejscem silnej infiltracji licznych odłamów radykalnej części wiary mahometańskiej, w tym również jego najbardziej zradyzalizowanej formy czyli dżihadyzmu. Wiele razy można było spotkać się z sytuacjami gdzie te zjawiska są postrzegane jako coś wymiennego, a także pokrywających się ze sobą, przykładem może być materialne wsparcie formacji utożsamianych ze „świętą wojną” w kontekście niezgodnego z prawem wytwarzania oraz przemytu narkotyków²⁸.

Synonimem narkobiznesu powoli stawał się „narkoterroryzm”, jako wyzwanie zarówno dla szeroko rozumianej społeczności międzynarodowej, jak i dla służb porządku publicznego, które odpowiadają za bezpieczeństwo i stabilizację na świecie.

Choć narkobiznes nie uchodzi za temat tabu, to wciąż stanowi nieodgadnioną materię w ujęciu konkretnych wielkości wyprodukowanych substancji odurzających oraz ich wpływu na wielkość biznesu, z którego podmioty terrorystyczne czerpią profity. Poniżej zostanie zaprezentowany raport dokonany w Unii Europejskiej z 2016 roku, który szereguje dane na ten temat.

Alexis Goosdeel oraz Rob Wainwright zauważają, że: „(...) podaż narkotyków można rozważać z perspektywy biznesowej, uwzględniając takie kwestie jak architektura, reputacja i innowacja, a także minimalizacja ryzyka, możliwe jest zidentyfikowanie nowych obszarów interwencji organów ścigania. Postępująca globalizacja jest kluczowym czynnikiem napędzającym zmiany i innowacje na rynkach narkotykowych, a zorganizowane grupy przestępcze (ZGP) szybko wykorzystują pojawiające się możliwości, by zwiększać swoje zyski i skuteczniej się ukrywać; organom państwowym często brakuje takiej zdolności elastycznego reagowania. Podobnie jak w przypadku innych dóbr konsumpcyjnych, Internet ma ogromny wpływ na biznes narkotykowy, umożliwiając tworzenie zarówno jawnych, jak i ukrytych punktów sprzedaży, skrócenie łańcucha dostaw oraz zachowanie anonimowości konsumentów biegle posługujących się *darknetem*, a zarazem ograniczając możliwości interwencji organów ścigania”²⁹.

²⁸ R. Fiedler, *Wpływ czynników wewnętrznych i zewnętrznych na rozwój terroryzm w Azji Centralnej*, [w:] „Przegląd Strategiczny”, nr. 10, Poznań 2017, s. 307, <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:AloouzI8lk8J:https://bibliotekanauki.pl/articles/641865.pdf&cd=5&hl=pl&ct=clnk&gl=pl> (dostęp: 3.03.2023).

²⁹ A. Goosdeel, R. Wainwright, *Raport o rynku narkotykowym w U . rze gląd strategiczny*, Haga 2016, s. 13, https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/2374/EU%20Drug%20Markets_Strategic%20Overvie w%20PL_web.pdf (dostęp: 21.03.2023).

Konsekwencje funkcjonowania rynku narkotyków są rozległe i wykraczają poza szkody bezpośrednio dotyczące się przyjmowania substancji odurzających. Narkotyki są częścią różnych form działalności przestępczej i terroryzmu; mają wyjątkowo negatywny wpływ na zgodną z literą prawa działalność gospodarczą i szeroko rozumianą gospodarkę; stanowią poważne obciążenie dla budżetów podmiotów publicznych oraz tworzą ich zagrożenie poprzez korupcję³⁰.

W tym względzie warto szerzej omówić aspekt związany ze związkiem narkobiznesu oraz terroryzmu. Alexis Goosdeel i Rob Wainwright uważają, że: „tempo zachodzących w tym obszarze zmian jest zawrotne, w związku z czym do wszelkich analiz opartych na dotychczasowych doświadczeniach należy podchodzić bardzo ostrożnie. Istnieją dowody na istnienie powiązań między ZGP zajmujących się handlem narkotykami a organizacjami terrorystycznymi. Na ogół mają one charakter funkcjonalny, tzn. organizacje terrorystyczne wykorzystują zyski z handlu narkotykami do finansowania swojej działalności. Działalność terrorystyczna w Europie wydaje się coraz bardziej rozdrobniona, jest prowadzona przez niewielkie komórki organizacyjne, a nawet przez „samotne wilki”. Choć część z nich finansuje swoją działalność parając się handlem narkotykami, dominują inne źródła finansowania. Okazuje się jednak, że wiele osób zaangażowanych w działalność terrorystyczną (ostatnio coraz częściej zradykalizowani młodzi ludzie) miała w przeszłości styczność z przestępczością o niskim poziomie szkodliwości, w tym z handlem z narkotykami. Wykorzystują oni na różne sposoby swoje powiązania ze światem przestępczym prowadząc działalność terrorystyczną”³¹.

Zdaniem A. Goosdeel i R. Wainwright należy zaznaczyć, że: „(...) ewentualne zagrożenia są rezultatem powiązań pomiędzy rynkiem narkotykowym i terroryzmem w Europie”, w kontekście czego można wytyczyć trzy wymiary:

1. Sponsorowanie podmiotów terrorystycznych, gdzie ewentualne niebezpieczeństwo w tej kwestii dotyczy rejonu zainteresowanego wytwarzaniem substancji narkotykowych w kraju ze stolicą w Kabulu oraz innych sąsiednich państwach jak również wytwarzanie i transfer narkotyków w Afryce i obszarze Lewantu;

2. Trudna sytuacja i bliskość, którą pojmuję się jako niestabilność w państwie ze stolicą w Damaszku rzutuje holistycznie na inne byty w tym na te, które należą do Unii Europejskiej

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem, s. 14.

tworząc rejon obfitujące w potencjalne zagrożenia, gdzie jednym aktorów pełniących ważną rolę są narkotyki;

3. Prolog dotyczący ekstremizmu, gdzie udział narkotyków w życiu społecznym niesie za sobą ogromne niebezpieczeństwa, wyzwania i ryzyka, a członkowie zmarginalizowanych zbiorowości po osadzeniu w więzieniach mogą nie przejść pomyślnie przez proces resocjalizacji co prowadzić może do radykalizacji tych jednostek”³².

Tym samym należy zadać pytanie: jakie działania prewencyjne zostały podjęte ze strony służb specjalnych czy ośrodków rządowych w celu niwelowania wszelkich zagrożeń o charakterze terrorystycznym?

Przede wszystkim trzeba podkreślić, że tak jak zmienia się charakter działań organizacji terrorystycznych, służby specjalne muszą stosownie reagować i próbować uprzedzać poczynania wspomnianych twórców. W praktyce nie jest to proste działanie, co oznacza wyczerpującą pracę, ażeby próbować wyprzedzać wszelkie ruchy terrorystów i być przynajmniej jeden krok do przodu, co więcej ważna jest technologia umożliwiająca efektywniejszą prewencję. Powstrzymanie organizacji terrorystycznych jest szczególnie ważne jeśli na wokandę weźmie się ich finansowanie. Ten wątek służby muszą szczególnie uwzględnić i stale monitorować.

Jak zauważa J. Żaryn: „Wszelkie podmioty działające na rzecz zapobiegania terrorowi coraz powszechniej dochodzą do wniosku, że dotowanie, sponsorowanie wyżej wymienionego zjawiska i związanego z nim podmiotami pochodzi z występku przestępczego uprowadzenie dla korzyści pieniężnych, szmuglowanie papierosami, przedmiotów oraz wartości kulturowych, zasobów naturalnych, niezgodny z prawem transfer bronią, środków odurzających, jak również wymiana w kontekście jednostek ludzkich, czy szantaż przez formacje terrorystyczne. Dokument hiszpańskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 2015 roku unaoczniał blisko 200 przykładów, gdzie miały miejsce punkty styeczne pomiędzy łamaniem prawa o podłożu kryminalnym a działalnością terrorystyczną. Chociażby na terenie Barcelony oraz Walencji pod lupę wzięto osoby, które oskarżono o falsyfikację dokumentów, transfer ludźmi oraz szmuglowanie środków odurzających. Profity przekazywane były na radykalne działania. Dekompozycji uległa formacja (rekrutująca się przede wszystkim z przesiedleńców Maghrebu), która parała się sprzedażą używek, a pewien procent profitów przekazywała na sponzorowanie podmiotów dżihadystycznych. W formułę takich poczyną

³² Ibidem, s. 15.

zaliczyć można działania Al – Shabaab oraz tak zwanych somalijskich rozbójników. Sposób działania tego podmiotu terrorystycznego opiera się na pozyskiwaniu pieniędzy z działalności przestępczej, do której można zaliczyć zagarnięcie jednostek pływających, gdzie wysuwa się roszczenia pieniężne w zamian za oddanie wspomnianego obiektu. To wszystko ilustruje pewien obraz, gdzie terroryści poszukują wszelkich możliwości, aby pozyskać pieniądze na niezgodną z prawem aktywność³³.

Narkobiznes stanowi źródło finansowania dla terrorystów. Stanowi szerokie pole działania dla przestępców i jednocześnie wyzwanie dla służb i zbiorowości międzynarodowej, dążącej do zachowania ładu i porządku światowego.

Podsumowując wątek dotyczący pozyskiwania środków pieniężnych na działalność terrorystyczną trzeba zaznaczyć, że istnieje wiele form ich gromadzenia, choć sektor bankowy i związany z nim aspekt prania pieniędzy zakorzenił się w świadomości zarówno tych, którzy funkcjonują niezgodnie z literą prawa, jak i grupy podmiotów, które czynią wszystko aby przeciwdziałać terroryzmowi i wszelkim zabiegom jego kapitalizowania. Organizacje oraz podmioty przestępcze są bardzo aktywne dzięki stałemu dopływowi pieniędzy i innych dóbr, które pozyskują i wykorzystują, korzystając z trudno wykrywalnych sposobów transferu środków finansowych takich jak system *hawala*. Przyjrzenie się jego specyfice nie stanowi większego problemu, ponieważ jego charakterystyka jest powszechnie znana, ale prewencja z nim związana narosła do rangi wielkiego problemu. Słabe struktury państwa stanowią istotne podglebie dla wszelkich podmiotów terrorystycznych a nierozwinięte podmioty państwowe takie jak tzw. „państwa upadłe” tworzą miejsce do ewolucji wyżej wspomnianych organizacji. Jednym z aspektów, który trzeba uwzględnić przy prowadzeniu walki z terroryzmem jako zjawiskiem, ale także różnych form jego finansowania, jest zatem wyrównywanie dysproporcji rozwojowych. Te dysproporcje powstały w wyniku różnych historycznych zdarzeń, jak chociażby kolonizacja, która może prowadzić między innymi do narzucania pewnych wzorców kulturowych. W dalszej kolejności należy pochylić się nad rozwojem technologicznym, dającym spore możliwości i mogącym udaremnić wiele działań podejmowanych przez terrorystów, ale także tworzącym wielu sposobności dla jego ekonomicznego wsparcia. Jedną z organizacji terrorystycznych, która stosuje liczne metody pozyskiwania i transferu środków materialnych i która zostanie przedstawiona w dalszej części rozprawy jest Hezbollah, zwany dalej Partią Boga, lub Partią Allaha, którego miejscem działania jest Bliski Wschód, a której geneza w ujęciu powstania jak i dalszego

³³ J. Żaryn, *op. cit.*..., <https://www.gov.pl/web/rcb/terroryzm-aktualnym-wyzwaniem> (dostęp: 3.03.2023).

funkcjonowania dotyczy historii, kultury oraz religii. Finansowanie Hezbollahu, co zostanie wykazane w dalszych rozdziałach jest wieloaspektowe i dotyczy wielu sfer życia – głównie, czy przede wszystkim niezgodnego z literą prawa.

II. Kształtowanie sytuacji politycznej obszaru Bliskiego Wschodu w XX wieku – podłoże powstania Hezbollahu

Odwołując się do historii regionu Bliskiego Wschodu można dostrzec znaczącą obecność oraz udział państw kontynentu europejskiego na wspomnianym obszarze. Przyczyną takiego stanu rzeczy była chęć dominacji i poszerzania swoich wpływów o charakterze polityczno – ekonomicznym w czasach kolonialnych. To właśnie od zachodniego protektoratu mogło zależeć, kto będzie kierować ośrodkiem decyzyjnym w państwie, które było pod nadzorem podmiotu dominującego. Stopniowe wycofywanie się kolonizatorów w okresie po II wojnie światowej wywołało potężne reperkusje i komplikacje dla nowych suwerennych bytów państwowych.

Tym samym można zadać pytanie jak wyglądałaby pozycja państw Bliskiego Wschodu, gdyby nie obecność państw szeroko rozumianego Zachodu? W tym względzie można założyć, że byłyby one bardziej samodzielne w kontekście formowania struktur i instytucji krajowych, co z pewnością spowodowałoby ich większą podmiotowość, niezależność w kształtowaniu polityki wewnętrznej i zewnętrznej. Inny byłby także ich potencjał ekonomiczny i gospodarczy.

Głównymi podmiotami z kontynentu europejskiego, zainteresowanymi aktywnym udziałem w rejonie Bliskiego Wschodu były Wielka Brytania oraz Francja. Wspomniane wyżej państwa uzależniały od siebie podmioty polityczne wspomnianego regionu, jednocześnie wzmacniając swoją pozycję jako państw kolonialnych, czyli takich, które należy poważać i się z nimi liczyć. W kontekście budowy lub posiadania zaplecza imperialnego warto podkreślić nie tylko fakt samej obecności Wielkiej Brytanii i Francji na obszarze Bliskiego Wschodu, w tym względzie warto podkreślić fakt, że wielkość państwa objętego protektoratem nie miała dużego znaczenia, bowiem w dużej mierze rzecz dotyczyła faktu samego posiadania kolonii, nie zaś ich wielkości terytorialnej. To dla państwa, który obejmował swą „ochroną” inne podmioty stanowiło określony prestiż, który następnie były przedstawiany jako istotny walor i podstawa do budowania chociażby sojuszy międzypaństwowych, tak istotnych i kluczowych dla dalszego losu i rozwoju mocarstwa.

Wraz z upływem czasu polityka Wielkiej Brytanii na Bliskim Wschodzie zmieniła się w kierunku nadawania suwerenności i niezależności tym państwom, które wcześniej były pod jej jurysdykcją, co w sposób ewidentny stworzyło nową architekturę geografii politycznej

świata. Francja z racji swojego potencjału i chęci odgrywania ważnej roli międzynarodowej była obecna w wielu zakątkach globu. Jednym z ważnych z punktu widzenia Paryża obszarów był Bliski Wschód, profity z tym związane budowało potencjał ekonomiczny i polityczny, co zostanie jeszcze szerzej przedstawione w dalszej części rozdziału.

Dowodem istotnego wpływu tego państwa na obszar Bliskiego Wschodu niech będą słowa Jana Pietrzaka, który zauważa, że: „francuska polityka wobec mandatu w dużej mierze powielala wzory kolonialne, a administracja mandatowa nie reprezentowała zbyt wysokiego poziomu merytorycznego, przejawiając silne tendencje centralistyczne. Skomplikowana struktura etniczno – religijna ludności i podsycane przez francuskich administratorów antagonizmy wewnętrzne również nie sprzyjały stabilizacji. Względny spokój panował tylko w Libanie, gdzie znaczącą rolę odegrali chrześcijanie maronici oraz w okręgu Latakija, zamieszkałym głównie przez muzułmańskich Alawitów. Sytuacja w Syrii oraz w zamieszkałym przez Druzów okręgu Dżubal Druz była napięta. W latach 1925 – 1927 miało miejsce wielkie powstanie Druzów, poparte przez część nacjonalistów arabskich i brutalnie stłumione przez Francuzów”³⁴.

Z kolei Jerzy Zdanowski zwraca uwagę, że: „Bliski Wschód stał się terenem pierwszej konfrontacji zimnowojennej. Odmowa Związku Radzieckiego wycofania się w marcu 1946 r. z irańskiego Azerbejdżanu zapoczątkowała głęboki kryzys w stosunkach sojuszniczych Moskwy i Waszyngtonu, i w konsekwencji 12 marca 1947 r. USA ogłosiły Doktrynę Trumana. Miała ona powstrzymać rozprzestrzenianie się ideologii komunistycznej i była adresowana do tych państw, których suwerenności zagrażało dążenie Moskwy do rozszerzenia swoich wpływów. W 1947 r. takimi państwami na Bliskim Wschodzie były Turcja i Iran. Pozostałe państwa regionu także stanęły przed koniecznością opowiedzenia się po którejś ze stron tego nowego globalnego konfliktu. Mimo silnego oddziaływania czynników zewnętrznych, państwa arabskie, Turcja i Iran aktywnie poszukiwały możliwości dla realizacji własnych interesów i wykorzystywały konfrontację między mocarstwami do umocnienia swoich pozycji w regionie. Możliwości w tym zakresie były o tyle duże, że obydwa supermocarstwa unikały bezpośredniego angażowania się w sprawy regionu i

³⁴ J. Pietrzak, *Dyplomacja polska wobec sprawy niepodległości Syrii i Liban w latach II wojny światowej*, [w:] „Dzieje Najnowsze”, nr. 2, Warszawa 2004, s. 120, http://rcin.org.pl/Content/47786/WA303_63935_A507-DN-R-36-2_Pietrzak.pdf (dostęp: 4.03.2023).

stosowały pośrednie środki polityczne – pomoc finansową i wojskową, wsparcie logistyczne i polityczne swoich sojuszników”³⁵.

To tylko pewien prolog przed istotnymi działaniami nakierowanymi na realizację własnej racji stanu, szczególnie pod koniec XX wieku, zarówno przez podmioty państwowe jak i niepaństwowe. Aby móc realizować swoją politykę trzeba dysponować elementami scalającymi, do których niewątpliwie należy wspólnota, jak również kultura, historia, religia. Wiodącą wiarą na obszarze Lewantu jest islam, który właśnie tam odgrywa szczególne znaczenie.

Francis Fukuyama jest zdania, że: „partie islamskie głównego nurtu, (...), były skłonne uczestniczyć w demokratycznej polityce i wygrywały w wyborach, które dawały im udział w rządach. Pomimo publicznych deklaracji o przywiązaniu do demokracji na ogół nie udawało im się rozwiać podejrzeń świeckich przeciwników co do ich długoterminowych planów. To samo można powiedzieć o nacjonalistach albo z dziewiętnastego wieku, albo współczesnych: często grają zgodnie z demokratycznymi zasadami, ale mają potencjalnie nieliberalne nietolerancyjne skłonności wynikające z pragnienia jedności i wspólnoty”³⁶.

Nic tak nie łączy, nie cementuje społeczności jak wspólny wróg lub rywal zarówno na szczeblu politycznym jak i społecznym, dlatego oprócz religii to istnienie takowego jest w stanie wygenerować cel, którym jak to pokazują wydarzenia XX i XXI wieku, jest jego kompletne unicestwienie. Obszar Bliskiego Wschodu był areną ciągłych i ustawicznych walk. Tego przykładem może być formowanie się szyickiego Hezbollahu w 1982 roku, którego głównym ówczesnym celem było prowadzenie batalii na rzecz zniszczenia izraelskiej okupacji południowego Libanu. Ochrona etosu religijnego, kultury oraz terytorium Libanu stała się impulsem i nadrzędnym zadaniem Hezbollahu, zwanego także Partią Boga lub Partia Allaha.

W przypadku Hezbollahu, co zostanie wykazane w dalszej części pracy, jedną z najważniejszych przyczyn jego powstania była chęć zorganizowania walki lokalnej ludności z

³⁵ J. Zdanowski, *Konstelacje polityczne na Bliskim Wschodzie w okresie zimnej wojny (1946 – 1990)*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr 3 (XV), Kraków 2018, s. 29, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:TD1yPVwPW-0J:cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.mhp-c415f546-2eac-408f-8814-6e042ef2353e/c/KSM_2018_03_03_Zdanowski.pdf&cd=3&hl=pl&ct=clnk&gl=pl (dostęp: 4.03.2023).

³⁶ F. Fukuyama, *Tożsamość współczesna, polityka tożsamościowa i walka o znanie*, Poznań 2018, s. 93.

Izraelem oraz jego sojusznikami, w którym organizacja ta widziała duże zagrożenie, podobnie jak i ze strony tych, którzy udzielali Jerozolimie wsparcia, czyli USA.

2.1. Droga do niepodległości Libanu jako przyczynek do powstania Hezbollahu

Jakie są najważniejsze przyczyny powstania Hezbollahu? To pytanie jest niezwykle ważne w kontekście polityki międzynarodowej na Bliskim Wschodzie, ale w związku z charakterem i działalnością tego podmiotu także i poza tym regionem. Jedna z przyczyn została zarysowana powyżej i dotyczy kwestii tożsamości kulturowo - religijnej, w dalszej części pracy będzie miała miejsce analiza, która bardziej uwypukli przyczyny powstania tej organizacji.

Kolejna przyczyna odnosi się do epoki kolonializmu i obecności na terenie Bliskiego Wschodu takich państw jak Francja. Jakie korzyści czerpała Francja z faktu obecności we wspomnianym obszarze? Z pewnością taką korzyścią był prestiż i budowa swojej hegemonii na części obszaru Bliskiego Wschodu, co przekładało się na wpływy Francji w ujęciu globalnym. Jednak obecność na jakimkolwiek terenie wiąże się z problemami dotyczącymi utrzymania posiadanych terenów. Kolonizator może zmienić priorytety, strategie działania względem państw, w których jest obecny. Jest to zadanie utrudnione wpływem różnych czynników zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych. Jak wspomniany proces przebiegał w kontekście funkcjonowania państwa francuskiego?

Marek Brylew zauważa, że: „zakończenie obecności Francji w tym regionie wiązało się nie tylko z utratą wpływów, ale także ze zmniejszeniem roli tego państwa na arenie międzynarodowej. Z tą niekorzystną dla Francji tendencją nie chciał pogodzić się gen. de Gaulle, który do końca próbował wywierać naciski na władze Libanu i wymusić podpisanie traktatów gwarantujących jego krajowi uprzywilejowaną pozycję. Pomimo demonstracji siły i próby wzmocnienia obecności sił francuskich, ostatecznie także i na skutek interwencji brytyjskiej, Francja wycofała się z Libanu 31 grudnia 1946 roku. Liban stał się krajem w pełni niepodległym”³⁷.

Trzy lata przed odzyskaniem niepodległości Liban stał się państwem o szerokiej mozaice religijnej przez co ta kwestia zyskała na znaczeniu szczególnie w kontekście późniejszego powstania Partii Allaha. Choć to szyickie ugrupowanie to jednak wspomniany odłam islamu nie był wiodący, władzę musiał „podzielić się” z sunnitami oraz inną religią –

³⁷ M. Brylew, *Liban Religia – Wojna – Polityka*, Toruń 2016, s. 15.

chrześcijaństwem, co jest wyniki konsensusu jaki ustalono w 1943 roku³⁸. Sprawa wiary stopniowa narastała i szczególnie po zakończeniu wojny domowej (w 1990 roku nastąpił jej koniec) stała się ważnym aspektem przy konfiguracji parlamentarnej.

Pewna grupa „uciemionych” Libańczyków szczególnie w 1982 roku, a więc w momencie ataku państwa izraelskiego na Liban, szukała wyrazicieli swojego interesu i podmiotu, który pomoże im przetrwać. Ich państwo zostało zagrożone, a niepodległość stała pod dużym znakiem zapytania. Co więc w tej kwestii się wydarzyło? Otóż przy nieocenionym wsparciu Iranu na terytorium Libanu powstała Partia Allaha. Należy tutaj zwrócić szczególną uwagę na wykorzystanie elementu wiary, co nie jest przypadkowe, ponieważ odwołuje się do boskich sankcji, które mają dawać szansę na lepsze jutro. To co jest trudne do wyobrażenia dotyczy podnoszenia kwestii Boga w służbie zabijania innych, a Hezbollah właśnie ten aspekt skrzętnie wykorzystywał i wykorzystuje, aby usprawiedliwić największą tyranie, co zostanie przedstawione w dalszej części pracy.

2.1.1. Wojna domowa w Libanie

Wybuch wojny domowej w Libanie jest efektem ścierania się interesów i różnic licznych libańskich grup społeczno- religijnych. Z pewnością tego typu starcia nie są niczym nadzwyczajnym, jednak wysoki poziom antagonizmów połączony z nieumiejętnością rozwiązania i rozstrzygnięcia sporów jest prostą drogą do wewnętrznego konfliktu. Libańskie konflikty przybliżają nas do ostatecznego sfinalizowania zaistnienia i upodmiotowienia partii politycznej/organizacji terrorystycznej jaką jest Hezbollah.

Ibrahim El – Cheikh stoi na stanowisku, że: „rozwój sytuacji wewnętrznej w Libanie był uzależniony od wielu różnych czynników, a zasadniczy wpływ miały przede wszystkim dwie ich grupy, które można nazwać pośrednimi (strukturalnymi) oraz bezpośrednimi. Pierwsze z nich immanentnie tkwiące w istniejącym systemie społeczno – politycznym Libanu były właściwą przyczyną konfliktu libańskiego. Natomiast czynniki bezpośrednie zaostrzały konflikty wewnętrzne i stały się jakby katalizatorem przyspieszającym tragedię społeczeństwa

³⁸ A. Dzisiów – Szuszczykiewicz, *Szyici i Sunnici na Bliskim Wschodzie odwieczny konflikt czy współpraca ponad podziałami*, t. 7, Warszawa 2008, s. 27, <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:atEL2W6lkCMJ:https://www.bbn.gov.pl/download/1/1411/tom7.pdf&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl> (dostęp: 11.03.2023), cyt za: formuła z 1943 r. obowiązuje nadal, zmieniła się jednak rzeczywistość. Chrześcijanie, będący wówczas większością są obecnie mniejszością. Dominujący maronicko – sunnicki sojusz musi zaś stawić czoła marginalizowanej przez wiele lat społeczności szyickiej, która stała się największą grupą w Libanie. Ta demograficzna zmiana nie została jednak oficjalnie przedstawiona, ponieważ ostatni spis ludności w Libanie został przeprowadzony w 1932 r.

libańskiego”³⁹. Aspekt zewnętrzny, czy międzynarodowy w kontekście tego co działo się w okresie kiedy powstało państwo Izrael ma przełożenie na wojnę domową w Libanie.

W okresie 1948 – 1968 utrzymywany był względny spokój, aż do momentu wyłonienia się ruchu palestyńskiego walczącego o samostanowienie, czyli własną podmiotowość. Tym ugrupowaniem była OWP – Organizacja Wyzwolenia Palestyny uformowana w 1970 roku⁴⁰. Liban umożliwił wspomnianej organizacji schronienie, z jego terytorium OWP prowadziła ataki na Izrael, który nie pozostawał dłużny i rewanżował się podobnymi aktami⁴¹.

Wymiar społeczno – polityczny, z dużym naciskiem na aspekt polityczny jest istotny, chcąc wziąć pod uwagę wojnę domową w Libanie. Są nim więc pogarszające się nastroje społeczne w tym państwie. Wspomniany wymiar także dotyczy stale powtarzających się działań militarnych wymierzanych w Liban ze strony Izraela. Krytyka Jerozolimy na forum międzynarodowym jak również chęć udzielenia Libanowi wszelkiej pomocy między innymi finansowej czy wojskowej niewiele przyniosła. Przyczyną takiego stanu rzeczy był fakt, że władze Izraela najpewniej nie przejęły się tą krytyką, a z kolei Liban bojąc się eskalacji konfliktu nie przyjął wspomnianej pomocy. Fakt izraelskiego ataku połączony z obecnością Palestyńczyków w państwie ze stolicą w Bejrucie doprowadzała do regresu nastrojów społecznych w tym państwie⁴². Dużą rolę w tworzącej się, czy przybierającej na sile wojnie domowej odegrała oczywiście Syria⁴³.

Oprócz czynnika politycznego opisanego powyżej trzeba rozważyć demograficzne zmiany wewnątrz Libanu. Wzrost liczebności populacji szyickiej będzie elementem istotnym dla formowania się Partii Allaha czyli Hezbollahu. Kwestia religijna odgrywa bardzo ważną rolę w kontekście genezy powstania Hezbollahu, a ściślej rzecz ujmując szyickiego znaczenia, jakie w tym kontekście miała partia Amal. Z nią z kolei związana jest postać duchownego,

³⁹ I. El - Cheikh, *Przyczyny wojny domowej w Libanie w latach 1975 – 1990*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr 3, Kraków 2004, s. 198, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2004-nr3.pdf>, (dostęp: 11.03.2023).

⁴⁰ D. Siuda, R. Reczkowski, *II wojna libańska. Geneza – przebieg – wnioski i doświadczenia*, Bydgoszcz 2021, s. 15, cyt za: ang. Palestinian Liberation Organization (PLO) – Organizacja Wyzwolenia Palestyny (OWP). Przep. aut.

⁴¹ D. Siuda, R. Reczkowski, *II wojna libańska. Geneza – przebieg – wnioski i doświadczenia*, Bydgoszcz 2021, s. 15.

⁴² I. El - Cheikh, *op. cit.*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr 3, Kraków 2004, s. 198, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2004-nr3.pdf>, (dostęp: 11.03.2023).

⁴³ R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 30, cyt za: w styczniu 1976 roku zamiast armii syryjskiej do Libanu wkroczyły kontrolowane przez dowództwo syryjskie trzy brygady Armii Wyzwolenia Palestyny, zob. <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/pla.htm> (05.07.07). Armia syryjska wkroczyła do Libanu 1 czerwca 1976 roku.

który zbudował trwały fundament pod nową partię polityczną działającą w Libanie. Tym samym należy stwierdzić, że waga i znaczenie religii muzułmańskiej dla powstania Hezbollahu jest nie do przecenienia, podobnie jak kwestia polityczno – religijna.

W tym względzie trzeba wrócić do sprawy syryjskiej obecności w Libanie. Ówczesny prezydent tego państwa Hafiz al – Asad myśląc, że zapanuje nad sytuacją poprzez przejęcie kontroli nad toczącymi ze sobą walkę libańskimi ugrupowaniami religijnymi, z pewnością był w błędzie. Jednak obecność Syrii z jednej strony tworzyło wrażenie jej hegemonii lokalnej, a z drugiej dawało nadzieję na minimum kontroli sytuacji⁴⁴.

2.2. Iran jako istotny podmiot w formowaniu Hezbollahu

Sprawa zaangażowania Islamskiej Republiki Iranu w tworzenie bytów o charakterze politycznym oraz militarnych na Bliskim Wschodzie było bardzo duża. Dlatego też warto wskazać jakie działania przedsięwziął porewolucyjny Iran, który przyczynił się do powstania i umocnienia funkcjonowania Hezbollahu w Libanie? W tym względzie trzeba wymienić nie tylko państwa, ale także co jest kluczowe jednostki ludzkie, uchodzące za ich organizatorów.

Jeszcze przed wybuchem wojny domowej w 1974 roku Musa as – Sadr zainicjował powstanie tzw. Ruchu Wydziedziczonych (*harakat al – mahrumin*), dalekosiężnego podmiotu, który optował za zmianą aktualnego libańskiego systemu politycznego. Jej bazową ideą było zapewnienie sprawiedliwości społecznej dla każdego poszkodowanego Libańczyka, Realnie rzecz ujmując była to pierwsza szyicka organizacja polityczna⁴⁵.

Mirosław Smolarek twierdzi, że: „żądali oni bardziej radykalnego podejścia do sprawy szyickiej, a po zwycięstwie Strażników Rewolucji w Iranie, za ich przykładem chcieli zburzyć panującą wyznaniową strukturę podziału władzy w kraju oraz wzywali do utworzenia islamskiego państwa wyznaniowego. Pragmatyczne podejście AMAL – u i jego prolibański charakter nie odpowiadał koncepcji rewolucji muzułmańskiej silnie lansowanej wówczas przez rewolucyjny Iran. Efektem tego rozłamu było pojawienie się na libańskiej scenie politycznej nowego, bardziej radykalnego ugrupowania szyickiego o nazwie Hezbollah, które za przyzwoleniem Syrii umożliwiło Iranowi i jego Strażnikom Rewolucji (których ok. 1000

⁴⁴ R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 30.

⁴⁵ J. P. Harik, *Hezbollah. The Changing Face of Terrorism*, New York 2005, s. 22.

zostało skierowanych do doliny Bekaa) na ingerencję w wewnętrzne sprawy Libanu oraz pozwoliło rozszerzyć zarzewie rewolucji islamskiej na nowe tereny”⁴⁶.

Partia Allaha powstała zatem z toczonej od połowy lat siedemdziesiątych XX stulecia wojny domowej (1975 – 1990), jak również na skutek izraelskiej inwazji na południowy Liban i jego okupacji (1982 – 2000), która zglobalizowała ten konflikt⁴⁷. Ryszard M. Machnikowski zauważa, że: „sukces” tej izraelskiej inwazji, jakim było wyrzucenie całego kierownictwa OWP oraz większości jej bojowników z Libanu, został okupiony koszmarem izraelskiej okupacji południowej części tego kraju. W czasie samej inwazji doszło w Libanie do walk frakcyjnych oraz licznych masakr ludności cywilnej, w które Izrael, choćby pośrednio, był zamieszany. Najbardziej znaną akcją tego typu była eksterminacja ludności zamieszkującej palestyńskie obozy w miejscowościach Sabra i Szatila, której dopuściły się bojówki milicji maronickiej (chrześcijańskiej) zwanej „Falangą” (inaczej Kataeb), dokonana za wiedzą i cichym przyzwoleniem Izraelczyków. Wypędzenie OWP i izraelska okupacja części kraju jeszcze bardziej skomplikowały i tak zagmatwaną sytuację w Libanie, zamieszkanym przez skomplikowaną mozaikę ludności różnych wyznań i narodowości. Powstanie organizacji Hizballah było pomysłem lokalnego szyickiego kleru: szejków Abasa al – Musawiego i Hassana Nasrallaha, którzy bez problemu uzyskali wsparcie władz porewolucyjnej Islamskiej Republiki Irańskiej, a także władz syryjskich, dążących do zorganizowania szyickiego ruchu oporu wobec izraelskich najeźdźców, który miał zająć miejsce wypędzonych Palestyńczyków. Nowa organizacja dzięki takiemu poparciu w krótkim czasie stała się silną konkurencją dla innej milicji utworzonej przez libańskich szyitów – czyli organizacji Amal, powstałej w 1974 r.”⁴⁸.

Krzysztof Mroczkowski jest zdania, że: „w kontekście konfliktu izraelsko – palestyńskiego ciągle pada pytanie: dlaczego to właśnie muzułmanie są w największym stopniu zamieszani w różne akcje terrorystyczne, i to już od co najmniej czterdziestu lat? Muszą być ku temu jakieś powody. Szukamy ich przede wszystkim w kontekście sytuacji konfliktu asymetrycznego, ale i również w samej naturze islamu. Upatrujemy je też w czynnikach zewnętrznych. Co zatem w islamie sprawia, że terroryzm pojawia się i w jaki

⁴⁶ M. Smolarek, *Transformacja organizacji terrorystycznej do partii politycznej na przykładzie libańskiego Hezbollahu*, [w:] „Katastrofy naturalne i cywilizacyjne. Terroryzm współczesny. Aspekty polityczne, społeczne i ekonomiczne”, pod red. M. Żubera, Wrocław 2006, s. 78, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/8159/Hezbollah.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (dostęp: 4.03.2023).

⁴⁷ R. M. Machnikowski, *Zabójcze idee. Co prób ją nam przekazać terroryści?*, Łódź 2020, s. 140.

⁴⁸ Ibidem, s. 140 – 141.

sposób rzutuje to na tzw. „proces pokojowy”? Kluczem do zrozumienia Bliskiego Wschodu może być zatem trafne rozpoznanie momentu, kiedy zmieniła się sytuacja. W kontekście wydarzeń rozgrywających się w Libanie w latach 1970 – 1985 oraz w latach następnych, konieczne jest wyraźne rozdzielenie kwestii rozstrzygnięcia konfliktu od rozwiązania (rezolucji) konfliktu. Pierwsze mogłoby mieć miejsce wówczas, gdyby jedna ze stron przegrała lub gdy obie osiągnęłyby kompromis. Wówczas obie strony rezygnując z części oczekiwanych wcześniej rezultatów, zadowolilyby się takim rozwiązaniem. Rezolucja konfliktu miałaby miejsce wówczas, gdyby strony mogły w pełni zrealizować swoje potrzeby i interesy – to jednak może być rozpatrywane również jedynie na płaszczyźnie *political – fiction*”⁴⁹.

Ruch oporu jaki umocował się w Libanie był nie tylko odpowiedzią na działania Izraela wymierzone w ten kraj, ale można mniemać, że był również działaniem prewencyjnym ze strony Iranu, który bronił interesów swoich i szyitów rozlokowanych w państwach Bliskiego Wschodu, bądź dla protekcji kultury i wiary tego odłamu islamu, który w Iranie odgrywa ważniejszą rolę od sunnitów. Stąd powołanie tworu, który będzie reprezentował zarówno Iran jak i libańskich szyitów było jak najbardziej zasadne i logiczne.

Racja stanu Hezbollahu pokrywa się bowiem z racją stanu Islamskiej Republiki Iranu. Tego rodzaju teza jest zasadna, kiedy punktem odniesienia dla tych dwóch podmiotów staje się Izrael. Krzysztof Domeracki podkreśla w tym względzie, że: „Izrael, dla którego Hezbollah oraz Iran stanowią zagrożenie egzystencjonalne, jest podmiotem państwowym, który swoimi działaniami może bezpośrednio wpływać na kształt organizacji Hezbollah i jej strategię/taktykę działania. Z drugiej strony działania Izraela skierowane przeciwko Partii Boga stanowią poligon doświadczalny dla strategów wojskowych oraz służb specjalnych Iranu”⁵⁰.

Dobrym obrazem symetrii interesów Hezbollahu i Islamskiej Republiki Iranu jest 1985 rok. To właśnie wtedy stworzony dokument programowy tej organizacji, w ramach którego ustrój polityczny Libanu miałby być tożsamy z państwem ze stolicą w Teheranie. W tym

⁴⁹ K. Mroczkowski, *Armia regularna przeciw armii terrorystów na przykładzie operacji izraelskich sił obrony w Libanie w 1982 i 2006*, [w:] „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”, vol. 10, nr 2, s. 146, Wrocław 2016,

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:vfmr7C9HgF0J:cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_34862_rbm_2016_2_14/c/352-327.pdf+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl (dostęp: 4.03.2023).

⁵⁰ K. Domeracki, *Hezbollah i jego wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe*, Warszawa 2018, s. 32.

względnie warto odnotować końcówkę lat 80 – tych, to właśnie wtedy mają miejsce zaciekle walki pomiędzy Amalem a Partią Allaha o prymat i tym samym zakorzenienie się w świadomości części Libańczyków jako silniejsza i bardziej zdecydowana formacja szyicka, która może okazać się podmiotem pierwszego wyboru. W wyniku wygranej walki to Hezbollah opanowuje prawie cały południowy Bejrut⁵¹. Partia ta ujawnia światu oficjalnie swoje istnienie publikując swój pierwszy „Manifest programowy” w 1985 r.

Dokonując analizy tego manifestu, pochodzącego z 1985 roku R. M. Machnikowski podkreśla, że: „pierwszy taki dokument, pod nazwą *Program Hizballahu, list otwarty do wszystkich prześladowanych w Libanie i na świecie* został ogłoszony publicznie 16 lutego 1985 r. Był on wydrukowany w dzienniku wydawanym przez tę organizację pod nazwą „Al – Safir” („Ambasador”) oraz odczytany przez jej rzecznika, Ibrahima al – Amina w jednym z największych szyickich meczetów w Bejrucie. Pierwszy „manifest” był także oficjalnym potwierdzeniem istnienia tej, uznawanej jeszcze wtedy przez niektórych za „mityczną”, organizacji libańskich szyitów. Publikacja tego dokumentu nastąpiła kilka lat po rzeczywistym powstaniu wspomnianego ugrupowania. Jego utworzenie było swoistą odpowiedzią Iranu (w porozumieniu z władzami Syrii) na izraelską akcję zbrojną rozpoczętą latem 1982 r., w wyniku której doszło do wypędzenia przywództwa i większości bojowników palestyńskiej OWP z Libanu (operacja Izraelskich Sił Obrony, zwanych Cahal, pod nazwą „Pokój dla Galilei”). Władze rewolucyjnego Iranu, wraz z reżimem syryjskim, były żywotnie zainteresowane powstaniem w tym regionie nowej lokalnej siły, która stanowiłaby przeciwwagę dla poczynań Izraela i mogła absorbować uwagę władz (i sił zbrojnych) tego kraju tak, jak wcześniej robiła to OWP”⁵².

Wstępem do drugiego manifestu była VII Generalna Konferencja Hezbollahu, na której przewodniczący Nasrallah nakreślił de facto nowy rozdział w kontekście przyszłości Libanu, który pragnął zobaczyć jako mocny i istotny podmiot państwowy. Rozpropagowanie go to istotny walor „marketingowy” co wpłynęło na wejście Hezbollahu w nowy etap swojego istnienia i działalności⁵³. Katarzyna Dziedzic dokonując analizy tego aktu zauważa, że:

⁵¹ X. Raufer, *Atlas radykalnego Islamu*, Warszawa 2011, s. 444.

⁵² R. M. Machnikowski, *op. cit...*, Łódź 2020, s. 139.

⁵³ K. Dziedzic, *Ideologia Hezbollahu i jej ewolucja w latach 1982 – 2009*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr. 1 (VII)2010, Kraków 2010, s. 61, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2010-nr1.pdf> (dostęp: 11.03.2023), cyt za: przemówienie S. H. Nasrallaha, „Hizbullah’s New Political Manifesto... We Want Lebanon Strong & United” opublikowane zostało 30 listopada 2009 r. w wersji angielskiej na stronie internetowej Ruchu Oporu Islamskiego w Libanie, www.english.moqawama.org/essaydetails.php?eid=9632&cid=214.

„dokument składa się ze wstępu i trzech części. Łącznie na 32 stronach Hezbollah zadeklarował swoje stanowisko polityczne w następującym porządku; w pierwszej części, „Dominacja i hegemonia”, opisuje swoje stanowisko i wizję świata, hegemonii Stanów Zjednoczonych i Zachodu oraz amerykańskiej polityki wobec regionu Bliskiego Wschodu. W części drugiej - „Liban”, podejmuje problematykę ojczyzny, ruchu oporu, państwa i systemu politycznego oraz polityki zagranicznej, relacji Libanu z Palestyńczykami, krajami arabskimi, islamskimi podmiotami i relacji międzynarodowych. Rozdział trzeci, „Palestyna i negocjacje kompromisu” poświęcony został kwestii palestyńskiej i Izraelowi, palestyńskiemu ruchowi oporu oraz negocjacom i porozumieniom”⁵⁴.

Oba manifesty miały na celu skonsolidowanie Hezbollahu i potwierdzenie woli prowadzenia nieustającej walki o „słuszną” dla nich sprawę, w tym także likwidację Państwa Izrael. Szanse powodzenia tej walki uzależnione są od wielu czynników, także finansowych, o czym jeszcze będzie mowa w dalszej części pracy.

2.2.1. Rewolucja w Iranie 1979 i jej następstwa

Z silną, potężną cywilizacją wiąże się stabilna kultura, która w wyniku dowolnej formy ekspansji może być narzucana innym. W ramach podbojów może się okazać, że zanika wielokulturowość, co może prowadzić do wygenerowania jednej holistycznej kultury, która wchłonie pozostałe, można tego było dokonać mniej lub bardziej świadomie poprzez kolonializm europejski, czy ekspansji europejskiej na różne obszary globu⁵⁵.

Rewolucja irańska to suma różnych elementów zarówno tych o charakterze zewnętrznym jak i wewnętrznym. Oba trzeba brać pod uwagę, gdyż nagromadzenie niekorzystnych zjawisk o charakterze politycznym i ekonomicznym znalazło swoje ujście pod koniec lat 70 – tych XX wieku.

⁵⁴ K. Dziedzic, *Ideologia Hezbollahu i jej ewolucja w latach 1982 – 2009*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, VII, nr. 1 (VII)2010, Kraków 2010, s. 61, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2010-nr1.pdf> (dostęp: 11.03.2023).

⁵⁵ S. P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Poznań 2018, s. 144, cyt za: związek między potęgą [władzą, *power*] a kulturą prawie całkowicie uchodzi uwagi tych, którzy mówią o wyłanianiu się cywilizacji uniwersalnej (co powinno, ich zdaniem, nastąpić), jak i zwolenników poglądu, że westernizacja jest nieodzownym warunkiem modernizacji. Nie chcą oni przyznać, że logika ich wywodów wymaga, by popierali ekspansję i umacnianie się dominacji Zachodu na świecie. Nie dostrzegają też, że jeśli innym narodom dać wolną rękę w kształtowaniu własnego losu, będą reaktywować dawne wierzenia, obyczaje i praktyki, które zgodnie z tym, co twierdzą uniwersaliści, są przeszkodą dla postępu. Ci którzy rozprawiają o zaletach uniwersalnej cywilizacji, nie podkreślają jednak na ogół zalet ogólnoswiatowego imperium.

R. Machnikowski zauważa, że: „jednak na rodzący się w bólach nowy (nie)porządek na Bliskim Wschodzie wpływ mają nie tylko gry lokalnych mocarstw na terenach opuszczanych przez Amerykanów. Aktywnym graczem w tym regionie chce być także Rosja. Takie są ambicje rosyjskich elit władzy, współgrają zresztą one z tęsknotą pewnej części rosyjskiego społeczeństwa za czasami, kiedy ówczesna inkarnacja Rosji, czyli Związek Sowiecki, miał status supermocarstwa, co rekompensowało poważne niedomagania systemu gospodarczego zwanego socjalizmem. Widoczna obecność „rosyjskich chłopców” w Syrii przywraca nieco nadszarpniętą wiarę w potęgę tego kraju i przekonanie, że świat musi się liczyć z jego zdaniem. Jest to jednak iluzja, gdyż to właśnie Rosja musi liczyć się z interesami lokalnych graczy i dopasowywać do nich własną politykę. To, co Rosji się tam rzeczywiście udało, to ochrona reżimu Asada, jednak trzeba pamiętać, że brak zainteresowania USA jego obaleniem zadeklarował już poprzedni amerykański prezydent Barack Obama. Jak dotychczas Rosja prowadzi w regionie zręczną politykę, starając się przypodobać zarówno Iranowi, jak i Turcji oraz nie narażając się zbytnio Arabii Saudyjskiej (od której decyzji pośrednio zależy wielkość wpływów Rosji za eksport ropy naftowej). Pytanie: jak długo tak będzie? Wciągnięcie Rosji w bliskowschodnie „bagnó” leży obecnie w interesie USA, gdyż obciąża Moskwę nie tylko dodatkowymi kosztami finansowymi utrzymania swej obecności wojskowej, ale też i pewnym ryzykiem politycznym”⁵⁶.

W samym Iranie przed rewolucją duży wpływ odgrywały Stany Zjednoczone Ameryki. Waszyngton chciał stworzyć skuteczną zaporę przed wpływami Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w tym ważnym regionie i mieć lojalne wsparcie władz Iranu. Przed 1979 rokiem nad Amerykanami w państwie ze stolicą w Teheranie funkcjonował tzw. parasol ochronny, który zwalniał ich z odpowiedzialności prawnej. Rysy w relacjach między tymi dwoma państwami pojawiły się w momencie krytyki USA w kwestii ochrony praw człowieka w Iranie, a z drugiej udzielenia przez Iran poparcia dla Egiptu w wojnie z Izraelem, co nie mogło wywołać entuzjazmu Waszyngtonu, dla którego państwo izraelskie to bliski sojusznik⁵⁷.

Można mniemać, że część społeczeństwa irańskiego nie była orędownikiem zacieśnienia relacji państwowych ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki, stąd ta kwestia mogła uchodzić za jedną z przyczyn wybuchu rewolucji 1979 roku w Iranie. Rok 1979 oznacza dla części

⁵⁶ R. M. Machnikowski, *Kurdowie między maszyną państw*, <https://teologiapolityczna.pl/ryszard-machnikowski-kurdowie-miedzy-maszynia-panstw> (dostęp: 4.03.2023).

⁵⁷ R. Czulda, J. Gajda, *Iran i Stany Zjednoczone – geneza, stan obecny i perspektywy*, s. 6, <https://pulaski.pl/wp-content/uploads/2019/01/218e66d9a7d347d96a3745ea45968b41.pdf> (dostęp: 4.03.2023).

społeczeństwa irańskiego pewien koniec, a dla innej grupy to droga ku zmianie i lepszej perspektywie egzystencjalnej. Wybuch niezadowolenia w Iranie ogniskował się między innymi wokół sfery gospodarczej. Dla zwolenników przemian naczelnym myślicielem i mędrcem prowadzącym do lepszej przyszłości okazał się Ruhollah Chomeini⁵⁸. Zdecydowana większość Irańczyków zdecydowała o zmianie ustroju – Islamska Republika Iranu, która została wprowadzona 1 kwietnia 1979 roku. Nie obyło się jednak bez protestów, które odbyły się na terenach w jakimś sensie zarządzanych przez mniejszości narodowe⁵⁹.

Rewolucja islamska spowodowała zatem nie tylko radykalne przeobrażenie ustrojowe Iranu z monarchii konstytucyjnej we republikę teokratyczną, ale także zasadniczą zmianę geopolityczną silnie oddziaływującą na region Bliskiego Wschodu. Jak uważa Katarzyna Brataniec: „rewolucja irańska wymierzona przeciwko dyktaturze szacha Rezy Pahlawiego była początkowo wspierana przez Zachód, który nie dostrzegł antyzachodniego nastawienia ajatollaha Chomeiniego. Celem rewolucji było przejęcie władzy przez kręgi religijne i rozprzestrzenienie jej na wszystkie kraje muzułmańskie. Działania Chomeiniego zyskały poparcie Zachodu ze względu na antykomunistyczne wydźwięk tej ideologii. W ocenie osoby Chomeiniego pomijano jednak jego wrogość do zachodniej cywilizacji, modernizacji krajów arabskich oraz potępienie sympatii prozachodnich ze strony monarchii naftowych i sojuszników USA w regionie. Iran zaczął pretendować do objęcia przywództwa politycznego na Bliskim Wschodzie, głosząc hasła wyzwolenia Palestyny, walki z sekularyzmem i uzależnieniem od Zachodu elit arabskich. Iran przyczynił się tym samym do wzmocnienia fanatycznych i radykalnych prądów w islamie i wyzwolił rywalizację o przywództwo w świecie arabskim. Reżimy krajów naftowych, podobnie jak świeckie dyktatury (szczególnie iracka), dążyły do ograniczenia wpływów rewolucji i poczuły się zagrożone rosnącym poparciem dla Chomeiniego ze strony społeczeństwa muzułmańskiego. Dlatego Saddam Husajn rozpoczynając wojnę z Iranem mógł liczyć na wsparcie Zachodu i krajów Półwyspu Arabskiego. Konflikt iracko – irański wzmocnił Syrię”⁶⁰.

Włączenie się świata zachodniego w gwałtowne przemiany na Bliskim Wschodzie doprowadziły do głębszych podziałów i jasnego zdefiniowania kto jest wrogiem, a kto „stoi

⁵⁸ S. Pietrzykowski, *Rewolucja irańska (1978 – 1979) – przebieg, percepcja, znaczenie*, [w:] „Refleksje”, nr. 10, Poznań 2014, s. 171, <https://paperity.org/p/274931820/rewolucja-iranska-1978-1979-przebieg-percepcja-znaczenie> (dostęp: 11.03.2023).

⁵⁹ M. J. Olbrycht, J. Hauziński, M. Smurzyński, A. Krasnowolska, P. Balczyński, *Historia Iranu*, Wrocław 2010, s. 884.

⁶⁰ K. Brataniec, *Zachód i islam. Dylematy relacji*, Kraków 2009, s. 116 – 117, <https://core.ac.uk/download/pdf/214928661.pdf> (dostęp: 4.03.2023).

po właściwej stronie”. Co może oznaczać, że powstanie Hezbollahu mogło być przedłużeniem walk z różnymi wrogami Iranu oraz ich poplecznikami. Czy można sądzić, że organizacja ta miała stać się strażnikiem „porządku”, a jeśli tak to jakiego oraz czy ta formuła nadal obowiązuje, szczególnie teraz, kiedy świat boryka się z tyloma zagrożeniami?

Partię Allaha zarówno w momencie jej powstania jak i w formie aktualnej nie można postrzegać inaczej jak tylko zewnętrzną formację wzmacniającą przekaz polityczno – militarny Teheranu, w związku z tym wsparcie ze strony tego podmiotu jest tak istotne, gdyż może on realnie wpływać na rezultat określonych działań podejmowanych nie tylko przez Iran, ale o czym nie należy zapominać także przez Liban, ponieważ to tam ta organizacja jest osadzona i ugruntowana. To przypomnienie jest kluczowe i w prosty sposób rozjaśnia zależność pomiędzy Iranem a Partią Allaha, choć z pewnością korzyści można rozpatrywać symetrycznie.

Spoiwem szyickiego Hezbollahu funkcjonującego w Libanie i samego Iranu już po 1979 roku są finanse, o których będzie jeszcze mowa w dalszej części pracy. Departament Stanów Zjednoczonych wskazuje, że Teheran tworzy istotny fundament materialny tej organizacji. Kwota przekazywana na jego funkcjonowanie waha się między 400 milionami a 700 milionami rocznie⁶¹. Ponad wszelką wątpliwość Partia Allaha była i jest wyrazicielem myśli, poglądów, przekonań władz Islamskiej Republiki Iranu i ma stanowić odpór i być tamą dla wpływów Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, traktowanych zarówno przez Iran jak i przez Hezbollah jako wielkie zagrożenie. Dobra organizacja i sprawne funkcjonowanie Hezbollahu, w połączeniu z szerokim spektrum jego działania, oraz z płynnością finansową jest rzeczywistym problemem zarówno dla Waszyngtonu jak i dla Jerozolimy w kontekście rosnących niepokojów i problemów na Bliskim Wschodzie. Biorąc pod uwagę polityczny zamęt i rozgardiasz aktualnie panujący na Lewancie można spodziewać się ze strony tej organizacji różnych działań i prowokacji, które jeszcze bardziej zdestabilizują sytuację w regionie, dlatego stałe monitorowanie przez społeczność międzynarodową tego co tam się dzieje jest wskazane, a odpowiedź ze strony cywilizacji zachodniej adekwatna do zagrożenia. Nie ma wątpliwości, że najważniejszym elementem walki z Hezbollahem jest bardzo skrupulatna inwigilacja przepływów finansowych, która w znaczący sposób decyduje o działaniach i planach tegoż podmiotu. Umiejętne „wyłączenie”, utrudnienie transferu

⁶¹ D. Czyżewski, *Epicentrum terroru. Iran jako sponsor, trener i organizator*, <https://polskieradio24.pl/5/1223/arttykul/2432931,epicentrum-terroru-iran-jako-sponsor-trener-i-organizator> (dostęp: 4.03.2023).

pieniężnego w znaczący sposób utrudni jej funkcjonowanie zarówno w kontekście regionalnym jak i globalnym, bowiem to pieniądze stanowią podstawę i trzon aktywności każdego bytu zarówno państwowego jak i niepaństwowego. Czy tak się stanie zależy w dużej mierze od czynnika politycznego, warunkującego i wytyczającego strategię oraz taktyki działania.

Rewolucja w Iranie z całymi jej doniosłymi późniejszymi następstwami politycznymi to wydarzenie, które rodzi pytanie zarówno o możliwe podobieństwa jak i różnice w odniesieniu do tego, co obserwować można aktualnie na wspomnianym obszarze. Czy więc wydarzenia w Iranie w 2022 roku to obraz „symetryczny” względem wydarzeń z 1979 roku?

Choć wydarzenia opisywane w tym rozdziale odnoszą się między innymi do kwestii irańskiej XX wieku to nie można nie dokonać porównania sytuacji w tym państwie z burzliwymi i tragicznymi wydarzeniami z 2022 roku. Jest to potrzebne, ażeby móc spróbować odpowiedzieć na pytanie dotyczące ewentualnych zmian postaw społecznych w tym państwie. Innymi słowy, czy to co było ważne dla zbiorowości irańskiej w pod koniec lat 70 – tych XX wieku współcześnie jest nadal aktualne? ⁶²

Niewątpliwie można wysnuć hipotezę, że działania społeczne w Iranie w 1979 roku są zbieżne z tymi, które dostrzec można w 2022 roku. Jednak jak do tej pory nie doszło do zmiany władzy. Próbując odpowiedzieć na pytanie „dlaczego” należy wskazać na kilka elementów: po pierwsze tożsamość kulturowa nie jest jeszcze aż tak zagrożona jak to mogło mieć miejsce w 1979 roku, a gospodarka irańska choć targana ostatnio bardzo wieloma problemami na skutek zachodnich sankcji nie jest aż tak „zdevastowana” jak w 1979 roku, przynajmniej w świadomości Irańczyków. W przeciwnym wypadku protesty społeczne zapewne zostałyby silniej uzewnętrznione. Jeśli w nadchodzącym czasie represje wymierzone w społeczeństwo irańskie nie ulegnie znaczącemu pogorszeniu, a ekonomia nie zostanie „naruszona”, wtedy powtórka z roku 1979 się nie powtórzy. Jednak obecnie, czyli w 2023 roku można zaobserwować pewną przezorność i ostrożność władz irańskich względem ewentualnej powtórki wydarzeń z 1979 roku.

Ryzyko, że jednak może dojść do mechanizmu zbliżonego jeśli nie identycznego, do tego, który zaszedł w 1979 roku w Iranie istnieje, czego dowodem jest ostatnie postanowienie przywódcy Iranu. Karina Strzelińska zauważa, że: „najwyższy przywódca Iranu

⁶² J. Jagodziński, *Czy w Iranie będzie rewolucja? Rozważania z historią w tle*, <https://histmag.org/Czy-w-Iranie-bedzie-rewolucja-Rozwazania-z-historia-w-tle-24728> (dostęp: 4.03.2023).

ułaskawił „dziesiątki tysięcy więźniów”, w tym wielu aresztowanych podczas niedawnych protestów antyrządowych, które wybuchły w związku ze śmiercią 22 – letniej Mashy Amini. Ajatollah Ali Chamenei zgodził się na uwolnienie osadzonych z okazji rocznicy rewolucji islamskiej”⁶³. To działanie można odczytać jako zapobieganie rewolucji i próbę „ułożenia się” ze społeczeństwem irańskim.

Dokonując podsumowania trzeba jasno wskazać, że obecne problemy widoczne na Bliskim Wschodzie w XX i XXI wieku są konsekwencją z jednej strony niegdysiejszego pogłębiania się wpływów państw/mocarstw cywilizacji zachodniej, a z drugiej nierozstrzygniętych i trudnych do pogodzenia różnic społecznych, gdzie ważnym tłem i istotą sprawy jest religia i jej odłamy. Próba zharmonizowania relacji na Bliskim Wschodzie szczególnie w drugiej połowie XX wieku nie była możliwa, z uwagi na chęć osiągnięcia przez państwa zewnętrzne w stosunku do tego regionu roli przewodniej. Impas i jeszcze mocniejsze podziały religijno - polityczne, a także wyłonienie się Państwa Izrael doprowadziły do wyłonienia się do silnego szyickiego reprezentanta w Libanie, którym na początku była partia Amal, a później prężny i dobrze zorganizowany Hezbollah mający za zadanie bycie wyrazicielem skrzywdzonych, słamszonych i pokrzywdzonych. Jednak bez wsparcia ze strony Islamskiej Republiki Iranu tak silne oddziaływanie Hezbollahu nie byłoby to możliwe. Dziś ta partia polityczna/organizacja terrorystyczna może stanowić istotne zagrożenie dla stabilizacji Lewantu. Spektrum jego siły uzależnione jest w dużej mierze od czynnika finansowego, dlatego stały monitoring tej sfery jest niezwykle ważny. Dlaczego? Ponieważ decyduje o bezpieczeństwie postrzeganym nie tylko w perspektywie lokalnej, ale i przede wszystkim globalnym/międzynarodowym. To od głównych mocarstw i ich strategii także w ujęciu pertraktacji z Iranem zależy to, jaka będzie jakość tego zjawiska.

2.3. Konflikt Izrael – Liban w latach 1982 – 2000

Organizacja Wyzwolenia Palestyna uzyskała „schronienie” w Libanie, skąd kierowała atakami na Izrael zanim rozpoczął się konflikt izraelsko – libański, w tym względzie nie można zapominać o niespójności państwa ze stolicą w Bejrucie, bowiem niektóre podmioty wspierały Izrael, co dodatkowo stawiało Liban, a tym bardziej OWP w trudnym położeniu, a ich przyszłość była bardzo niepewna.

⁶³ K. Strzelińska, *To przełom w Iranie? Niespodziewana decyzja przywódcy*, <https://wiadomosci.wp.pl/najwyzszy-przywodca-iranu-ulaskawil-dziesiatki-tysiecy-wiezniow-6863271650380352a> (dostęp: 4.03.2023).

Pierwsza wojna Izraela z Libanem, która rozpoczęła się w 1982 roku, dotyczyła kwestii palestyńskiej, a konkretnie rzecz ujmując izraelskiej chęci wypędzenia członków i dowództwa Organizacji Wyzwolenia Palestyny z Libanu. Władze izraelskie postrzegały OWP jako stałe zagrożenie, obecność sił palestyńskich na libańskiej ziemi, skąd mogły dokonywać ataków na Izrael była traktowana jako poważne zagrożenie, któremu premier Ariel Szaron postanowił zaradzić poprzez inwazję na to państwo.

W kontekście działań podejmowanych przez Organizację Wyzwolenia Palestyny w Libanie Rafał Ożarowski zwraca uwagę, że: „kierownictwo OWP, będące w Libanie, powtarzało ten sam model działania, jak w Jordanii, polegający na tworzeniu struktur i układów kształtujących państwo w państwie. Decyzje podejmowane przez Jasira Arafata i jego współpracowników w relacji do Izraela nie były zgodne z interesem narodowym Libanu. Ponadto w Libanie funkcjonowały inne palestyńskie ugrupowania niezależne od OWP, m. in. LWFP. Samowolne ataki na izraelskie cele grup fedainów, wymykających się spod kontroli kierownictwa OWP, prowokowały politykę odwetu wobec państwa libańskiego, której ofiarami często padali Libańczycy mieszkający na południu kraju”⁶⁴.

W tym miejscu można zadać pytanie o charakter wojny izraelsko – libańskiej jak i to, czy musiała przebiegać w tak krwawy sposób? Niewątpliwie można zaryzykować stwierdzenie, że rozwiązywanie konfliktu metodą dyplomatyczną, wykorzystującą miękką siłę w stosunkach międzynarodowych, z pewnością nie kosztowałaby tyle istnień ludzkich. Często jednak wizje, idee polityczne motywowane w ten, czy inny sposób mogą wynosić do władzy osoby, które żywią się konfliktem. Problemem nie musi być koncepcja i projekt polityczny, natomiast kłopotem jest to kto i w jaki sposób o nim mówi, jaki ma cel główny i jak go realizuje.

Plany ataku na Liban istniały w kręgach decyzyjnych ośrodków wojskowych Izraela, a same ataki zaczepne były stosowane, jednak dopiero 5 czerwca 1982 roku podjęto decyzję o szerokiej skali wymierzonej w państwo ze stolicą w Bejrucie. To właśnie na Siły Obrony Izraela spoczęła misja organizacji operacji militarnej oraz odparcie ataków przeciwnika na 40 kilometrów na północ⁶⁵.

Zdaniem Hali Jaber: „obserwatorzy sytuacji w południowym Libanie podkreślają często, że pierwsze kilka miesięcy po inwazji Izraela 1982 roku, to był stosunkowo spokojny okres i

⁶⁴ R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 29.

⁶⁵ *First Lebanon War*, <https://www.idf.il/en/mini-sites/wars-and-operations/first-lebanon-war/> (dostęp: 4.03.2023).

istniał tylko niewielki opór przeciw izraelskiej okupacji. Amal, organizacja, która się stała główną siłą i reprezentantem ludności szyickiej, zajęła raczej umiarkowane stanowisko wobec najeźdźców, a mieszkańcy południa kraju czuli nawet z nimi pewną wspólnotę interesów. Byli wdzięczni wyzwolicielom za uwolnienie ich od władzy i terroru Palestyńczyków, którzy terroryzowali wioski i ich ludność przez wiele, wiele lat. Organizacja Wyzwolenia Palestyny była w tej części kraju swoistym państwem w państwie i często zarzucano jej członkom gwałty, grabieże i wymuszenia. Przed izraelską inwazją dochodziło nawet już do starć bojowników Amalu i Organizacji Wyzwolenia Palestyny. Organizacji Amal przewodził Nabih Berri, prawnik urodzony w emigracyjnej szyickiej libańskiej społeczności w Sierra Leone. Reprezentował on nowo powstającą szyicką klasę średnią i kierował organizacją w kierunku zupełnie odwrotnym od jej religijnych początków, w kierunku o wiele bardziej świeckim⁶⁶.

Jak ponadto zauważa Georges Corm: „Izrael dokonując inwazji na Liban mógł być pewny sukcesu. Mieszkańcy tego kraju wyczerpani byli anarchią i walkami związanymi z obecnością palestyńsko – syryjską trwającej tu od czasu słynnej umowy kairskiej z 1969 roku i nasiloną po 1975 roku. Gotowi więc byli na wszystko, byle tylko powróciło bezpieczeństwo i porządek. Wobec faktu, że palestyńska rewolucja i działania państw arabskich jedynie pogłębiały destabilizację, Izrael i Stany Zjednoczone wydawały się jedynymi siłami zdolnymi wprowadzić Liban z jego tragicznej sytuacji⁶⁷”.

Celem Izraela była likwidacja Organizacji Wyzwolenia Palestyny w Libanie, która stanowiła dla nich poważne zagrożenie biorąc pod uwagę wszystkie wydarzenia, które miały miejsce odkąd wspomniana organizacja znalazła schronienie w Libanie. Co więcej OWP wcale nie była przez wszystkich w Libanie akceptowana, nie wszyscy Libańczycy aprobowali jej obecność, tym samym pomysł wyparcia wymienionej organizacji był przez nich dobrze widziany. Była nawet koncepcja, aby Izrael ułożył sobie przynajmniej poprawne relacje z szyitami i był na dobrej drodze, aby zjednać sobie państwo libańskie⁶⁸.

Entuzjazm szyitów związany z obecności Izraela w Libanie uległ zmianie, kiedy okazało się, że Żydzi nie kwapią się z opuszczeniem państwa ze stolicą w Bejrucie, a tereny gdzie stacjonowali w ramach operacji związanej z likwidacją Organizacji Wyzwolenia Palestyny

⁶⁶ H. Jaber, *Hezbollah walka i zemsta*, Warszawa 1999, s. 20 – 21.

⁶⁷ G. Corm, *Bliski Wschód w ogniu. Oblicza konflikt 1956 – 2003*, Warszawa 2003, s. 287.

⁶⁸ H. Jaber, *Hezbollah walka i zemsta*, Warszawa 1999, s. 21, cyt za: Ze’ev Schiff, Ehud Ya’ari, *Israel’s Lebanon War*, Londyn 1985, s. 239 – 240.

nie jest jedynym celem, kolejną powinnością Izraela była okupacja obszaru na którym armia tego państwa stacjonowała⁶⁹.

Asumpt do uformowania Hezbollahu sprowadza się do czterech sfer: Iranu, Amalu oraz inwazji Izraela na Liban w 1982 roku jako operacja: „Pokój dla Galilei” oraz Syrii. Rola państwa ze stolicą w Damaszku zostanie jeszcze szerzej wyeksplikowana w dalszej części rozdziału, jako nie do przecenienia, ale też nie stanowiącą głównego, czy wiodącego powodu do powstania Hezbollahu. Swoją drogą działania Izraela należy traktować jako zmyślne i taktyczne działanie, aby zagarnąć określone terytorium, lecz w tych planach nie uwzględniono, przynajmniej na szerszą skalę, przyszłej kontrofensywy po stronie libańskiej, której głównym aktorem stanie się Partia Allaha.

Hezbollah, który jest przede wszystkim rezultatem spójności interesów libańskich szyitów z interesami Islamskiej Republiki Iranu, uchodzącej za jego głównego architekta pod względem materialnym i wojskowym. Aby jednak mogło dojść do powstania tej organizacji Teheran pertraktował z Amalem, z którego odchodził aktyw ludzki do nowej tworzonej formacji. Inwazja Izraela na południowy Liban stała się dogodnym powodem do ukształtowania się właśnie tam nowej szyickiej organizacji, która z biegiem czasu przejmowała kontrolę nad tym terenem. Konflikt Izraela z Libanem obnażył słabość władzy centralnej państwa ze stolicą w Bejrucie i stał się tym samym przyczynkiem do powołania nowego autonomicznego organizmu w Dolinie Bekaa. Dla Iranu była to dogodna sytuacja, ponieważ z jednej strony usytuowanie geostrategiczne Hezbollahu pozwoliło wymierzać ataki z południowego Libanu, który sąsiadował z Izraelem oraz z drugiej strony rozszerzać spektrum rewolucji islamskiej na kolejny obszar Bliskiego Wschodu. Należy podkreślić, że tworzenie Hezbollahu nie byłoby możliwe gdyby nie operacja Teheranu, aby usystematyzować sprawę z Amalem⁷⁰.

Istnienie Hezbollahu było dla Iranu gwarancją realizacji interesów w Libanie. Jednak po stronie izraelskiej istniały podobne koncepcje stworzenia organizacji, która zapewni ochronę i trwałość podmiotowości Izraela na terenach, na których stacjonowali lub mieli zamiar stacjonować jego żołnierze.

⁶⁹ H. Jaber, *op. cit...*, Warszawa 1999, s. 21.

⁷⁰ D. Siuda, R. Reczkowski, *II wojna libańska. Geneza – przebieg – wnioski i doświadczenia*, Bydgoszcz 2021, s. 47 - 48, cyt za: Harel, A., Issacharof, A. (2008). *34 Days, Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon*. New York: Palgrave Macmillan.

Jak ponownie zauważa H. Jaber: „na początku 1983 roku Izraelskie Siły Obronne (*IDF*, *Israel Defence Force*) przedstawiły projekt planu, który miał na celu stworzenie „Organizacji dla Zjednoczonego Południa”. Wykorzystany w tym planie schemat działania był podobny do zastosowanego już na Zachodnim Brzegu, gdzie popierano organizację komitetów w głównych miastach i wioskach, które miały administrować określonym obszarem. W Libanie komitety takie miały być wspierane przez lokalną milicję, do której mieliby być rekrutowani miejscowi ludzie. Formacja ta, określana w planie nazwą „Gwardii Narodowej”, miała być wyposażona i szkolona przez Izrael. Celem takiego sposobu organizacji administracji zajętych terenami oraz powołania uzbrojonych oddziałów milicji była przede wszystkim ochrona interesów i bezpieczeństwa Izraela. Do innych obowiązków milicji miało należeć patrolowanie południa Libanu, zapobieganie powrotowi Palestyńczyków i lokalnym próbom oporu⁷¹.

Konflikt izraelsko – libański w poważny sposób destabilizował Bliski Wschód, w związku z czym społeczność międzynarodowa planowała przedsięwziąć stosowne kroki, aby spróbować go zminimalizować, lub zakończyć. W konflikt ten miał się zaangażować świat Zachodu, ze zgubnymi dla siebie skutkami. Szeroko rozumiany Zachód był już wcześniej zaangażowany w kwestie rozwiązania wielu problemów, które istniały na obszarze Lewantu i pobliskich. W tym miejscu warto odnotować porozumienie w Camp David, gdzie obie jego strony: Egipt oraz Izrael piisały układ pokojowy, dzięki amerykańskiej mediacji⁷².

Ostatecznie ewakuacja Izraela i jego sprzymierzeńców z terenów dotychczas okupowanych doszła do skutku po 18 latach od inwazji i była transmitowana przez media na całym globie wraz z telewizją Al – Manar, która sytuowała się po stronie Hezbollahu⁷³.

Dla zwolenników Partii Boga zaciekle i pierwszoplanowym wrogiem był i jest Izrael, który według ich poglądu w ogóle nie powinien ogłaszać swojej niepodległości na Bliskim Wschodzie. Dla Izraelczyków to Hezbollah był i pozostał głównym wrogiem, zagrożeniem i w pewnym sensie wyzwaniem w Libanie⁷⁴.

2.4. Rola Syrii w powstaniu organizacji Hezbollah

Wojna izraelsko – libańska na początku lat 80 – tych, stała się po jakimś czasie niewygodna zarówno dla Izraela jak i dla Syrii zaangażowanej w ten konflikt. W konfrontacji

⁷¹ H. Jaber, *op. cit...*, Warszawa 1999, s. 21.

⁷² G. Corm, *op. cit...*, Warszawa 2003, 295 – 296.

⁷³ D. Siuda, R. Reczkowski, *op. cit...*, Bydgoszcz 2021, s. 19.

⁷⁴ R. Ożarowski, *op. cit...*, Gdańsk 2011, s. 90.

z Izraelczykami oddziały syryjskie poniosły dotkliwe straty. Na pierwszy plan w tym względzie wysuwa się lotnictwo, ważny element polityki Asada, przykładem zachwianej proporcji niech będzie fakt, że w czasie trwania tego konfliktu syryjskie lotnictwo straciło ponad osiemset statków powietrznych, a Izrael tylko jeden obiekt latający⁷⁵.

To bez wątpienia stało się przyczynkiem do rewizji działań syryjskich, prezydent Asad potrzebował nowej koncepcji, która odwróci bieg wojny⁷⁶. Atakujący Liban Izrael popełnił błąd utrzymując swoją armię w Libanie, chcąc w ten sposób zagwarantować bezpieczeństwo Żydom zamieszkałym w północnej części Izraela. Taki wariant doprowadził do stanu, gdzie społeczeństwo Izraela stało się obiektem agresji różnych ruchów, którzy specjalizowali się w przemocowym działaniu o charakterze asymetrycznym⁷⁷.

Taką wiodącą organizacją szyitów stał się Hezbollah⁷⁸ a to oznacza, że wymieniony projekt jest był zakrojonym konceptem irańsko – syryjskim, realizującym także syryjską rację stanu, co zostanie w dalszej części tego podrozdziału wyeksponowane.

W tym względzie warto zadać pytania z jakich grup rekrutował się Hezbollah? Celem tego pytania jest stworzenie ogólnego profilu adeptów Hezbollahu. Szczególnie sprawa dotyczy okresu przed uformowaniem się Partii Allaha, czyli koniec lat 70 – tych, a więc w czasie kiedy tworzyła ona zręby podmiotowości.

Jednym z nich jest Imad Mugnija, związany z Organizacją Wyzwolenia Palestyny, o którym izraelski wywiad zaczął wchodzić w posiadanie informacji już na początku lat 80-ych XX wieku⁷⁹. Wypędzenie Organizacji Wyzwolenia Palestyny w Libanie nie zakończyło kariery Mugniji, który wraz z najbliższymi, zdecydował się pozostać w państwie ze stolicą w Bejrucie i wejść do kadry Hezbollahu. Proces wspinania się po drabinie struktury organizacyjnej Mugniji postępował szybko, między innymi odpowiadał on za bezpieczeństwo Muhammada Husajna Fadl Allaha⁸⁰. W tym względzie znów ważny jest Damaszek, gdyż syryjskie agencje wywiadowcze planowały wykorzystanie doświadczenia Mugniji w walce

⁷⁵ R. Bergman, *owstań i zabij pierwszy*, Katowice 2019, s. 355.

⁷⁶ R. Bergman, *Powstań i zabij pierwszy*, Katowice 2019, s. 355, cyt za: Bergman, *Secret War with Iran*, s. 58 – 59; Szapira, *Hezbollah*, s. 135 – 139 (publikacja w języku hebrajskim).

⁷⁷ R. Berman, *op. cit.*..., Katowice 2019, s. 355.

⁷⁸ *Ibidem*, s. 356.

⁷⁹ R. Bergman, *owstań i zabij pierwszy*, Katowice 2019, s. 358, cyt za: Rozmowa z „Eldy”, styczeń 2015.

⁸⁰ R. Bergman, *owstań i zabij pierwszy*, Katowice 2019, s. 358, cyt za: Epitet ów ukuł Martin Kramer *Full Allah i logika moralna Hezbollahu*.

przeciw Izraelowi i międzynarodowemu korpus zbrojnemu, złożonemu z państw zachodnich, który przybył do Libanu pod koniec 1982 r.⁸¹.

Negatywny stosunek Syrii do państwa izraelskiego od momentu jego powstania determinuje politykę zagraniczną państwa ze stolicą w Damaszku. Zwycięstwo w tym sporze zbrojnym jest fundamentem istotnym, tożsamościowym, każdego ośrodka decyzyjnego władzy w Syrii⁸². To podejście jest zbieżne i symetryczne względem zapatrywania zarówno Teheranu jak i Hezbollahu. Ten ostatni, co zostało już wcześniej wyartykułowane, powstał przy sporym udziale Islamskiej Republiki Iranu, jednak Syria nie była w tym względzie jedynie obserwatorem, odegrała równie ważną rolę przynajmniej w jego utworzeniu i działalności nie tylko jako podmiotu terrorystycznego, ale także przyszłej partii politycznej.

Czy i jakie znaczenie w polityce libańskiej miała i nadal ma Syria w kontekście Hezbollahu jako organizacji terrorystycznej? To pytanie było i jest w dalszym ciągu aktualne, a może dotyczy dominacji (choć nie można tutaj zapominać o Iranie jako wiodącym podmiocie w Libanie) na obszarze znanym hasłowo jako Wielka Syria. Syria w swojej historii przeżywała nie tylko rozwój, miała do czynienia również z kryzysem. Przykładem niech będzie moment, kiedy Stany Zjednoczone Ameryki na drodze dyplomatycznej chciały doprowadzić do kresu wojny domowej w Libanie, to zaś mógłby być pewien koniec dla obecności Syrii w Libanie, a to z kolei oznacza, że projekt Wielkiej Syrii uległby pewnej dematerializacji. Damaszek potrzebował pomocy, której udzieliła Islamska Republika Iranu wysyłając pół tysiąca doradców wojskowych, mających wspólnie z żołnierzami syryjskimi toczyć boje w Dolinie Bekaa⁸³. Ważny zarówno dla Teheranu jak i Damaszku Hezbollah mógł stać się powodem do rywalizacji, bowiem Syria obawiała się, że Amal, jako podmiot będący jej sprzymierzeńcem stanie się słabym i marginalizowanym. W tej sytuacji najprostszym rozwiązaniem było układanie dobrych relacji z Hezbollahem, ale w określony sposób. Teheran potrzebował Hezbollahu, aby móc utrwalac rewolucję islamską. Czegoś odwrotnego chciała Syria, planując tworzyć alians i współpracę z różnymi libańskimi formacjami politycznymi. Odmienne wizje i koncepcje w kontekście istnienia modelu mono czy wielopartyjnego w Libanie jest odwzorowaniem batalii pomiędzy Syrią, a Iranem⁸⁴. To

⁸¹ R. Bergman, *op. cit...*, Katowice 2019, s. 358 - 359.

⁸² Ł. Fyderek, *retorianie i technokraci w reżimie politycznym Syrii*, Kraków 2011, s. 207.

⁸³ H. Jaber, *Hezbollah walka i zemsta*, Warszawa 1999, s. 34, cyt za: Patrick Seale, *Asad: The Struggle for the Middle East*, Berkeley, Los Angeles, 1988, 394 – 395.

⁸⁴ H. Jaber, *op. cit...*, Warszawa 1999, s. 34

zapewne jedna z niewielu sytuacji o charakterze konfliktogennym, która mogła doprowadzać do „kłótni w rodzinie”.

Jednak znamienne jest to, że Hezbollah staje się bytem łączącym i zarazem dzielącym te dwa państwa. Dla Teheranu i Damaszku antagonizmów w tej sprawie jest jednak zdecydowanie mniej, z pewnością z Partią Allaha więcej ich łączy. Szczególnie w końcowej fazie wojny domowej, gdzie Syria była zainteresowana, aby przeorganizować Partię Allaha na partię polityczną, gdzie poprzez odejście przemocy i jej polityczne zalegalizowanie byłoby korzystniejsze z punktu widzenia możliwej protekcji ze strony Syrii.

W kontekście polityki i przemian, które zaszły w Libanie szczególnie w ujęciu wojny domowej na tle religijnym trzeba zauważyć i przeanalizować porozumienie zawarte 1989 roku At – Taif. Ta umowa nastawiona była na zmiany, którym na początku sprzeciwiał się Hezbollah. Dokonując charakterystyki architektury parlamentarnej trzeba jasno podkreślić, że zarówno chrześcijanie i muzułmanie dysponują równą ilością miejsc w parlamencie libańskim to jednak kompetencje głowy państwa zostały skierowane do rady ministrów. Dla Partii Allaha było zachowaniem stanu posiadania. Z kolei dla Damaszku ważną kwestią była widoczna obecność Syrii w państwie ze stolicą w Bejrucie⁸⁵. Choć Partia Allaha była nakłaniana między innymi przez Syrię, aby funkcjonować jako partia polityczna to początkowo władze Hezbollahu nie był do tego faktu przekonany, być może zmiana stanowiska była podyktowana dobrym wynikiem wyborczym i możliwością utworzenia w parlamencie frakcji po elekcji w 1992 roku⁸⁶. Partia Allaha zdecydowała się na akcesję do libańskiego procesu wyborczego motywując to tym, że jest reprezentantem szyickiej społeczności w Libanie i to właśnie ono decyduje o wyborze do parlamentu, nie zaś ludzie nominowani przez ośrodek władzy, którzy dla Hezbollahu są oponentami⁸⁷.

W tym względzie trzeba podkreślić, że po zakończeniu wojny domowej w Libanie istotnym projektem dla tożsamości Hezbollahu było jego aktywne zaangażowanie w proces polityczny i wkroczenie na drogę legalnego funkcjonowania, co było jednoznaczne z porzuceniem przemocy. Asad zdawał sobie sprawę, że protekcja Hezbollahu będzie wygodniejsza kiedy użyje się argumentu wskazującego na zmianę profilu jego działalności,

⁸⁵ H. Jaber, *Hezbollah walka i zemsta*, Warszawa 1999, s. 65 - 66, cyt za: Dilip Hiro, *Lebanon: Fire and Embers*, Londyn 1993, s. 162 – 163, 166.

⁸⁶ H. Jaber, *op. cit.*..., Warszawa 1999, s. 66.

⁸⁷ Ibidem.

już nieterrotystycznej, a zgodnej z prawem, czyli legalnego zasiadania w parlamencie libańskim⁸⁸.

Przedstawiony powyżej opis jasno dowodzi, że Asad, i jego aparat władzy zaangażował się w proces ochrony Hezbollahu, który jak się później okaże był „wdzięczny”, a wyraził to między innymi angażując się w wojnę domową w Syrii.

Powyżej zostały przeanalizowane wątki odnoszące się do funkcjonowania Hezbollahu jako podmiotu politycznego, ale to tylko „zastępcza funkcja” tej formacji, której prawdziwe oblicze sprowadza się do aspektu przemocowego, terrorystycznego, dotyczącego obrony i wyparcia Izraela z terytorium Libanu. Poza Hezbollahem także Syria była zaangażowana w walkę z państwem ze stolicą w Jerozolimie.

Zdaniem Łukasza Fydera: „pośród przedstawicieli syryjskiego reżimu i jego oponentów panuje wyjątkowa zgodność na temat faktu zajmowania przez Syrię szczególnej pozycji w Libanie. Stronnicy syryjscy wskazują na wspólną kulturę, podobne doświadczenia historyczne, liczne więzy rodzinne pomiędzy obydwojma społeczeństwami, czy współzależność gospodarek obu państw. Ich oponenti natomiast, oceniając ową pozycję negatywnie, jej źródła upatrują w działalności syryjskiego wywiadu oraz wspieraniu przez Syrię libańskich organizacji politycznych i militarnych. 26 kwietnia 2005 r., wraz z opuszczeniem terytorium Libanu przez ostatnie jednostki armii syryjskiej, zmieniły się zasadniczo narzędzia wywierania syryjskiego wpływu na Liban. Zasadnym jest więc pytanie o cele i metody syryjskiej polityki w Libanie na początku XXI wieku”⁸⁹.

W tym względzie należy zadać pytanie, dlaczego doszło do wyjścia Syrii z Libanu? Otóż rzecz dotyczy osoby Rafiqą Haririego, który zginął na początku XXI wieku. W pierwszej kolejności warto przedstawić krótki rys funkcjonowania Haririego w libańskiej polityce.

Rafiq Hariri, który stanął na czele rządu libańskiego w 1992 roku. Jako majątna osoba związana z Saudami, wykazywał lojalność względem Syrii dzieląc się z tym państwem środkami finansowymi⁹⁰. Utrzymywał on pewną podmiotowość tworząc własne zręby

⁸⁸ Ibidem, 67.

⁸⁹ Ł. Fyderek, *Polityka syryjska wobec Libanu po pax syriana*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr. 1 (IV)2007, s. 129, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2007-nr1.pdf> (dostęp: 4.03.2023).

⁹⁰ Ł. Fyderek, *Polityka syryjska wobec Libanu po pax syriana*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr. 1 (IV)2007, s. 131, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2007-nr1.pdf> (dostęp: 4.03.2023), cyt za: na przykład Hariri odwiedził Damaszek w październiku 2003 r., a następnie w styczniu 2004 r. – gdy oznajmił, że osiągnięto pełną integrację gospodarczą pomiędzy dwoma krajami. W tym okresie Damaszek odwiedzali również wicepremier Issam Fares, dowódca Armii Libanu generał Michel Suleiman i

polityczne w Syrii, gdzie określone podmioty otrzymywały od niego pewne ważne zlecenia przynoszące zyski. Takie działania miały charakter kolizyjny i naruszały prerogatywy Asada jako głównej osoby w państwie syryjskim, zawiadującej i decydującej o wszystkim utrzymując pewną homeostazę w państwie ze stolicą w Damaszku. Rafiq Hariri wzmacniając coraz silniej swoją niezależność budował jednocześnie większą wrogość wobec jego osoby w Syrii⁹¹. Ze sprawą Haririego związany jest Emil Lahoud, który pod koniec lat 90 – tych zaczął piastować określone funkcje w Libanie. Emil Lahoud jako prezydent nominowany na to stanowisko w 1998 roku reprezentował nurt prosyryjski, był maronitą i reprezentował i kooperował z generałem Michelelem Aounem⁹², w tym względzie trzeba nadmienić, że elekcja i akceptacja Lahouda była dogodna dla Syrii, która chciała zminimalizować zasięg wpływu Haririego coraz silniejszego i ugruntowanego podmiotowo polityka na libańskiej scenie politycznej. Nie można tego samego powiedzieć na temat Emila Lahouda, który nie mając takiej pozycji co Rafiq Hariri musiał bazować na wsparciu, które udzielał mu reżim w Damaszku⁹³.

Jak zauważa Ł. Fyderek: „3 września 2004 r parlament libański pod presją syryjską przyjął poprawkę konstytucyjną umożliwiającą przedłużenie kadencji prezydenta Lahouda o trzy lata. Bashar Assad wymusił wydłużenie kadencji prezydenta Lahouda wbrew stanowisku części syryjskiego establishmentu związanego z Haririm, gdyż wydawało się to bezpieczniejszą od nowych wyborów drogą do zachowania kontroli nad Libanem. Krok ten spowodował jednak protesty opozycji antysyryjskiej w Libanie i stał się przyczyną przyjęcia przez Radę Bezpieczeństwa ONZ Rezolucji 1559, wzywającej do wycofania wszystkich

deputowany Robert Ghanem. Za: E. Sakr (Abu Arz), *The Politics and Liberation of Lebanon*, „Middle East Review of International Affairs” 2005, vol. 9, nr 4; G.C. Gambill, *Syria after Lebanon. Hooked on Lebanon*, „The Middle East Quarterly” 2005, vol. 12, nr. 4.

⁹¹ Ł. Fyderek, *Polityka syryjska wobec Libanu po pax syriana*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr. 1(IV)2007, s. 131 - 132, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2007-nr1.pdf> (dostęp: 4.03.2023), cyt za: *Syria after Lebanon, Lebanon after Syria*, „International Crisis Middle East Report” 2005, nr 39, s. 28.

⁹² Generał broni Michel Aoun, kandydat na prezydenta, ściśle związany z formacją polityczną Wolny Ruch Patriotyczny, w przeszłości zasiadał na fotelu premiera, a później tymczasowej głowy państwa Libanu. W 2014 roku zasięg działania Arabii Saudyjskiej doprowadził do zastopowania porozumienia prosaudyjskiego byłego szefa rządu Saada Haririego z generałem Michelelem Aounem na prezydenta kraju, natomiast Saada Haririego na szefa rządu. Elementem zahamującym taki układ był fakt, że od 2006 roku formacja wspomnianego generała kooperuje z Partią Allaha. Śmierć saudyjskiego króla Abdullaha 23 stycznia 2015 roku stworzyła pole do rozmów pomiędzy Michelelem Aounem oraz podmiotami popierającymi Saada Haririego. W praktyce trzeba zaaprobować wszelkie rozstrzygnięcia forsowane przez państwo ze stolicą w Teheranie, który jak do tej pory – za pośrednictwem Damaszku oraz Hezbollahu – nadzoruje proces polityczny w Libanie chociażby nie dając sposobności zgromadzenia parlamentarnego kworum. *Notatka BBN: Sytuacja w Libanie*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/prace-biura/publikacje/analizy-raporty-i-nota/6471,NOTATKA-BBN-Sytuacja-w-Libanie.html> (dostęp: 5.03.2023).

⁹³ Ł. Fyderek, *op. cit...*, s. 132, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2007-nr1.pdf> (dostęp: 4.03.2023).

zagranicznych sił z Libanu. 20 września, w proteście przeciwko wydłużeniu kadencji prezydenta Lahouda, do dymisji podał się premier Rafiq Hariri. Prezydent powołał rząd Umara Kariniego, złożony z mało znanych ale zaufanych polityków. Sprzeciw Haririego wobec przedłużenia kadencji prezydenckiej oznaczał zmianę frontu – Hariri przeszedł do obozu antysyryjskiej opozycji. Niecałe pięć miesięcy później Rafiq Hariri zginął w zamachu bombowym⁹⁴.

Po tym wydarzeniu Syria wycofała się militarnie z Libanu. Warto zadać pytanie kto stał za zabójstwem byłego premiera Libanu? W tej kwestii zdania są podzielone, istnieją stanowiska, które wskazują, że za tym czynem stoi Hezbollah, sama organizacja wskazuje winnego, którym jest państwo izraelskie. Piotr Kościński jest zdania, że: „nieoficjalnie wiadomo, że co najmniej dwóch podejrzanych o zabójstwo z 2005 roku to przywódcy Hezbollahu, potężnej prosyryjskiej organizacji szyickiej. W Libanie i poza nim niemal od początku panuje powszechne przekonanie, że Rafik Hariri został zabity, ponieważ wystąpił przeciw wpływom Syrii, w owym czasie sprawującej kontrolę nad Libanem”⁹⁵.

To tragiczne wydarzenie doprowadziło do wybuchu rewolucji w Libanie, czego końcowym rezultatem była ewakuacja wojsk Syrii z państwa ze stolicą w Bejrucie. Partia Allaha zaprzecza tym oskarżeniom, a Organizację Narodów Zjednoczonych postrzega jako „niewiarygodny twór i stronnik” Izraela oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki i domaga się, aby Bejrut odseparował się od tej organizacji międzynarodowej⁹⁶.

Sprawa dotycząca zabójstwa premiera Haririego została umiędzynarodowiona, co oznacza, że poważnie potraktowano to co wydarzyło się w 2005 roku, a co skutkowało dalszymi działaniami związanymi z jednej strony z exodusem Syrii z Libanu, a z drugiej rozwikłania wątku Hezbollahu w kontekście zamieszania tego podmiotu w kwestie zamachu na wyżej wymienionego.

Jak zauważa Grzegorz Kuczyński: „Salim Jamil Ayyash jest byłym wysokim rangą agentem Hezbollahu, który odegrał kluczową rolę w zamachu na byłego premiera Libanu Rafika Haririego w 2005 roku. Według Departamentu Stanu, Ayyash był starszą stopniem osobą w Jednostce 121, elitarnym oddziale zabójców, który otrzymuje rozkazy bezpośrednio od szefa Hezbollahu Hassana Nasrallaha. W 2020 r. międzynarodowy trybunał skazał

⁹⁴ Ibidem.

⁹⁵ P. Kościński, *Hezbollah oskarżony o śmierć premiera Liban*, <https://www.rp.pl/swiat/art6610291-hezbollah-oskarzony-o-smierc-premiera-libanu> (dostęp: 5.03.2023).

⁹⁶ Ibidem.

Ayyasha zaocznie za terroryzm i zabójstwo za jego rolę w zamachu bombowym na ciężarówkę, w którym zginął Hariri i 21 innych osób. Rząd USA twierdzi również, że Ayyash był zaangażowany w wysiłki mające na celu zaszkodzenie amerykańskiemu personelowi wojskowemu⁹⁷.

W tym kontekście trzeba zaznaczyć, że Departament Sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych wyznacza nagrodę 10 milionów dolarów za wieść, które doprowadzą do zidentyfikowania miejsca pobytu Salima Jamila Ayyasha, starszego pracownika w jednostce zabójców organizacji terrorystycznej Hezbollah. Oferowana nagroda dotyczy także informacji, które udaremnią i zapobiegą w kontekście jego udziału w międzynarodowym akcie terrorystycznym nakierowanym na jednostki lub mienie znajdujące się na terenie Stanów Zjednoczonych Ameryki⁹⁸.

Łączenie Syrii i Hezbollahu w sprawę zabójstwa premiera Rafiqa Haririego jest z punktu widzenia tych dwóch podmiotów dalece niekorzystne chociażby z punktu widzenia marketingu politycznego, ponieważ może doprowadzić do wybuchu nowej wojny domowej w Libanie, która byłaby skrzętnie wykorzystana przez wroga Damaszku i Partii Allaha, czyli państwo Izrael destabilizując i tak trudną sytuację libańską. Co w tej sytuacji mogła zrobić druga strona? Przede wszystkim odwrócić uwagę społeczeństwa libańskiego i skierować ją właśnie na Izrael, dokonując w ten sposób podziałów w Libanie i zogniskować uwagę na potężnego wroga zewnętrznego⁹⁹.

W tym względzie trzeba podkreślić, że oskarżenia wysuwane pod adresem państwa izraelskiego są chwytliwe. Wrogość do tego kraju jest potężna. Zintensyfikowała ją wojna w lecie 2006 roku, gdy siły zbrojne Izraela prowadziły działania zbrojne na południu Libanu i ostrzeliwały stolicę a więc obszar zamieszkiwanym przez szyitów.

Bezspornie zmiany jakie dokonały się w Libanie w ujęciu wewnętrznym mogły utrudnić i zrewidować podejście Damaszku do Libanu, Jednak to co zostało przedstawione w powyższym akapicie, czyli wspólna tożsamość i wartości kulturowe nadal pozostały, a to oznacza, że istnieje pole manewru do wpływania na poczynania Bejrutu w wielu aspektach.

⁹⁷ G. Kuczyński, *Kiler Hezbollahu, lider al – Kaidy, emir z Jemenu. Na ich głowy pol ją Amerykanie. Oto najbardziej posz kiwani islamscy terroryści*, <https://polskatimes.pl/kiler-hezbollahu-lider-alkaidy-emir-z-jemenu-na-ich-glowy-poluja-amerykanie-oto-najbardziej-poszukiwani-islamscy-terrorysci/ar/c1-16039573> (dostęp: 5.03.2023).

⁹⁸ *Salim Jamil Ayyash Near East (North Africa and The Middle East)* https://rewardsforjustice.net/english/salim_jamil_ayyash.html (dostęp: 5.03.2023).

⁹⁹ M. Narbutt, *Liban i Izrael o krok od wojny*, <https://www.rp.pl/swiat/art7070951-liban-i-izrael-o-krok-od-wojny> (dostęp: 5.03.2023).

Także w tym celu powstał Hezbollah, który na skutek zaangażowania Syrii w promocję i utrzymywanie Partii Allaha na „powierzchni” powoduje, że nie tylko racja stanu Teheranu jest wypełniana jak zostało to już wcześniej wyrażone, ale także Syrii, która korzysta na fakcie istnienia tego niepaństwowego podmiotu, również w XXI wieku w wojnie domowej jaka aktualnie toczy się w państwie ze stolicą w Damaszku. Ponadto pomoc finansowa tego państwa właśnie dla Hezbollahu to istotne niesamowite wsparcie, co zostanie jeszcze przedstawione w dalszej części pracy.

Związek pomiędzy Syrią a Hezbollahem ma również znaczenie w kontekście Iranu, a więc państwa, które odgrywało i nadal odgrywa centralną rolę w kontekście znaczenia i roli Partii Boga. Z pewnością oba te kraje chcą mieć pewną kontrolę nad wspomnianym obszarem, jednak jest to trudne w sytuacji, kiedy trwają napięcia pomiędzy państwami i kiedy widmo kolejnego konfliktu z każdym dniem staje się coraz bardziej realne, a nieustająca wrogość pomiędzy Iranem i sojusznikami w postaci Hezbollahu, a Izraelem cały czas postępuje. Jaką rolę odgrywała Syria w kontekście walki z Izraelem w Libanie oraz jaki jest jej związek z Hezbollahem i Teheranem zostało już przedstawione w powyższej analizie. Jednak czy to wszystko, czy jest jeszcze sfera i płaszczyzna współpracy pomiędzy Syrią oraz Iranem? Tak, to kwestia nuklearna, zjawisko niezwykle niebezpieczne, dotyczące nie tylko regionu, lecz także całego świata i jego możliwej dekompozycji.

Dążenie do uzyskania dostępu do broni atomowej i rozbudowa struktur wojskowych w połączeniu z rozbudową struktur organizacji niepaństwowych będącymi siłami szybkimi zapewniać ma Teheranowi zarówno pozycję hegemonu w regionie oraz dać gwarancję braku stanu zagrożenia. Wspomniana broń atomowa to element polityki, która ma na celu odwieść od zamiaru ewentualnego ataku na kraj, który właśnie tę broń posiada. Pewnym przykładem takiego postrzegania rzeczywistości jest Korea Północna¹⁰⁰, której arsenał nuklearny powoduje dystansowanie się Stanów Zjednoczonych oraz innych państw od ataku na to państwo¹⁰¹.

Zarówno Partia Allaha, jak i Syria oraz Iran i związany z nim program nuklearny stają się obiektem permanentnej krytyki, obawy, czego rezultatem są sankcje, które z kolei dotyczą wspólnego zbioru podmiotów mających wspólne interesy, innymi słowy sankcje dotyczące Iran dotyczą pozostałe wspomniane byty. Syria zawarła z Iranem układ także dlatego, że nie

¹⁰⁰ K. Domeracki, *Hezbollah i jego wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe*, Warszawa 2018, s. 21, cyt za: Zob. Friedman G., *Iran's Strategy*, Geopolitical Weekly, Stratfor, Austin, s. 3.

¹⁰¹ K. Domeracki, *op. cit...*, Warszawa 2018, s. 21.

dysponuje ona surowcami energetycznymi w postaci ropy. Ważnym momentem pokazującym kooperację pomiędzy Iranem a Syrią w kwestii nuklearnej był atak Sił Obrony Izraela na nuklearny obiekt Al – Kibar w 2007 roku, wtedy pomoc i wsparcie przyszło tylko i wyłącznie ze strony Teheranu¹⁰².

Syrię, Iran i Hezbollah jednoczy współpraca w walce z Izraelem, podmiotem zagrażającym dominacji Teheranu w regionie. Pytanie otwarte jakie trzeba w tym względzie zadać dotyczy roli Hezbollahu, dla którego z państw ta organizacja może bardziej się przysłużyć aby zrealizować ambicje mocarstwowe? Biorąc pod uwagę sferę ideologiczną można przyjąć, że będzie to państwo ze stolicą w Teheranie, jednak ostateczna konfiguracja na Bliskim Wschodzie jest bardzo trudna do przewidzenia. Należy pamiętać, że Syria i wojna domowa w tym państwie może zmienić ogólny rozkład sił w regionie. Tym samym Iran jawi się jako bardziej zdecydowany, silny, prężny gracz, który może mieć wsparcie Hezbollahu, choć nie tylko.

Podsumowując aspekt historyczno – polityczny Bliskiego Wschodu w XX wieku trzeba podkreślić, że jest to konglomerat państw różnie definiujących swoje cele. Dominacja dla niektórych stanowi w pewnym sensie pierwszoplanową powinność. Iran chcąc „rządzić” na obszarze Lewantu przyczynił się do powstania Hezbollahu, organizacji terrorystycznej oraz partii politycznej. Usytuowana jest w Libanie, gdzie odgrywa ważną między innymi o charakterze politycznym, ale na Zachodzie bardziej utożsamiana jest z prowadzeniem działań o charakterze terrorystycznym. Za pośrednictwem tego podmiotu Teheran może rozgrywać swoje cele i spełniać najistotniejsze zadania, którym jest między innymi ograniczenie roli i pozycji świata zachodniego, który wspiera, pomaga Izraelowi, zaciekłemu przeciwnikowi między innymi takich państw jak Iran, czy Liban. Początek powstania Hezbollahu przypada na pierwszą wojnę libańską. Metody, którymi operuje wspomniany podmiot były drastyczne, doprowadziły do zaskoczenia świata zachodniego oraz państwa ze stolicą w Jerozolimie. W pozostałych rozdziałach zostanie udowodnione, że to dopiero początek zmagania dwóch wrogich stron, gdzie wsparcie finansowe, dla Hezbollahu będzie kluczowe, aby podtrzymać, a w niektórych przypadkach eskalować spory i konflikty. Poza wątkiem irańskim także Syria miała swój udział w rozwoju i powstawaniu Hezbollahu. Jednak nie można nie zauważyć czy też pominąć faktu, że przynajmniej w początkowych etapach rozwoju tej formacji była ona pojmowana pośrednio, czy bezpośrednio jako użyteczne narzędzie i zasłona dla swoich

¹⁰² K. Domeracki, *Hezbollah i jego wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe*, Warszawa 2018, s. 23, cyt za: za S. Bazoobandi, *Iran's regional policy: interests, challenges and ambitions*, ISPI Analysis nr 275, listopad 2014, 4 - 5.

poczynań i realizacji swoich interesów. To w jakiej jest to skali, czy proporcji usankcjonowane jest od rozmiaru celu, który Teheran i Damaszek sobie obiorą. Pewna forma antagonizmu pomiędzy Syrią a Islamską Republiką Iranu jest możliwa, ale z uwagi na główną powinność, którą jest nieustępliwa walka z Izraelem, jest ich mniej, aniżeli podobieństw. Tym samym wspólny wróg scala oba podmioty państwowe z przewodnią rolą Hezbollahu.

III. Działalność terrorystyczna Hezbollahu w XX wieku

Terroryzm jako zjawisko czemuś służy, jest potrzebne do zmiany percepcji postrzegania danej sytuacji, powszechnie uważa się, że wykorzystywany jest on w konfliktach, kiedy występują nierówne możliwości działania między przeciwnikami. Terrorysty chcą zmienić bieg wydarzeń, rozstrzygnąć spór na swoją korzyść. Terroryzm jest ściśle związany z masowym zastraszaniem, chcą doprowadzić do swoistej nieprzewidywalności sytuacji, atakują z zaskoczenia i prowadzą nieschematyczne działania w konflikcie. Metoda może być ta sama, ale nigdy nie wiadomo w jaki obiekt ani kiedy nastąpi atak, który z założenia ma wprowadzić w przerażenie przeciwnika. To wszystko charakteryzowało działania Hezbollahu podczas pierwszej wojny pomiędzy Izraelem a Libanem w 1982 roku.

Ważną z metod osiągania swoich celów przez Hezbollah były działania określane jako terrorystyczne. Dokonując analizy tego pojęcia trzeba zauważyć analogię pomiędzy tym zjawiskiem a polityką. Jerzy Muszyński zauważa, że: „wyjaśnienie pojęcia „terroryzm polityczny” jest o tyle ważne, iż w naszych czasach terroryzm jest stosowany z różnych przyczyn, przy tym nie wszystkie one dadzą się uzasadnić kryteriami politycznymi. Jeżeli głównym celem organizacji terrorystycznej jest zdobycie środków materialnych, satysfakcji z wyników stosowanej przemocy, rozgłosu, dążenie do zemsty itp. – tego rodzaju działalności nie można zaliczyć do politycznej, choćby ją oficjalnie motywowano pobudkami politycznymi. Terroryzm polityczny występuje wówczas, gdy organizacje i ugrupowania posługujące się przemocą jako metodą i środkiem działania zmierzają do zdobycia lub utrzymania władzy, zmiany ustroju ekonomicznego – społecznego i politycznego, dokonania przeobrażeń systemu politycznego, obalenia rządzącej ekipy, wywierania nacisku na aparat rządzenia, do odzyskania niepodległości kraju lub jego terytorium. Takie cele są niewątpliwie kwalifikatorem terroryzmu jako działalności politycznej, bez względu na to czy szanse osiągnięcia zamierzonych celów są realne, czy utopijne albo czy akty przemocy stanowią rzeczywiście postać walki zbrojnej, okrutnej i szczególnie drastycznej, czy są niewątpliwym przejawem zwykłej desperacji. Decyduje cel działalności, a nie jej efekty i szanse”¹⁰³.

Terroryzm polityczny to zjawisko niejednorodne, stąd należy wziąć pod uwagę jego liczne części składowe¹⁰⁴. Chcąc dyskutować o zjawisku, którym jest terroryzm polityczny, należy zwrócić uwagę na problem palestyński, który powstał za sprawą ustanowienia państwa

¹⁰³ J. Muszyński, *Terroryzm polityczny*, Warszawa 1981, s. 21 – 22.

¹⁰⁴ Ibidem, s. 23

izraelskiego¹⁰⁵. Konflikt ten dał impuls do powstania jeden z formacji polityczno-militarnej jaką był Al-Fatah, wchodzący w skład Organizacji Wyzwolenia Palestyny reprezentującej interesy Palestyńczyków¹⁰⁶. Motywy, które przyświecały temu podmiotowi w dużej mierze miały na celu zwrócenie uwagi społeczności międzynarodowej na problem palestyński. Al-Fatah jako organizację stosującą przemoc wzbudziła złą sławę i przyczyniła się do wzrostu antagonizmów w regionie Bliskiego Wschodu¹⁰⁷. Na czym polegał terroryzm polityczny stosowany przez Palestyńczyków? Julian Kaczmarek zauważa, że: „(...) Możliwe stolice nie uznawały narodowych praw Palestyńczyków, a premier Izraela Golda Meier głosiła nawet, że nie ma w ogóle narodu palestyńskiego. I wtedy niecierpliwi, sfrustrowani palestyńscy radykałowie chwycili się zbrodniczego terroru – przede wszystkim porywali samoloty i atakowali w Izraelu obiekty cywilne, w tym szkoły i autobusy pasażerskie”¹⁰⁸.

Kolejnym omawianym zjawiskiem w ramach zagrożeń asymetrycznych jest tzw. „terroryzm legalny”, utożsamiany z reżimem faszystowskim. Wspomniany rodzaj terroryzmu odnosi się do tego aspektu, gdy przemoc stosowana jest powszechnie przez służby porządkowe. Takie działanie pełni formę zastraszania i generuje reżim autorytarny. Głównym narzędziem stosowanym w terroryzmie tego rodzaju jest przemoc stosowana w czasie sprawowania władzy, skierowana przeciwko pewnym odłamom społeczeństwa¹⁰⁹.

W „terroryzmie nielegalnym” różne podmioty próbują zdobyć władzę, ale nie są postrzegane jako legalne byty działające w państwie. Nie jest to do końca norma, ponieważ na Bliskim Wschodzie funkcjonują organizacje, które często są właśnie postrzegane jako legalne¹¹⁰.

Powyższy opis wskazuje na zjawisko terroryzmu politycznego. Biorąc po uwagę okoliczności powstania szyickiej Partii Boga (mającej związek z AMALEM) to niewątpliwie jest podstawa aby twierdzić, że zarówno strategia jak i taktyka jego funkcjonowania na libańskiej scenie politycznej ma znamiona terroryzmu politycznego, bowiem określona zbiorowość pewnymi metodami przemocowymi zawładnęła częścią społeczeństwa libańskiego. Walka polityczna, a później oddziaływanie za pomocą strachu i przemocy, zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz Libanu w tym przypadku rzeczywiście miała miejsce.

¹⁰⁵ J. Kaczmarek, *Terroryzm i konflikty zbrojne a fundamentalizm islamski*, Wrocław 2001, s. 35.

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ Ibidem.

¹⁰⁸ Ibidem.

¹⁰⁹ J. Muszyński, *op. cit.*..., Warszawa 1981, s. 23.

¹¹⁰ Ibidem, s. 24.

3.1. Wewnętrzny wymiar terroryzmu na podstawie działań Hezbollahu w Libanie

R Ożarowski spostrzega, że: „postępujący pluralizm aktorów międzynarodowych doprowadził do zmiany znaczenia systemu międzynarodowego, który trudno już w obecnym czasie opierać tylko o współzależności międzypaństwowe. W tej sytuacji zmianom także uległa istota bezpieczeństwa międzynarodowego. Pojawiły się nowe zagrożenia i nowe metody realizacji celów w tym zakresie. Państwa zostały wystawione na zagrożenia o nowej jakości ze strony aktorów niepaństwowych, którzy z racji braku lub ograniczonej formy elementu terytorialności są o wiele trudniejszym przeciwnikiem niż państwa w klasycznym rozumieniu, posiadające trzy podstawowe elementy konstytutywne: ludność, terytorium, władzę najwyższą. Zagrożenie to nie dotyczy wyłącznie organizacji terrorystycznych, ale także korporacji transnarodowych, które generują olbrzymie dochody; w wielu przypadkach ich majątek jest większy niż budżety państw”¹¹¹.

Powyższe podejście jasno obrazuje, że zagrożenia będące przedmiotem analizy powinny być rozpatrywane w szerszym kontekście aniżeli tylko tym, które odnosi się do wspomnianego zjawiska generowanego pomiędzy państwami. Bliski Wschód stanowi przykład tego, jak zagrożenie terrorystyczne może być kreowane przez organizacje terrorystyczne. Rzecz dotyczy w tym przypadku konfliktu izraelsko – libańskiego. W kontekście tego konfliktu warto przytoczyć słowa H. Jaber, która twierdzi, że: „gdy Izrael rozpoczął inwazję na Liban w czerwcu 1982 roku, główni duchowi przywódcy społeczności muzułmańskiej przebywali w Teheranie, gdzie brali udział w dorocznej Konferencji Islamskiej. Czasy wymagały wtedy szybkich i zdecydowanych działań. Iran natychmiast wyraził gotowość wsparcia swoich współwyznawców i irańscy członkowie Korpusu Gwardii Republikańskiej zostali szybko przerzuceni do Baalbek w dolinie Bekaa. Centralnymi postaciami związanymi z realizacją tego przedsięwzięcia byli szejkwowie Subbi Tufeili i Ragheb Harb, którzy wtedy brali udział w Konferencji. Tufeili stał się pierwszym przywódcą nowego ruchu muzułmańskiego, a Harb miał śmiercią przypłacić swoje zaangażowanie w tę sprawę. W ten sposób powstał Hezbollah”¹¹².

To powyższe „streszczenie” okoliczności powstania Partii Allaha jasno wskazuje na sojuszniczy wpływ Iranu i chęci „niesienia pomocy” Libanowi, gdzie przynajmniej jeden odłam wiary islamskiej (szyizm) mógł być usatysfakcjonowany właśnie takim obrotem sprawy.

¹¹¹ R. Ożarowski, *op. cit...*, Gdańsk 2011, s. 90.

¹¹² H. Jaber, *op. cit...*, Warszawa 1999, s. 46.

Czy był to przemyślany ruch a jeśli tak to dla kogo? Choć prawdziwa „użyteczność” Hezbollahu dla władz Iranu miała dopiero nadejść, to jednak sprawdzian, za jaki uchodzi walka z Izraelem, wymagał olbrzymiej determinacji, zaangażowania i pełnego oddania jego bojowników. Teheran okazał się być promotorem i inspiratorem powstania „Partii Boga” i wyrazicielem idei formułowanych przez Hezbollah. Jako formacja czynnie przeciwstawiająca się wrogowi, jakim jest Izrael, reprezentowała także interes irański. Hezbollah miał zwalczać Izrael, choć w pierwszym okresie wojny wydawać by się mogło, że obopólną korzyścią zarówno dla Izraela jak i dla społeczeństwa Libanu będzie likwidacja w tym państwie obozów Organizacji Wyzwolenia Palestyny. Z biegiem czasu antagonizmy tylko przybierały tam na sile, w związku z powyższym otworzyła się przestrzeń działania dla „Partii Boga”. Można powiedzieć, że Hezbollah to organizacja powstała z inspiracji Iranu, który wykonuje jego zalecenia i broni jego interesu w Lewancie¹¹³.

Ta często powtarzana sentencja nie jest bezzasadna, ilustrując siłę i wpływy Islamskiej Republiki Iranu na Bliskim Wschodzie. Czy jest tam także pierwiastek ofensywny wykorzystujący Hezbollah w roli „tarana” rozsadzającego bliskowschodni porządek? Biorąc pod uwagę interes polityczny porewolucyjnego Teheranu w regionie trzeba zauważyć, że Hezbollah ma trudne i skomplikowane zadanie do wykonania, bowiem jego głównym wrogiem stojącym na drodze dla osiągnięcia celu pierwszoplanowego, jakim jest „panowanie” na Bliskim Wschodzie, jest Izrael. Działania Iranu muszą spotykać się z odpowiedzią Jerozolimy, bowiem uderzają w jej podmiotowość i społeczną egzystencję. Państwo Izrael jest świetnie przygotowane do wielu zmagania militarnych, wyposażone w najnowocześniejszy sprzęt i urządzenia technologiczne, z bardzo dobrze funkcjonującym wywiadem, stanowi tym samym potężną zaporą dla dążeń Teheranu. Jeśli dodać do tego siłę najbliższego sojusznika Izraela w postaci Stanów Zjednoczonych Ameryki, zdominowanie polityczne regionu Bliskiego Wschodu z pewnością jest ogromnym wyzwaniem dla Iranu. Oznacza to, że Teheran potrzebował i nadal potrzebuje zewnętrznego wsparcia. Takim wsparciem jest właśnie Hezbollah, którego ulokowanie w Libanie ma za zadanie doprowadzić do zdominowania tego państwa i zabezpieczenia elementarnych interesów Iranu oraz szyitów. W pierwszej kolejności trzeba jednak przeanalizować poszczególne sekwencje i etapy działalności Hezbollahu z jego kluczowym elementem finansowym, stanowiącym realną podstawę działań tej organizacji.

¹¹³ M. Hitchcock, *Iran and Israel: Wars and Rumors*, Eugene 2013, s. 78.

Poczynania Hezbollahu były istotne z punktu widzenia polityki zagranicznej Iranu. Można też założyć, że jego funkcjonowanie (szczególnie w pierwszym okresie) było nie do przecenienia dla Syrii, choć ta różnie spoglądała na projekt Partii Boga, gdyż miała swój własny projekt odnośnie kontroli nad Libanem.

Hezbollah toczył batalie z Izraelem i z międzynarodowym układem państwowym strzegącym w Libanie porządku. Z kolei w wymiarze wewnętrznym walka toczyła się pomiędzy Partią Allaha a szyicką milicją Amal. W tym przypadku należy wymienić sprawę porwania pułkownika Higginsa, która wracał ze spotkania z przedstawicielem wspomnianej szyickiej milicji. Spór między nimi narastał od 1985 roku, a odnosił się do kwestii dominacji w południowym Libanie. W tym sporze warto wyartykułować państwa, które choć stały po tej samej linii barykady w ujęciu walki zewnętrznej, to w kontekście walki wewnętrznej bywało różnie. Nie zawsze Syria i Islamska Republika Iranu widziały te sprawy identycznie¹¹⁴.

Tym samym można zaryzykować stwierdzenie, że powstanie Hezbollahu w 1982 roku z jednej strony kończyło pewien etap, którym niewątpliwie było uformowanie się nowego protektora interesów libańskich szyitów - Iran. Zaczął się jednocześnie nowy rozdział w libańskiej polityce wewnętrznej i stosunkach tego państwa z sąsiadami.

Porwanie pułkownika Higginsa to zamach terrorystyczny, rozpatrywany w kontekście wewnętrznym. W tym względzie nie można nie wymienić Iranu jako możliwego kreatora poczynania właśnie o charakterze terrorystycznym. Artur Wejkszner stoi na stanowisku, że: „jeśli przeciwnikiem państwa wspierającego terroryzm nie jest sąsiad, ale regionalny czy państwowy hegemon, to motywy wspierania akcji terrorystycznych skierowanych przeciw niemu mogą być nieco inne. Wrogów różni w tym przypadku bowiem zazwyczaj nie tylko położenie geograficzne, ale przede wszystkim potencjał ekonomiczno – militarny. Terroryzm staje się w tym przypadku ułomnym, ale jedynym możliwym narzędziem, dzięki któremu mogą wyrzucić presję na silniejsze państwo i zmusić je do realizacji własnych interesów”¹¹⁵.

Wspomniany opis komponuje się w politykę zagraniczną Iranu. Teheran broni swoich wpływów w Libanie. Atak Izraela na państwo ze stolicą w Bejrucie to „uruchomienie”

¹¹⁴ R. Ożarowski, *op. cit...*, Gdańsk 2011, s. 46.

¹¹⁵ A. Wejkszner, *Terroryzm sponsorowany przez państwa. Cas s bliskowschodnich państw – sponsorów*, [w:] „Przegląd Politologiczny”, nr 2 (2010), Poznań 2018, s. 58, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/23441/1/Artur%20Wejkszner%2c%20Terroryzm%20sponsorowany%20przez%20pa%2c%5%84stwa.%20Casus%20bliskowschodnich%20pa%2c%5%84stw-sponsor%2c%20b3w.pdf> (dostęp: 6.03.2023).

Hezbollahu mającego jeden cel, jedno zadanie, którym było doprowadzenie do wycofania się Izraela z Libanu.

W przypadku Hezbollahu można założyć, że jego pierwotny cel główny zogniskowany był na kwestii walki z izraelską okupacją południowego Libanu, tak w aspekcie wewnętrznym jak i zewnętrznym. Rafał Ożarowski jest zdania, że: „Hezbollah na przestrzeni ponad 25 lat istnienia był w swoich działaniach związany bezpośrednio ze sprawą palestyńską w różnych okolicznościach i ze zmienną intensyfikacją. Przez wiele lat priorytetem pozostawało wyzwolenie południowego Libanu spod okupacji wojsk izraelskich i Armii Południowego Libanu (APL). Po wyjściu tychże wojsk w maju 2000 roku okazało się, zgodnie z zamierzeniem przywódców „Partii Boga”, że ewakuacja nie miała charakteru kompletnego. Jak wiadomo, w dalszym ciągu nierozwiązaną kwestią terytorialną jest sprawa Farm Szibaa’a, które znajdują się w granicy Izraela. Wobec tego priorytetu sprawa palestyńska ma dla Hezbollahu znaczenie drugorzędne, lecz jednocześnie nie oznacza, że jest nieistotna”¹¹⁶.

Z powstaniem Hezbollahu związane są wydarzenia o charakterze terrorystycznym to bezpośrednie skojarzenie, ale trzeba spróbować odpowiedzieć na pytanie w kogo one były, są i będą wymierzone? Poza Izraelem były nim także międzynarodowe siły pokojowe.

Od 1978 roku na północ od rzeki Litani Organizacja Narodów Zjednoczonych powołały Tymczasowe Siły Zbrojne w Libanie UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon). Była to konsekwencja ataków zarówno Organizacji Wyzwolenia Palestyny na Izrael i wszelkich działań odwetowych tego państwa na wspomnianą organizację dokonując najazdu na Liban. W związku z powyższym postanowiono interweniować na forum międzynarodowym dając w ten sposób sposobność na ewakuację Izraela z południowego Libanu. UNIFIL to także próba zapewnienia ładu i porządku wewnątrz państwa ze stolicą w Bejrucie, także w ujęciu politycznym¹¹⁷.

Nie tylko wspomniane wydarzenie, czyli najazd Izraela na południowy Liban, ale również protesty rządu w Bejrucie przeciwko działaniu Izraela wymusiło na społeczności międzynarodowej określone poczynania w tym względzie, stąd powstanie UNIFIL. Choć Izrael faktycznie się wycofywał z południowego Libanu, nie pozostawił po sobie próżni. Na

¹¹⁶ R. Ożarowski, *Hezbollah i kwestia palestyńska*, <https://www.konflikty.pl/historia/czasy-najnowsze/hezbollah-i-kwestia-palestyńska/> (dostęp: 6.03.2023).

¹¹⁷ G. Ciechanowski, *Stowarzyszenie Kombatantów Misji pokojowych ONZ Koło nr 19 w Szczecinie*, <http://skmponz.szczecin.pl/pkw-unifil/> (dostęp: 6.03.2023).

wspomnianym obszarze zostały ulokowane zostały między innymi formacje uchodzące za sprzymierzeńców tego państwa. Mowa tutaj o Armii Południowego Libanu, która pełniła funkcję milicji chrześcijańskiej. W kontekście UNIFIL trzeba wspomnieć, że pierwsi wojskowi w błękitnych beretach zjawili się w Libanie 23 marca 1978 roku. Jednak postrzeganie sił międzynarodowych jako ostoję spokoju i bezpieczeństwa było poglądem i sprawdzało się w teorii, praktyka pokazywała coś innego. Silne antagonizmy pomiędzy Izraelem a Organizacją Wyzwolenia Palestyny były tak potężne, że doprowadzały do kolejnych agresji ze strony palestyńskich terrorystów wskutek czego nastąpiła pierwsza wojna libańska i najazd Izraela na południowy Liban. 1985 rok to częściowa ewakuacja Izraela, której nie należy mylić ze zbrojnymi działaniami tego państwa na terenie Libanu i zarazem powtórka sprzed kilku lat w kontekście mechanizmu, gdzie na obszarze południowego Libanu ponownie została umocowana Armia Południowego Libanu. Warto też podkreślić, że tego rodzaju dynamika wydarzeń nie pomogła UNIFIL w zaprowadzeniu spokoju i porządku tak ważnego na Bliskim Wschodzie¹¹⁸.

Działania terrorystyczne bojówek Hezbollahu przeciw międzynarodowym siłom dały do zrozumienia, że z jednej strony Liban i zatwierdzony przez sojusz irańsko – syryjski projekt polityczny pod nazwą Hezbollah jest „gospodarzem” na ziemi libańskiej, a to oznacza, że rozwiązanie wszelkich problemów powinno być realizowane jedynie przez bezpośrednich uczestników tego konfliktu.

Ataki terrorystyczne Hezbollahu zawsze były nieprzewidywalne i ogromnie brutalne. Jednym z nich został dokonany w 1982 roku w libańskim mieście Tyr, gdzie samochód marki Peugeot zniszczył ogrodzenie zabudowania, w którym stacjonowały jednostki sił izraelskich. Dokonując uderzenia w budynek doszczętnie zniszczył go, w wyniku tego wybuchu śmierć poniosło blisko 80 osób związanych z izraelskimi służbami specjalnymi, między innymi takimi jak Szin Bet i Mosad¹¹⁹. Zamachowcem okazał się 15 - letni członek Partii Allaha Ahmad Dża'afar Qassir, który swoim działaniem stał się bohaterem w kręgach zamachowców i bojowników o wolność identyfikujących się z wrogami Izraela¹²⁰.

¹¹⁸ *rzedstawiciele Wojska Polskiego w Tymczasowych Siłach Zbrojnych Organizacji Narodów Zjednoczonych w Libanie (1992 – do dziś)*, <https://www.wojsko-polskie.pl/weterani/articles/historia-misji-n/2020-05-11x-tymczasowe-siy-zbrojne-organizacji-narodow-zjednoczonych-w-libanie/> (dostęp: 6.03.2023).

¹¹⁹ T. Otlowski, *Fenomen szahidów – lawinowy wzrost zamachów samobójczych*, <https://wiadomosci.wp.pl/fenomen-szahidow-lawinowy-wzrost-zamachow-samobojczych-6027722728366721a> (dostęp: 6.03.2023).

¹²⁰ Ibidem.

Jak zauważa Tomasz Otłowski: „zamachy samobójcze, przeprowadzany w różny sposób oraz przy użyciu różnych środków i technik, są dzisiaj niemalże znakiem rozpoznawczym islamskiego terroryzmu, bez względu na jego profil organizacyjny czy ideowy. Co jednak ciekawe, choć pierwszymi szahidami byli szyici, to obecnie, po ponad trzech dekadach, taktykę tę stosują już niemal wyłącznie ekstremiści sunniccy. Proirański, szyicki Hezbollah, który wynalazł tę metodę walki, dzisiaj nie stosuje jej już praktycznie w ogóle – co nie znaczy, że nie pochwała tych szyickich grup, które wciąż sięgają po szahidów”¹²¹.

Tyr to miasto bardzo dobrze usytuowane geograficznie, ponieważ posiada dostęp do morza i jest strategicznie ważnym ośrodkiem dla Libanu. Stacjonowanie na tamtym obszarze Izraela z pewnością nie było dobrą wiadomością dla przeciwników tego państwa, stąd należy przypuszczać, że atak wymierzony na to miasto był zapewne celowym działaniem, ażeby móc przejąć kontrolę nad ważnym ośrodkiem miejskim. Dlatego zarówno w latach 1982 – 1983 miały w tym mieście dwa ataki terrorystyczne ze strony Hezbollahu, które były wymierzone w państwo Izrael. W kontekście zamachu dokonanego w 1983 roku M. Smolarek ponownie zauważa: „(...) 10 dni później inny samochód ciężarowy eksplodował w koszarach armii izraelskiej w Tyrze, zabijając 29 żołnierzy izraelskich oraz ponad 30 przetrzymywanych tam więźniów palestyńskich i libańskich. Taki „debiut” Hezbollahu (który notabene z reguły nie przyznaje się do takich zamachów, lecz wszelkie ślady i dowody wskazują na tę grupę jako sprawcę), wywołał przerażenie w krajach zachodnich oraz spowodował, że grupa ta zaczęła cieszyć się okrutną sławą na arenie międzynarodowej. Dalsze ataki Hezbollahu na przedstawicielstwa USA w Libanie (np. ambasadę w 1984) przyczyniły się do wycofania wojsk USA z tego kraju”¹²².

To co wydarzyło się w 1983 roku znalazło swoją odpowiedź w działaniach kontrofensywnych ze strony Stanów Zjednoczonych, które chciały zaakcentować swoją siłę i osłabić morale Hezbollahu, atakując Szejka Fadlallaha, uchodzącego za mentora bojowników tej organizacji, w tym względzie warto szerzej opisać zdarzenie, do którego doszło po 1983 roku. Choć zamach przeprowadzony na Fadlallaha nie powiódł się, bowiem główny cel ataku zdołał uciec, to jednak w tym akcie dokonanym 8 marca 1985 roku zginęło ponad 80 osób, a 200 zostało rannych. Działanie przemocowe zostało zorganizowane przez grupę G – 2 stanowiącej część amerykańskiego programu antyterrorystycznego uformowanego w ramach

¹²¹ Ibidem.

¹²² M. Smolarek, *op. cit.*..., Wrocław 2006, s. 78 - 79,

<https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/8159/Hezbollah.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (dostęp: 7.03.2023).

Centralnej Agencji Wywiadowczej (CIA). To wszystko stanowiło pewną odpowiedź na strategię Hezbollahu i podmiotów funkcjonujących w podobny sposób¹²³.

Partia Allaha dokonywała wielu aktów terroru, które wymierzone były w Izrael i jednostki sprzymierzone. Jednak do szeroko rozumianych antagonistów wspomnianego kraju zaliczyć trzeba także państwa świata zachodniego, które pomagały Jerozolimie w utrzymaniu jej obecności w Libanie. To narracja Hezbollahu, który przyjął za wykładnię ataku także siły innych państw zaangażowanych wówczas w konflikt libański. Za przykład mogą posłużyć porwania: wysłannika Biskupa Canterbury Terrego White'a, ludzi związanych z prasą: Amerykanina Terry'ego Andersona, jak również Brytyjczyka John'a McCarthego, czy ludzi związanych z amerykańskim wojskiem jak Williama R. Higgins czy służbami specjalnymi jak Wiliam Buckley. W przeciągu dekady od momentu powstania tej organizacji, a więc od 1982 roku w Libanie uprowadzono ponad 30 obcokrajowców. Działania o charakterze terrorystycznym poza wyżej wymienionymi przykładami dotyczą różnych obiektów i tu nie można nie wymienić porwanie statku powietrznego TWA lot 847¹²⁴.

W kontekście wspomnianego statku powietrznego TWA lot 847 Gena Vazquez zauważa, że: „13 czerwca 1985 r. podejrzani członkowie Amalu oraz Hezbollahu, Hassan Izz – Al – Din, Ali Atwa, Ali Atwa, Mohammed Ali Hamadei, Ahmed Karbaya oraz Ali Yunes weszli do geopolitycznej Czarnej Dziury lub znanej jako Transit Airport Lounge w Atenach, Grecja. Kupili bilety na lot 847 TWA lecący do Rzymu we Włoszech. W salonie poświęcili trochę czasu, aby starannie owinać broń w włókno szklane i zapakować ją do nylonowych toreb”¹²⁵. Samo zdarzenie, które przykuło uwagę zbiorowości międzynarodowej przebiegało brutalnie, gdyż terroryści pragnęli zwrócić uwagę świata na problem konfliktu izraelsko – libańskiego i uświadomić światu zachodniemu, że jakiegokolwiek zaangażowanie po stronie izraelskiej jest dla nich niebezpieczne. Wywołanie na Zachodzie strachu i paniki miało determinować działanie Hezbollahu, którego celem było także oswobodzenie z więzień ważnych jego członków.

¹²³ R. J. Chasdi, *Counterterror Failure: The Fadlallah Assassination Attempt*, [w:] „Case Studies Working Group Report”, Carlisle Barracks Pensylwania, s. 303, <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep11953.10.pdf> (dostęp: 6.03.2023).

¹²⁴ M. Smolarek, *op. cit...*, Wrocław 2006, s. 79, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/8159/Hezbollah.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (dostęp: 7.03.2023).

¹²⁵ G. Vazquez, *Prawdziwa historia porwania samolotu TWA flight 847 w 1985 roku*, <https://ichi.pro/pl/prawdziwa-historia-porwania-samolotu-twa-flight-847-w-1985-roku-246917479856111> (dostęp: 6.03.2023).

Jak widać spektrum terrorystycznych działań Hezbollahu było bardzo szerokie i dewastujące dla społeczności międzynarodowej. Presja wywierana w ten sposób na świat zachodu była znacząca, a same ataki zadawane przez członków Partii Allaha bardzo dotkliwe i brutalne, co mogło paraliżować przeciwnika, zachęcając go do rewizji swoich planów i koncepcji działania na terenie Libanu. Sprawa lotu TWA 847 traktować można w kontekście aktu terroru widzianym z perspektywy wewnętrznej, ponieważ żądania terrorystów w dużej mierze odnosiły się do działań podejmowanych w 1983 roku w samym Libanie.

3.2. Zamachy terrorystyczne jako metoda odstraszania potencjalnego wroga w wymiarze zewnętrznym - strategia działania Hezbollahu

Działania terrorystyczne Hezbollahu nie są zorientowane tylko i wyłącznie na obszar Bliskiego Wschodu, to także działania wymierzone w państwa sprzyjające Izraelowi, z którym Hezbollah od lat 80 – tych do dzisiaj jest w nieustającym konflikcie. W tym względzie należy pamiętać, że świat zachodni to Europa Zachodnia, ale także lub przede wszystkim Stany Zjednoczone Ameryki, aktualny sojusznik państwa izraelskiego.

W ramach szeroko rozumianej wspomnianej działalności przeciwko Zachodowi powiodły się inne akcje związane z porwaniem samolotów, które służyły jako karta przetargowa dla oswobodzenia ludzi istotnych dla Partii Allaha. 26 sierpnia 1983 roku samolot Air France został porwany po tym jak wystartował z Austrii, najpewniej przez ludzi współpracujących z Hezbollahem. Postawili oni żądanie uwolnienia libańskich aresztantów znajdujących się we Francji oraz zastopowania przez Francję udzielania wsparcia militarnego dla Iraku, Libanu i Czadu. 31 lipca 1984 roku kolejny statek powietrzny linii Air France został porwany podczas lotu z Frankfurtu do Francji. W wyniku przeprowadzonych operacji musiał wylądować w Iranie, gdzie porywacze doprowadzili do jego kompletnego zniszczenia. Podmiotem, który przyznał się do zamachu była Islamska Organizacja Wyzwolenia Jerozolimy. Ponadto 14 czerwca 1985 roku statek powietrzny TWA nr 847, Boeing 727 zmierzający ze stolicy Grecji do stolicy Włoch, został porwany przez funkcjonariuszy Partii Allaha. Po lądowaniu w stolicy Libanu członkowie Hezbollahu pozbawili życia Roberta Deana Stethema, nurka Marynarki Wojennej USA, a jego ciało zostało wyrzucone z samolotu. W tym przypadku terroryści także postawili warunek uwolnienia siedemnastu pobratymców znajdujących się w kuwejskich zakładach karnych za udział w atakach na zachodnie cele w grudniu 1983 roku, jak również oswobodzenia 766 libańskich szyitów znajdujących się w izraelskich więzieniach (miesiąc po tym akcie Izrael zwolnił 700 osób). 24 lipca 1987 roku nad stolicą Lombardii pojmano

samolot linii Air Afrique zmierzające do Konga. Porywaczem był funkcjonariusz Hezbollahu Hossein Ali Mohammed Hariri, który wystosował apel o uwolnienie swoich dwóch braci, terrorystów znajdujących się w Niemczech Zachodnich (na jednym z nich ciążył zarzut udziału w uprowadzeniu statku powietrznego TWA w czerwcu 1985 roku). Ponadto wnosił o oswobodzenie przetrzymywanych w owym czasie we Francji terrorystów, w tym także funkcjonariuszy Partii Allaha. Kiedy miał miejsce postój na tankowanie na lotnisku w Genewie terrorysta unicestwił jednego obywatela państwa ze stolicą w Paryżu i zranił stewardessę. W ostatecznym rozrachunku szwajcarskim służbom udało się przejąć kontrolę nad statkiem powietrznym i pojmać porywacza¹²⁶.

Poczynania Hezbollahu w ujęciu intensywnego używania terroru można wyartykułować w czterech obszarach:¹²⁷

1. działania nakierowane na pozbycie się z terenów Libanu sił izraelskich i podmiotów, które w mniemaniu Hezbollahu kooperowały z Izraelem. Wszelkie działania odnoszą się chociażby do ataków samobójczych przeprowadzonych przez Partię Allaha;¹²⁸

2. działania na rzecz Iranu w celu walki z „Wielkim Szatanem” (USA) i jego sprzymierzeńcami, takie jak atak na wybrane obiekty i tu trzeba wymienić chociażby atak na amerykańską oraz francuską ambasadę w Kuwejcie w 1983 roku, czy ataki terrorystyczne dokonane w stolicy Francji w latach 1985 – 1986;¹²⁹

3. działania, których głównym zadaniem było oswobodzenie orędowników Hezbollahu aresztowanych przez wrogie kraje kontynentu europejskiego oraz na Bliskim Wschodzie (uprowadzenie statku powietrznego linii TWA, dwa porwania kuwejskich statków

¹²⁶ R. M. Machnikowski, *Hezbollah as an Iranian proxy in the age of the cold war*, [w:] „Terrorism i the cold war state support in the West, Middle East and Latin America”, XVIII 2754/74, edited by: A. Hänni, T. Riegler, P. Gasztold, London – New York 2021, s. 198 – 199, <https://books.google.pl/books?id=SYvzDwAAQBAJ&pg=PA193&lpg=PA193&dq=hezbollah+as+an+iranian+proxy+in+the+age+of+the+cold+war+Machnikowski&source=bl&ots=sUPxi2Y56C&sig=ACfU3U3UBwm3K604bmucAuSuytuI-N7LmA&hl=pl&sa=X&ved=2ahUKEwjUp7vdn5T2AhUjiIsKHa3dBwkQ6AF6BAgMEAM#v=onepage&q=hezbollah%20as%20an%20iranian%20proxy%20in%20the%20age%20of%20the%20cold%20war%20Machnikowski&f=false> (dostęp: 7.03.2023).

¹²⁷ M. Smolarek, *op. cit.*..., s. 79, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/8159/Hezbollah.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (dostęp: 7.03.2023).

¹²⁸ Ibidem, 78.

¹²⁹ Ibidem, 79.

powietrznych w 1986 i 1988, porwania wojskowych państwa izraelskiego oraz Armii Południowego Libanu);¹³⁰

4. działania nakierowanych na dominację polityczną jako głównej formacji szyickiej w Libanie i jako jedyne podmiotu realnie walczącego z okupantem izraelskim. W kontekście walk wewnętrznych nie można nie wskazać rywalizacji Hezbollahu z partią Amal, która zakończyła się rozejmem do którego doprowadził Damaszek oraz Teheran¹³¹.

Maciej Zimny jest zdania, że: „obecnie Hezbollah odstąpił od porwań i zabójstw, na rzecz zamachów samobójczych przeprowadzonych w Izraelu za sprawą ich palestyńskich sojuszników, jednak w lipcu 2006 roku na granicy izraelsko – libańskiej porwano dwóch żołnierzy izraelskich, co stało się dla Izraela pretekstem do rozpoczęcia szeroko zakrojonych działań, mających na celu ostateczne rozprawienie się z organizacją”¹³².

Maciej Kuczyński zauważa, że: „w latach 80. Francja prowadziła intensywną politykę na Bliskim Wschodzie, dążąc głównie do dwóch celów: po pierwsze uniknięcia podbicia lub uzależnienia przez Syrię Libanu, w którym Paryż od wieków miał duże wpływy, po drugie zaś powstrzymania ekspansji irańskiej na inne kraje muzułmańskie, a zwłaszcza zapobieżenie klęsce Iraku walczącego wtedy z Iranem. W obu tych dążeniach polityka Francji była zbliżona do działań USA, które również postrzegały wtedy Irak jako kluczowy element równowagi na Bliskim Wschodzie, gdyż stanowił przeciwwagę dla przymierza syryjsko – irańskiego. Stąd liczne dostawy broni z Francji i Stanów Zjednoczonych dla Saddama Husajna, najczęściej na kredyt. Irak rewanżował się natomiast Francji dyskretną pomocą dla libańskich chrześcijan wrogich Syrii i jej sprzymierzeńcom”¹³³.

W 1985 roku Syria i Islamska Republika Iranu podjęły decyzje o zmianie strategii działania w kontekście zamachów przeprowadzanych przez Hezbollah w porozumieniu ze swoimi pobratymcami funkcjonującymi we Francji. Od tej pory we Francji celem agresji miały być miejsca, które zrzeszają jak największą liczbę osób. Wcześniej były to wybrane obiekty z infrastruktury państwa, na przykład budynki państwowe takie jak ambasady. Takie działanie miało odstraszyć i spowodować zastopowanie pomocy ze strony Francji dla

¹³⁰ Ibidem, 79.

¹³¹ Ibidem, 79.

¹³² M Zimny, *Terroryzm samobójczy. Faty, Geneza, Analiza*, Warszawa 2017, s. 37.

¹³³ M. Kuczyński, *Krwawiąca ropa. Konflikty zbrojne i p nky zapalne w latach 1990 – 2000. Tło historyczne i stan obrony*, Warszawa 2001, s. 454.

libańskich chrześcijan a z drugiej uwolnienie zakładników, agentów Hezbollahu ważnych z punktu widzenia zamachowców¹³⁴.

Biorąc pod uwagę działania terrorystyczne dokonane przez Hezbollah we Francji, połowa lat 80 – tych jest kluczowa. Jak zauważa M. Kuczyński: „w połowie 1985 roku dwaj wysocy rangą członkowie Hezbollahu – Abdel Hadi Hamad i Ibrahim Akil – otrzymali z Teheranu rozkaz wyszkolenia i zorganizowania grupy bojowników do przeprowadzenia serii zamachów we Francji. W późniejszym śledztwie zidentyfikowano sześciu bojowników Hezbollahu (wyłącznie libańskich szyitów), którzy tworzyli grupę zamachowców. Byli to młodzi (20 – 25 – letni) mężczyźni z doświadczeniem w walce partyzanckiej przeciw Izraelczykom i dobrze przeszkoleni w posługiwaniu się bronią i bombami: Hassan Ghosn, Hussein Mazbough, Hassan Ali, Mizar Lelzein, Mohamed Mehdi Diab i Habib Haidir, używający pseudonimu „Bassam”. Przybyli oni do Francji w końcu 1985 roku. Kurierzy pracujący dla wywiadu irańskiego dostarczyli im następnie materiałów wybuchowych i zapalników, a także zapalników, a także pistoletów i amunicji, na wypadek konieczności starcia z policją”¹³⁵.

Zamachowcy pierwszy raz zaatakowali 7 grudnia 1985 roku, podkładając ładunki wybuchowe w sklepach Printemps oraz Galeries Lafayette. Było to w dużej mierze działanie rozpoznawcze, które miało za zadanie sprawdzić, czy taka forma ataku jest możliwa do wcielenia w życie. W tym zamachu rannych zostało 35 osób¹³⁶.

Odpowiedzialność za atak, tuż po jego przeprowadzeniu wzięła ASALA (nad którą pieczę sprawowała Syria) i Islamski Dżihad. Był to bez wątpienia celowy manewr mający na celu zmylenie służb francuskich, niepodejrzewających prawdziwych intencji rzeczywistych zamachowców. Dla służb mundurowych strzegących porządku we Francji głównymi podejrzаныmi miała być skrajna prawica, po pewnym czasie okazało się jednak, że był to mylny trop, z którego służby mundurowe we Francji zrezygnowały¹³⁷.

Rok 1986 jest kolejnym okresem paraliżu i strachu, który w społeczeństwie francuskim chcieli „zaszczepić” terroryści by osiągnąć cele, które sobie wcześniej wyznaczyli do realizacji. 3 lutego 1986 roku członkowie Partii Allaha dokonali ponownego uderzenia umieszczając dwa ładunki wybuchowe, jeden w obiekcie sklepowym, drugi pod częścią widokową wieży Eiffla. Pierwszy spowodował obrażenia u 8 osób, zaś ładunek umieszczony

¹³⁴ Ibidem, s. 455.

¹³⁵ Ibidem, s. 456.

¹³⁶ Ibidem, s. 457.

¹³⁷ Ibidem, s. 457 – 458.

na wieży Eiffla został zneutralizowany dzięki czujność służb mundurowych, które opanowały sytuację¹³⁸.

Rezultatem działań terrorystycznych musiała być stosowna odpowiedź ze strony władz francuskich. W związku z tym postanowiono, że sklepy i metra staną się obiektami wrażliwymi, gdzie służby wykażą się wzmożoną czujnością poprzez częstsze kontrole. Według analiz Paryża w zamachy był zamieszany Teheran, choć za najbardziej napiętnowaną uznano libańską organizację terrorystyczną FARL. W tym celu skierowano do Damaszku żądania, ażeby grupa Georges a Ibrahima Abdallaha znajdująca się w Libanie została powstrzymana. Syria przystała na tę propozycję, ponieważ zdawała sobie sprawę, że trop francuski jest błędny, a godząc się na rozwiązania proponowane przez Francję zyskałaby prawo do rewanżu ze strony Paryża¹³⁹.

Grupa „Bassama” kontynuowała swoje ataki, następnym celem okazał się pociąg TGV na odcinku Paryż – Lyon, zaatakowany 17 marca 1986 r. W wyniku tego tragicznego zdarzenia rannych zostało 10 osób. 20 marca 1986 r. terroryści pierwszy raz pozbawili życia 2 osoby umieszczając ładunek wybuchowy w sklepie Point Show na Champs Elysees. Eksplozja raniła wtedy także 28 osoby. To wydarzenie zastopowało na pewien czas zamachy terrorystyczne przeprowadzane przez Hezbollah we Francji. Przyczyną takiego stanu rzeczy był fakt, że Partia Allaha sondowała reakcję władz francuskich po tych tragicznych wydarzeniach czekając na to działania podejmie Paryż. Druga sprawa odnosi się do wzmożonej aktywności służb mundurowych, w tym akcji kontroli bagaży na dworcach i w metrze, w efekcie której bojownicy Hezbollahu nie chcieli ryzykować zdemaskowania¹⁴⁰.

Pod koniec sierpnia 1986 r. zdecydowano, że ataki terrorystyczne będą wznowione, uznano że czujność policji nie jest na tym samym poziomie co kilka miesięcy wcześniej. 4 września 1986 r. jeden z podróżujących koleją podmiejską RER dostrzegł podejrzany pakunek i postanowił się go pozbyć wyrzucając go przez okno. Krótco po tym zdarzeniu nastąpiła eksplozja, która nie doprowadziła do ofiar tego zdarzenia. Kilka dni później celem ataku stał się paryski ratusz (Hotel de Ville), co doprowadziło do śmierci 1 osoby, a 18 odniosło obrażenia. 12 września 1986 r. miał miejsce kolejny atak bombowy, tym razem w

¹³⁸ Ibidem, s. 458.

¹³⁹ Ibidem.

¹⁴⁰ Ibidem, s. 459.

kafeterii supermarketu Casino w dzielnicy La Defense, doprowadzając do obrażeń 41 osób, które korzystały z tego miejsca oraz przechodniów¹⁴¹.

15 września 1986 r. następna bomba eksplodowała w obiekcie Prefektury Policji w Paryżu, nieopodal pokoju, w którym zajmowano się sprawami obcokrajowców, eksplozja do której doszło pozbawiła życia 1 osobę, a 51 odniosło obrażenia. Do bardziej tragicznych wydarzenia miały dopiero dojść 48 godzin później, pod sklepem Tati na ulicy De Rennes, gdzie z samochodu jeden z terrorystów Habib Haidir rzucił w kierunku przechodniów niewielki lecz silny materiał wybuchowy. Eksplozja pozbawił życia 6 osób, zgon 7 nastąpił później na skutek głębokich obrażeń, z kolei 50 zostało ciężko rannych. To wydarzenie wstrząsnęło także światem mediów, które za priorytet postanowiły uznać akcje pomocową. Widzowie telewizji francuskiej mogli dostrzec tragizm sytuacji i cierpienie wszystkich ofiar, wśród których nie zabrakło muzułmanów¹⁴².

Choć siły zbrojne Stanów Zjednoczonych również wchodziły w skład Międzynarodowych Sił Wojskowych, jak siły francuskie, mierząc się z terroryzmem stosowanym przez Hezbollah i wspomagając Irak rządzony przez Saddama Husajna, który w tym czasie toczył wojnę z Islamską Republiką Iranu, to jednak nie przeszkodziło to Waszyngtonowi w „układaniu” się z Teheranem. Konsekwencją tych tajnych negocjacji był tzw. „afery Iran – Contras”, nazywana także aferą Roberta McFarlane’a, które „eksplodowała” w Stanach Zjednoczonych w momencie kiedy Ronald Reagan został wybrany na drugą kadencję prezydencką. Skandal ten polegał na ujawnieniu informacji, że osoby związane z prezydentem Reaganem prowadziły transakcje handlowe z Iranem, a środki materialne otrzymane ze sprzedaży broni Iranowi przekazywano tzw. *Contras* z Nikaragui, czyli partyzantom szkolonym i wyposażanym przez USA, walczącym z marksistowskim rządem Nikaragui¹⁴³.

Jak się okazuje była to transakcja wiązana, bowiem administracja Ronalda Reagana chciała doprowadzić do oswobodzenia amerykańskich zakładników znajdujących się w Libanie, którzy uprzednio zostali pojmani przez Partię Allaha. Administracja ówczesnego prezydenta Stanów Zjednoczonych liczyła na poparcie ze strony władz Islamskiej Republiki

¹⁴¹ Ibidem.

¹⁴² Ibidem, s. 460.

¹⁴³ DoRzeczy.pl, *Afera Iran – Contras, która prawie pogrzyła Reagana*, <https://dorzeczy.pl/historia/194864/afery-iran-contras-ktora-prawie-pograzyla-ronalda-reagana.html> (dostęp: 6.03.2023).

Iranu, które mogły wyrzucić presję na Hezbollah, by ten ugiął się i uwolnił Amerykanów. Afera Iran – Contras to największy blamaż prezydentury Ronalda Reagana¹⁴⁴.

Wracając do ataków terrorystycznych, należy podkreślić, że zachodnie mocarstwa były pewne, że Hezbollah stał za atakami z kwietnia 1983 roku na amerykańską placówkę dyplomatyczną, za agresję na koszary amerykańskie i francuskie w stolicy Libanu w październiku 1983, jak również za wybuchy w Kuwejcie w grudniu 1983 roku (które koncentrowały się zarówno na celach zachodnich jak i regionalnych), a także za wybuchy w aneksie ambasady Stanów Zjednoczonych w Bejrucie w wrześniu 1984, porwania statków powietrznych Air France w sierpniu 1983 roku oraz w lipcu 1984, lotu TWA 847 w czerwcu 1985 roku oraz Air Afrique w lipcu 1987 roku. Do tego trzeba zaliczyć odpowiedzialność tej organizacji za wzięcie do niewoli zakładników w państwie ze stolicą w Bejrucie, które trwały ponad dekadę i doprowadziło do śmierci zachodnich obywateli. Ponadto Hezbollah był zaangażowany w wiele ataków terrorystycznych na terenie Francji w latach 1985 – 1986. Poczynania Partii Allaha przeciwko Izraelowi odnoszą się do ataków samobójczych na instytucje Sił Obronnych Izraela (IDF) w Tyrze w Libanie w listopadzie 1982 i 1983 roku (zarówno w jednym jak i w drugim ataku śmierć poniosło ponad 100 izraelskich wojskowych i około sześćdziesięciu libańskich oraz palestyńskich skazanych), kierowanie brutalną kampanią partyzancką, które były wymierzone w siły IDF zajmującym południowy Liban oraz milicji chrześcijańskiej wojska południowego Libanu (SLA) popieranej przez Izraelczyków oraz operacja terrorystyczna przeciwko społeczności cywilnej państwa izraelskiego¹⁴⁵.

Te ataki obrazują skalę szkód i ofiar, które mogą się powtórzyć w przyszłości. Ogromny dynamizm w zakresie terroryzmu ze strony Hezbollahu może mieć związek z ewentualnym atakiem ze strony Iranu na Izrael. Prawdopodobnie Hezbollah będzie pełnił funkcję swego rodzaju przedłużenia działań Teheranu, a więc taką jaką pełnił podczas pierwszej wojny Libanu z Izraelem. Atak może nastąpić również ze strony Izraela, który już podnosi tę sprawę w dyskusji ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki. Niezależnie od tego kto uderzy pierwszy Hezbollah zawsze będzie pełnił funkcję uzupełniającą działania Iranu i jego sojuszników.

¹⁴⁴ Ibidem.

¹⁴⁵ R. M. Machnikowski, *op. cit.*..., s. 194,

<https://books.google.pl/books?id=SYvzDwAAQBAJ&pg=PA193&lpg=PA193&dq=hezbollah+as+an+iranian+proxy+in+the+age+of+the+cold+war+Machnikowski&source=bl&ots=sUPxi2Y56C&sig=ACfU3U3UBwm3K604bmucAuSuytuI-N7LmA&hl=pl&sa=X&ved=2ahUKEwjUp7vdn5T2AhUjIIsKHa3dBwkQ6AF6BAgMEAM#v=onepage&q=hezbollah%20as%20an%20iranian%20proxy%20in%20the%20age%20of%20the%20cold%20war%20Machnikowski&f=false> (dostęp: 7.03.2023).

W tej sprawie zagrożenie nie dotyczy regionu, ale także całego świata. Dlaczego? Tak jak zostało wspomniane wcześniej irańskie prace nuklearne, które być może są już na ukończeniu powodują, że wojna o charakterze regionalnym może przeistoczyć się w wojnę światową, co może oznaczać zagładę ludzkości.

Aktu terroru, jakich dopuścił się Hezbollah, były możliwe dzięki sprawnemu wywiadowi tej organizacji, co w kontekście kontynuowania batalii partyzanckiej ma fundamentalne znaczenie. W tym względzie warto podkreślić niedostateczny ogląd sytuacji wywiadowczej dokonany przez Izraelczyków, którzy nie docenili Partii Allaha. Każda izraelskie kontradziałanie wymierzone w tę organizację tym bardziej cementowała jej orędowników, przedstawiającej się w ich oczach jako prawych i prześladowanych. Takie działanie niezwykle komplikowało Izraelczykom rekrutowanie informatorów wśród członków Hezbollahu¹⁴⁶. Można powiedzieć, że panował spory deficyt w pozyskiwaniu szyitów do pracy wywiadowczej za pieniądze, gdyż nikt nie chciał sprzeniewierzyć się Hezbollahowi¹⁴⁷.

Stany Zjednoczone i Francja nie były jedynym celem kampanii terrorystycznych Partii Boga. Przykładem jest tutaj Argentyna - to właśnie w tym państwie doszło do zamachów terrorystycznych na cele żydowskie i izraelskie. Pierwszy atak w Buenos Aires nastąpił w 1992 roku, to także czas, kiedy zmienił się przywódca Hezbollahu - po śmierci Musawiego Partia Allaha zostaje przejęta przez Hassana Nasrallaha. Wzmocnił on pozycję Imada Mugniji, który odegrał kluczową rolę w zamachach w Argentynie¹⁴⁸. Mugnija nie zamierzał zaprzestać stosowania przemocy i obrał cel jakim była izraelska placówka dyplomatyczna w Buenos Aires, gdzie wybuch bomby zabił dwadzieścia dziewięć osób¹⁴⁹. Obrażeniom uległo dwieście czterdzieści dwie osoby. Z tym atakiem utożsamiła się organizacja „Islamski Dżihad” podając, że miał on miejsce w zemście za zabicie przywódcy Hezbollahu, szejka Abbasa al-Musawiego, który zginął wraz ze swoją rodziną 16 lutego 1992 w ostrzelanym przez izraelskie helikoptery samochodzie. W komunikacie można było przeczytać: „jedno z

¹⁴⁶ R. Bergman, *owstań i zabij pierwszy*, Katowice 2019, s. 365, cyt za: rozmowa z Barkaiem (18 lipca 2013), Icchakiem Tidharem (kwiecień 2011), Morem (23 lutego 2009) oraz Dannym Rotschildem (15 grudnia 2008).

¹⁴⁷ R. Bergman, *op. cit.*..., Katowice 2019, s. 365.

¹⁴⁸ Ibidem, s. 385.

¹⁴⁹ R. Bergman, *owstań i zabij pierwszy*, Katowice 2019, s. 385, cyt za: Amerykański wywiad dostarczył Izraelczykom niezbity dowód - jak to określił pewien funkcjonariusz Amanu, „broń nie tyle jeszcze ciepła, ile wręcz z widocznym rozbłyskiem wystrzału” – że za atakiem stał Imad Mugnija i jego współpracownik Talal Hamia. Amerykanie podłączyli się pod rozmowę telefoniczną, w której Mugnija żartował z Hamią z nieudolności odpowiedzialnych za ochronę ambasady ludzi Szin Betu. Rozmowy z „Leninem” (kwiecień 2013) i Alberto Nismanem (18 grudnia 2007); Bergman, *Bez odwetu*, s. 210 – 222 (publikacja w języku hebrajskim).

naszych nieustających uderzeń we wroga izraelskich kryminalistów, w wojnie bez końca, która będzie trwać dopóki nie zetrzemy Izraela z powierzchni Ziemi”¹⁵⁰.

Powyższy cytat jasno precyzuje, że Hezbollah działał globalnie i nie zamierzał się cofnąć, aby zrealizować stawiane przez siebie cele. Hezbollah rozszerzył także spektrum swojego oddziaływania i funkcjonowanie swoich bojowników poza obszarem Libanu. Na celowniku znajdowały się instytucje związane z Izraelem, a organizacja ta nigdy nie potwierdzała oficjalnie, że stoi za dokonaniem tych zamachów¹⁵¹. M. Smolarek w kontekście zamachów w Argentynie przypomina o ataku z 1992 roku i opisuje kolejny zamach w Buenos Aires z 1994 roku zauważając, że: „17.03.1992 r. wybuch zabił 29 i ranił 242 osób przeważnie obywateli argentyńskich, w tym wiele dzieci. Dwa lata później, 18.06.1994^{*}, samochód – pułapka eksplodował w budynku Towarzystwa Żydowskiego w Argentynie (Argentine Israelite Mutual Association – AMIA) w Buenos Aires. W wyniku ataku siedmiometrowy budynek zawalił się, grzebiąc pod gruzami ciała 95 osób. Rok 1994 charakteryzował się serią zamachów na społeczność żydowską zamieszkującą poza Izraelem. Kilka dni po tragedii w Buenos Aires nastąpiła eksplozja panamskiego samolotu lot 00901, na pokładzie którego zginęło 12 Żydów i 9 osób innych narodowości oraz zamachy bombowe na ambasadę Izraela i dzielnicę żydowską w Londynie. Wszystkie te akcje wiązane są z Hezbollahem”¹⁵².

Zamach w Buenos Aires w 1994 roku został dokonany przez Husseina Berro, 21 letniego Libańczyka, członka organizacji Hezbollah. Był przeprowadzony w analogiczny sposób jak poprzednie, a zatem z wykorzystaniem pojazdu wypełnionego ładunkami wybuchowymi. Miało miejsce 18 lipca 1994 roku, gdy doszło do detonacji przed Argentyńskim Izraelskim Stowarzyszeniem Wzajemnej Pomocy¹⁵³.

¹⁵⁰ R. Bergman, op. cit..., Katowice 2019, s. 385.

¹⁵¹ M. Smolarek, *Transformacja organizacji terrorystycznej do partii politycznej na przykładzie libańskiego Hezbollahu*, [w:] „Katastrofy naturalne i cywilizacyjne. Terroryzm współczesny. Aspekty polityczne, społeczne i ekonomiczne”, pod red. M. Żubera, Wrocław 2006, s. 79, cyt za: w Argentynie żyje największa populacja Żydów (poza Izraelem) szacowana na ok. 200 tys. http://en.wikipedia.org/wiki/Jews_in_Argentina#Argentina <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/8159/Hezbollah.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (dostęp: 7.03.2023).

^{*} Autor cytowanego dzieła M. Smolarek podaje w swoim tekście błędną datę zamachu, w rzeczywistości zamach miał miejsce w czwartek 18 .07.1994 r. – uwaga Dawid Sawa

¹⁵² M. Smolarek, *op. cit...*, Wrocław 2006, s. 79, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/8159/Hezbollah.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (dostęp: 7.03.2023).

¹⁵³ *Breakthrough made in '94 Argentina bombing*, <https://www.nbcnews.com/id/wbna9983810> (dostęp: 7.03.2023).

Argentyńscy, amerykańscy oraz izraelscy oficjele obwiniali za zamach także władze Iranu, które nie przyznawały się do zarzutu¹⁵⁴. Artur Domosławski zauważa, że: „przez lata Teheran odmawiał rozmów o domniemanym związku swoich polityków z zamachem. Przełom nastąpił w 2013 r.: Cristina podpisała memorandum z ówczesnym prezydentem Iranu Mahumedem Ahmadideżadem, że powstanie komisja prawdy złożona ze wskazanych przez obie strony specjalistów spoza obu krajów. Memorandum wywołało spory i polemiki. Dla Nismana stało się powodem (pretekstem?) do oskarżeń, jakie zaczął stawiać Cristinie. Najkrócej: uznał, że pani prezydent i jej szef dyplomacji podjęli się zacierania śladów udziału Iranu w zamachu z 1994 r. w zamian za umowy handlowe. Irańska ropa za argentyńską żywność”¹⁵⁵. Prokurator Nisman oznajmił, że prezydent Argentyny Cristina Fernández de Kirchner oraz minister odpowiedzialny za kwestie zewnętrzne swojego państwa Héctor Timerman czynili wszystko, aby ukryć domniemaną akcesję Iranu w akcie terrorystycznym w celu protekcji umowy handlowej pomiędzy tymi dwoma podmiotami¹⁵⁶. W 2015 roku Alberto Nisman został znaleziony martwy, śmierć poniósł od rany postrzałowej w swoim obiekcie mieszkalnym w stolicy Argentyny¹⁵⁷. W tej sprawie można także wziąć pod uwagę samobójstwo¹⁵⁸, jednak o zamach oskarża się także Carlosa Telleldína, który spieniężył pojazd, którym wiozł sprawcę zabójstwa Nismana. Podmioty stojące za zabójstwem prokuratora przebywają na wolności ciesząc się swobodą¹⁵⁹.

Podsumowując rozdział dotyczący działalności terrorystycznej Hezbollahu w XX wieku należy przede wszystkim podkreślić fakt wykorzystywania instrumentu przemocy do realizacji celów, którym były: pokonanie Izraela w wojnie libańskiej w latach 1982 – 2000, a także wyparcie międzynarodowych sił pokojowych z terytorium Libanu i uświadomienie im, że to nie jest ich wojna, a co za tym idzie ich obecność w państwie ze stolicą w Bejrucie w żaden sposób nie jest pożądana. Aktywność Hezbollahu, poza Libanem, miała uwypuklić jego znaczenie oraz role, które najpewniej zostały im powierzone przez Iran jako państwo, które za pierwszoplanowe zadanie uważa walkę o dominację na terytorium Lewantu. Na tej drodze staje Izrael, który uchodzi za irańskiego wroga, a nieformalne wykorzystanie Partii Boga jest

¹⁵⁴ *Argentina admits bomb probe blame*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4678195.stm> (dostęp: 7.03.2023).

¹⁵⁵ A. Domosławski, *Argentyna: czarna telenowela z trupem w łazience*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1607547,1,argentyna-czarna-telenowela-z-trupem-w-lazience.read> (dostęp: 7.03.2022).

¹⁵⁶ *Argentina prosecutor Alberto Nisman was killed, judge rules*, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-42491527> (dostęp: 7.03.2023).

¹⁵⁷ Ibidem.

¹⁵⁸ Wywiad Dawida Sawy z Rafałem Ożarowskim przeprowadzony w dniu 7.06.2022 roku.

¹⁵⁹ M. Aviles, *Tajemnicza śmierć argentyńskiego prokuratora ożywia pytania dotyczące zamach z 1994 rok*, <https://pl.globalvoices.org/2015/02/tajemnicza-smierc-argentynskiego-prokuratora-ozywia-pytania-dotyczace-zamachu-z-1994-roku/> (dostęp: 7.03.2023).

dla władz w Teheranie wygodne, ponieważ w dużym stopniu „zmywa” odpowiedzialność za wiele aktów terroru. Tworzy się narrację, w której Hezbollah traktowany jest jako podmiot niezależny i decydujący o swoich priorytetach samodzielnie. To tylko teoria, ponieważ w praktyce to, czy dany byt jest samodzielny decyduje to kto jest istotnym fundatorem i hojnie dotuje w tym przypadku organizację terrorystyczną i partię polityczną w jednym, a Iran w tym względzie może uchodzić za najistotniejszego sponsora finansującego Hezbollahu, co zostanie wykazane w kolejnych rozdziałach niniejszej rozprawy doktorskiej. Pisząc o działalności terrorystycznej Partii Allaha nie można zapomnieć o próbie ewentualnej dominacji wśród innych organizacji terrorystycznych, upatrujących w Izraelu największego wroga, zagrażającemu pewnemu porządkowi wykreowanemu przez określony podmiot terrorystyczny. Hezbollah niezaprzeczalnie kojarzony jest z bezwzględną polityką, której celem jest definitywne zniszczenie Izraela, ale także wszystkich tych podmiotów, zaliczanych do wspierających Jerozolimę w walce ze „światem arabskim”. Finanse połączone z nieustępliwością oraz determinacją budują morale, a to wszystko powoduje, że walka z takim przeciwnikiem jest bardzo trudna nawet państwom, które są dobrze uzbrojone i wyposażone w doskonałą technologię.

IV. Rola i pozycja Hezbollahu w XXI wieku

Powstanie Hezbollahu w 1982 roku jest rezultatem oraz realizacją sumy interesów Syrii i Iranu w Libanie, oraz interesów libańskich szyitów. Jak wygląda ten mariaż w kontekście funkcjonowania Partii Boga w XXI wieku?

Zaangażowanie Hezbollahu nie jest przypadkowe, nie wynika tylko i wyłącznie z współpracy i lojalności względem reżimu Baszszara al – Asada. Racją stanu Partii Allaha jest utrzymanie reżimu w Damaszku i w dalszym ciągu realizowanie zamierzeń o charakterze politycznym i militarnym. W sytuacji kiedy doszłoby do upadku tego reżimu na skutek wojny domową w Syrii, wówczas z dużym prawdopodobieństwem zamierzenia Hezbollahu nie mogłyby zostać urzeczywistnione. Damaszek jest bowiem kluczowym szlakiem, którą dostarczana jest irańska broń dla Hezbollahu. To z kolei jest ważnym aspektem jego dalszego skutecznego funkcjonowania¹⁶⁰.

Do podobnych wniosków doszedł w swoim raporcie były Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych Ban Ki – moon, który pod koniec swojej kadencji w wyżej wymienionym dokumencie stwierdził, że Hezbollah posiada broń, która pochodzi od władz Islamskiej Republiki Iranu co sprawia, że może skutecznie stawiać opór zbrojny i atakować Izrael¹⁶¹.

Tym samym można zauważyć, że niezależnie od wyboru momentu historycznego, wspólnym mianownikiem w kontekście zewnętrznej działalności Hezbollahu są interesy i wsparcie Syrii oraz Irańskiej Republiki Islamskiej. Impuls do konkretnych działań, szczególnie poza Libanem, wyznaczają Hezbollahowi władze w Teheranie, które realizowały i realizują swoją politykę nie tylko na obszarze Bliskiego Wschodu. Jest to naturalne, jeśli weźmie się pod uwagę irańskie ambicje budowy silnego i zwartego ośrodka władzy będącego hegemonem nie tylko w regionie, ale także wpływającym choć w części na politykę globalną. W tym drugim przypadku rzecz dotyczy budowania własnej pozycji i znaczenia, w tym także poprzez prowadzenie polityki strachu (terroryzmu) by osiągnąć część zakładanych celów. W tym względzie Hezbollah wpisuje się idealnie w schemat działań Iranu na arenie międzynarodowej, czego przykładem mogą być reperkusje zamachu terrorystycznego z 1994

¹⁶⁰ Ajc Central Europe, *Hezbollah w Europie*, s. 7,

<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FkjmycLvSfMJ:https://transatlanticinstitute.org/file/4120/download%3Ftoken%3Dn60BKmhb+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl> (dostęp: 14.03.2023).

¹⁶¹ A. Styczek, *ONZ: Iran znów złamał embargo na handel bronią*, <https://wiadomosci.wp.pl/onz-iran-znow-zlamal-embargo-na-handel-bronia-6078195265270913a> (dostęp: 14.03.2023).

roku w Buenos Aires, które uwidoczniły się jeszcze w XXI wieku zależnością w postaci wymiany handlowej pomiędzy Argentyną a Iranem.

XXI wiek rozpoczął dla Hezbollahu nowy rozdział w działalności tej organizacji. W pierwszej kolejności należy tu wymienić efekty wojny Izrael – Hezbollah, które okazały się dla tego podmiotu niepaństwowego bardzo użyteczne i stanowiło pretekst do rozmieszczenia swoich jednostek militarnych na granicy z państwem ze stolicą w Jerozolimie. Nieocenione okazało się tutaj wsparcie ze strony Islamskiej Republiki Iranu, która doprowadziła do znaczącej poprawy zdolności militarnych Partii Allaha. Takie działania były w pewnym sensie konkurencyjne względem struktur państwowych Libanu i utrudniały funkcjonowanie rządowi libańskiemu, ponieważ jego potencjał militarnym był taki jaki posiadała „partia polityczna”. Ta kolejna odsłona działań zbrojnych zaczęła się 12 lipca 2006 roku.¹⁶² Konflikt ten okazał się poważnym ciosem dla ludności cywilnej południa Libanu, szacuje się bowiem, że ponad tysiąc osób straciło w nim życie, a między 3.8 – 5 tysięcy odniosło obrażenia. W tym względzie należy też zauważyć, że jak się szacuje milion mieszkańców południa dokonało exodusu na północ¹⁶³.

Wojna z 2006 roku toczona, co warto podkreślić, między siłami zbrojnymi Hezbollahu a Izraelem zostanie jeszcze szerzej przedstawiona poniżej, gdyż niewątpliwie pokazuje ona znaczący wzrost siły i znaczenia tej organizacji, która była gotowa samodzielnie podjąć się starcia zbrojnego z o wiele silniejszym przeciwnikiem, jakim niewątpliwie jest państwo Izrael.

4.1. Udział Hezbollahu w drugiej wojnie Izraela z Libanem w 2006 roku

Charakter intencji operacji przeprowadzonej przez szefostwo Partii Allaha o nazwie: „Operation True Promise” datowanej na 12 lipca 2006 roku nie jest do końca klarowny. Z narracji lidera Hezbollahu wynika, że działania formacji, nie były nakierowane na rozpoczęcie nowej wojny, lecz sondowanie, czy i jakie kontradziania może podjąć Izrael. Druga sprawa dotyczyła kwestii uwolnienia członków lub orędowników Partii Allaha, którzy byli osadzeni w zakładach karnych znajdujących się właśnie w państwie ze stolicą w

¹⁶² P. Lotarski, *Rozwój komponent militarnego Hezbollah w XXI wiek w kontekście konflikt libańsko – izraelskiego*, [w:] „Przegląd Geopolityczny, nr. 36, Kraków 2021, s. 85, <https://przeglad.org/wp-content/uploads/2021/07/XXXVI-05-Lotarski.pdf> (dostęp: 14.03.2023), cyt za: w literaturze używa się także nazwy się także nazwy wojna lipcowa lub VI wojna arabsko – izraelska.

¹⁶³ P. Lotarski, *Rozwój komponent militarnego Hezbollah w XXI wiek w kontekście konflikt libańsko – izraelskiego*, [w:] „Przegląd Geopolityczny, nr. 36, Kraków 2021, s. 85, <https://przeglad.org/wp-content/uploads/2021/07/XXXVI-05-Lotarski.pdf> (dostęp: 14.03.2023), cyt za: J. L. Gelvin, 2009. *Konflikt izraelsko – palestyński*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 306 – 307.

Jerozolimie. W dalszej kolejności lider Hezbollahu wyraził opinię, że pojmani przez Hezbollah obywatele Izraela zostaną oswobodzeni w drodze osiągniętego konsensusu pomiędzy tymi dwoma podmiotami, ponadto apelował o spokój i zapewniał władze libańskie o brak eskalacji sporu, Zakładano, że cała sytuacja wygaśnie w niedalekiej przyszłości, w owym czasie brano pod uwagę okres do dwóch dni¹⁶⁴.

12 lipca 2006 roku nastąpił atak Hezbollahu na izraelskie jednostki znajdujące się nieopodal przygranicznej miejscowości Zarit, po którym Hezbollah uprowadził dwóch żołnierzy (Eldad Regev oraz Ehud Goldwasser), zabił trzech żołnierzy państwa Izrael (Wasim Nazal, Szani Turgeman, Eyal Banin) oraz spowodował obrażenia u dwóch pozostałych (Razak Muadi, Tomer Weinberg)¹⁶⁵. Uprowadzenie żołnierzy było dla Izraela powodem do zainicjowania działań zbrojnych, które zakończyły się podpisaniem rozejmu dopiero 14 sierpnia 2006 roku o godzinie 8:00 czasu miejscowego¹⁶⁶.

„Spontaniczna” akcja Hezbollahu, która miała być testem dla tej organizacji i próbą sił okazała się początkiem wielkich zmagania i kolejną krwawą wojną z Izraelem. Zmagania w ramach tzw. II wojny libańskiej (a *de facto* Hezbollah – Izrael) pozycjonowały Siły Obrony Izraela (IDF) na niezbyt sprzyjającej pozycji, która była spowodowana sporym elementem zaskoczenia agresją ze strony Hezbollahu. Nie zmienia to faktu, że reakcja po stronie Jerozolimy nastąpiła błyskawicznie, o czym będzie świadczyć ogólna charakterystyka wydarzeń związanych z tą wojną.

Operacja Hezbollahu pokazała z jednej strony potężną wrogość sympatyków tego podmiotu do Izraela, co przejawiało się w radością wspomnianej operacji, przeprowadzonej przez z drugiej strony zwolennicy Hezbollahu, oraz jego władze miały przekonanie, że ważne dla niej osoby zostaną niebawem oswobodzone, jednak kolejne dni pokazały, że sądząc tak byli w błędzie¹⁶⁷.

¹⁶⁴ D. Siuda, R. Reczkowski, *II wojna libańska. Geneza – przebieg – wnioski i doświadczenia*, Bydgoszcz 2021, s. 117, cyt za: Chadwick, A. (2012, 12 września). The 2006 Lebanon War: A Short History. *The Small Wars Journal*. Pobrano z <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-2006-lebanon-war-a-short-history>.

¹⁶⁵ R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 97, cyt za: szczegółowy opis wydarzeń z 12 lipca zob. A. Harel, A. Issacharoff, *34 days. Israel, Hezbollah and the War in Lebanon*, New York 2008, s. 1 – 15.

¹⁶⁶ R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 97, cyt za: często można spotkać się z informacją, że „wojna lipcowa” trwała 34, a nie 33 dni. Wynika to z wliczania w długość trwania konfliktu pierwszego i ostatniego dnia w całości, chociaż w rzeczywistości akcja Hezbollahu rozpoczęła się nad ranem po 9:00 12 lipca, a rozejm wszedł w życie również nad ranem 14 sierpnia. W związku z tym nie licząc tych dwóch dni w całości, wychodzi liczba 33. Stąd te rozbieżności. Autor przytacza liczbę 33, która jest w odniesieniu do długości trwania tego konfliktu częściej stosowana.

¹⁶⁷ D. Siuda, R. Reczkowski, *op. cit.*..., Bydgoszcz 2021, s. 128.

Wydarzenia zainicjowane przez Hezbollah spotkały się z odpowiedzią ze strony Izraela, który z 12.07.2006 na 13.07.2006 roku podjął decyzję o rozpoczęciu wojny z Partią Allaha. W tym względzie po stronie państwa ze stolicą w Jerozolimie sondowano, że wspomniany konflikt potrwa kilka dni. Biorąc pod uwagę otoczkę moralną należy powiedzieć, że Izrael miał zrozumienie dla swojego działania na arenie międzynarodowej, a taka akceptacja była ważnym elementem przy podjęciu działań o wejściu do konfliktu. Poczynania premiera Olmerta z 2006 roku należy odczytywać jako ruch roztropny, będący reakcją na prowokacje Hezbollahu. Doświadczenie w prowadzeniu działań zbrojnych premiera Olmerta nie należy do małych, piastował on wcześniej między innymi stanowiska ministerialne. Jednak nie wszystko zależało od premiera, a od podległych mu jednostek. Generał Halutz zdawał sobie sprawę z tego, że część osób, które pełniły funkcje rządowe, nie są dobrze zorientowane gdy chodzi o kwestie militarnego bezpieczeństwa państwa. Niepokojące było również to, że żadna z osób zarządzająca kwestią bezpieczeństwa nie zadała pytania chociażby o gotowość sił rezerwowych, jak również o to, czy lokalny spór zbrojny z Hezbollahem nie niesie ryzyka rozpętania konfliktu z Syrią, która uchodziła za sprzymierzeńca Partii Allaha. Ponadto brak należytej komunikacji pomiędzy Siłami Obrony Izraela a ministrami nie wskazywał na dobrą organizację, a tylko poszerzał chaos w otoczeniu premiera i jednostek mu podległych. Za przykład niech posłuży analiza Chucka Frelicha, zajmujący się bezpieczeństwem narodowym Izraela. Na jej podstawie można wysnuć wniosek, że ważne decyzje w kontekście wojny z Hezbollahem były podejmowane w oparciu o interes wyborczy. Co trzeba zauważyć to fakt, że premier Olmert nie posiadał własnej grupy konsultacyjnej, a wokół niego znajdowali się ludzie, którzy swoją pozycję zawdzięczają polityce, co nie może stanowić istotnej rękojmi szczególnie kiedy toczy się wojna. W tym względzie najważniejsze powinny być: kompetencje, zasługi oraz umiejętności. Zdaniem byłego szefa Rady Bezpieczeństwa, Eilanda rząd dyskutując nad przebiegiem działań wojskowych powinien skupić się na trzech alternatywach:¹⁶⁸

1. Kontrofensywie z użyciem sił powietrznych, koncentrującej się na atakowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych oraz zniszczeniu pocisków dalekiego zasięgu należących do oddziałów Partii Allaha. To działanie nie gwarantowało, że powiedzie się misja związana z odbiciem żołnierzy porwanych przez Hezbollah, ale odrestaurowałoby metodę odstraszenia stosowaną przez Izrael¹⁶⁹.

¹⁶⁸ Ibidem, s. 135 – 136.

¹⁶⁹ Ibidem, s. 136.

2. Nakierowanie swoich wysiłków na odcinek terytorium należącego do Libanu, a usytuowany na południe od rzeki Litania. W tym celu należało przeprowadzić działania sił lądowych przy asyście zmobilizowanej oraz przeciwicznej rezerwy¹⁷⁰.

3. Zdecydowanie się na wdrożenie decyzji ataków na cele strategiczne mieszczące się na terytorium Libanu. To z kolei pociągnęłoby za sobą działania prowokacyjne, odwetowe ze strony samego Hezbollahu, które należało wykorzystać podejmując szerszą kontrofensywę, która byłaby najbardziej korzystna z punktu widzenia racji stanu Izraela, gdyż prowadziłyby do osłabienia zdolności wojskowych Partii Boga¹⁷¹.

Oprócz planu działania Izraela warto podkreślić skład personalny, który zarządzał konfliktem Izraela z Hezbollahem w 2006 roku. Jedną z kluczowych postaci był Generał Dan Halutz. Generał Halutz w wieku 57 lat został 18 dowódcą sztabu Sił Obrony Izraela, na pół roku przed objęciem przez Olmerta stanowiska szefa rządu oraz na dwanaście miesięcy przed objęciem funkcji szefa obrony przez Peretza. Jako osoba o silnym usposobieniu wierzył w swoje umiejętności. Należy podkreślić, że jego braki w tym zakresie były kluczowe z punktu widzenia akcji wojskowej przeprowadzonej w 2006 roku¹⁷². Jak się później okaże ten czynnik miał istotne znaczenie w prowadzeniu działań zbrojnych.

Po przeprowadzonej akcji ze strony Hezbollahu Izrael przeszedł do kontrofensywy. Dariusz Siuda oraz Robert Reczkowski podkreślają, że: „operacja pn. Specific Weight, uderzenie przeciwko wyrzutniom pocisków raketowych Hezbollahu, była najbardziej imponującą izraelską akcją militarną II wojny libańskiej oraz głównym punktem wysiłku militarnego i wywiadowczego w okresie sześciu lat poprzedzających konflikt, tj. od wycofania SOI z Libanu. W ciągu 34 minut we wczesnych godzinach porannych 13 lipca 2006 r. izraelskie samoloty zniszczyły 59 stacjonarnych wyrzutni raketowych (w tym rozmieszczonych w nieruchomościach aktywistów Hezbollahu oraz szyickich rodzin)”¹⁷³.

Szeroka operacja sił izraelskich wymierzona w Hezbollah była dla tej organizacji kompletnym zaskoczeniem. Po pierwsze nie spodziewano się tak intensywnego i gwałtownego ataku, który spustoszył znaczącą część arsenału raketowego bojówek Partii Boga, mogło to być nawet jego 2/3. Po drugie Hezbollah i jego szefostwo nie wzięło pod

¹⁷⁰ Ibidem.

¹⁷¹ Ibidem.

¹⁷² Ibidem, s. 101.

¹⁷³ Ibidem, s. 137.

uwagę elementu zaskoczenia w połączeniu z faktem, że siły izraelskie doskonale znały pozycje rozlokowania jego kluczowego arsenału¹⁷⁴.

Operacja lądowa była kolejną akcją Izraela wymierzoną w Hezbollah, która w mniemaniu najwyższych decydentów armii Izraela miała osłabić, zdeorganizować oraz zdezorientować Partię Allaha funkcjonującą na terytorium południa Libanu. Pierwsza operacja lądowa wdrożona przez armię Izraela na większą skalę zainicjowana została 17 lipca 2006 roku nieopodal miejscowości Maroun al – Ras. Pierwsza konfrontacja Partii Allaha z wojskami izraelskimi to walki jednostki Cahalu „Maglan”. Atak ze strony Hezbollahu był niezwykle zażarty i mocny biorąc pod uwagę intensywność użytego ognia. Jednak nie to było największym zaskoczeniem dla żołnierzy Izraela, lecz determinacja, zaangażowanie i przygotowanie bojowników Hezbollahu. Na podstawie danych dostarczonych przez służby, żołnierze izraelscy powinni skonfrontować się w tym obszarze z niewielką grupą Partii Allaha (bardziej z lokalną milicją) dysponujących trzema sztukami kbk AK¹⁷⁵.

Biorąc pod uwagę losy wojny, taktykę oraz strategię działań Izraela względem Hezbollahu Bogdan Pliszka jest zdania, że: „wśród żołnierzy izraelskich zaczął szerzyć się chaos. By zabić szejka Nasrallah, Izrael rzucił do boju lotnictwo. W największym nalocie tej wojny na dopiero co odbudowany z gruzów Bejrut spadły 23 tony bomb. Ani Nasrallahowi, ani nikomu z kierownictwa Hezbollahu nie stała się krzywda. Już po nalocie stwierdzono, że źle wskazano cel. Coraz więcej ofiar odnotowano wśród ludności cywilnej. W mediację włączyły się państwa Ligi Arabskiej i Iran. Pod koniec lipca Izrael zmobilizował rezerwistów, a wojna raketowa trwała w najlepsze. Rakiety kierowano na cele coraz bardziej oddalone od strefy działań wojennych. 30 lipca o świcie izraelska bomba trafiła w blok mieszkalny – zginęło 60 osób, w tym 37 dzieci. Wojna trwała jeszcze dwa tygodnie i ostatecznie zakończyła się zawieszeniem broni 14 sierpnia 2006 roku”¹⁷⁶.

Analizując przebieg tej wojny trzeba wziąć pod uwagę czynnik społeczny, jako niezwykle ważny element, ilustrujący znaczenie wsparcia, lub jego braku, ludności dla działań wojennych. Właściwym przykładem, ilustrującym społeczną akceptację dla Hezbollahu w

¹⁷⁴ Ibidem.

¹⁷⁵ D. Siuda, R. Reczkowski, *II wojna libańska. Geneza – przebieg – wnioski i doświadczenia*, Bydgoszcz 2021, s. 152, cyt za: Johnson, D.E. (2011). *Hard Fighting Israel in Lebanon and Ghaza*. RAND Corporation. Santa Monica: RAND Corporation.

¹⁷⁶ B. Pliszka, *Cel – Izrael. Wojna jako sens istnienia?*, [w:] „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Sociologica”, nr. III, Kraków 2010, s. 110, <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/10462/AF075--07--Cel-Izrael--Pliszka.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (dostęp: 14.03.2023).

Libanie są badania społeczne prowadzone przez instytucję BCBI. Na podstawie wspomnianego badania przeprowadzonego w okresie od 24 – 26 lipca 2006 roku, czyli w czasie trwania działań zbrojnych, większość pytanym Libańczyków bez względu na wyznawaną religię opowiadała się za klęską Izraela, a co jest z tym związane wieszcyli oni sukces Hezbollahowi. W tym badaniu warto zwrócić uwagę na czynnik wiary, ponieważ okazało się, że wszyscy poza chrześcijanami, którzy w odsetku pod 40% opowiedzieli się za wygraną Partii Allaha, co uzmysławia, że projekt Izraela zakładający nastawienie zbiorowości nieszyickich na szyitów nie mógł zostać zrealizowany¹⁷⁷.

Konflikt wojenny został zawieszony na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ z 14 sierpnia 2006 roku. Interpretacja tego kto okazał się wygraną stroną nie jest jednoznaczne do oszacowania. Jak słusznie zauważa B. Pliszka: „zadając pytanie o bilans wojny libańskiej 2006 roku, należałoby rozpatrzyć go w trzech płaszczyznach; militarnej, politycznej i psychologicznej. Trudno wskazać bezapelacyjnego zwycięzcę militarnego tej wojny. Wszak naprzeciw jednej z najlepiej uzbrojonych – zresztą głównie na koszt amerykańskiego podatnika – armii świata stanęła grupa bojowników określanych mianem terrorystów, i na pewno tego starcia nie przegrała. Izrael nie zdobył ani hektara libańskiego terytorium, nie zlikwidował baz Hezbollahu, nie doprowadził do likwidacji jego kierownictwa. Jeśli można mówić o wyniku, to jest to remis i to remis ze wskazaniem na Hezbollah. Politycznie tę wojnę Izrael przegrał! Poza Stanami Zjednoczonymi nie uzyskał poparcia praktycznie żadnego państwa, po raz kolejny zaczął być postrzegany jako siła najbardziej agresywna i destrukcyjna w regionie, a widok dziecięcych ofiar izraelskich nalotów musiał zachwiać poglądami nawet największych filosemitów”¹⁷⁸.

W przestrzeni publicznej pojawiają się opinie studzące optymizm oraz zapał tych, którzy ferują optymistyczne wyroki na temat dobrej postawy wojennej w wykonaniu Hezbollahu, wynika to w dużej mierze z tego, że oczekiwania względem Izraela były ogromne, na zasadzie Hezbollah może, Izrael musi, a powinności stawiane Jerozolimie były mało rzeczywiste¹⁷⁹. Można też zetknąć się z opiniami, że w tym sporze zbrojnym żadna z walczących stron nie odniosła sukcesu, a pozycjonowanie tej wojny na korzyść Hezbollahu

¹⁷⁷ R. Ożarowski, *op. cit...*, Gdańsk 2011, s. 99.

¹⁷⁸ B. Pliszka, *op. cit...*, Kraków 2010, s. 110.

¹⁷⁹ R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 100, cyt za: A. Kober, *The Second Lebanon War*, „Perspectives Paper” September 28, 2006, no. 22; *The Begin – Sadat Center for Strategic Studies (BESA)*, <http://www.biu.ac.il/SOC/besa/perspectives22.pdf> (4.11.08).

jest zbyt daleko idącym stwierdzeniem. Każda z ścierających się stron poniosła znaczne straty¹⁸⁰.

Interpretacja, czy to Izrael, czy raczej Hezbollah wygrali ten 34 dniowy konflikt jest uzależnione od punktu widzenia oraz od interpretacji wszelkich działań podejmowanych w tym czasie. Wykonanie zadań i osiągnięcie celów militarnych i politycznych podczas tego starcia pokazuje osiągnięcia każdej ze stron. Ważnym elementem takiej analizy jest treść rezolucji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych nr 1701, uznająca hegemonię Hezbollahu w południowym Libanie¹⁸¹. Należy stwierdzić, że rezolucja 1701 nie zmniejsza odium porażki Izraela. Chcąc ograniczyć, czy umniejszyć rolę Partii Allaha należy zauważyć, że ten dokument nie mógł odegrać takiej roli, a przynajmniej szanse na to były bardzo małe. Po zawarciu rezolucji, pojawił się dokument nazwany Komisją Winograda, który stwierdza, być może w akcie samokrytycyzmu, że wojna z Hezbollahem była porażką Izraela, która była rezultatem wytyczenia mało rzeczywistych, bądź nierzeczywistych celów połączony z rozbieżnością w pragnieniach polityków i dowódców wojskowych. Winnych niepowodzenia Izraela sprowadza się do trzech osób: premiera Olmerta, ministra obrony Peretza i głównego szefa wojsk izraelskich Dana Halutza¹⁸².

Ciałem, jakim jest Komisja Winograda to niezwykle ważny podmiot z punktu widzenia Izraela, państwa które postanowiło spróbować wyciągnąć wnioski i osądzić winnych niektórych poczynań – orzekając „blamaż po stronie Jerozolimy”. Jednak w pierwszej kolejności warto podkreślić oraz usystematyzować kwestię związaną z jej powołaniem. Proponowano powołanie takiego specjalnego podmiotu, którego zadaniem byłoby zbadanie samej wojny i jej przebiegu¹⁸³. 21 sierpnia 2006 roku grupa składająca się ze zniechęconych izraelskich rezerwistów oraz rodziców żołnierzy, którzy polegli podczas wojny izraelsko – libańskiej zażądała dymisji głównych architektów wspomnianego konfliktu, to znaczy premiera Ehuda Olmerta oraz ministra obrony Amira Peretza, szefa sztabu generała Dana

¹⁸⁰ R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 100, cyt za: V. Krishnappa, *Who Won the Second Israel – Lebanon War?*, „Strategic Analysis” 2007, vol. 31 no. 1, s. 50.

¹⁸¹ R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 100, cyt za: zob. J. Spyer, *Lebanon 2006: Unfinished War*, „Middle East Review of International Affairs” 2008, vol. 12, nr 1, s. 4.

¹⁸² R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 100 - 101, cyt za: *The main findings of the Winograd partial report on the Second Lebanon War*, „Haaretz” March 14, 2008, <http://www.haaretz.com/hasen/spages/854051.html> (06.11.08).

¹⁸³ D. Siuda, R. Reczkowski, *II wojna libańska. Geneza – przebieg – wnioski i doświadczenia*, Bydgoszcz 2021, s. 441, cyt za: w czasie trwania działań wojennych głosy protestów były słyszalne w Izraelu głównie w kręgach żołnierzy rezerwy oraz publicystów. Przyp. aut.

Halutza, jak również powstanie organu śledczego mającego przeanalizować błędów, które według ich mniemania pojawiły się podczas konfliktu zbrojnego¹⁸⁴.

Do dokonania oceny powołano zatem komisję Winograda, która przygotowała 600 – stronicowy dokument. Przewodniczył jej 82 – letni Eljah Winograd Wspomniany akt prawny odpowiada na pytanie dlaczego tak dobrze i świetnie zorganizowana armia izraelska nie potrafiła poradzić sobie z niezbyt dobrze zaopatrzoną i przygotowaną do tego starcia militarnego organizacją, jaką jest Partia Allaha¹⁸⁵. II wojna libańska nie doprowadziła do porozumienia pokojowego a jedynie do zawieszenia broni, tym samym może to oznaczać możliwość wznowienia działań wojennych w każdym możliwym momencie, a eskalowanie go w sposób niewątpliwy doprowadzi do większego zaangażowania i włączenia się do konfliktu z jednej strony Iranu i Syrii, a z drugiej Stanów Zjednoczonych oraz państw będących w koalicji z Waszyngtonem.

Jak aktualnie wyglądają relacje pomiędzy Izraelem, a Hezbollahem i czy można spodziewać się wzmożonej aktywności i mobilizacji wojskowej wskazującej na podjęcie działań wojennych? W tym względzie należy powiedzieć, że sytuacja na granicy izraelsko – libańskiej jest bardzo dynamiczna i konflikt pomiędzy Jerozolimą, a Bejrutem, „reprezentowanym” w tym przypadku przez Hezbollah cały czas się tli, a kwestią sporną jest Farma Szebaa. Dlaczego właśnie ten obszar jest postrzegany jako kontrowersyjny oraz czym w istocie ona jest? Odpowiadając na to pytanie, w żaden sposób nie można zapomnieć o roli i pozycji geopolitycznej oraz geostrategicznej Syrii. Ten kraj także jest związany w sposób nierozzerwalny z konfliktem izraelsko – libańskim, z wiodącą postawą Hezbollahu.

Jest to grupa ziem nieopodal słabo ukształtowanej granicy Libanu oraz Syrii, jednocześnie jawi się jako możliwy przyszły nowy element sporny pomiędzy Izraelem a Libanem¹⁸⁶. Hezbollah jest przekonany, że Izrael musi się ze wspomnianego obszaru ewakuować. Zbiór gospodarstw Szebaa według wyżej wymienionego podmiotu znajduje się w Libanie będącego zarazem celem permanentnych ataków bojowników tej organizacji¹⁸⁷. Izrael z kolei stoi na stanowisku, że większość wspomnianego terenu jest umiejscowiona na syryjskiej stronie

¹⁸⁴ D. Siuda, R. Reczkowski, *op. cit.*..., Bydgoszcz 2021, s. 441,

¹⁸⁵ *Raport Winograda*, http://www1.rfi.fr/actupl/articles/097/article_3616.asp (dostęp: 14.03.2023).

¹⁸⁶ *In focus: Shebaa farms*, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/763504.stm (dostęp: 14.03.2023).

¹⁸⁷ *Ibidem*.

granicy libańsko – syryjskiej, a sama ewakuacja ma miejsce tylko z części będącej libańskim obszarem na mapach Organizacji Narodów Zjednoczonych¹⁸⁸.

O konflikcie Izrael – Hezbollah, który jest reprezentantem interesów libańsko – irańskich, decyduje w sposób nierozdzielny kwestia syryjska, co zostało już wcześniej przedstawione, a co jest spowodowane podobnym spojrzeniem na kwestie Bliskiego Wschodu i tożsamym stanowisku względem Izraela. Wszystkie trzy podmioty patrzą na Izrael bardzo nieprzychylnie, upatrując w tym państwie największego wroga.

Wspomniane wydarzenia tworzą swoistą sieć powiązań, gdzie po jednej stronie znajduje się Izrael, a po drugiej koalicja państw i organizacji o charakterze terrorystycznym. Związek przyczynowo – skutkowy pokazuje bardzo wyraźne na znaczne napięcia w kwestii stosunków międzynarodowych w regionie Bliskiego Wschodu. To kolejny dowód na to, że wszystkie strony tego konfliktu nie zamierzają pozostawać biernymi uczestnikami i tym samym będą dążyć do walki o swoje przetrwanie. Wiele wskazuje na to, że jest to walka na wyniszczenie, pytaniem otwartym jest jak się ona zakończy i która ze stron wyjdzie z tej batalii zwycięsko?

4.2. Liga Arabska a II wojna izraelsko – libańska

Liga Państw Arabskich jest ważną organizacją funkcjonującą między innymi na terytorium Półwyspu Arabskiego. Wszystkie państwa łączy, scala kultura, tożsamość i realizacja w miarę spójnych i jednolitych interesów. Mowa o Lidze Arabskiej podyktowana jest przynależnością Libanu, państwa którego dotyczy II wojna z Izraelem (bezpośrednio dotyczy Hezbollahu organizacji funkcjonującej w samym Libanie), a które jest członkiem Ligi Arabskiej. Ta organizacja jest także istotna z punktu widzenia stanowiska jakie zajęła względem wspomnianego konfliktu.

Marzena Toumi zauważa, że: „LPA funkcjonuje zgodnie z zasadą równości – każde państwo członkowskie posiada jeden głos. Wszystkie spory rozwiązywane są drogami pokojowymi, a stosowanie siły do przeforsowania swoich racji jest zakazane. Ponadto, w razie jakiegokolwiek zagrożenia państwa członkowskie Ligi natychmiast zwołują zebranie Rady Ligi. Rada w drodze jednomyślnej decyzji, powinna określić środki niezbędne do

¹⁸⁸ Ibidem.

odparcia agresji. Jeśli agresor jest państwem członkowskim Ligi, jego głos nie liczy w podejmowaniu takiej decyzji (art. 6 Paktu)”¹⁸⁹.

Kraje należące do Ligi Arabskiej nie wyraziły aprobaty dla poczynań Hezbollahu, jednak uzyskał on przychylność Iranu. W tym względzie trzeba podkreślić, że choć Izrael nie prowadził batalii z państwem libańskim a Partią Allaha, to jednak w potyczkach wojskowych śmierć ponosiło coraz więcej libańskiej ludności cywilnej. Izraelska bomba uderzyła również w libańskie przedstawicielstwo Organizacji Narodów Zjednoczonych¹⁹⁰.

Wojna Izraela z Hezbollahem w 2006 roku to jedna sprawa, jednak w tym aspekcie nie może zabraknąć pytania o obecne relacje Ligi Państw Arabskich lub pojedynczych podmiotów określonego regionu wchodzącego w jej skład względem Hezbollahu istotnego tworu na Bliskim Wschodzie? Tu warto przyjrzeć się wybranym wydarzeniom, gdzie poza krytycznym spojrzeniem na wojnę w 2006 roku, gdzie potępiono poczynania Partii Allaha, także po tym okresie dochodzi do napięć, które uwarunkowane są względami kulturowo – politycznymi, ważnymi czynnikami na Bliskim Wschodzie.

Dekadę po wybuchu II wojny libańskiej Liga Państw Arabskich opowiedziała się jednoznacznie w sprawie Hezbollahu i tego jak widzi organizację kierowaną przez Nasrallaha. Na 145 sesji organizacji w stolicy Egiptu stwierdzono, że Partia Allaha zostaje uznana za organizację terrorystyczną, decyzję podjęto przy sprzeciwie Libanu oraz Iraku. Stanowisko Ligi Państw Arabskich może być podyktowane względami religijnymi, albowiem większość państw tej organizacji to podmioty sunnickie, a Hezbollah nie pała sympatią do sunnickich przedstawicieli¹⁹¹.

W poniedziałek 8 listopada 2021 roku reprezentanci Ligi Państw Arabskich na konferencji prasowej w stolicy Libanu zaapelowali o wypracowanie właściwego scenariusza, który doprowadzi do zmniejszenia różnic religijnych, i włączenie się w budowę tego co wspólne i właściwe pomiędzy Libanem, a państwami Zatoki Perskiej. Budowanie konsensusu jest zawsze konstruktywne i prowadzi do wzmożonej kooperacji. Hossam Zaki, pomocnik sekretarza generalnego Ligi, apelował o nowe rozdanie w stosunkach międzynarodowych i

¹⁸⁹ M. Toumi, *Wprowadzenie do stroj i prawa państw arabskich*, b.m.w, b.d.w, s. 9, https://www.academia.edu/25370486/Wprowadzenie_do_ustroju_i_prawa_pa%C5%84stw_arabskich (dostęp: 14.03.2023).

¹⁹⁰ *Dr ga wojna libańska – 33 dni*, <https://wiadomosci.wp.pl/najkrotsze-wojny-na-swiecie-6078972544427137g/12> (dostęp: 14.03.2023).

¹⁹¹ Reuters/kresy.pl, *Liga aństw Arabskich znała Hezbollah za organizację terrorystyczną*, <https://kresy.pl/wydarzenia/liga-panstw-arabskich-uznala-hezbollah-za-organizacje-terrorystyczna/> (dostęp: 12.03.2023).

poprawę klimatu w dyskusji dostrzegając przez ten fakt wygenerowanie jednego wspólnego głosu w ważnych i istotnych sprawach dla wszystkich podmiotów¹⁹².

Podział, który może skutkować potężnymi reperkusjami, głównie ekonomicznymi, dla samego Libanu, doprowadził do tego, że Arabia Saudyjska wstrzymała zakup libańskich dóbr. Takie działanie było bardzo dotkliwym ciosem alienującym Liban na Bliskim Wschodzie coraz bardziej, a w ramach funkcjonowania w Lidze Państw Arabskich Bejrut mógł być traktowany jako niewiarygodny podmiot stosunków międzynarodowych¹⁹³.

Trudne stosunki pomiędzy Libanem a krajami Zatoki Perskiej biorą swój początek od wypowiedzi ministra informacji Libanu George'a Kordahiego, których udzielił pod koniec października. Wspomniany polityk nazwał prowadzoną od 2015 roku przez Arabię Saudyjską operację w Jemenie jako atak wystosowany przez państwo ze stolicą Rijadzie, doprowadzając tą wypowiedzią do niesnasek i dezaprobaty ze strony władz Arabii, Bahrajnu, Kuwejtu oraz Zjednoczonych Emiratów Arabskich. Wszystkie wymienione kraje opowiadają się za sojuszem wojskowym pod auspicjami Arabii Saudyjskiej przeciwko rebeliantom Huti, toczącym walki z ośrodkiem władzy z Jemenu, mającym aprobatę na arenie międzynarodowej. Grupa aktywistów działających w służbie dbałości i zabieganiu o prawa jednostek dosadnie skrytykowała ten sojusz za poniesione ofiary w ludności cywilnej, będących konsekwencją bombardowań lotniczych¹⁹⁴. Kryzys dyplomatyczny to także apel o usunięcie ze stanowiska Kordahiego, który oznajmił, że w żadnym razie wspomniane żądanie się nie zmaterializuje, tym samym powstał impas w wymiarze politycznym. Hezbollah także zanegował takie rozwiązanie uzasadniając to tym, że minister ten nie popełnił żadnego uchybienia. Minister spraw zagranicznych Arabii Saudyjskiej, książę Faisal bin Farhan poinformował, że znacząca pozycja Hezbollahu doprowadziła do tego, że rozprawianie na temat Libanu stało się bezprzedmiotowe dla Królestwa¹⁹⁵.

Wcześniej opisany spór jasno wskazuje, że Liga Państw Arabskich nie jest w żadnym razie ciałem homogenicznym, po drugie wewnętrzna polityka Libanu, a więc członka wspomnianej organizacji, prowadzi do wielu zgrzytów, po których Bejrut może mocno ucierpieć.

¹⁹² *Liga Państw Arabskich wzywa do złagodzenia napięcia na linii Liban – państwa Zatoki Perskiej*, <https://wiadomosci.poinformowani.pl/arttykul/42730-liga-panstw-arabskich-wzywa-do-zlagodzenia-napiecia-na-linii-liban-panstwa-zatoki-perskiej> (dostęp: 14.03.2023).

¹⁹³ Ibidem.

¹⁹⁴ Ibidem.

¹⁹⁵ Ibidem.

Chcąc spróbować odpowiedzieć na pytania o rolę i pozycję Hezbollahu w XXI wieku w zestawieniu z XX wiekiem można zauważyć postęp w procesie budowy jego większej podmiotowości. Celem takiego działania jest próba stworzenia silnego gwaranta bezpieczeństwa zarówno dla Libanu oraz Iranu, których interesy reprezentuje właśnie Partia Boga. To co wyróżnia Hezbollah od momentu jego powstania względem 2006 roku kiedy wybuchła II wojna libańska ze szczególnym uwzględnieniem roli Partii Allaha jest podejście do samych działań. W 1982 roku można zaobserwować ruchy o charakterze defensywnym, bowiem Partia Allaha powstała jako odpowiedź na poczynania Izraela, który dokonał agresji na Liban. Rzecz jasna podczas trwania I wojny libańskiej Hezbollah podejmował ruchy o charakterze ofensywnym ale próbował się jawić jako organizacja, która decyduje się na takie kroki, ponieważ jest zmuszona prowadzić operacje odparcia Izraela z terytorium Libanu. Inaczej rzecz wygląda w 2006 roku, gdzie poczynania ofensywne stawiają tę organizację jako śmiałą i zdeterminowaną w podejściu do „zmarginalizowania” Izraela poprzez wcielenie w życie działań zaczepnych względem obywateli Izraela. Przebieg tej krótkiej wojny (34 dniowa) zakończona zawieszeniem broni nie powoduje uspokojenia nastrojów, szczególnie teraz kiedy sytuacja na całym globie staje się bardzo dynamiczna i niepewna i aby bronić swoich interesów różne podmioty prawa międzynarodowego będą ulegały prowokacjom odpowiadając na atakiem na inne państwa. Z taką sytuacją można mieć do czynienia na terytorium Bliskiego Wschodu, gdzie nierozwiązana sprawa wojny domowej w Syrii oraz ataki Izraela na to państwo pokazują wszelką gotowość do obrony interesu Jerozolimy. Syria, która odgrywa ważną rolę w kontekście przepływu finansowego dla Hezbollahu jest celem punktem ataku, kilka z nich miało miejsce w 2022 roku. Wracając jednak do postawy Partii Allaha w 2006 roku trzeba zauważyć, że wojna była pewnym zaskoczeniem dla Izraela, który, choć zadawał ciosy Hezbollahowi i z całą pewnością osłabił wspomniany podmiot to nie osiągnął najważniejszego celu jakim było całkowite zniszczenie Partii Allaha. Krytykę poczynania Izraela widać w raporcie komisji Winograda, który opisuje realia prowadzonych działań w ujęciu 34 dniowego konfliktu z 2006 roku. Ten konflikt przyniósł Hezbollahowi korzyści, ponieważ z jednej strony w ujęciu zewnętrznym wskazywano na „remis”, co oznacza, że podmiot ten nie stracił na znaczeniu i obawy względem skuteczności organizowania jej wszelkich poczynania były uzasadnione. Druga kwestia dotyczy sfery zwiększonej popularności w samym Libanie, która po zawieszeniu konfliktu w 2006 roku uległa mocnej intensyfikacji. O ile w 1982 roku Hezbollah był częścią składową konfliktu zakończonego w 2000 roku, o tyle w 2006 roku był rzeczywistym graczem stawiającym opór wobec sił izraelskich. Było to związane z uzbrojeniem, wyszkoleniem oraz z funduszami,

które Hezbollah musiał otrzymywać, aby czynnie funkcjonować zarówno jako organizacja terrorystyczna jak i partia polityczna w Libanie. Zachowanie Ligi Arabskiej względem II wojny libańskiej jasno wskazują na krytykę Partii Allaha, co może być ciekawym wątkiem w dyskusji, ponieważ Liban jest członkiem Ligi Arabskiej, a Hezbollah w szerokim rozumieniu w tym państwie funkcjonuje. Nie tylko jako organizacja terrorystyczna, ale także jako partia polityczna. To może oznaczać z jednej strony brak protekcji dla wszystkich członków tejże organizacji. Z drugiej zaś strony Liga Arabska pokazuje Bejrutowi, że i owszem jest jego częścią składową, ale z uwagi na fakt funkcjonowania Hezbollahu nie może udzielić pełnego wsparcia i skrytykować Izrael, ponieważ Partia Allaha jest nieakceptowalna. Pytanie brzmi, czy ogólnie, czy tylko w tym konkretnym działaniu militarnym Można sądzić, że Liban bardziej oczekiwał, że bez względu na okoliczności to czy Hezbollah jest, czy nie jest częścią chociażby jego systemu partyjnego uzyska wsparcie i pomoc mocno negujące poczynania Izraela. Innym aspektem w tej sprawie jest fakt, że Liga Arabska postanowiła odnieść się do sprawy w sposób wyważony, a to oznacza, że skoro doszła do wniosku, że prowokacji dokonał podmiot, którym zarządza Hassan Nasrallah to bez względu na to czyje on reprezentuje interesy ponosi odpowiedzialność za to wszystko co wydarzyło się później. Istnieje prawdopodobieństwo graniczące z pewnością, że dla Hezbollahu wojna z 2006 roku była tylko przedłużeniem wojny z 1982 roku, a to oznacza, że protekcje przed inwazją południowej części Libanu, a więc nierozwiązanych spraw. Trzeba także zauważyć, że w dalszym ciągu brakuje rozstrzygnięć w ujęciu terytorialnym pomiędzy Libanem a Izraelem z ważnym uwzględnieniem Syrii. Nie jest powiedziane, że kolejna wojna, która jest tylko kwestią będzie toczyć się o ten obszar. To rzecz jasna hipoteza, która jednakże może się urzeczywistnić w nieodległej przyszłości.

4.3. Globalne znaczenie Hezbollahu w kontekście wojna na Ukrainie w 2022 roku

Czy jednak tylko Izrael był celem poczynań wojennych tej organizacji, czy może Hezbollah w XXI wieku zmienił formułę działania i rozszerzył spektrum uznawanych za wroga podmiotów?

Naturalnie obok Izraela takimi wrogimi podmiotami są wszystkie kraje, które wspierają Izrael, ale wojna na Ukrainie wprowadza tego aktora niepaństwowego także do wojennych relacji międzynarodowych. Hezbollah jest wskazywany jako ten podmiot, który mógłby stać się częścią tego dość odległego od regionu Bliskiego Wschodu konfliktu. W tym kontekście nie można nie wymienić rosyjskiej firmy militarnej o nazwie „Grupa Wagnera”, która

negocjowała zaangażowanie bojowników Partii Allaha w wojnie na Ukrainie¹⁹⁶. Rezultatem rozmów są ustalenia, na mocy których zdecydowano, że Partia Allaha wyśle na Ukrainę 800 bojowników, dla których gratyfikacja finansowa będzie wynosić 1500 dolarów miesięcznie¹⁹⁷. Niebawem po zakończeniu rozmów Partia Allaha uruchomiła punkty werbunkowe, aby pozyskać ludzi do walki na Ukrainie, jeden z takich punktów znajduje się w mieście Quseir w prowincji Homs w państwie ze stolicą w Damaszku i jest pod jurysdykcją oficera wywiadu wojskowego Partii Allaha. W innych syryjskich ośrodkach takich jak Aleppo, Yabrud oraz Sayyida – Zeynab powołano do funkcjonowania trzy dodatkowe miejsca, aby w ten sposób pozyskiwać walczących członków Partii Allaha, którzy znajdują się już na terenie Syrii. Czwarty obiekt werbunkowy uruchomiono w Libanie, w południowej części jego stolicy zarządzanym przez Partię Allaha¹⁹⁸.

Głos w tej sprawie zabrał także przywódca Partii Allaha, Sajed Hassan Nasrallah, który jakiś czas temu w libańskiej telewizji *Al – Majadin* zdementował informacje o ekspedycji bojowników Hezbollahu, jak również i fachowców zajmujących się sprawami militarnymi na potrzeby walki u boku Rosjan na Ukrainie¹⁹⁹. Stanowisko Nasrallaha trzeba jednak traktować z dużą rezerwą zatem nie należy bazować tylko i wyłącznie na jego przekazie, ale przyjrzeć się także całociowemu postępowaniu tej formacji nie tylko jako organizacji terrorystycznej ale także formacji politycznej.

W tym względzie Sara Nowacka zauważa: „jedynie dwa państwa arabskie wyraziły negatywne stanowisko wobec inwazji Rosji na Ukrainę. Pierwszym był Liban, którego minister spraw zagranicznych Abdalla Bou Habib potępił agresję FR. Wypowiedź ta spotkała się jednak z ostrą krytyką członków Hezbollahu, który jest ważną siłą w libańskim parlamencie. Drugim państwem był Kuwejt, który figurował na liście 80 sponsorów rezolucji RB ONZ wzywającej Rosję do zaprzestania działań militarnych na Ukrainie. Zjednoczone Emiraty Arabskie (ZEA), które do 2023 r. mają status niestałego członka RB, wstrzymały się z kolei od głosu (głosowały jednak za rezolucją Zgromadzenia Ogólnego)”²⁰⁰. Ta wypowiedź dowodzi, że z jednej strony w tak ważnych kwestiach jak wojna na Ukrainie, przedstawiciele

¹⁹⁶ Amk, *Hezbollah wysyła bojowników do Ukrainy. Za 1500 dolarów miesięcznie*, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art35949401-hezbollah-wysyla-bojownikow-do-ukrainy-za-1500-dolarow-miesiecznie> (dostęp: 14.03.2023).

¹⁹⁷ Ibidem.

¹⁹⁸ Ibidem.

¹⁹⁹ PAP, *Liban: szef Hezbollah zaprzecza, iż wysyła swoich bojowników na Ukrainę*, <https://www.wnp.pl/rynki-zagraniczne/liban-szef-hezbollahu-zaprzecza-iz-wysyła-swoich-bojownikow-na-ukrainie,557026.html> (dostęp: 11.02.2023).

²⁰⁰ S. Nowacka, *Państwa arabskie a wojna na Ukrainie*, <https://www.pism.pl/publikacje/panstwa-arabskie-a-wojna-na-ukrainie> (dostęp: 14.03.2023).

różnych ugrupowań i wrażliwości politycznych nie potrafią zająć wspólnego stanowiska, a to z pewnością zła wiadomość. Rzecz jasna spór, szczególnie ten merytoryczny jest bardzo ważny, ponieważ buduje konstruktywne wnioski na przyszłość i powoduje, że istnieje możliwość, aby wypracować lepsze rozwiązanie jednak w sprawie wojny na Ukrainie nie powinno być dwugłosu i bezwzględnie należy potępiać akty przemocy i terroru, który jest tam stosowany. Chyba, że w stanowisku Partii Allaha jest ukryty tzw. drugie dno, jakie? Hezbollah dokonując wolty, akurat w tym kontekście pokazuje, że jest w „drużynie” Putina i jego akolitów na Kremlu, ponadto wyraża wdzięczność za pomoc w utrzymaniu reżimu Asada, bliskimi relacjami z Islamską Republiką Iranu, która z kolei jest dla niej formalnym źródłem wsparcia finansowego i wojskowego. Po drugiej wypowiedź medialna Nasrallaha o nie rekrutowaniu bojowników Hezbollahu jest pewną formą zmylenia przeciwnika, o czym będzie jeszcze w dalszej części tego rozdziału.

Stosunki międzynarodowe na linii Rosja – Bliski Wschód były i są przedmiotem analizy decydentów na Kremlu. W tej sprawie Agnieszka Bryc stoi na stanowisku, że: „w latach 90. politykę Moskwy wobec Bliskiego i Środkowego Wschodu warunkowało kilka zasadniczych czynników – po pierwsze, poszukiwanie przez nią nowego miejsca na arenie międzynarodowej, po drugie, konfliktogenny charakter regionu, po trzecie, aktywizacja politycznej roli islamu, przekształcającego region w centrum ideologicznego oddziaływania, i po czwarte, zdominowanie polityki bliskowschodniej przez Stany Zjednoczone Ameryki. Jako sukcesorka Związku Radzieckiego Federacja Rosyjska formułując priorytety polityki zagranicznej, borykała się po 1991 roku z problemem zmiany i ciągłości strategii międzynarodowej. Jednocześnie na jej operatywność i skuteczność deprecjonujący wpływ miał głęboki kryzys polityczny i gospodarczy, jaki wywołały procesy transformacyjne”²⁰¹.

Ta wypowiedź nie kończy jednak tej interesującej sprawy i może być swoistym uspienieniem czujności Ukraińców, którzy niewątpliwie musieliby się zmierzyć z kolejnym nieustępliwym i trudnym do pokonania przeciwnikiem potrafiącym walczyć w miastach, czy też mogącym stosować czy zintensyfikować działania asymetryczne wymierzone w ludność cywilną, co już można zaobserwować na obszarze Ukrainy. Choć pytanie w tym względzie musi dotyczyć geostrategii rosyjskiej, polityki zagranicznej i tego jaka ona jest i jaka może być?

Polityka Federacji Rosyjskiej zmierza do utworzenia bipolarnej polityka, która była charakterystyczna dla okresu powojennego i końca lat 80 – tych (przynajmniej w ujęciu

²⁰¹ A. Bryc, *Rosja w XXI wiek . Gracz światowy, czy koniec gry?*, Warszawa 2009, s. 210 – 211.

teoretycznym, bowiem pozycja polityczna oraz gospodarcza ZSRR szczególnie w drugiej połowie lat 80 – tych znacząco słabła). Ukraina to kolejny cel działań militarnych i produkt końcowy imperializmu rosyjskiego. Dlaczego kolejny? Bowiem nieformalnie pierwszym celem w ujęciu „podboju” terytorialnego nie zaś działań politycznych w ścisłym tego słowa znaczeniu była Gruzja. W przypadku wojny z tym państwem nie obyło się bez tarć w ujęciu pomiędzy Waszyngtonem a Moskwą.

Na potwierdzenie tej tezy niech posłużą słowa Stevena Lee Myers, który zauważa, że: „w listopadzie 2008 roku, gdy Stany Zjednoczone wybrały na prezydenta Baracka Obamę, cały świat świętował ten dzień jako koniec epoki nieokiełznanej amerykańskiej agresji pod rządami Busha. Tego dnia Miedwiediew wygłosił swoje pierwsze orędzie do narodu. Po okresie toksycznych relacji między obiema potęgami, którymi naznaczony był koniec kadencji Busha, kiedy Putin posunął się nawet do insynuacji, że to Stany Zjednoczone wywołały wojnę w Gruzji, by zwiększyć szansę rywala Obamy Johna McCaina, z ulgą powitano tę zmianę w amerykańskiej administracji rządowej. Ale przemawiając w Wielkim Pałacu Kremlofskim, Miedwiediew ani słowem nie wspomniał o Obamie. Oskarżył Amerykę o podżeganie do wojny w Gruzji i zagroził rozmieszczeniem pocisków rakietowych w Kaliningradzie – rosyjskiej enklawie w Europie Wschodniej, którą ZSRR dostał w darze po Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej – w razie gdyby Amerykanie dalej próbowali budować w Europie system obrony antyrakietowej. Chciał, żeby potraktowano go jako bezkompromisowego przywódcę, w jego wystąpieniu jednak zabrzmiały fałszywe nurty. Trudno powiedzieć, czy sami wierzyli w swoją tyradę”²⁰².

Poza Mołdawią, która okazuje się kolejnym celem Moskwy w niemalże tym samym czasie co Ukraina (ma to związek głównie z Naddniestrzem w ujęciu scalenia terytorialnego z terenami okupowanymi lub mogącymi być przejętymi przez Rosję na południu Ukrainy oraz tym, że Kiszyniów nie ma formalnej protekcji Paktu Północnoatlantyckiego), co warto podkreślić, terytorialnie Mołdawia jest o wiele mniejszym państwem, co mogłoby ułatwić kolejną „operację specjalną” Moskwy.

Hipotetycznie następnym państwem, który padłby ofiarą agresji rosyjskiej może być Kazachstan, mówił o tym sekretarz Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy

²⁰² S. L. Myers, *Nowy car. Wczesne lata i rządy Władimira Putina*, Katowice 2016, s. 463 – 464.

Ołeksij Daniłow²⁰³. Jak zauważa Dariusz Olejniczak: „Ołeksij Daniłow w wywiadzie dla telewizji islandzkiej stwierdził, że jest więcej niż pewny, że wojna nie skończy się na terytorium Ukrainy. Na dowód przytoczył słowa ministra spraw zagranicznych Federacji Rosyjskiej Siergieja Ławrowa, który według niego zadeklarował, że Kazachowie to bracia. – Mołdowianie to też bracia. Szykujcie się, bracia Mołdowianie i Kazachowie – zaapelował przedstawiciel władz Ukrainy”²⁰⁴. Hipotetycznie rzecz ujmując taki scenariusz wymaga stworzenia sojuszy nie tylko z państwami chociażby Bliskiego Wschodu, ale także z bytami niepaństwowymi, do których niewątpliwie należy zaliczyć Hezbollah.

W tym względzie warto zadać pytanie: z czego wynikają związki pomiędzy Hezbollahem a Federacją Rosyjską? Niewątpliwie jest to powiązane faktem powiązań tego państwa z Iranem oraz jego obecnością, także militarną, w Syrii, ale nie jest tak wyłącznie, bowiem wszelki sojusz bądź sojusze, które będą miały na celu wzmocnienie Rosji na arenie międzynarodowej jako realnej przeciwwagi dla USA i Zachodu jest bądź są istotnym celem dla wszystkich wspomnianych wyżej podmiotów.

Jednak alians Federacji Rosyjskiej z Iranem jest korzystny jako przeciwwaga dla Stanów Zjednoczonych Ameryki, to jednak z punktu widzenia Moskwy rodzi pewne wątpliwości, szczególnie biorąc pod uwagę obecność rosyjską w Syrii i stworzenie tam przez Islamską republikę Iranu jednostki militarnej o podobnym charakterze co w 1982 roku Hezbollah. To zapewne osłabi wpływy Moskwy w Damaszku. Innym powodem jest utrzymywanie poprawnych, czy dobrych stosunków z wrogiem zarówno Hezbollahu jak i Iranu, czyli Izraelem²⁰⁵.

Kontynuując wątek związków Hezbollahu i Rosji w XXI wieku, trzeba wrócić do czasów wojny domowej w Syrii. Syria pod władzą Assadów od dawna była regionalnym sojusznikiem ZSRR. Zdaniem Witolda Rodkiewicza: „konflikt syryjski ma dla Moskwy, poza wymiarem wewnątrzpolitycznym, także wymiar geopolityczny. W konflikcie pomiędzy konserwatywnym islamem propagowanym i popieranym przez Arabię Saudyjską i Katar a szyickim Iranem, bliskimi mu syryjskimi alawitami i libańskim Hezbollahem Rosja popiera tych ostatnich. Przez ostatnie dwadzieścia lat Moskwa potrafiła sobie bowiem ułożyć relacje z Teheranem, który postrzegany jest przez nią jako pragmatyczny i obliczalny partner,

²⁰³ D. Olejniczak, *Kazachstan – nowy cel tina? Mało prawdopodobne, ale...*, <https://dziennikbaltycki.pl/kazachstan-nowy-cel-putina-malo-prawdopodobne-ale/ar/c1-16325745> (dostęp: 14.03.2023).

²⁰⁴ Ibidem.

²⁰⁵ A. M. Dyner, *Dylematy Rosji wobec Iranu*, https://www.pism.pl/publikacje/Dylematy_polityki_Rosji_wobec_Iranu (dostęp: 14.03.2023).

niezainteresowany np. budowaniem swojej strefy wpływów na obszarze postsowieckim kosztem Rosji (czego rosyjska elita obawiała się na początku lat 90.)”²⁰⁶.

Hezbollah stał się w ten sposób częścią większego układu klientelistycznego na Bliskim Wschodzie, z jednej strony względem Iranu, a z drugiej względem Rosji, państwa, które dziś prowadzi działania wojenne na Ukrainie. Moskwa próbuje wciągnąć do walki z Ukrainą także bojowników Partii Allaha (co będzie opisane w dalszej części pracy) aby w ten sposób „przypomnieć” tej organizacji o pewnych zobowiązaniach, sięgających jeszcze czasów jej powstania. Warto przypomnieć i odnotować, że Hezbollah otrzymywał i nadal otrzymuje od Rosji zaawansowaną broń, która z kolei jest użyteczna w działaniach zbrojnych prowadzonych przez jej bojowników przeciw siłom zbrojnym Izraela czy Arabii Saudyjskiej (konflikt w Jemenie) oraz innym sojusznikom USA.

Przedstawiona powyżej analiza działań Federacji Rosyjskiej powoduje, że czymś bardzo realnym jest posługiwanie się ważnymi i „wypróbowanymi” narzędziami realizacji polityki zagranicznej. Dotyczy to zarówno Moskwy, która wykorzystuje Grupę Wagnera oraz jednostek specjalnych prezydenta Czeczenii Ramzana Kadyrowa do wypełnienia swojej misji i zleconych przez Kreml zadań. Do tego samego w niedługim czasie może zostać powołany Hezbollah, który poza Syrią ma wprawę w walce partyzanckiej zarówno podczas I wojny Libanu z Izraelem jak i wojnie 2006 roku, co zostanie przedstawione w dalszej części rozdziału. Ataki Rosji, przy udziale irańskich dronów i rekrutacja bojowników Partii Allaha do wojny z państwem ze stolicą w Kijowie mogą być utrudnieniem dla armii ukraińskiej jeśli założyć, że działania wojenne będą koncentrować się na nieskoordynowanych i nieszablonowych atakach na ważne cele państwowe, tak istotne zarówno dla armii ukraińskiej jak i ludności cywilnej. Mowa tutaj chociażby o infrastrukturze energetycznej, ważnych obiektach medycznych, szkołach, zakładach chemicznych. Udział Hezbollahu (choć zdementowany przez Nasrallaha) jest ciągle możliwy, a jego pobudki nie tylko ideologiczne, ale także finansowe, gdyż będzie stanowił źródło pozyskiwania środków materialnych ważnych dla bytowania tego podmiotu. Nie chcąc wchodzić w szczegóły dotyczące proporcji środków pieniężnych przeznaczanych dla bojowników Hezbollahu i czy rekruci dzielą się nimi w jakimś ujęciu procentowym z całą organizacją to jednak bezapelacyjnie w określonym zakresie przynajmniej część osób otrzymuje wsparcie i dofinansowanie.

²⁰⁶ W. Rodkiewicz, *Rosyjska broń dla Asada*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-05-22/rosyjska-bron-dla-asada> (dostęp: 14.03.2023).

V. Wewnętrzny i zewnętrzny wymiar finansowania Hezbollahu

Znaczenie przepływów finansowych ma istotną wartość dla funkcjonowania badanego podmiotu, decyduje bowiem o jego rozwoju, możliwościach działania oraz wytycza cele do realizacji. Należy zaznaczyć, że transfer finansowy na jego rzecz odbywać się może także poprzez sponsoring. W tym względzie trzeba zadać pytanie: kim jest sponsor lub sponsorzy?

To w większość przypadków podmiot, bądź podmioty, które czerpią istotne profity z tego, że dana organizacja funkcjonuje w określonym miejscu i czasie, realizując w ten sposób pewne wytyczne płynące ze strony dotującego. Kto w przypadku Hezbollahu uchodzi za jego głównego sponsora? Ogólnie rzecz ujmując w wymiarze zewnętrznym jest to Iran (którego polityka względem Hezbollahu jest bardzo szeroka), z kolei w ujęciu wewnętrznym jest to przede wszystkim Liban i jego system polityczny.

Hezbollah od chwili swego powstania czerpie profity z współpracy z irańskim wywiadem, oraz Korpusem Strażników Rewolucji. Władze Iranu udzielają wielorakiej pomocy materialnej tak potrzebnej każdej organizacji. Partia Allaha dysponuje bardzo szerokim spektrum działania i jak na niepaństwowy podmiot w swoich poczynaniach jest bardzo rozbudowana, ponieważ pełni funkcje polityczne, militarne, szpiegowskie, ale także, co jest istotne, ma sposobność generowania na potężną skalę działań terrorystycznych i partyzanckich. Kolejny aspekt funkcjonowania Hezbollahu osadzony jest w operacje wymierzone w swoich przeciwników, do których należą przede wszystkim państwa ze stolicą w Jerozolimie oraz Waszyngtonie, jak również ich sprzymierzeńcy²⁰⁷. W tym względzie należy zadać pytanie o rangę i wagę samego sponsoringu, czyli jakie podmioty biorą udział w dotowaniu finansowym Hezbollahu?

Nowe dokumenty finansowe²⁰⁸ przedstawiają nienajlepszą perspektywę materialną Hezbollahu. Kary wdrożone przez USA, aktualne wydatki oraz tocząca się wojna domowa w Syrii sprawiły – według podsekretarza stanu w Ministerstwie Skarbu Adama Szubina – że

²⁰⁷ S. Wojciechowski, *Hezbollah rozwija skrzydła w Niemczech i spogląda w kierunku polski*, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/hezbollah-rozwija-skrzydla-w-niemczech-i-spoznada-w-kierunku-polski> (dostęp: 15.02.2023).

²⁰⁸ E. Sułkiewicz, *Hezbollah – potęga Bliskiego Wschodu*, [w:] „Bezpieczeństwo gospodarcze i finansowanie Polski w świetle globalizacji XXI wieku. Gospodarka i finanse”, z. 9, pod red. W. Kotlińskiego, Kielce 2018, s. 103, http://stsw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/06/zeszyt_pracowniczy_9.pdf (dostęp: 15.02.2023), cyt za: Y. J. Fanusie, Alex Entz, *Hezbollah Financial Assessment*, Terror Finance Briefing Book, Foundation for Defense of Democracies, 2017, s. 2, http://www.defenddemocracy.org/content/uploads/documents-/CSIF_TFBB_Hezbollah.pdf [dostęp 22.06.2018].

wymiar ekonomiczny w 2016 roku był jednym z najtrudniejszych dla tej formacji, funkcjonującej zarówno jako partia polityczna i organizacja terrorystyczna²⁰⁹.

Hezbollah jest też, co oczywiste, nierozzerwalnie związany z Libanem, nie tylko w rozumieniu elementu politycznego państwa ale także z jego diasporą, usytuowaną także w innych państwach świata. W tym kontekście trzeba szukać związków finansowych. Hezbollah próbuje scalać społeczeństwo libańskie poprzez wytworzenie pewnych więzi o charakterze kulturowym. W kontekście powyższego akapitu Oleksij Radynski podkreśla: „Dahija, dzielnica na południu Bejrutu kontrolowana przez Hezbollah, jest jednym z najpilniej strzeżonych miejsc na planecie. Nadzór i troska o bezpieczeństwo zdominowały ją na skalę, o której najbardziej opresyjne państwa mogą tylko marzyć. Bo żadne państwo nie jest w stanie zrobić tego, co potrafi zakorzeniony głęboko w tkance społecznej, niemalże oddolny ruch oporu, który wcale nie utożsamia się z państwem, a czasem ostro się mu przeciwstawia. Co zresztą nie przeszkadza Hezbollahowi mieć swoich przedstawicieli we władzy i negocjować skład libańskiego rządu”²¹⁰.

5.1. Liban w kontekście wpływów finansowych Hezbollahu

W tym względzie trzeba zadać pytanie: jak wygląda finansowanie partii politycznych w Libanie? Zdaniem Sary Nowackiej: „początek obecnego kryzysu politycznego ma źródła w załamaniu gospodarczym państwa. Liban od lat funkcjonował w warunkach nierównowagi fiskalnej oraz zewnętrznej. W ciągu ostatniej dekady wydatki publiczne co roku przekraczały dochody średnio o 9% wartości PKB. Liban pozostaje trzecim najbardziej zadłużonym państwem na świecie, a skutek jego długu publicznego do PKB wzrósł w 2019 r. ze 150% do 174%. W październiku 2019 r. bank centralny ograniczył możliwość wypłaty dolarów amerykańskich, które są powiązane z libańskim funtem sztywnym kursem wynoszącym 1,5 tys. funtów za dolara. Ponieważ w Libanie wiele wynagrodzeń wypłacanych było w dolarach, ich niedobór doprowadził do gwałtownego spadku wartości funta na czarnym rynku – obecnie kurs wynosi ok. 12 tys. funtów za dolara. Załamanie gospodarcze i niepopularne propozycje reform finansowych (dodatkowe opodatkowanie paliwa czy połączeń telefonicznych) doprowadziły do wybuchu protestów. Utworzony w styczniu 2020 r. nowy rząd Hasana Diaba nie zdołał jednak skonsolidować wsparcia zagranicznych darczyńców, które miało pomóc w

²⁰⁹ E. Sułkiewicz, *Hezbollah – potęga Bliskiego Wschodu*, [w:] „Bezpieczeństwo gospodarcze i finansowanie Polski w świetle globalizacji XXI wieku. Gospodarka i finanse”, z. 9, pod red. W. Kotlińskiego, Kielce 2018, s. 103, http://stsw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/06/zeszyt_pracowniczy_9.pdf (dostęp: 20.03.2023),

²¹⁰ O. Radynski, *Herbatka z Hezbollahem. Reportaż z Bejrutu*, <https://krytykapolityczna.pl/swiat/radynski-herbatka-z-hezbollahem-reportaz-z-bejrutu/>

przełamaniu kryzysu. Sierpniowa eksplozja dodatkowo pogłębiła erozję zaufania Libańczyków do elity politycznej, co doprowadziło do powrotu protestów w stolicy”²¹¹.

Sierpniowa eksplozja będzie jeszcze przedmiotem analizy w dalszej części tego rozdziału, co więcej trzeba zauważyć, że powyższe stanowisko autorki zostało zaprezentowane z perspektywy 2021 roku, kiedy stało się widoczne, że kryzys polityczno – ekonomiczny w Libanie jest mocno zakorzeniony.

Chcąc spróbować udzielić odpowiedzi na pytanie odnoszące się do funkcjonowania partii politycznych w Libanie trzeba odwołać się nie tylko kryzysu politycznego, (a więc wytworzonego przez partie polityczne), ale także do kwestii historycznej.

Kryzys, jak również impas polityczny w Libanie w dużej mierze jest konsekwencją pewnych ustaleń, porozumień, na mocy których w parlamencie libańskim zasiada określona liczba osób reprezentująca określoną zbiorowość wyznaniową. Do takiego stanu rzeczy doprowadziła umowa z Taif z 1989 roku, która zakończyła wojnę domową. Jednak choć przez trzy dekady był on respektowany i nie doprowadzał do wybuchów niezadowolenia, to ostatnie lata całkowicie zanegowały jego ustalenia, które zostały wyrażone w sporach i protestach ulicznych. Podział polityczny Libanu stwarza możliwości do silniejszego antagonizowania sporów pomiędzy grupami religijnymi. Wewnętrzna sytuacja Libanu daje sposobność do ingerencji i wykorzystywania tego państwa przez lokalnych hegemonów. Takie traktowanie sprawy libańskiej jest możliwe poprzez chociażby uznanie Partii Allaha za reprezentanta interesu irańskiego. Nie tylko Teheran próbuje wykorzystać ten kraj do swoich powinności, czyni to także Arabia Saudyjska, która poprzez osobę premiera Haririego nie chce tracić tam wpływów, które ma za pośrednictwem ugrupowań sunnickich. 2017 rok stał się kością niezgody pomiędzy Bejrutem a Rijadem²¹².

Model, który jest konsekwencją porozumienia z 1990 roku jest egzekwowany, choć pojawiają się na nim „rysy”, a wyrażanie przez formacje polityczne interesu społeczeństwa, które wyznaje określoną religię nie zawsze musi oznaczać rację stanu ogółu i całości państwa. Biorąc pod uwagę korupcjogenny charakter polityki libańskiej reprezentowanej przez wspomniane formacje, (która to korupcja będzie jeszcze poruszona w dalszej części rozdziału) można założyć, że zapewne pieniądze z nielegalnego źródła, nigdzie „nie zarejestrowane” stanowią ważną część funkcjonowania partii politycznych w Libanie.

²¹¹ S. Nowacka, *Perspektywy odbudowy Libanu*, https://pism.pl/publikacje/Perspektywy_odbudowy_Libanu (dostęp: 15.02.2023).

²¹² Ibidem.

Wiele miejsca poświęcono Hezbollahowi jako organizacji terrorystycznej, choć nie można zapomnieć o jego funkcji politycznej oraz chęci odegrania istotnej roli w systemie partyjnym Libanu. Zanim jednak to nastąpi trzeba poddać analizie wspomniane wcześniej zagadnienie – funkcjonowania Hezbollahu jako formacji politycznej. Jak Hezbollah stał się partią polityczną i dlaczego?

W przypadku Hezbollahu nastąpiło to od 1992 roku Partia Allaha, to właśnie wtedy organizacja ta znacząco poszerza swoje funkcjonowanie w aspekcie społecznym i staje się częścią układu politycznego państwa ze stolicą w Bejrucie jak również jego ważną składową²¹³. Takie podejście tworzy rozróżnienie pomiędzy ideologicznymi koncepcjami tejże organizacji a stanem faktycznym zarówno w ujęciu wewnętrznym jak i zewnętrznym. W tym przypadku warto zauważyć, że na skutek istniejących uwarunkowań polityczno – społecznych, kierownictwo Partii Allaha bierze pod uwagę fakt, że wcielenie w życie pomysłu powołania państwa muzułmańskiego w Libanie jest praktycznie skazane na porażkę. Nie przeszkadza to jednak tej organizacji w tym aby pozostać przy swoich założeniach ideologicznych²¹⁴.

Państwo muzułmańskie to pewna koncepcja, która zakładała uczynienie z ze świata muzułmańskiego jeden byt państwowy. Trudno sobie to jednak wyobrazić w praktyce, biorąc pod uwagę rozłam w wierze muzułmańskiej, czyli podział na szyizm i sunnizm. Za przykład mógłby posłużyć spór Iranu z Arabią Saudyjską. Per analogiam, można przypuszczać, że rządzący Hezbollah nie znalazłby łatwo wspólnego języka z wahabitami z Arabii Saudyjskiej.

2018 rok uchodzi z jednej strony za czas wyborczy w Libanie, a z drugiej strony za trudny moment ekonomiczny dla tego państwa. W kolejnych latach niepokojąca sytuacja w tym państwie doprowadziła do trzykrotnej wymiany szefa rządu, jednej gwałtownej zmiany społeczno - ekonomicznej, późniejszego wybuchu pandemii COVID – 19 oraz tragedii tego kraju za sprawą zdemastowania stolicy w rezultacie gigantycznego wybuchu w bejruckim porcie²¹⁵. Ostatnie 36 miesięcy nie można uznać za dobry czas dla Libanu. W październiku 2019 roku przez to państwo przeszły tłumy protestujących w związku z koncepcją wdrożenia danin od paliwa, tytoniu oraz mediów społecznościowych w formie online. Ponadto czarę

²¹³ R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 52, cyt za: O libanizacji Hezbollahu zob. M. Ranstorp, *The Strategy and Tactics of Hizballah's Current „Lebanonization Process”*, „Mediterranean Politics” 1998, vol. 3, nr 1, s. 103 – 134; M. Harb, R. Leenders, *Know thy enemy: Hizb Allah, „terrorism” and the politics of perception*, „Third World Quarterly” 2005, vol. 26, nr 1, s. 173 – 197.

²¹⁴ R. Ożarowski, *op. cit...*, Gdańsk 2011, s. 52.

²¹⁵ D. Derlicki, *Wybory parlamentarne w Libanie. Ratunek czy gwóźdź do trumny tego państwa?*, https://new.org.pl/2277,derlicki_liban_wybory_spoleczenstwo_podzial.html (dostęp: 16.02.2023).

goryczy przelał fakt podwyżki cen za korzystanie z usługi WhatsApp, którego użytkowanie miało kosztować mieszkańca Libanu 6 dolarów amerykańskich na miesiąc. To zdarzenie, choć z ekonomicznego punktu widzenia mało przykuwające uwagę, stało się istotnym elementem dla wybuchu protestów. Szybko zrezygnowano z podwyższenia kwoty za usługę w tej aplikacji, a rząd Saada Haririego zrezygnował z pełnionej funkcji premiera. Wymiana szefa rządu nie uciszyła poirytowanych Libańczyków i protesty zostały wygaszone dopiero w maju 2020 roku w wyniku zaordynowania restrykcyjnej blokady kraju w wyniku pandemii koronawirusa, co wpłynęło jeszcze gorzej na sytuację gospodarczą państwa. Jakiś czas później Liban został dotknięty przez następny krach²¹⁶.

4 sierpnia 2020 roku miała miejsce eksplozja 2750 ton saletry amonowej znajdującej się w porcie w stolicy Libanu, w efekcie znaczna część miasta zostało zrujnowana, a ponad 200 istnień ludzkich poniosło śmierć, tysiące odniosło obrażenia, a dziesiątki tysięcy zostało pozbawionych lokum. Był to jeden z najsilniejszych wybuchów nienuklearnych, będących efektem działania człowieka. Ruiny portu w dalszym ciągu stanowią obraz traumatyczny dla mieszkańców, gdyż libańskie Ministerstwo Gospodarki i Handlu nie podejmuje się jego reaktywacji w związku z trwającym śledztwem mającym wytłumaczyć powody tego traumatycznego wydarzenia. W dalszym ciągu nie dało ono odpowiedzi na pytanie kto odpowiada za wybuch. W wyniku protestu dotyczącego tej sprawy, aż siedem osób straciło życie, ponadto ponad trzydziestu odniosło obrażenia²¹⁷.

Dominik Derlicki zauważa, że: „premier Hassan Diab podał się po wybuchu do dymisji, co spowodowało impas polityczny, w wyniku którego Liban przez ponad rok nie miał rządu. Jedną z prób sformowania gabinetu podjął poprzedni premier, muzułmanin Saad Hariri, ale nie dogadał się z chrześcijańskim prezydentem Michelelem Aounem w sprawie podziału stanowisk ministerialnych. W końcu we wrześniu 2021 roku udało się powołać nowy rząd Nadżibowi Mikatiemu, który premierem został po raz trzeci (pierwszy raz w 2005 roku), co dla przedstawicieli libańskiej klasy politycznej nie jest niczym nadzwyczajnym. Rekordzistą był Raszid Karami, który urząd pełnił aż osiem razy”²¹⁸.

Warto dostrzec, że w ostatnim czasie nastąpiła deprecjacja waluty libańskiej o 90% swojej wartości, a pensje pracownicze w wielu instytucjach nie wzrosły. W 2022 roku minimalne wynagrodzenie szacowane było na 675 tysięcy funtów libańskich, czyli około 120 złotych. W

²¹⁶ Ibidem.

²¹⁷ Ibidem.

²¹⁸ Ibidem.

rzeczywistości Libańczycy nie mogli sobie pozwolić na podstawowe towary, część z nich na nie stać na wyżej wymienione, co oznacza 60% z nich pożyczca środki pieniężne, aby wejść w posiadanie produktów żywnościowych²¹⁹.

Jan Kędzior zauważa, że: „głównym tematem wyborów i codziennego życia jest pogarszająca się sytuacja ekonomiczna i bardzo niski poziom życia większości obywateli Libanu. Zdaniem Banku Światowego kraj ten doświadcza jednego z najpoważniejszych kryzysów ekonomicznych w swojej historii. Między 2019 a 2021 rokiem PKB Libanu skurczyło się o 58,1 proc. a wartość libańskiej waluty, liry, spadła 20 – krotnie. Mieszkańcom doskwiera szalejąca inflacja, która w 2021 r. wyniosła 145 proc. i pod tym względem Liban wyprzedziły tylko Wenezuela i Sudan. Dodatkowo od października 2019 r. ceny żywności wzrosły o ponad 1000 proc. a ponad połowa libańskich rodzin jest zmuszona do ograniczania porcji spożywanych posiłków. Rośnie także cena paliwa - cena 20 litrów 95 – oktanowej benzyny skoczyła z 61000 lir w czerwcu 2021 r. do 542000 lir w tygodniu po wyborach”²²⁰.

Kontynuując wątek kryzysu ekonomicznego widzianego nie tylko w perspektywie makro, ale również mikro należy dostrzec za Ewą Owerczuk, że: „77 procent libańskich gospodarstw domowych w 2020 roku doświadczyło braków żywnościowych. W Libanie żyje ogromna liczba syryjskich uchodźczyń i uchodźców: ponad 860 tysięcy. Odsetek niedożywionych w tej grupie sięga nawet 99 procent. W połowie 2021 roku Bank Światowy określił kryzys ekonomiczny w Libanie jako jeden z trzech największych załamań gospodarczych na całym świecie od 2021 roku. Ponad 80 procent populacji Libanu żyje poniżej progu ubóstwa, a co trzecia osoba dorosła nie ma pracy”²²¹.

17 październik 2021 roku traktowany jako wybuch protestu, niezadowolenia społecznego stał się niewątpliwie ważną datą, zapisała się ona nie tylko na kartach historii państwa libańskiego, ale stała się wyznacznikiem nadającym impuls do działania i rewizji sceny politycznej w libańskim parlamencie. 2022 rok to czas wyborczy, gdzie Libańczycy zapewne świadomi nie do końca transparentnych, przejrzystych procedur zdecydowali zagłosować i przynajmniej spróbować być może zmienić panujący układ sił w parlamencie Libanu.

²¹⁹ Ibidem.

²²⁰ J. Kędzior, *Nowy rząd Liban m si ratować gospodarkę. Najwyższy kryzys w historii*, <https://www.rp.pl/gospodarka/art36321781-nowy-rzad-libanu-musi-uratowac-gospodarke-najwiekszy-kryzys-w-historii> (dostęp: 10.09.2022).

²²¹ E. Owerczuk, *Młodzi do polityki, czyli wybory parlamentarne w Libanie*, <https://salamlab.pl/pl/mlodzi-do-polityki-czyli-wybory-parlamentarne-w-libanie/> (dostęp: 16.02.2023).

15 maja 2022 roku w Libanie odbyły się wybory parlamentarne, w których akces do oddania głosu potwierdziła mniej niż połowa obywateli, którzy mogli to uczynić. Na podstawie wstępnego dokumentu misji obserwacyjnej Unii Europejskiej elekcja wyborcza odbyła się pod znakiem zdobywania głosów nielegalną i niemoralną metodą proponowania pieniędzy za głos wyborczy²²².

Dotkliwą porażkę w ostatnich wyborach parlamentarnych w Libanie poniosły ugrupowania szyickie funkcjonujące w ramach aliansu partyjnego: religijny Hezbollah oraz świeckie ugrupowanie Amal, które uzyskały 61 mandatów, czyli o 10 mniej względem wyniku sprzed czterech lat. W rezultacie te formacje straciły większość w 128 osobowym parlamencie. Dwóm wymienionym formacjom udało się razem uzyskać wszystkie 27 miejsc przewidzianych dla szyickiego odłamu religii muzułmańskiej w parlamencie, ale wspomniana wcześniej elekcja nie ułożyła się pomyślnie dla ich sprzymierzeńców politycznych. Wielkim poszkodowanym okazał się Michel Aoun traktowany jako sojusznik formacji szyickich, jego ugrupowanie Wolny Ruch Patriotyczny nie zanotował dobrego wyniku, formacja ta zdobyła 17 chrześcijańskich mandatów, co stanowi gorszy wynik względem tego uzyskanego w 2018 roku o sześć. Doprowadziło to do tego, że podmiotem chrześcijańskim posiadającym najwięcej mandatów okazały się Siły Libańskie²²³. Klincz polityczny może jednak nie zakończyć się szybko, albowiem uformowanie rządu Nadżiba Mikatiego zajęło aż 13 miesięcy²²⁴. To z czym zmierzyć się będzie musiała nowa władza to z pewnością zjawisko korupcji, która trawi Liban i scenę polityczną tego państwa.

Finansowanie przez Hezbollah instytucji oświatowych i medycznych daje szansę na uzyskanie poparcie spauperyzowanych mieszkańców, którzy z ogromną sympatią podchodzą do tej formacji politycznej będąc wdzięcznym za doprowadzenie do kresu izraelskiej okupacji południowego Libanu²²⁵. Jeden z ośrodków medycznych rozpoczął swoje funkcjonowanie w momencie, kiedy południowy Liban był obszarem zmagania wojennych a muzułmańskie milicje prowadziły batalie z tysiącami żołnierzy izraelskich oraz Armią Południowego Libanu oraz z chrześcijańską milicją, będącą sojusznikiem Izraela. Wspomniana wyżej placówka,

²²² D. Derlicki, *Parszywa czternastka kontra libański dinozaur. Libańczycy chcą nowych twarzy w polityce*, https://new.org.pl/2322,derlicki_liban_po_wyborach_hezbollah_michel_aoun_nabih_berry.html (dostęp: 16.02.2023).

²²³ Ibidem.

²²⁴ J. Katulski, *Liban po wyborach: Hezbollah przegrywa, ale końca chaosu nie widać*, <https://krytykapolityczna.pl/swiat/liban-po-wyborach-terrorysty-przegrywaja-ale-konca-chaosu-nie-widac/> (dostęp: 16.02.2023).

²²⁵ S. Wilson, *Lebanese Wary of a Rising Hezbollah*, <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A12336-2004Dec19.html> (dostęp: 19.02.2023).

szpital al - Janoub dostaje od Hezbollahu 100 000 dolarów²²⁶. Ten istotny przykład pokazuje w jaki sposób Hezbollah dokonywał transformacji i „rozszerzenia swojej działalności”, tak aby nie był tylko i wyłącznie kojarzony z agresją oraz krwawymi atakami, w których giną ludzie. Stąd powołanie do życia szpitali, które działają pod jej auspicjami. Jego mocne ugruntowanie w południowej części Libanu i o wiele mniejsze możliwości władzy centralnej jasno pokazują kto pełni funkcje nadrzędne. Tym samym zasada i sformułowanie państwo w państwie nabiera większego znaczenia.

Wziąwszy pod uwagę zakorzenienie się w świadomości części Libańczyków – zapewne znakomitej większości szyickiej, faktu, że Hezbollah przyczynił się do wyparcia z terenu południowego Libanu państwa ze stolicą w Jerozolimie i jednocześnie zbliżył się do obywateli poprzez tworzenie kluczowych dla nich elementów infrastruktury (wspomniane szpitale, szkoły) z pewnością dały asumpt do utożsamiania się z tym podmiotem. Nie można w tym aspekcie zapomnieć o fundamentalnym dla tego procesu finansowaniu. Z pewnością dla części Libańczyków jest ważne, że Hezbollah łoży na ich funkcjonowanie spore środki materialne. Zatem skąd ta formacja zarówno polityczna, ale także terrorystyczna czerpie dochód?

Mohammad Raad, szef bloku parlamentarnego Partii Allaha²²⁷, ważna postać dla tej formacji, oznajmił, że środki pieniężne z Islamskiej Republiki Iranu pochodzą tylko od niepublicznych organizacji charytatywnych i mogą być przeznaczone na opiekę zdrowotną, naukę i pomoc dla wdów wojennych. Oznajmił, że wiodącymi źródłami finansowymi Partii Allaha stanowią inwestycje Hezbollahu i związane z nimi profity finansowe oraz majątni Szyici²²⁸. Analizując pod kątem finansowym, ekonomicznym wątek Libanu oraz Hezbollahu (te dwa podmioty są ze sobą powiązane) można zauważyć pewną dysproporcję. W opinii Urszuli Lesman: „Liban został sparaliżowany kryzysem gospodarczym, który pogłębił się wraz z wyczerpaniem się dostaw importowanego paliwa. Wartość waluty libańskiej spadła o 90 proc. od 2019 roku. W kraju doszło do radykalnego racjonowania energii elektrycznej. W najgorszych momentach prąd był zaledwie 2 godziny na dobę. Braki w dostawach prądu

²²⁶ Ibidem.

²²⁷ M. Border, *We do not want a war, but we're ready and on alert,' M Raad tells South Lebanon rally*, <https://today.lorientlejour.com/article/1305883/we-do-not-want-a-war-but-were-ready-and-on-alert-mp-raad-tells-south-lebanon-rally.html> (dostęp: 17.02.2023).

²²⁸ S. Wilson, *op. cit...*, <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A12336-2004Dec19.html> (dostęp: 17.02.2023).

paraliżują nie tylko życie ludności, ale także wielu kluczowych sektorów gospodarki”²²⁹. Władza w tym państwie dąży do międzynarodowego ratowania swojej ekonomii, co będzie skutkowało pomocą rządu 93 miliardów dolarów²³⁰.

Liban znajduje się w bardzo trudnym położeniu ekonomicznym. Łapówkarstwo wśród elit politycznych rzutuje na bardzo złą kondycję finansową państwa. Jeśli do tego zaliczy się dominującą pozycję Hezbollahu w systemie wspomnianego kraju to w niewątpliwy sposób przyczynia się do jego fatalnej pozycji gospodarczej. Libańczycy liczą na zakończenie tego systemu, bowiem finansowanie przez ten kraj przestępczych działalności doprowadza kraj do bankructwa²³¹.

Państwo libańskie można postrzegać jako „sponsora” ekonomicznego Hezbollahu, nie w każdej dziedzinie życia społecznego, ale z pewnością kiedy mowa o substancjach niedozwolonych, czy sektorze bankowym – instytucji tak kluczowej dla przepływu pieniądza to Bejrut niewątpliwie świadomie, bądź nieświadomie pomaga Partii Allaha w budowie lub utrzymywaniu określonej pozycji ekonomicznej, co jeszcze zostanie wykazane w dalszej części rozdziału. Co jednak może łączyć surowce energetyczne w Libanie z Hezbollahem?

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że 27.10.2023 roku doszło do podpisania porozumienia pomiędzy Izraelem a Libanem, którego przedmiotem analizy były właśnie wspomniane surowce energetyczne. Jak zauważa w konkretnym aspekcie Karolina Zielińska: „27 października w sztabie Tymczasowych Sił Zbrojnych ONZ w Libanie (UNIFIL) w An – Nakurze przedstawiciele Izraela i Libanu przekazali Specjalnemu Koordynatorowi ONZ ds. Libanu zgodne oświadczenia w sprawie koordynat izraelsko – libańskiej granicy na Morzu Śródziemnym. Finalizacja procedury była możliwa dzięki podpisaniu wcześniej tego dnia przez prezydenta Libanu Michela Aouna i premiera Izraela Jaira Lapida deklaracji akceptujących amerykańską propozycję porozumienia przedstawioną 12 października.

²²⁹ U. Lesman, *Liban bez prąd . Skończyły się zapasy paliwa*, <https://www.rp.pl/gospodarka/art19000421-liban-bez-pradu-skonczyly-sie-zapasy-paliwa> (dostęp: 9.05.2022).

²³⁰ T. Badran, E. Ottolenghi, *Hezbollah finance in Lebanon: a primary – source review*, <https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/09/fdd-memo-hezbollah-finance-in-lebanon.pdf> (dostęp: 20.03.2023), cyt za: James Rickards, „Crisis in Lebanon: Anatomy of a Financial Collapse.” *Foundation for Defense of Democracies*, August 4, 2020. (<https://www.fdd.org/analysis/2020/08/04/crisis-in-Lebanon/>).

²³¹ T. Badran, E. Ottolenghi, *Hezbollah finance in Lebanon: a primary – source review*, <https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/09/fdd-memo-hezbollah-finance-in-lebanon.pdf> (dostęp: 20.03.2023).

Deklaracje te przekazano w An – Nakurze amerykańskiemu negocjatorowi – starszemu doradcy Departamentu Stanu ds. bezpieczeństwa energetycznego Amosowi Hochsteinowi²³².

W tym względzie warto nadmienić, że Teheran jest dostarczycielem surowców energetycznych do państwa ze stolicą w Bejrucie. Z kolei Rosja i koncern Novatek zapowiedział w sierpniu, że wycofuje się z partycypacji libańskich złóż w formie udziałów, co istotnie miało miejsce 22 października. Hezbollah, którego głównym celem jest ustawiczna walka z Izraelem staje się również obiektem krytyki związanej z trudną sytuacją ekonomiczną Libanu. Własne surowce to kluczowy bodziec dla ekonomii w tym przypadku libańskiej będącej w głębokim regresie, stagnacji (energię elektryczną zbiorowość libańska otrzymuje przez 120 minut na dobę). Egzekwowanie układu może skutkować zwiększeniem pomocy ekonomicznej i inwestycyjnej dla Libanu ze strony świata zachodniego, choć będzie to usankcjonowane zmianami, które to państwo będzie musiało zrealizować, ażeby to wsparcie otrzymać. Zawarte porozumienie daje Bejrutowi możliwość współpracy z państwami arabskimi o prozachodniej orientacji politycznej. Podobny efekt może dać projekt tak zwanego gazociągu arabskiego z Egiptu do Libanu, którym będzie płynąć błękitne paliwo, czy akcesja Bejrutu do prac Wschodniośroziemnomorskiego Forum Gazowego (członkami wymienionego podmiotu są: Cypr, Grecja, Egipt, Izrael, Jordania, Palestyna, Włochy, natomiast obserwatorami są: Stany Zjednoczone, Unia Europejska oraz Bank Światowy)²³³.

Wydobycie złóż libańskich, co oznacza wygenerowanie platform gazowych po stronie izraelskiej i libańskiej, unormowanie aspektu politycznego i pewne zmarginalizowanie pozycji Islamskiej Republiki Irańskiej w Libanie pod zachodnim przewodnictwem spowodowałyby wytworzenie się nowej sytuacji zwiększającej przewidywalność w obszarze wschodniego Morza Śródziemnego. To kluczowy aspekt dla Jerozolimy, biorąc pod uwagę agresywną postawę Hezbollahu i jego zapasy uzbrojenia zagrażającego Izraelowi. Dla tego państwa wyzwaniem jest wojskowe skrzydło Hezbollahu, a gospodarczo – możliwość, że w złożu Kana komercyjne złoża błękitnego paliwa okażą się niewielkie²³⁴.

To oznacza, że Partia Allaha nie jest słabnącym podmiotem w regionie, szczególnie biorąc pod uwagę jej arsenał rakietowy, czy dysponowanie pokaźną ilością dronów. Biorąc to pod uwagę trzeba zauważyć, że były one wysyłane na terytorium Izraela, gdzie uchodziły za

²³² K. Zielińska, *Porozumienie Izrael – Liban o przebiegu granicy morskiej*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-10-31/porozumienie-izrael-liban-o-przebiegu-granicy-morskiej> (dostęp: 20.03.2023).

²³³ Ibidem.

²³⁴ Ibidem.

zagrożenie. Po nie tak odległym podpisaniu porozumienia morskiego Hezbollah oznajmił, że otrzymał wszystko to czego pragnął²³⁵. Jeśli założyć, że intencją Partii Allaha było zawarcie tego układu, to być może zyski finansowe z eksploatacji złóż znajdujących się w jurysdykcji libańskiej zasilą w jakiejś formie Hezbollah?

Prawdopodobieństwo takiego rozwoju wydarzeń nie należy do małych, zwłaszcza, jeśli założy się, że Hezbollah w ujęciu politycznym będzie w pewnej perspektywie czasowej współzrządził Libanem. Sara Nowacka oraz Michał Wojnarowicz uważają, że: „władze Libanu liczą, że wydobyte z pola Kana przyciągnie kolejnych inwestorów i pozwoli ograniczyć skutki kryzysu finansowego. Główną przeszkodę stanowią spory wewnętrzne i zawłaszczanie instytucji państwowych przez partie polityczne, co przyczynia się do wydłużania procesu rozwoju infrastruktury i przyznawania praw do wydobywania. W 2014 r. miał miejsce pierwszy przetarg na rozwój jednego z pól, lecz dopiero w 2017 r. rząd zaakceptował jedyną złożoną wówczas ofertę. Ponadto do tej pory w libańskich wodach nie znaleziono znacznych zasobów gazu. Badania sejsmiczne z 2012 r. wykazały, że ich ilość wynosi ok. 720 mln m³ (egipskie pole Zuhr zawiera ok. 850 md m³ gazu). Do rozpoczęcia wydobywania konieczne jest też wykonanie dokładnej analizy, a następnie rozwój infrastruktury niezbędnej do produkcji gazu, co może potrwać nawet do 2026 r.”²³⁶.

5.2. Zewnętrzny wymiar finansowania Hezbollahu

Hezbollah to podmiot, który powstał w pierwszej połowie lat 80 – tych XX wieku i który aktywnie funkcjonuje w takich krajach jak: Liban, Syria, Niemcy, Meksyk, Paragwaj, Argentyna, Brazylia, Iran, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Irak, Stany Zjednoczone, Jemen, Egipt, Turcja, Rosja i Sudan. Hezbollah jest wspierany ekonomicznie przez Iran, zaś inne środki pieniężne otrzymuje między innymi w ramach międzynarodowej działalności kryminalnej, pieniądze pochodzą także od podmiotów mających tożsamy światopogląd, ponadto Hezbollah pozyskuje środki ekonomiczne od międzynarodowych instytucji²³⁷.

²³⁵ S. J. Frantzman, *Israel confronted 'Hezbollah 2' in Syria, but what's its end goal? – analysis*, https://www.jpost.com/middle-east/article-723879?utm_source=iterable&utm_medium=email&utm_campaign=5665356_ (dostęp: 17.02.2023).

²³⁶ S. Nowacka, M. Wojnarowicz, *Izraelско – libańskie porozumienie o granicy morskiej*, <https://www.pism.pl/publikacje/izraelsko-libańskie-porozumienie-o-granicy-morskiej> (dostęp: 20.03.2023).

²³⁷ A. Lis, A. K. Olech, *Największe organizacje terrorystyczne na świecie: charakterystyka zagrożenia – modus ponens*, [w:] „Wiedza obronna”, vol. 273 No. 4, Warszawa 2020, s. 65, https://www.researchgate.net/profile/Aleksander-Olech/publication/349280015_Najwieksze_organizacje_terrorystyczne_na_swiecie_charakterystyka_zagrozenia_-_modus_ponens/links/6027bdea45851589399f75eb/Najwieksze-organizacje-terrorystyczne-na-swiecie-charakterystyka-zagrozenia-modus-ponens.pdf (dostęp: 17.02.2023).

Należy spróbować odpowiedzieć na pytanie jak ten czynnik zewnętrzny kształtuje aspekt ekonomiczny? Trzeba także wyodrębnić i spróbować uporządkować dotowanie Partii Allaha, które „napędza” i kreuje wspomniany podmiot w swoich poczynaniach nie tylko terrorystycznych, ale również politycznych jako jednej z formacji uformowanej na scenie politycznej Libanu.

Poza państwami, które dotują Hezbollah (tu największym płatnikiem jest Iran) istnieją majątni obywatele, którzy mogą udzielać wsparcia pieniężnego. W tym względzie warto prześledzić historię 63 – letniego Kassima Tajideena libańskiego obywatela Belgii, który odpowiadał za wielomiliardowe przedsiębiorstwo transportujące różnorakie dobra z Bejrutu. Został on zatrzymany oraz oskarżony w marcu 2017 roku za nie stosowanie się do sankcji władz Stanów Zjednoczonych wdrożonych po tym, jak w 2009 roku został uwzględniony na liście Departamentu Skarbu USA, która bierze sobie za cel sympatyków popieranej przez Teheran organizacji terrorystycznej²³⁸.

Jak wynika z informacji Wall Street Journal Tajideen był silnie włączony w rozwój rodzinnej firmy, która stała się hegemonem w kontekście rynku drobiu oraz ryżu, weszła również w posiadanie nieruchomości i prawdopodobnie była czynna w tej branży oraz w handlu diamentami w Libanie, Zjednoczonych Emiratach Arabskich oraz zachodniej Afryce. To samo źródło podaje, że Tajideen oraz jego rodzina przenieśli się w 1976 roku do Sierra Leone²³⁹. Tajideen zanegował jakoby miał coś wspólnego z ekonomicznym wsparciem dla Hezbollahu oraz dotowaniu terroryzmu, czy agresji politycznej. Oznajmił również, że przekazywał wszelkie dane do Biura Kontroli Aktywów Zagranicznych Departamentu Skarbu chcąc cofnąć to, co uznał jako nieadekwatne i niewłaściwe, czyli umieszczenie go na liście sankcyjnej²⁴⁰. Negacja przez Tajideena związków z Hezbollahem nie kończy jednak tej sprawy. Analizując ten przypadek należy się zastanowić nad związkiem przyczynowo skutkowym, bowiem już fakt umieszczenia biznesmena na liście sankcyjnej w sposób ewidentny obrazuje, że wspomniany nie mógł obojętnie traktować Hezbollahu, bądź nie mieć z nim nic wspólnego. Zapewne to niejedyny podmiot osobowy, który w swoich działaniach jest aktywny również w ujęciu finansowania Partii Allaha.

²³⁸ S. S. Hsu, *Lebanese businessman accused of funding Hezbollah pleads guilty to money laundering*, https://www.washingtonpost.com/local/legal-issues/accused-lebanese-hezbollah-financier-pleads-guilty-in-us-to-money-laundering-plot/2018/12/06/831b4fdc-f979-11e8-863c-9e2f864d47e7_story.html (dostęp: 17.02.2023)

²³⁹ Ibidem.

²⁴⁰ Ibidem.

O tym rodzaju finansowania mówi się rzadziej, jednak nie należy go postrzegać jako coś niszowego i nieistotnego, ponieważ stanowi niezwykle cenne uzupełnienie głównego finansowania ze strony Islamskiej Republiki Iranu, częstokroć kwoty wpłacane w sposób regularny przez majątne, lub bardzo majątne podmioty osobowe stanowią ważny aspekt ekonomicznego wsparcia.

5.3. Realizacja interesów irańskich a finansowanie Hezbollahu

Iran jako kluczowe państwo zarówno w sferze regionalnej jak i globalnej nie jest „graczem” osamotnionym. Otacza się podmiotami, które mają podobny punkt zapatrywania, ale co ważne i zostało już wyrażone wcześniej wpisują się i w realizację ich interesu narodowego. W tym względzie warto stwierdzić, że najistotniejszym sojusznikiem Iranu na Bliskim Wschodzie jest Hezbollah, libańska partia polityczna będąca ściśle związana z ośrodkiem władzy w tym kraju. Do sprzymierzeńców Teheranu można zaliczyć także Siły Mobilizacji Ludowej (Al – Haszd asz – Szabi), czyli alians irackich podmiotów paramilitarnych oraz politycznych, wiele bojówek szyickich oraz odłamów Partii Allaha w Syrii, siły reżimu Baszszara al – Asada, Ruch Huti w Jemenie, jednostki Hamasu rozlokowane w Strefie Gazy oraz formacje opozycyjne w Bahrajnie²⁴¹.

Wracając do wątku transferu pieniędzy do Hezbollahu Eliza Sułkiewicz zauważa, że: „roczne wpływy organizacji wynoszą prawdopodobnie około 1 miliard dolarów. Główny strumień finansowania stanowią dotację Iranu w wysokości 800 mln \$ (nie licząc dostaw broni), wsparcie ze strony libańskiej diaspory, a także zyski z rozległej sieci globalnych inwestycji. Nieoficjalnie przypuszcza się, że nawet 80% rocznych wpływów do budżetu libańskiej partii może stanowić gotówka pochodząca z konglomeratów biznesowych i organizacji charytatywnych kontrolowanych przez ajatollaha Chomeiniego”²⁴².

Iran w ujęciu finansowym dla Hezbollahu jest tym, czym Bank Centralny dla określonego państwa. To zdanie należy rozumieć jako ściśle umiejscowienie określonych organizacji od poczynań, strategii instytucji ekonomicznych (w tym przypadku jest nią państwo irańskie). Funkcje Teheranu nie sprowadzają się tylko i wyłącznie do aspektu finansowego, jednakże jest to najbardziej widoczny i pożądany element dla samego Hezbollahu. Iran od samego

²⁴¹ A. Wielgos, *Porozumienie nuklearne z Iranem na geopolitycznej szachownicy*, s. 20, https://newdirection.online/2018-publications-pdf/porozumienie_nuklearne_z_iranem_na_geopolitycznej_szachownicy_-_nd_report_-_alexander_wielgos.pdf (dostęp: 17.02.2023).

²⁴² E. Sułkiewicz, *op. cit...*, [w:] „Gospodarka i finanse. Bezpieczeństwo gospodarcze i finansowe Polski w świetle globalizacji XXI wieku”, pod red. W. Kotlińskiego, zeszyt 9, Kielce 2018, s. 103, http://stsw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/06/zeszyt_pracowniczy_9.pdf (dostęp: 8.05.2022).

początku był jednym z głównych promotorów i inicjatorem działań Partii Boga, nie tylko w Libanie. Klaudiusz Kryczka zauważa w tym względzie, że: „Hizb – Allah, czyli Partia Boga, na przestrzeni prawie trzydziestu lat, jakie minęły od jej powstania, przekształciła się z niewielkiej, finansowanej przez Iran bojówki uczestniczącej w libańskiej wojnie domowej w potężną, obracającą miliardami dolarów organizację stanowiącą państwo w państwie. I mającą do powiedzenia w Libanie tyle samo, co legalny rząd, jeśli nie więcej. Jest to o tyle niezwykle, że kierowana przez Hasana Nasr Allaha organizacja uznawana jest przez wiele państw, z USA na czele za organizację terrorystyczną”²⁴³.

Oprócz kwestii politycznej oraz wojskowej, Partia Allaha nadzoruje obszerną sieć libańskich organizacji działających dla obywatela, które są dla tej formacji użyteczne szczególnie w ujęciu akceptacji politycznej szczególnie wśród szyitów. Pod jej jurysdykcją są chociażby darmowe placówki oświatowe oraz medyczne²⁴⁴. Hojność Hezbollahu w ujęciu pomocowym dla obywatela jest możliwa nie tylko do wcielenia w życie, ale także do jego utrzymania, a wszystko za sprawą Islamskiej Republiki Iranu uchodzącego za głównego sponsora dla Partii Allaha. Według danych szacunkowych formacja ta otrzymuje w ujęciu rocznym do 700 milionów dolarów²⁴⁵.

Uzależnienie Hezbollahu od Iranu biorąc pod uwagę aspekt finansowym jest oczywiste, ale rzecz dotyczy nie tylko tej sprawy, albowiem Liban, gdzie Hezbollah funkcjonuje, jest i ma być przedłużeniem koncepcji wprowadzania prawa muzułmańskiego, będącego wykładnią funkcjonowania państwa także w Iranie. Jego powinnością jest powołanie w Libanie w istocie totalitarnego ośrodka władzy, gdzie istotne dyrektywy będą wydawane przez szyickich duchownych²⁴⁶. Następnym potwierdzeniem wskazującym na fakt, że Hezbollah jest także wojskowym ramieniem Teheranu jest wojna domowa w Syrii. W tym konflikcie Partia Allaha

²⁴³ K. Kryczka, *Uwaga! Hezbollah!*, <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2019/numer-167-luty-2019/169823,Uwaga-Hezbollah.html> (dostęp: 15.07.2022).

²⁴⁴ Aje Central Europe, *op. cit...*, s. 7,

<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FkjmycLvSfMJ:https://transatlanticinstitute.org/file/4120/download%3Ftoken%3Dn60BKmhb+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl> (dostęp: 17.02.2023).

²⁴⁵ Aje Central Europe, *Hezbollah w Europie*, s. 7,

<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FkjmycLvSfMJ:https://transatlanticinstitute.org/file/4120/download%3Ftoken%3Dn60BKmhb+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl> (dostęp: 17.02.2023), cyt za: Knipp, Kersten, *Der Iran – Der Regionalmacht in Nahost*, „Deutsche Welle”, (27 sierpnia 2019 r.), pod adresem: <https://www.dw.com/de/der-iran-regionalmacht-in-nahost/a-50185328> (dostęp: 30 września 2019 r.).

²⁴⁶ Aje Central Europe, *Hezbollah w Europie*, s. 7,

<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FkjmycLvSfMJ:https://transatlanticinstitute.org/file/4120/download%3Ftoken%3Dn60BKmhb+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl> (dostęp: 17.02.2023), cyt za: Levitt, *On Military Wing and a Prayer*, „The Washington Institute”, (12 lutego 2013 r.), pod adresem: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/on-a-military-wing-anda-prayer> (dostęp: 30 września 2019).

opowiedziała się po stronie reżimu Baszszara al – Asada już latem 2012 roku, a od 2013 roku ich partycypacja w działaniach militarnych była całkiem jawna²⁴⁷.

D. Siuda oraz R. Reczkowski zauważają, że: „środki finansowe przekazywane były do Libanu różnymi kanałami i przy wsparciu szeregu organizacji. Do największych z nich należała Shahid Fund, której celem było wspieranie rodzin poległych, rannych lub szyitów przetrzymywanych w więzieniach. Przedsiębiorstwo Jigah al – Bina zajmowało się odnawianiem domów, szpitali oraz innych budynków i instalacji zniszczonych wskutek działań SOI. Fundusz realizował również naprawy dróg, rozbudowę infrastruktury, sieci wodociągowych i kanalizacyjnych oraz energetycznych. Wspierane były również inwestycje w przemysł i rolnictwo. Ze środków irańskich wybudowano elektrownię w jednym z regionów zamieszkałych przez szyitów. Iran zainicjował także budowę sieci szpitali i klinik medycznych w rejonach zamieszkałych przez szyitów. Wspierana była również drobna przedsiębiorczość oraz centra zatrudnienia i artystyczne, uniwersytety, szkoły i sierocińce. Emisariusze rewolucji zapewniali nawet fundusz na szkolne stroje oraz transport uczniów. Za wymienioną pomoc Hezbollah płacił całkowitym podporządkowaniem Teheranowi”²⁴⁸. W tym względzie Teheranowi nie zależy na pomocy skierowanej do obywateli Libanu, lecz tylko do części określonego odłamu wiary muzułmańskiej. Islamska Republika Iranu poprzez takie działanie wyraża troskę, zrozumienie i zainteresowanie tymi, którzy mogą w przyszłości okazać się „użyteczni” do walki ze swoimi wrogami, za których uważa Izrael i jego sojuszników, głównie Stany Zjednoczone Ameryki. Tworzenie tego rodzaju antagonizmów nie wpływa pozytywnie na zbiorowość Libanu traktowanego jako całość, co może doprowadzić do większych niesnasek religijnych i rozruchów wewnętrznych w przyszłości.

Wątek irański rozpatruje również Marcin Andrzej Piotrowski wskazując, że: „komórki terrorystyczne, aparat bezpieczeństwa i jednostki Hezbollahu od początku były współtworzone przez irańskich Strażników Rewolucji. Dzięki pomocy Iranu stale rósł poziom wyszkolenia, uzbrojenia i dyscypliny Hezbollahu. Irańskie wsparcie (50 – 100 mln USD rocznie) pozwoliło też kolejnym liderom partii na poszerzenie ich autonomii względem władz Syrii, przez całe dekady ingerującej w sprawy Libanu. Władze Iranu i Syrii wykorzystywały także obozy Hezbollahu w dolinie Bekaa do szkolenia radykałów z Hamasu i Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu. Dzięki temu mogły promować się w świecie arabskim jako filary

²⁴⁷ Ajc Central Europe, *op. cit...*, s. 7,

<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FkjmycLvSfMJ:https://transatlanticinstitute.org/file/4120/download%3Ftoken%3Dn60BKmhb+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl> (dostęp: 17.02.2023).

²⁴⁸ D. Siuda, R. Reczkowski, *op. cit...*, Bydgoszcz 2021, s. 48.

antyizraelskiego „Frontu Oporu”. Apogeum wpływów tego sojuszu była wojna 2006 r., w jego propagandzie jako pierwsze zwycięstwo Arabów nad Izraelem. Wraz z wybuchem syryjskiej wojny domowej w 2011 r. „Front Oporu” spotkał się jednak z rosnącą niechęcią arabskiej opinii publicznej ze względu na otwarte wsparcie Hezbollahu i Iranu dla syryjskiego reżimu. Wojna w Syrii tworzy także strategiczne dylematy dla liderów Iranu i Hezbollahu, próbujących zapobiec utracie sojusznika w Damaszku, ale też ryzykujących konflikt religijny w całym regionie i osłabienie swoich możliwości militarnych względem Izraela”²⁴⁹.

Omawiając ściśle związki Teheranu z Hezbollahem warto zadać pytanie: jak wygląda przepływ finansowy Hezbollahu z Iranu? W tym względzie należy zaznaczyć, że wspomniany transfer pieniądza z Iranu do Hezbollahu nie jest dobrze zdefiniowany. Tu należy powiedzieć, że banki irańskie nie są sprzężone z systemem SWIFT a to oznacza, że przekazy finansowe poza obszar Iranu są trudne do realizacji, nawet jeżeli rzecz dotyczy sąsiedniego kraju. To co jest ciekawe w kontekście finansowania Hezbollahu dotyczy także Syrii, która za pośrednictwem swoich instytucji finansowych mogła przekazywać pieniądze dla Hezbollahu. Taki stan rzeczy był możliwy do wcielenia w życie szczególnie przed wojną w Syrii, gdy ośrodek decyzyjny w państwie ze stolicą w Damaszku kooperował z Teheranem omijając sankcje międzynarodowe. Polegało to na tym, że Irańczycy mogli posiadać subkonta, gdzie były uiszczane środki finansowe, które później przekazywane były do Libanu, bądź wypłacane z kont syryjskich oraz przewożone do tego kraju. To bardzo realny scenariusz, który nie jest jednak jawny i tym samym możliwy do pełniejszej eksplikacji. Obawa przed zachodnimi służbami, które jeśli miałyby orientację co dokładnego transferu pieniądza, mogłyby próbować go zablokować, sprawia, że szczegóły tych transferów nie są znane publicznie. Hezbollah próbował wybić się na podmiotowość, rozumianą także jako uzyskanie niezależności w ujęciu ekonomicznym poprzez uruchomienie swoich zwolenników na całym globie i tu warto wymienić chociażby Amerykę Południową, czy kontynent afrykański, na którym to obszarze handel diamentami, stanowi istotny element wsparcia ekonomicznego²⁵⁰.

Mało jest danych na temat precyzyjnego przepływu finansowego ze strony Islamskiej Republiki Iranu, gdzie Teheran udziela wsparcia pieniężnego dla Partii Allaha w wysokości co najmniej 100 milionów dolarów w wymiarze rocznym. Analitycy w swoich badaniach i rozważaniach posuwają się do stwierdzenia jeszcze bardziej korzystnego dla Hezbollahu biorąc pod uwagę czynnik finansowy, mianowicie Teheran na funkcjonowanie

²⁴⁹ M. A. Piotrowski, *Hezbollah modelem zagrożenia hybrydowego*, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/15352?t=Hezbollah-modelem-zagrozenia-hybrydowego> (dostęp: 18.02.2023).

²⁵⁰ Wywiad Dawida Sawy z Rafałem Ożarowskim przeprowadzony w dniu 7.06.2022 roku.

wspomnianego podmiotu może przekazywać blisko 200 milionów dolarów w ujęciu dwunastu miesięcy²⁵¹. W zależności od źródła zmieniają się dane w ujęciu kwotowego przepływu kapitału z Iranu do Hezbollahu.

Istnieją jednak informacje publiczne wskazujące na transfer pieniędzy do wymienionej wcześniej formacji terrorystycznej są to między innymi:²⁵²

- po śmierci palestyńskiego przywódcy Jasera Arafata Partia Allaha najprawdopodobniej weszła w posiadanie 22 milionów dolarów od irańskiego wywiadu za pomoc niesioną palestyńskim formacjom i przyczynienie się do braku równowagi w Izraelu, na Zachodnim Brzegu oraz Gazie²⁵³;

- w momencie powstawania telewizji satelitarnej Hezbollahu al – Manar w 1991 roku, stacja najprawdopodobniej weszła w posiadanie pieniędzy z Iranu dysponując środkami rzędu 1 miliona dolarów. Do 2002 roku jego roczny budżet powiększył się do około 15 milionów dolarów²⁵⁴. Powszechnie sądzi się, że spora część tych środków pochodzi od państwa ze stolicą w Teheranie²⁵⁵.

Powyższa charakterystyka Hezbollahu pokazuje stały układ relacji i ściśle sprzężenie z Damaszkiem oraz Teheranem, jednak to wszystko wymaga stałego wkładu finansowego, który w zależności od zadań musi być systematycznie zwiększany, a biorąc pod uwagę sankcje nałożone na Iran i Syrię nie można powiedzieć, że przepływ finansowy ulegnie progresji, a przynajmniej szanse w tym względzie są iluzoryczne. Tu pojawia się pytanie o skalę działania samego Hezbollahu, wiele wskazuje na to, że będzie ona dość ograniczona,

²⁵¹ M. Levitt, *Hezbollah: Financing Terror Through Criminal Enterprise*, Waszyngton 2005, s. 3 – 4, <https://www.investigativeproject.org/documents/testimony/313.pdf>, (dostęp: 18.02.2023), cyt za: Scott Wilson, „Lebanese Wary of a Rising Hezbollah,” *The Washington Post*, December 20, 2004, A17.

²⁵² M. Levitt, *Hezbollah: Financing Terror Through Criminal Enterprise*, Waszyngton 2005, s. 4, <https://www.investigativeproject.org/documents/testimony/313.pdf>, (dostęp: 18.02.2023).

²⁵³ M. Levitt, *Hezbollah: Financing Terror Through Criminal Enterprise*, Waszyngton 2005, s. 4, <https://www.investigativeproject.org/documents/testimony/313.pdf>, (dostęp: 18.02.2023), cyt za: Iran Establishes Rocket Training Centers in Lebanon,” *Middle East Newslines*, August 8, 2002.

²⁵⁴ M. Levitt, *Hezbollah: Financing Terror Through Criminal Enterprise*, Waszyngton 2005, s. 4, <https://www.investigativeproject.org/documents/testimony/313.pdf>, (dostęp: 18.02.2023), cyt za: Jorisch interview with Lebanese Hezbollah expert, October 11, 2002 in Avi Jorisch, *Beacon of Hatred: Inside Hezbollah's al – Manar Television* (Washington, DC: Washington Institute for Near East Policy, 2004), Page 32. Nicholas Blanford, „Hezbollah Sharpens Its Weapons in Propaganda War”, *Christian Science Monitor*, December 28, 2001 in Jorisch, Page 32.

²⁵⁵ M. Levitt, *Hezbollah: Financing Terror Through Criminal Enterprise*, Waszyngton 2005, s. 4, <https://www.investigativeproject.org/documents/testimony/313.pdf>, (dostęp: 18.02.2023), cyt za: Robert Fisk, „Television News Is Secret Weapon of the Intifada,” *The Independent* (London). December 2, 2000 in Jorisch, Page 32.

chyba że na horyzoncie pojawi się inne źródło wsparcia finansowego, lub zwiększy się przepływ pieniądza z innego, istniejącego już źródła dochodu.

W tym względzie warto zapytać o reakcje organizacji międzynarodowych, na działania Iranu w ujęciu finansowania i wspierania terroryzmu przez władze tego państwa.

Jedną z powyższych organizacji międzynarodowych jest Grupa Zadaniowa ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (FATF), która już ponad dekadę temu zwracała uwagę na problem kwestii finansowania terroryzmu oraz prania pieniędzy. FATF jest podmiotem, gdzie prewencja w kontekście zwalczania terroryzmu opierająca się o eliminację czynnika dotyczącego prania pieniędzy oraz uniemożliwienie dokapitalizowania terroryzmu stanowi priorytet (AML/CFT). FATF ma sposobność wskazywania strategicznych niedostatków, które mogą być zagrożeniem dla ładu międzynarodowego w kontekście funkcjonowania systemu finansowego²⁵⁶.

Biorąc pod uwagę zjawisko prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu warto odnieść się do dokumentu z 25 lutego 2011 roku wymienionej wyżej instytucji międzyrządowej, gdzie FATF potwierdza swoją rekomendację dla instytucji finansowych aby zachowały ostrożność w aspekcie transakcji z Iranem, w tym z irańskimi podmiotami i organami finansowymi. Poza wdrożeniem wzmożonej ostrożności, FATF wraca do swojego apelu zawartego w oświadczeniu z 25 lutego 2009 r. adresowanego do państw członkowskich i rekomenduje wszystkim jurysdykcjom zaimplementowanie efektywnych środków protekcji systemu finansowego przed powodowanym przez Teheran zagrożeniem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu. Jurysdykcje powinny także zagwarantować, by stosunki w ramach bankowości korespondencyjnej nie zostały wykorzystane do omińnięcia stosowanych zasad ograniczania ryzyka oraz powinny brać pod uwagę ryzyko prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu przy uwzględnianiu próśb podmiotów finansowych znajdujących się w państwie ze stolicą w Teheranie o otwarcie oddziałów i filii w tychże jurysdykcjach.

W czerwcu 2016 roku Grupa Zadaniowa ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy z satysfakcją zaaprobowała stanowcze polityczne zaangażowanie się Iranu w kontekście usunięcia strategicznych uchybień ze swojego systemu AML/CFT oraz podjęcie działań o uzyskanie wsparcia technicznego, aby wcielić koncepcję w tej kwestii. W kontekście

²⁵⁶ Oświadczenie FATF z 25 lutego 2011 r., s. 1,

https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dssQfjK8WlsJ:https://mf-arch2.mf.gov.pl/c/document_library/get_file%3Fuuid%3D86a7d678-19a4-47cc-a208-0d5423e29604%26groupId%3D764034+&cd=2&hl=pl&ct=clnk&gl=pl (dostęp: 20.03.2023).

przedstawionego przez Iran wdrożenia politycznego jak i wykonanie kroków, FATF postanowił w czerwcu 2018 roku o zachowaniu zawieszenia elementów zaradczych²⁵⁷.

Kilka lat później ze strony Islamskiej Republiki Iranu pojawiły się ruchy wskazujące na podjęcie działań na rzecz unormowania sytuacji związanej z praniem pieniędzy, czy szerzej patrząc finansowanie terroryzmu. Czy na tamten czas był to czysty zabieg propagandowy, marketingowy, czy może realne starania? Z pewnością Iran pragnął „oczyszczyć atmosferę” wokół tej sprawy, aby nie być napiętnowanym, choć bardziej odpowiednia jest tutaj hipoteza, że Teheran próbował „zmylić” FATF i doprowadzić do podwójnych standardów w swojej sprawie, aby z jednej strony zrzucić z siebie odium krytyki, a z drugiej wspierać terroryzm i organizacje terrorystyczne w tym ich własny projekt jakim jest Partia Allaha.

Ogólny postęp Islamskiej Republiki Iranu w kontekście zapobiegania finansowania terroryzmu to jednak za mało, gdyż FATF miał uwagi w stosunku do postępowania tego państwa. Szerzej na ten temat mówi publiczne oświadczenie FATF dotyczące Iranu, gdzie można przeczytać, że: „plan działania Iranu wygasł w styczniu 2018 r. W październiku 2018 r. FATF odnotował, że następujące punkty nie zostały jeszcze zrealizowane i Iran powinien zająć się pozostałymi pozycjami planu, m.in. poprzez: (1) odpowiednią kryminalizację finansowania terroryzmu w tym poprzez wyeliminowanie wyłączenia dla znaczonych grup „próbujących położyć kres zagranicznej okupacji, kolonializmowi i rasizmowi”; (2) identyfikację i zamrożenie aktywów terrorystycznych zgodnie z odpowiednimi rezolucjami Rady Bezpieczeństwa ONZ; (3) zapewnienie odpowiedniego i możliwego do wyegzekwowania systemu zasad należytej staranności wobec klienta; (4) zapewnienie pełnej niezależności jednostki analityki finansowej i wymogu przesyłania zawiadomień o transakcjach podejrzanych w przypadku próby przeprowadzenia transakcji; (5) wykazanie, w jaki sposób organy identyfikują i karzą nielicencjonowanych dostawców usług przesyłania pieniędzy/wartości; (6) ratyfikację i wdrożenie konwencji z Palermo i Konwencji o zwalczaniu finansowania terroryzmu oraz wyeliminowanie niejasności związanych ze zdolnością świadczenia wzajemnej pomocy prawnej; (7) zapewnienie, że instytucje finansowe sprawdzają, czy przekazy pieniężne zawierają pełne informacje o nadawcy i beneficjencie; (8) ustanowienie szerszego zakresu kar za przestępstwo prania pieniędzy; oraz (9) zapewnienie

²⁵⁷ *bliczne Oświadczenie FATF w odniesieniu do Iran*, s. 1, https://mf-arch2.mf.gov.pl/c/document_library/get_file?uuid=2366b5b4-94ab-4e0e-8f51-3940196d7b00&groupId=764034 (dostęp: 20.03.2023).

odpowiedniego ustawodawstwa i procedur w celu zapewnienia konfiskaty równowartości mienia”²⁵⁸.

Grupa Zadaniowa ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy postanowiła na spotkaniu w październiku 2018 utrzymać w mocy poprzednie postanowienia, które mają utrudniać Iranowi funkcjonowanie w ujęciu finansowym. Mowa tutaj o kontaktach Teheranu z bankami. Organizacja ta jest nieusatysfakcjonowana faktem, że większość koncepcji działania Iranu w tym obszarze pozostaje w sferze oczekiwań i nie została spełniona, w związku z powyższym oczekuje, że Teheran płynnie przejdzie przez drogę zmian jak również, że pochyli się nad wszystkimi pozostałymi aspektami dokonując w ten sposób niezbędnych korekt w kontekście systemu AML/CFT. FATF miał nadzieję, że do lutego 2019 roku Iran wdroży niezbędne regulacje zgodne z przepisami FATF, lub ta instytucja zdecyduje się na kolejne działania w celu protekcji przed zagrożeniem mających swoje źródło w niekompletnym systemie AML/CFT Iranu. Grupa Zadaniowa ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy żywi nadzieję, że Iran osiągnie postęp we wdrożeniu właściwych rozporządzeń²⁵⁹.

Jak podała agencja Reuters w 2020 roku FATF podjęła decyzję o umieszczeniu Iranu w niedozwolonym wykazie tych podmiotów, które wspierają materialnie działania terrorystyczne. Wspomniana organizacja postanowiła to uczynić po trzech latach ciągłego zwracania uwagi władzom w Teheranie, od których chciano wyegzekwować zastosowanie konwencji dotyczących walki z terroryzmem w kontekście wymiaru ekonomicznego²⁶⁰.

Pytanie jakie trzeba w tym względzie zadać dotyczy tego, czy tej decyzji z 2020 roku nie należy postrzegać jako pewnego spóźnionego ruchu ze strony FATF? Sądząc po tym jak Iran postępował, szczególnie w okresie pierwszej połowy drugiej dekady XXI wieku, można było założyć, że wiele działań ze strony Iranu to swoisty pozór i próba uników ze strony Teheranu w kontekście podjęcia oczywistych i realnych działań mających przeciwdziałać szerzeniu się finansowania terroryzmu. Ta gra na czas mogła w istotny sposób wpłynąć na finansowanie takich podmiotów jak Hezbollah, pozytywnie dla tej organizacji.

Droga kolizji, którą wybiera Iran może jednak osłabić źródło finansowania dla Hezbollahu, ponieważ sankcje nałożone na Teheran, mogą trwale i znacząco osłabić gospodarczo państwo irańskie, co prowadzi może do wniosku, że Hezbollah wpadnie w

²⁵⁸ Ibidem.

²⁵⁹ Ibidem, s. 2.

²⁶⁰ Zm/akl/, *Iran znalazł się na czarnej liście FATF za finansowanie terroryzmu*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C591460%2Ciran-znalazl-sie-na-czarnej-liscie-fatf-za-finansowanie-terroryzmu.html> (dostęp: 18.02.2023).

kłopoty finansowe. Jednak może też oznaczać obranie kursu na uzyskania większej samodzielności finansowej. Oczy kierownictwa Hezbollahu zwrócone są zapewne w kierunku USA jak i Iranu, a przyczyną takiego stanu rzeczy są sankcje nałożone na Teheran w związku z zagrożeniem produkcji broni masowego rażenia. W napiętych relacjach pomiędzy światem zachodu a Islamską Republiką Iranu były lepsze, koncyliacyjne i ułatwiające współpracę momenty.

Ministerstwo skarbu Stanów Zjednoczonych poinformowało także o kolejnych sankcjach wobec Korpusu Strażników Rewolucji Islamskiej zajmującej się produkcją rakiet balistycznych jak również irańskiego Parchin Chemical Industries, który pracował nad pozyskaniem elementów konstrukcyjnych do pocisków²⁶¹. Korpus Strażników Rewolucji Islamskiej to ważny podmiot, istotny dla działań Hezbollahu. Jednak z informacji *Politico* wynika, że administracja prezydenta Baracka Obamy chcąc osiągnąć porozumienie z Islamską Republiką Iranu w kwestii nuklearnej doprowadziła do niepowodzenia operacji służb specjalnych mającej na celu rozbić handel narkotykami z udziałem Hezbollahu²⁶². Wspomniana operacja nosiła nazwę projekt Cassandra i została zainicjowana w 2008 roku po tym, jak jedna z amerykańskich instytucji zajmującej się zwalczaniem handlu narkotykami (*Drug Enforcement Administration*) weszła w posiadanie potwierdzonych informacji wskazujących na transformację Hezbollahu w globalny podmiot kryminalny, który według części analityków potrafił zgromadzić nawet miliard dolarów z tytułu handlu substancjami niedozwolonymi, transferu bronią, czy prania pieniędzy²⁶³. W tym przypadku oszacowanie konkretnych kwot nie jest jednoznaczne i nie jest, aż tak bardzo istotne, choć niewątpliwie zgromadzone dane na ten temat mogą robić wrażenie i niezbieżnie wskazują, że Hezbollah ma alternatywy w finansowaniu. Można jednak sądzić, że lojalność względem Iranu jako „założyciela” Partii Allaha i jego głównego sponsora finansowego w ostatecznym rozrachunku przeważa nad innymi czynnikami tworzącymi zaplecze ekonomiczne tej organizacji.

Warto także wspomnieć o przypadku Ali Fayada, libańskiego handlarza bronią i zarazem członka Partii Allaha, który lobbował u Władimira Putina w kwestii przesyłu broni do Syrii

²⁶¹ PAP, *Administracja Bidena nakłada kolejne sankcje na program raketowy Iran*, <https://forsal.pl/swiat/usa/artykuly/8391571,administracja-bidena-naklada-kolejne-sankcje-na-program-raketowy-iranu.html> (dostęp: 18.02.2023).

²⁶² J. Meyer, *The Secret backstory of how Obama let Hezbollah off the hook*, <https://www.politico.com/interactives/2017/obama-hezbollah-drug-trafficking-investigation/> (dostęp: 19.02.2023).

²⁶³ Ibidem.

oraz Iraku. Osoba Fayada jest bardzo istotnym przykładem, bowiem jako pośrednik w wyżej wymienionej sprawie został on schwytany przez służby czeskie w 2014 roku. Przez blisko dwadzieścia cztery miesiące przesiadywał w celi. Zdziwienie jakie towarzyszyło tej sprawie dotyczy reakcji urzędników prezydenta Obamy, który nie wywierał nacisków na rząd w Pradze w sprowadzenie Fayeda do Stanów Zjednoczonych Ameryki²⁶⁴.

Utrzymujący się światowy kryzys energetyczny, będący rezultatem ograniczenia zakupu surowców z Rosji jak również rosnącemu popytowi na wcześniej wspomniane, stał się okazją dla Teheranu na oficjalny powrót na obszar azjatyckiej energetyki²⁶⁵. Być może zyski związane w tym względzie (co jest bardzo prawdopodobne) przyczynią się do poszerzenia wpływów finansowych dla Hezbollahu, co będzie dla obu podmiotów korzystnym rozwiązaniem. Azjatycki kierunek transferu gazu ziemnego to tylko jeden z wariantów. Brany jest również pod uwagę aspekt przesyłu błękitnego paliwa na kontynent europejski. Wojciech Żurawski zauważa w tej kwestii, że: „Iran analizuje możliwości potencjalnych dostaw gazu ziemnego do Europy. Taka deklaracja padła z ust wiceministra do spraw ropy naftowej Majida Chegeniego. Od 2018 r., w wyniku sankcji nałożonych na ten kraj za łamanie umowy dotyczącej wykorzystania atomu do celów militarnych, wstrzymany jest eksport ropy naftowej i gazu ziemnego oraz realizacja transakcji w walucie amerykańskiej”²⁶⁶.

5.4. Działania ekonomiczne Hezbollahu w kontekście wojny syryjskiej

Niewątpliwie Syria to ważny gracz na obszarze Bliskiego Wschodu. Hezbollah oraz Syria to podmioty wobec siebie zewnętrzne, jednak bliskość i sprzężenie ich interesów powodują, że tworzą one pewnego rodzaju wspólnotę działania. Na potwierdzenie powyższej tezy Tomasz Otłowski zauważa, że: „historia Libanu, etniczna i religijna struktura jego społeczeństwa oraz bieżąca sytuacja polityczna w naturalny niejako sposób predestynują ten kraj do przekształcenia się w kolejne pole bitwy w przeciągającej się syryjskiej wojnie domowej. Ten fatalny determinizm wydaje się nieunikniony, skoro nie tylko obecne władze w

²⁶⁴ Ibidem.

²⁶⁵ Instytut Boyma, *Iran rozgrywa kryzysową kartę. Jest sporo do grania*, <https://www.wnp.pl/rynki-zagraniczne/iran-rozgrywa-kryzysowa-karte-jest-sporo-do-ugrania,597104.html> (dostęp: 18.02.2023).

²⁶⁶ W. Żurawski, *Iran szuka możliwości eksportu gazu ziemnego do Europy*, <https://www.wnp.pl/gazownictwo/iran-szuka-mozliwosci-eksportu-gazu-ziemnego-do-europy,580318.html> (dostęp: 20.03.2023).

Damaszku, ale i większa część społeczeństwa Syrii powszechnie uważają Liban za „historyczną domenę” ich kraju²⁶⁷.

Związki Syrii i Libanu w kontekście kulturowym i religijnym zostały już wcześniej wykazane. Jednak nie tylko ten aspekt jest kluczowy dla pewnej formy koegzystencji tych dwóch podmiotów. W tym względzie warto cofnąć się do okresu sprzed wybuchu wojny domowej w Syrii, a konkretnie do 2004 roku. Mohammad Raad będący już w 2004 roku związany z Partią Allaha wyraził stanowisko, że Syryjczycy wykorzystują fakt istnienia zbrojnego oporu w Libanie, Hezbollah z kolei wykorzystuje sposobność, że takie zapotrzebowanie istnieje. Jednocześnie dodał, że Hezbollah nie prowadzi boju w interesie innych, prowadząc batalie realizuje własne interesy²⁶⁸.

Wojna w Syrii stała się nie tylko konfliktem regionalnym, zaangażowanie tam państw spoza regionu Bliskiego Wschodu (USA, Rosja) powoduje jego rozszerzenie i przeobrażenie jej w element polityki globalnej. Jednak w pierwszej kolejności należy przeanalizować drogę do władzy oraz przywództwo Baszszara al – Asada. Taki stan rzeczy jest niezbędny, aby wskazać na możliwy mechanizm „użytecznego narzędzia” jakim jest Hezbollah dla Syrii, zarówno wtedy kiedy rządził jego ojciec, Hafiz al – Assad, jak i aktualnie. Mowa w tym względzie o ewentualnych profitach finansowych dla Partii Allaha przekazywanych przez władzę w Damaszku. Nie należy zapominać o możliwym odrestaurowaniu projektu Wielkiej Syrii, którego częścią mógłby być Liban, a posiadanie wsparcia ze strony Hezbollahu byłoby tego istotnym elementem. Z drugiej strony należy także mieć na względzie poza finansami przekazywanie innych benefitów, w postaci lepszego uzbrojenia, którego dokonałaby właśnie Syria, gdyby powróciła do okresu swojej świetności. To rzecz jasna hipoteza, ale fakt obecności Hezbollahu właśnie tam kieruje pewien impuls do działania w perspektywie długookresowej, gdzie wspomniane kwestie odegrają istotną rolę.

Koniec pewnej epoki w strukturze władzy państwa syryjskiego jest związana ze zmianą na stanowisku prezydenta tego państwa. Następcą Hafiza al – Asada miał być jego syn Basil, który w latach 90 – tych był wprowadzany do polityki²⁶⁹. Basil al – Asad miał być

²⁶⁷ T. Otłowski, *Hezbollah j ż walczy w Syrii. Czy może zaatakować Izrael?*, <https://wiadomosci.wp.pl/hezbollah-juz-walczy-w-syrii-czy-moze-zaatakowac-izrael-6082117027009665a> (dostęp: 21.02.2022).

²⁶⁸ S. Wilson, *op. cit.*..., s. 2, <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A12336-2004Dec19.html> (dostęp: 19.02.2023).

²⁶⁹ Ł. Fyderek, *retorianie i technokraci w reżimie politycznym Syrii*, Kraków 2011, s. 63, cyt za: tradycja arabską jest przybieranie imienia związanego z narodzonym dzieckiem. Abu Basil znaczy ojciec Basila.

sukcesorem po swoim ojcu. Piastował on wiele funkcji w państwie, był między innymi dowódcą brygady w Gwardii Republikańskiej, był też częstym gościem mediów, co z definicji miało ocieplić jego wizerunek i działać na zasadzie pozytywnego marketingu, pozytywnej kampanii na rzecz sukcesji. Plany związane z obsadzeniem Basila al – Asada na stanowisku pokrzyżowała jego śmierć, gdyż stracił on życie w wypadku samochodowym 21 stycznia 1994 roku²⁷⁰.

Śmierć Basila al – Asada doprowadziła do konieczności zmiany następcy Hafiza al – Asada. Zdecydowana się forsować na to stanowisko jego drugiego syna, Baszszara al – Asada, który był związany ze światem medycyny jako lekarz - okulista. W chwili śmierci starszego brata odbywał on praktyki na wydziale okulistycznym szpitala St. Mary's w Londynie²⁷¹.

Igor Szulim zauważa, że: „Baszar al – Asad tuż po powrocie do kraju był przygotowany do roli następcy. Wstąpił do akademii wojskowej, zaangażował się w walkę z korupcją wśród wysokiej rangi urzędników i był jednym z głównych doradców swojego ojca. Po sześciu latach przygotowań nastął dzień, kiedy „człowiek Zachodu w Damaszku” został głową państwa. Po śmierci Hafizza al – Asad syryjski parlament natychmiast zwołał posiedzenie, podczas deputowani obniżyli wiek kandydata ubiegającego się o urząd prezydenta z 40 na 34 lata (tyle lat miał wówczas młody Asad)”²⁷². Po zmianie przywództwa w Syrii po śmierci Hafiza al. - Asada świat zachodni i związany z nimi media wypowiadali się pozytywnie na jego temat licząc, że Baszar al – Asad wprowadzi swój kraj na ścieżkę rozwoju i dorówna państwom Zachodu. Były jednak media, takie jak np. francuskie „Liberation”, które przestrzegały przed 34 – letnim nowym prezydentem²⁷³.

Stosunki Syrii z Hezbollahem zaczęły się zmieniać momencie, kiedy prezydenturę zaczął sprawować Baszszar al – Asad. Wcześniej, czyli kiedy prezydentem był jego ojciec, Partia Allaha była traktowana jako jedna z formacji, która przede wszystkim jest ukierunkowana na stawianie oporu Izraelowi oraz pomaga Syrii sprawować jurysdykcję nad Libanem. Dla Damaszku Hezbollah uchodził jako petent, który wypełniał jej zadania o charakterze

Publiczne tytułowanie tak Hafiza al – Asada było jednym z gestów przygotowujących wprowadzenie syna prezydenta do przestrzeni publicznej.

²⁷⁰ Ł. Fyderek, *retorianie i technokraci w reżimie politycznym Syrii*, Kraków 2011, s. 63, cyt za: D. W. Lesch, *The New Lion of Damascus. Bashar al – Asad and Modern Syria*, New Haven, s. 1 – 4.

²⁷¹ I. Szulim, *Baszar al – Asad – miał być ok listą, został dyktatorem. Jak rządzi Syrią?*, <https://www.national-geographic.pl/arttykul/bashar-al-assad-biografia-i-zyciorys-syria-wladza-wyksztalczenie-rodzina> (dostęp: 20.02.2023).

²⁷² Ibidem.

²⁷³ Ibidem.

politycznym. Nie można jednak nie dostrzec wzrostu znaczenia Hezbollahu, szczególnie po porozumieniu zawartym w At – Taif, kiedy to jako jedyna formacja niepaństwowa mogła posiadać uzbrojenie. Było to często uzasadniane protekcją Libanu, szczególnie jego południowej części, przed Izraelem. Baszszar al – Asad, choć utrzymywał dobre kontakty z Hezbollahem w osobie Hasana Nasrallaha, nie był uznawany jako twardy przeciwnik Izraela. Aby zmienić ten stan rzeczy postanowił wykreować się na obrońcę libańskiego „ruchu oporu”. Było to ważne szczególnie wtedy, gdy Hezbollah przez swoją nieustępliwość zdołał osiągnąć cel, jakim była ewakuacja wojsk Izraela z południowego Libanu, czy też 2006 rok, kiedy wybuchła II wojna libańska, a determinacja Hezbollahu i umiejętność tej organizacji w kontekście defensywnym nie doprowadziła do jego pacyfikacji. Ścisłejszy sojusz Baszszara al – Asada z Partią Boga miał przynieść prezydentowi Syrii akceptację i uznanie zarówno w wymiarze wewnętrznym jak i zewnętrznym²⁷⁴. Baszszar al – Asad chciał kontynuować linię swojego ojca nie tylko względem Partii Allaha gdyż Hafiz al – Asad zostawił Syrię w dobrej kondycji geopolitycznej i geostrategicznej.

Istotny powód wsparcia ze strony władz syryjskich, jakim jest ciągła walka Hezbollahu z Izraelem jest niezwykle ważny, biorąc pod uwagę czynnik historyczny i ideologiczny w postaci manifestów Partii Allaha, sankcjonujących Jerozolimę jako największe zagrożenie i wroga, z którym walka jest powinnością dla każdego, kto identyfikuje się z *credo* wyżej wymienionej organizacji. Aby móc prowadzić skuteczną walkę potrzebne jest stabilne finansowanie, w tym względzie trzeba także wymienić zyski z narkobiznesu, jako ważnego ogniwa pozyskiwania funduszy na działalność terrorystyczną. Wspólnym mianownikiem dla zysków narkobiznesu jest Liban, ale także omawiana Syria.

Na podstawie raportu przedstawionego przez BBC włoska komórka zajmująca się przestępstwami o charakterze finansowym z detalami przedstawiła proces handlu substancjami niedozwolonymi, który zapewne pochodził z Syrii²⁷⁵. Władze włoskie oświadczyły, że przechwyciły transport około 14 ton amfetaminy Captagon pochodzącej z Syrii, co stanowiło 84 milionów tabletek o wartości około 1 miliarda dolarów. To wydarzenie zostało opisane jako największy sukces w zwalczaniu substancji niedozwolonych²⁷⁶. Włoskie

²⁷⁴ Ł. Fyderek, *retorianie i technokracy w reżimie politycznym Syrii*, Kraków 2011, s. 239 - 240, cyt za: E. el – Hokayem, *op. cit.* Dostrzegalnym w przestrzeni publicznej syryjskich miast przejawem propagandy sojuszu Syrii z Hezbollahem są liczne plakaty przedstawiające Baszszara al – Asada i Hasana Nasrallaha.

²⁷⁵ Jerusalem Post Staff, *\$ 1 billion in amphetamines seized in Italy belonged to Syria, Hezbollah*, <https://www.jpost.com/middle-east/syria-hezbollah-were-owners-of-1-billion-in-amphetamine-seized-in-italy-653088> (dostęp: 19.02.2023).

²⁷⁶ Ibidem.

służby w pierwszej kolejności łączyły fakt tej konkretnej transakcji narkobiznesowej z Państwem Islamskim, jednak głębsza analiza w tej sprawie wykazała, że ta kwestia odnosi się do reżimu syryjskiego prezydenta Baszszara al – Asada oraz jego libańskiego sojusznika, jakim jest libański Hezbollah²⁷⁷.

Powyższe informacje odnoszące się do współpracy Syrii i Hezbollahu w wytwarzaniu i rozprowadzaniu narkotyków pochodzą z 2020 roku. To powoduje, że Syria jest ważnym partnerem dla Partii Allaha, gdyż stanowi „pomost” łączący tę organizację z handlem narkotykami.

Łukasz Wójcik zauważa, że: „w środę 21 sierpnia 2012 r. amerykański Departament Skarbu zajął ponad 40 kont w nowojorskim oddziale Banku Libańsko – Kanadyjskiego. Wszystkie należące do ludzi powiązanych z Hezbollahem – paramilitarną organizacją libańskich szyitów, która od 1997 r. jest uważana przez Waszyngton za organizację terrorystyczną. Te 150 mln dolarów to tylko niewielka część fortuny, której – jak twierdzą Amerykanie – Hezbollah dorobił się dzięki narkotykom, głównie kokainie”²⁷⁸. Według informacji Amerykanów w latach 90 – tych Iran przekazywał tej organizacji co rok kwotę rzędu 200 milionów dolarów. Do tego projektu swój udział materialny wносиła także Syria. Zarówno władze w Teheranie jak i w Damaszku pragnęły silnego Hezbollahu, który będzie stwarzał zagrożenie dla Izraela. Zmniejszenie finansowania ze strony tych dwóch podmiotów spowodowało, że formacja Nasrallaha musiała poszukać własnych źródeł pozyskiwania pieniędzy i znalazła je w handlu narkotykami na skalę globalną²⁷⁹. Fachowcy zajmujący się badaniem kwestii finansowania Hezbollahu, od dłuższego czasu stali na stanowisku, że podmiot ten pozyskuje pieniądze ze źródeł samodzielnie prowadzonego narkobiznesu²⁸⁰.

Trudno jest jednak zakładać całkowite zaniechanie finansowania Hezbollahu przez Islamską Republikę Iranu. Gdyby doszło do całkowitego odcięcia finansowego ze strony Iranu to z pewnością Hezbollah nie realizowałby interesu narodowego IRI, podobnie jak i Syrii. Hezbollahowi zależy jednak nie tylko na trwaniu ale i na swoim rozwoju, tym bardziej, że wyzwani i zagrożeń dla libańskiej państwowości nie brakuje, co sprawia, że Partia Allaha bierze na siebie zadanie „utrzymania ,przy życiu” Libanu. Jednak, co trzeba podkreślić, kryzys tego państwa jest rezultatem między innymi poczynań samego Hezbollahu. W tym względzie trzeba podkreślić, że Hezbollah sprawuje jurysdykcję nad wybranym obszarem

²⁷⁷ Ibidem.

²⁷⁸ Ł. Wójcik, *Kartel Allaha*, <https://www.wprost.pl/345568/kartel-allaha.html> (dostęp: 19.02.2023).

²⁷⁹ Ibidem.

²⁸⁰ Ibidem.

południowego Libanu. Kiedy okazało się, że reżim w Damaszku jest zagrożony wojną domową to właśnie Hezbollah, przyszedł w sukurs Baszszarowi al – Asadowi, włączając się czynnie w walki w tym konflikcie²⁸¹.

W tym względzie nasuwa się pytanie, jakie korzyści finansowe uzyskał i uzyskuje Hezbollah w kontekście wojny domowej w Syrii od 2011 roku? Rafał Ożarowski odpowiada, że w wyniku udziału w tym konflikcie, Hezbollah ponosi straty finansowe, będące konsekwencją długotrwałej obecności jego bojowników w Syrii, co w prostej linii uniemożliwia pozyskanie pieniędzy, a sama wojna spowodowała, że przepływ pieniądza do Hezbollahu z Islamskiej Republiki Iranu jest mocno ograniczony²⁸². Tym samym można stwierdzić, że ugrupowanie to nie może zaliczyć wojny syryjskiej do działalności przynoszącej profity, ale z uwagi na wspólne interesy polityczno - ekonomiczne poświęciło ono bardzo wiele, aby udowodnić, że tworzy z Syrią pewnego rodzaju spójny wzajemnie uzupełniający się układ, który realizuje wspólne i istotne dla siebie cele.

Krzysztof Domeracki, zauważa że są to: „konsekwencje społeczne. Hezbollah cieszy się dużym poparciem większości szyickiej w Libanie (około 60% muzułmanów w Libanie), dzięki swej dotychczasowej postawie obrońcy społeczności libańskiej przed Izraelem. Ta pozycja może znacząco może się osłabić, gdyż Syrię i Liban zamieszkują rodziny, ich związki są bardzo bliskie. Atakowanie celów sunnickich niesie również za sobą przypadkowe ofiary cywilne – każdy tego przypadek będzie wpływał negatywnie na postrzeganie Partii Boga. Konflikt w Syrii powoduje napływ uchodźców do Libanu, w większości są to chrześcijanie i sunnici. Taki stan rzeczy może zaburzyć dotychczasową równowagę sił politycznych w Libanie, gdzie podział władzy w kraju cedrów jest oparty na kluczu wyznaniowym. Angażując się w wojnę w Syrii – Hezbollah musi liczyć się z wycofywaniem części poparcia społeczeństwa. Sytuacja ta może doprowadzić do cofnięcia Bejrutu do lat 80 XX wieku, gdzie wszystkie społeczności (chrześcijanie, sunnici, szyici) posiadały milicje chroniące ich interesy, niezależnie od struktur rządowych. Jest to jeden z negatywnych i prawdopodobnych scenariuszy”²⁸³.

²⁸¹ T. Otłowski, *op. cit...*, <https://wiadomosci.wp.pl/hezbollah-juz-walczy-w-syrii-czy-moze-zaatakowac-izrael-6082117027009665a> (dostęp: 21.02.2023).

²⁸² Wywiad Dawida Sawy z Rafałem Ożarowskim przeprowadzony w dniu 7.06.2022 roku.

²⁸³ K. Domeracki, *Hezbollah i jego zaangażowanie w Syrii*, [w:] „Wiedza Obronna”, R. 40, [nr] 4 (2013), Warszawa 2013, s. 28,

https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dy_jJfsvzoUJ:https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-b06d654a-7917-4a87-8e08-ad19b7b3f121/c/domeracki_hezbollah.pdf&cd=2&hl=pl&ct=clnk&gl=pl (dostęp: 20.03.2023).

Autor powyższej wypowiedzi prezentuje hipotezę, która na ten moment jest trudna do zweryfikowania z racji dynamizmu działań zbrojnych w Syrii. Skutki działań wojennych w Syrii są dla wszystkich uczestniczących w nich podmiotów trudne do przewidzenia, Ponadto, kryzys finansowo – energetyczny w Libanie, za który Hezbollah ponosi odpowiedzialność (np. kwestia Ligi Arabskiej i sankcji na Bejrut przedstawiona w poprzednim rozdziale jak i wojna 33 dniowa z 2006 roku zakończona tylko zawieszeniem broni) nie wydaje się być krótkookresowy. Ratunkiem dla funkcjonowania tej organizacji w tym przypadku może okazać się czynnik zewnętrzny, którym jest chociażby irańska stała pomoc finansowa dla Partii Allaha.

Wojna domowa w Syrii trwa i choć nadal rządzi nią Baszszar al – Asad to jednak bardzo trudno jest dziś przewidzieć, czy i jak długo potrwa ten stan rzeczy, szczególnie biorąc pod uwagę wojnę na Ukrainie, gdzie pełne zaangażowanie Rosji powoduje zmniejszenie jej pozycji na innych arenach globalnej polityki, w tym przypadku na Bliskim Wschodzie. W związku z powyższym opozycja w Syrii (sunnici) może spróbować wykorzystać te „luki” defensywne reżimu Baszszara al - Asada i spróbować zmienić wektor wojenny oraz przechylić szalę zwycięstwa na swoją korzyść.

5.5. Obecność Chin na Bliskim Wschodzie i wsparcie Korei Północnej jako ważny czynnik wzmacniający aspekt finansowy Hezbollahu?

Aktualnie na obszarze Bliskiego Wschodu można dostrzec wzmożoną aktywność nie tylko historycznie zainteresowanych tym obszarem mocarstw, ale także podmiotów, które mogą do tego miana aspirować, zarówno globalnych (Chiny) jak i regionalnych (Turcja). Jak zauważa Wiesław Lizak: „Rok 2019 w regionie Bliskiego Wschodu zdominowany został przez działania regionalnych i globalnych aktorów zmierzających do zmanifestowania swoich interesów w dążeniu bądź to do maksymalizacji wpływów i potęgi, bądź też obrony posiadanych aktywów. W kształtowaniu regionalnych mechanizmów rywalizacji i współpracy spośród bliskowschodnich państw uczestniczyły przede wszystkim Iran, Turcja, Arabia Saudyjska i Izrael. Wśród globalnych mocarstw, które w sposób wyraźny manifestowały swoje interesy w tym okresie, należy wymienić Stany Zjednoczone i Rosję, a także ChRL i państwa europejskie, których aktywność była jednak w większym stopniu formą reakcji na zachodzące procesy niż próbą kształtowania regionalnego ładu”²⁸⁴.

²⁸⁴ W. Lizak, *Bliski Wschód: w posz kiwani nowej równowagi*, [w:] „Rocznik Strategiczny 2019/2020”, t. 25, s. 305, https://scholar.com.pl/pl/index.php?controller=attachment&id_attachment=721 (dostęp: 21.02.2023).

Systematyczne odbudowywanie pozycji Chin w regionie to sygnał dla całego świata. Pekin ma ambicje, aby stać się wiodącym aktorem stosunków międzynarodowych i wpływowym państwem na świecie o czym świadczy polityka i postawa Xi Jinping nie tylko w ujęciu wewnętrznym, lecz także zewnętrznym, gdzie sprawa Tajwanu jest najbardziej wyrazistym przykładem, który może wprowadzić Chiny w globalny konflikt ze Stanami Zjednoczonymi.

Chiny próbują zwiększyć swoją obecność w wielu regionach, jednym z nich jest Bliski Wschód. To działanie ma na celu poszerzenie swoich stref wpływu i wzmocnienia swojej pozycji na terenie innym niż Azja Wschodnia, tym samym znaczenie Pekinu na arenie międzynarodowej ma ulec zwiększeniu, co może spowodować zagrożenie dla istniejącego porządku międzynarodowego, na straży którego stoją Stany Zjednoczone. Z pewnością nie będą one chciały oddać swoją strefę wpływów na terenie Lewantu. Tym bardziej, że państwo rządzone przez Xi Jinpinga zwraca się ku Hezbollahowi, a to powoduje, że w niedalekiej przyszłości staną się rywalem dla Izraela.

Finansowanie Hezbollahu płynie także ze źródeł jakim są państwa spoza tego regionu. Jednym z takich podmiotów państwowych są Chiny, które realizują za pośrednictwem Libanu i Hezbollahu, kluczowego gracza w państwie ze stolicą w Bejrucie, swoje zamierzenia i plany, zarówno te krótko- jak i długo-okresowe. Tak rozwija się i rozszerza chińska strefa wpływów w regionie Bliskiego Wschodu. Partia Allaha zadeklarowała wzmożoną kooperację ekonomiczną z ChRL. Przewodniczący Hezbollahu Hassan Nasrallah oznajmił, że chińskie firmy są gotowe zaangażować się finansowo w libańską infrastrukturę. Rzecz dotyczy między innymi szybkiej kolei z Trypolisu do Nakora, tunelu w Dolinie Bekaa oraz elektrowni. Wpływowi politycy Partii Allaha są zdania, że bardziej kalkuluje się im związanie z komunistycznymi Chinami, aniżeli ze światem Zachodu²⁸⁵. Dlaczego Państwo Środka jest zaangażowane w działalność na terenie Libanu i przy tym finansowo wspiera Hezbollah?

W tym względzie należy podkreślić, że finansowanie przez ChRL państwa libańskiego wpływa korzystnie na jego funkcjonowanie w ujęciu makroekonomicznym, decyduje o jego rozwoju. Jednak Chiny angażują się w pomoc dla Bejrutu nie tylko dla dobra tego podmiotu, ale także dlatego, że pragną wcielić w życie swoje plany, zamierzenia i cele w obszarze geograficznym Bliskiego Wschodu. Do tego przydatna jest organizacja będąca spoiwem oraz gwarantem dla tego rodzaju praktyk. Bez wątpienia taką organizacją jest Hezbollah.

²⁸⁵ Memri.org, „Asia Times”, ChS, *Hezbollah grozi Zachodowi i zapowiada ścisłą współpracę z Chinami*, <https://pch24.pl/hezbollah-grozi-zachodowi-i-zapowiada-scisla-wspolprace-z-chinami/> (dostęp: 21.02.2023).

Sytuacja z Chinami w ujęciu ich obecności na Bliskim Wschodzie to w pewnym sensie nowy rozdział dla Hezbollahu, który poszukuje wciąż nowych źródeł pozyskiwania pieniędzy. Nie zapewnia ich w wystarczającym zakresie narkobiznes i handel bronią, pranie brudnych pieniędzy, czy związki z południowoamerykańskimi kartelami. Dla formacji Nasrallaha istotnym kłopotem i wyzwaniem są problemy irańskich ajatollahów, którym doskwierają chociażby amerykańskie sankcje²⁸⁶.

Także reżim Korei Północnej może wspierać Hezbollah. Okazuje się, że władze w Pjongjangu brały udział w produkcji broni, a rzecz dotyczy konkretnie 110 pocisków Fajr, czy kilkaset pocisków Fateh.²⁸⁷

Taki rozwój wypadków może wynikać przede wszystkim z tworzenia koalicji antyamerykańskiej i być może antyizraelskiej. Indoktrynowanie określonych narodów jest w bardzo wielu przypadkach kluczowe, szczególnie kiedy weźmie się pod uwagę państwa totalitarne. Dla Hezbollahu zyskanie kolejnego sojusznika w walce z wrogiem, czy wrogami ma istotne znaczenie.

5.6. Ataki asymetryczne w państwach świata Zachodu w kontekście finansowania Hezbollahu

Zachodnia Europa jako ogólny obszar aktywności różnych organizacji terrorystycznych, stała się i może się stać celem ataku ze strony Hezbollahu. Na wspomniany teren należy też spojrzeć przez pryzmat Unii Europejskiej jako wiodącej organizacji międzynarodowej na tym kontynencie. Jak zaznacza Sebastian Wojciechowski: „Unia Europejska jest coraz częstszym i ważniejszym obszarem aktywności Hezbollahu. Dotyczy to w szczególności państw w których zamieszkuje duża społeczność muzułmańska. Eskalacja działalności w państwach unijnych została znacząco spotęgowana wraz z zaostrzeniem się kryzysu irańskiego, a także masowym napływem migrantów pochodzących z Bliskiego Wschodu czy Afryki. Był to nie tylko napływ „świeżej krwi”, ale także doskonała możliwość zalegalizowania bądź przeciwnie jeszcze lepszego zakonspirowania wybranych osób”²⁸⁸.

Niemcy jako istotny podmiot należący do Unii Europejskiej jest miejscem, gdzie Hezbollah bardzo aktywnie funkcjonuje. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest polityczne oraz

²⁸⁶ Ibidem.

²⁸⁷ K. Opozda, *Media: ksperci z Korei In. pomogli stworzyć broń chemiczną dla Hezbollah*, <https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-media-eksperci-z-korei-pln-pomogli-stworzyc-bron-chemiczna-d,nId,6423192> (dostęp: 21.02.2023).

²⁸⁸ S. Wojciechowski, *op. cit...*, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/hezbollah-rozwija-skrzydla-w-niemczech-i-spolglada-w-kierunku-polski> (dostęp: 21.02.2023).

gospodarcze znaczenie tego państwa, jak również duża zbiorowość muzułmańska w tym kraju oceniana na ponad 5 milionów osób, gdzie blisko 7 procent z nich to szyiccy uchodźcy. Różne inicjatywy i działalność Hezbollahu na terytorium Niemiec znajduje odzwierciedlenie w raportach Federalnego Urzędu Ochrony Konstytucji, z których wynika, że ponad 1000 osób działa tam na rzecz Partii Allaha. Aprobatę dla ich poczynań deklaruje z kolei kilkadziesiąt tysięcy żyjących tam wyznawców wiary mahometańskiej²⁸⁹.

Obecność Hezbollahu w Europie nie jest żadnym *novum*, co zostało wykazane we wcześniejszym rozdziale. Jaki wpływ na finansowanie Hezbollahu mają ataki asymetryczne tej organizacji w zachodniej Europie? Właśnie to pytanie należy zadać, aby spróbować zdiagnozować obecny stan zagrożenia ze strony Hezbollahu w Europie, która po atakach z jego strony w latach 80 – tych XX wieku może stanowić istotny element troski o bezpieczeństwo zarówno zewnętrzne jak i wewnętrzne Starego Kontynentu.

Choć Partia Allaha ma do dyspozycji zarówno grupy swoich agentów jak również luźno powiązanych z nią pobratymców, to centrum jej zainteresowania stanowi nadal Bliski Wschód i ewentualnie w dalszej kolejności ta część Europy, gdzie realizują działalność o charakterze przestępczym czy dokonując tam operacji prania brudnych pieniędzy. Jeżeli zachodnia Europa ma być w jakikolwiek sposób wykorzystywana to bardziej w sposób pośredni. Co więcej, warto podkreślić, że Hezbollah nie znalazł się jako organizacja na liście organizacji terrorystycznych Unii Europejskiej, jest tam jedynie jego „skrzydło” militarne. Kiedy analizie poddawana jest kwestia wpisania przez Unię Europejską na listę organizacji terrorystycznych Hezbollahu należy zauważyć, że Unia nie jest konsekwentna, ponieważ dokonuje podziału tej organizacji za strukturę odpowiedzialną za sferę terrorystyczną oraz polityczną²⁹⁰. Sebastian Rejak zauważa w tym względzie, że: „w reakcji na zamach w Burgas, Unia Europejska wpisała Hezbollah na listę organizacji terrorystycznych. A właściwie jego część – tzw. skrzydło wojskowe. Dlatego skuteczność tej decyzji też jest tylko częściowa. W ogromnej większości krajów członkowskich UE może on swobodnie działać jako organizacja polityczna. Podział na skrzydło wojskowe i polityczne jest jednak całkowicie sztuczny i nieuzasadniony. O działalności politycznej Hezbollahu można mówić po roku 1990, kiedy to dobiegła końca wojna domowa w Libanie. Wtedy dopiero zaczął brać udział w wyborach

²⁸⁹ Ibidem.

²⁹⁰ Wywiad Dawida Sawy z Rafałem Ożarowskim przeprowadzony w dniu 7.06.2022.

parlamentarnych. Współtworzył nawet kilka koalicji rządowych. Nigdy jednak nie zrezygnował z działalności zbrojnej”²⁹¹.

Europejscy urzędnicy najwyraźniej nie przyjmują do wiadomości faktu, że Hezbollah może transferować środki pieniężne zarówno z pionu politycznego do militarnego jak i odwrotnie. To oznacza, że tworzenie takiego rozgraniczenia jest bezzasadne i bezcelowe, a z pewnością może stać się naiwne i niebezpieczne, co Hezbollah udowodnił, kiedy był przede wszystkim formacją terrorystyczną (ataki we Francji w latach 80 – tych XX wieku) oraz gdy przeprowadził ataki w Bułgarii w mieście Burgas w 2012 roku. Na skutek samobójczego ataku na lotnisku w Burgas, w tej bułgarskiej miejscowości śmierć poniosło wtedy pięciu turystów izraelskich. Ponadto w 2015 roku zatrzymano w Nikozji oraz w Londynie dwóch członków Partii Allaha, którzy razem dysponowali ponad 11 tonami saletry amonowej będącej istotnym elementem do produkcji materiałów wybuchowych²⁹².

O ile Unia Europejska dokonała rozgraniczenia Hezbollahu w ujęciu politycznym i wojskowym (to drugie należy rozpatrywać jako formację terrorystyczną), to jednak władze Niemiec postanowiły dokonać całościowego potraktowania Partii Allaha jako podmiotu terrorystycznego. 30 kwietnia 2020 roku zapadła decyzja o zdelegalizowaniu tej organizacji na terytorium wyżej wymienionego państwa. Pytanie jakie należy zadać dotyczy kwestii zakazu, nie zaś całkowitego usunięcia z przestrzeni publicznej wspomnianej organizacji? Odpowiedzią na tak postawione pytanie jest fakt, gdzie aby zdelegalizować w tym przypadku Hezbollah należy zwrócić uwagę na oficjalne i zalegalizowane struktury. Z kolei zakaz funkcjonowania tyczy się działalności, którą można zastosować względem członków, bądź aktywistów bytu zarejestrowanego za granicą. Rzeczywisty rezultat prawny jest identyczny²⁹³.

Takie poczynania władz niemieckich utrudniają utrzymywanie się Hezbollahu w ujęciu finansowym. S. Rejak w tym względzie ponownie zauważa, że: „co więcej na podstawie decyzji rządu niemieckiego konfiskacie ulegają wszelkie aktywa zgromadzone przez członków organizacji terrorystycznej na terytorium Niemiec (Hezbollah ma ich tam ponad tysiąc), niezależnie od faktu, że działali oni pod przykrywką instytucji o charakterze politycznym lub kulturalnym. (...)”²⁹⁴. Jak wskazuje powyższy akapit, gdyby założyć, że

²⁹¹ Ibidem.

²⁹² S. Rejak, „*artia Boga w ropie. roblem wstydlivy, wciq̄z nierozwiq̄zany [opinia]*”, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/hezbollah-w-ue-czy-powinien-pozostac-legalny/gmd7pd2> (dostęp: 20.03.2023).

²⁹³ Ibidem.

²⁹⁴ Ibidem.

cała Unia Europejska dokona identycznego manewru i holistycznie podeszłaby do wyeliminowania wszelkiej aktywności Hezbollahu także w znaczeniu partii politycznej, umożliwiłaby sobie realną walkę z dokapitalizowaniem w ujęciu materialnym Hezbollahu. Ten zapewne miałby utrudnione działanie w kontekście dywersyfikowania swojego źródła finansowania. Trudno powiedzieć dlaczego nie ma jednomyślności w tej sprawie. Być może Bruksela scedowała to na poszczególne państwa członkowskie, a to oznacza, że decyzja w tej sprawie dotyczy konkretnej władzy w danym kraju członkowskim.

Należałoby się zastanowić, czy jednak nie odwołać się do Unii Europejskiej jako całości, także w wymiarze instytucjonalnym i nie powziąć już teraz ruchów wyprzedzających właśnie w kwestii takich organizacji jaką jest chociażby Hezbollah i wygenerować dyrektywę umożliwiającą umieszczenie na liście terrorystycznej takich organizacji. Można to uczynić korzystając z zasady pierwszeństwa prawa europejskiego nad prawem krajowym. To założenie z pewnością mogłoby być dyskutowane, jednak w interesie wszystkich podmiotów państwowych leżałoby rozwiązanie tej sprawy w sposób właściwy, a to z kolei oznacza znalezienie konsensusu i wiele wskazuje na to, że mogłoby on zostać wypracowany. Trzeba działać szybko, ponieważ na Bliskim Wschodzie powstają nowe spory, które mogą zrodzić kolejne konflikty, które z charakteru regionalnego mogą przeistoczyć się w charakter globalny.

W tym względzie należy zadać pytanie: jaki rezultat przyniosłyby kolejne starcia militarne na linii Izrael – Hezbollah? Następny exodus uchodźców przede wszystkim z południowego Libanu, uchodzącego za matecznik Hezbollahu. To dla starego kontynentu i dla obszaru Europy Środkowo - Wschodniej dość kłopotliwy aspekt. Jednak pierwszoplanowym zadaniem jest zawężenie możliwości kontaktu Partii Allaha z Iranem, w kwestii dostarczanej przez Teheran pomocy finansowej dla tej organizacji.

Hezbollah może mieć także wiele wspólnego z kryzysem migracyjnym, który dotarł do Europy, a jego kulminacja nastąpiła w 2015 roku. Przyczyną takiego stanu rzeczy była wojna domowa w Syrii. Kinga Smoleń stoi na stanowisku, że: „Bliski Wschód i Afryka Północna ze względu na uwarunkowania historyczne, gospodarcze i politykę bezpieczeństwa od lat znajdują się w obszarze zainteresowań Unii Europejskiej. Za poważne wyzwanie dla Unii Europejskiej i jej dotychczasowych działań w regionie należy uznać wieloletni konflikt zbrojny w Syrii. Wywołuje on wiele negatywnych skutków politycznych, gospodarczych i społecznych, które bezpośrednio lub pośrednio dotyczą także samej Unii Europejskiej. W tym

kontekście wspomnieć należy o kryzysie migracyjnym, rozwoju terroryzmu, wzroście popularności ruchów populistycznych czy napięciach społecznych. W odpowiedzi na te problemy a także aby zapobiec ich dalszej eskalacji i rozwojowi poważnego kryzysu wewnątrz własnych struktur, Unia Europejska od lat angażuje się w pomoc humanitarną Syrii. Co więcej, działania te pozwalają Unii Europejskiej nie tylko „być obecnym” na istotnym z perspektywy jej interesów obszarze, ale stanowią także jej reakcję na zmiany o charakterze funkcjonalnym zachodzące w środowisku międzynarodowym”²⁹⁵.

Należy zdać sobie sprawę z tego, że choć intensywność działań Hezbollahu ukierunkowana jest na region Bliskiego Wschodu, to jak pokazują powyższe przykłady ta organizacja jest zdeterminowana, aby się przegrupować i zmodyfikować cele, także te umiejscowione w Europie i realizować interes narodowy nie tylko swój, ale przede wszystkim swoich mocodawców usytuowanych właśnie na Bliskim Wschodzie, ponieważ to tam jest istotne źródło wsparcia finansowego, tak potrzebnego na kreowanie swojej podmiotowości jako organizacji terrorystycznej.

5.7. Wymiar finansowy w kontekście działalności Hezbollahu w Ameryce Łacińskiej

Ameryka Łacińska stanowi istotny obszar zainteresowania Hezbollahu, co zostało już wcześniej wykazane. Jednym z państw, które odczuło działanie Partii Allaha była Argentyna: to tam w ostatniej dekadzie lat 90 – tych XX wieku doszło do dwóch zamachów terrorystycznych, a reperkusje związane z tymi zamachami były odczuwane jeszcze wiele lat później (śmierć prokuratora Nismana), gdzie istnieje duże prawdopodobieństwo graniczące z pewnością, że w tę sprawę oprócz Iranu mógł być zaangażowany Hezbollah.

Śmierć Alberto Nismana to wydarzenie które co najmniej może zastanawiać. Wcześniej oznajmił on, że znajdująca się w recesji Argentyna zawarło z Teheranem porozumienie „ropa za żywność”. Wyżej wspomniany był prokuratorem i twierdził, że dysponuje dowodami w tej sprawie dotyczącymi prezydent Argentyny, którą była wówczas Cristina Fernández de Kirchner. Dokumenty, którymi dysponował prokurator miały zostać ujawnione 19 stycznia 2015 roku, jednak tego dnia został on znaleziony martwy w swoim mieszkaniu, do śmierci w niewyjaśnionych okolicznościach doszło najprawdopodobniej dzień wcześniej ²⁹⁶.

²⁹⁵ K. Smoleń, *Reakcja Unii Europejskiej na kryzys humanitarny w Syrii*, [w:] „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr. 15, Poznań 2021, s. 85, <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/rie/article/view/31152/27549> (dostęp: 21.02.2023).

²⁹⁶ Aktivo, *Jak zginął Nisman?*, <https://jewish.org.pl/izrael-i-swiat/jak-zgin-nisman-7036/> (21.02.2023).

Na obecność Hezbollahu w Ameryce Łacińskiej wpływa nie tylko ponadnarodowy charakter handlu narkotykami, ale również zjawisko globalizacji, istotny element współczesności, który można odczytywać zarówno w ujęciu pozytywnym jak i negatywnym. Tym pierwszym jest bez wątpienia postęp związany z technologią, drugi z kolei wpływa negatywnie na społeczeństwo międzynarodowe, jeśli tylko jego „owoce” w postaci finansowania trafiają do niewłaściwych organizacji. Anthony Giddens podkreśla, że: „(...) w erze globalizacji przez granice państw przepływa więcej idei, towarów i ludzi niż kiedykolwiek wcześniej w historii. W związku z tym społeczeństwa, w których żyjemy ulegają ogromnym przeobrażeniom. Wiele społeczeństw po raz pierwszy różnicuje się etnicznie, a wieloetniczna struktura innych ulega modyfikacjom bądź utrwała się. Ale czy to za sprawą nawiązywanych w wyniku globalnej migracji kontaktów osobistych, czy za pośrednictwem środków przekazu i Internetu, członkowie wszystkich społeczeństw mają dziś do czynienia z ludźmi, którzy myślą, wyglądają i żyją inaczej niż oni sami”²⁹⁷.

Powyższy akapit wpisuje się w koncepcje transferu wartości, rzeczy jak również finansów. Globalizacja, o czym wspomina Giddens, odnosi się również do kwestii migracji, a więc do aspektu funkcjonowania diaspory. Analizując zewnętrzny wymiar przepływu finansowego dla Hezbollahu należy zaznaczyć, że nie ma on tylko charakteru szeroko rozumianej organizacji, odbywa się on lub może się odbywać także za pośrednictwem zbiorowości muzułmańskiej, w tym przypadku diaspory libańskiej. Wspomniana diaspora pomagała odbudowywać państwo ze stolicą w Bejrucie, taki stan rzeczy miał miejsce między innymi po I wojnie libańskiej w latach 1992 – 2000. W tym względzie trzeba zaznaczyć, że rozproszona mniejszość libańska przekazując pieniądze na renesans swojego państwa mogła na przykład nieświadomie lub też świadomie przeznaczyć środki finansowe na organizacje terrorystyczne, w tym przypadku rzecz może dotyczyć Hezbollahu. Wynika to w dużej mierze z braku transparentności instytucji państwowych Libanu.

Diaspora libańska funkcjonuje na wszystkich kontynentach. Jej liczba oscyluje wokół 12 mln – 15 mln osób. Najliczniejsza zbiorowość libańska usytuowana jest w Ameryce Południowej – ponad 8 mln; w Ameryce Północnej blisko 3 mln, na kontynencie europejskim 430 tys., 265 tys. w świecie arabskim z wyłączeniem państwa ze stolicą w Bejrucie, w Afryce Subsaharyjskiej – 68 tys.; a w Australii i Oceanii liczba ta przekracza 400 tys.²⁹⁸. Liczne

²⁹⁷ A. Giddens, *Socjologia*, Warszawa 2012, s. 668.

²⁹⁸ R. Ożarowski, *Polityka zagraniczna Iranu*, [w:] „Poziomy analizy stosunków międzynarodowych”, pod red. E. Hazliżaka, M. Pietrasia, Warszawa 2013, s. 346, <https://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analizy-stosunkow-miedzynarodowych/Ozarowski.pdf>, (dostęp: 21.02.2023), cyt za: liczba libańskich

interakcje Libańczyków z rozproszonym narodem ustanawiają formowanie polityki zewnętrznej tego kraju. Z tego powodu udział diaspory miał wesprzeć w rozpoczętej na początku ostatniej dekady XX wieku i obliczonym na szeroką skalę programie zmiany państwa. Tym programem jest „Horyzont 2000” i został on zaakceptowany na dekadę pod przewodnictwem Rady Rozwoju i Odbudowy. Kapitalizacja w ujęciu materialnym, ekonomicznym programu było oparte na niskoprocentowych zewnętrznych dotacjach jak również na zewnętrznych daninach. Z biegiem czasu na program przeznaczono większe pieniądze. Całkowita kwota przetransferowana na ten cel wynosiła około 20 mld USD²⁹⁹. Z programem Horyzont 2000 był związany były premier Libanu Rafik Hariri.

Skutki programu „Horyzont 2000” mogą być dowolnie postrzegane. Jednak to co jest niezaprzeczalne to fakt rewitalizacji Libanu, gdzie powstało wiele ważnych obiektów, takich jak chociażby elektrownie, czy placówki medyczne. W pierwszym okresie po wcieleniu w życie projektu bessa w tym państwie szacowana była na poziomie 7% - 8% PKB. W latach 1992 – 1998 wzrost cen zmalał ze 100% do 5%. Ważną częścią składową rozwoju kraju była rewizja postrzegania Libanu na arenie międzynarodowej. Wcześniej Liban widziany był głównie jako obszar konfliktu, terroryzmu czy pojmwania zakładników. W XXI wieku zaczął być uważany za kraj, który pod kątem ekonomicznym prężnie się rozwija. Druga strona medalu była taka, że program „Horyzont 2000” nie został w pełni wykonany, krytyka spadła także na premiera Haririego, ponieważ to instytucje z nim związane brały udział w wykonaniu planu zawartego w wyżej wspomnianym programie (m.in. Solidere)³⁰⁰. Rewitalizacja państwa libańskiego była zakłócana konfliktami Partią Allaha z Izraelem, które w istotny sposób kształtowały gospodarkę państwa ze stolicą w Bejrucie. Wojna lipcowa z 2006 roku doprowadziła do regresu gospodarczego, to właśnie wtedy wzrost PKB miał wynieść 6%, a okazało się, że został wygenerowany o połowę mniejszy. Braki w ujęciu finansowym w tym państwie szacowano na poziomie 3.6 mld USD. Zdewastowanych i splądrowanych zostało między innymi tysiące obiektów mieszkalnych, zwłaszcza w południowej części Bejrutu oraz w obiektach usytuowanych na południu państwa. Liban

emigrantów i ich potomków na różnych kontynentach i w różnych państwach jest często rozbieżna. Informacje podane w tekście pochodzą ze strony: [http://theidentitychef.com/tag/geographical-distribution/\(05.03.12\)](http://theidentitychef.com/tag/geographical-distribution/(05.03.12)).

²⁹⁹ R. Ożarowski, *Polityka zagraniczna Iranu*, [w:] „Poziomy analizy stosunków międzynarodowych”, pod red. E. Hazliżaka, M. Pietrasia, Warszawa 2013, s. 346, <https://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analizy-stosunkow-miedzynarodowych/Ozarowski.pdf> (dostęp: 21.03.2023), cyt za: M. Kisirwani, *The Rehabilitation and Reconstruction of Lebanon*, [w:] P.J. White, W.S. Logan [red.], *Remaking the Middle East*, Oxford – New York 1997, s. 95 – 97.

³⁰⁰ R. Ożarowski, *Polityka zagraniczna Iranu*, [w:] „Poziomy analizy stosunków międzynarodowych”, pod red. E. Hazliżaka, M. Pietrasia, Warszawa 2013, s. 347, <https://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analizy-stosunkow-miedzynarodowych/Ozarowski.pdf>, (dostęp: 21.03.2023), cyt za: T. Najem, *Lebanon. The Politics of a Penetrated Society*, New York 2012, s. 12 – 13.

poniósł straty finansowe z tytułu turystyki, która jest istotnym ogniwem ekonomicznym tego kraju³⁰¹. Po działaniach wojennych w 2006 roku władze libańskie zdecydowały się na reaktywację gospodarczą swojego państwa. W tym kontekście jednym z istotniejszych zadań przywrócenia państwa po wojnie z 2006 roku wzięły na siebie kraje arabskie Zatoki Perskiej³⁰².

Skupiając się jednak na wątku finansowym trzeba zadać pytanie: jakie korzyści finansowe czerpie Hezbollah z obecności w Ameryce Łacińskiej? Każda organizacja, jeśli ma interes w tym aby przebywać na danym obszarze najzwyczajniej w świecie to czyni co za tym idzie również i Hezbollah musi w tym względzie odnotowywać mniejsze lub większe profity.

Partia Allaha kooperuje z różnymi organizacjami przestępczymi, które światopoglądowo są im bliskie, w ujęciu diaspory libańskiej ta współpraca nawiązywana jest z jednostkami wywodzącymi się z mniejszości libańskich, szyickich które zamieszkują obszar krajów Ameryki Łacińskiej. Jest dużo takich rejonów, do których można zaliczyć tzw. *tri – border area* czyli pogranicze brazylijsko – argentyńsko – paragwajskie. Jest to obszar działań przestępczych, co oznacza, że różne podmioty trudnią się różnymi metodami o charakterze kryminalnym, wśród których można wymienić oprócz handlu narkotykami, falsyfikacji kart kredytowych, przestępstwa o charakterze ekonomicznym, czy pranie brudnych pieniędzy. W tym względzie zasadnicze pytania odnosi się do korzyści, jakie czerpie centrum dowodzenia wspomnianej organizacji umiejscowionej w Libanie? Choć nie jest łatwo określić precyzyjnie ile pieniędzy w ten sposób otrzymuje Partia Allaha to jednak można pokusić się o analizę tego zagadnienia. Częstkowo wiedza w tym względzie powoduje, że trudno jest mówić o konkretnych sumach, niewątpliwie niemała kwota zostaje przekazana organizacjom przestępczym funkcjonującym właśnie w obszarze Ameryki Łacińskiej. Ten łańcuch finansowy to z pewnością nie jest żadne *novum*, które przypomina w pewnej proporcji cykl działań finansowych w oparciu o który funkcjonowała Irlandzka Armia Republikańska z pomocą diaspory irlandzkiej w Stanach Zjednoczonych, która kazała się opłacać z profitów z różnych podmiotów, gdzie najprawdopodobniej rzecz dotyczyła legalnych zysków. Hezbollah

³⁰¹ R. Ożarowski, *Polityka zagraniczna Iranu*, [w:] „Poziomy analizy stosunków międzynarodowych”, pod red. E. Hazliżaka, M. Pietrasia, Warszawa 2013, s. 347, <https://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analizy-stosunkow-miedzynarodowych/Ozarowski.pdf> (dostęp: 21.03.2023), cyt za: H. Sayed, Z. Tzannatos, *The Economic and Human Costs of the War*, [w:] N. Hovsepien [red.], *The War on Lebanon. A Reader*, Northampton 2008, s. 316 – 342.

³⁰² R. Ożarowski, *Polityka zagraniczna Iranu*, [w:] „Poziomy analizy stosunków międzynarodowych”, pod red. E. Hazliżaka, M. Pietrasia, Warszawa 2013, s. 347, <https://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analizy-stosunkow-miedzynarodowych/Ozarowski.pdf> (dostęp: 21.03.2023), cyt za: B. F. Salloukh, *The Art of Impossible: The Foreign Policy of Lebanon*, [w:] *The Foreign Policies of Arab States. The Challenge of Globalization*, Cairo – New York 2010, s. 298.

docierając do tej zbiorowości – mniejszości szyickiej dostaje pewien procent od dochodów firm należących do członków tej diaspory na dalszą działalność. To jest najbardziej realny scenariusz, co się zaś tyczy ujęcia kwotowego to należy zintensyfikować działania badawcze w tym konkretnym aspekcie³⁰³.

To co jest ważne w tym względzie odnosi się do wpływu diaspory na stan finansów Hezbollahu i choć sprawa nie jest prostym przedmiotem analizy, trzeba się do niej odnieść i spróbować uprawdopodobnić rzeczywisty przepływ w wymiarze ekonomicznym dla powyższego podmiotu, którym jest Partia Allaha. W tym względzie należy zadać pytanie: jaka jest rola i znaczenie diaspory libańskiej w ujęciu finansowym usytuowanej w Ameryce Południowej? Zarówno diaspora libańska umiejscowiona w Ameryce Południowej połączona z całą infrastrukturą w wymiarze ekonomicznym Hezbollahu nie jest do końca poznana. Istnieją jednak przypuszczenia, że osoby wchodzące w jej skład usytuowane w Ameryce Łacińskiej parają się praniem pieniędzy dla tej organizacji. Aby udowodnić powyższą tezę warto przytoczyć wydarzenie z listopada 2019 roku, kiedy to władze Stanów Zjednoczonych Ameryki zatrzymały Diyę Salame w Miami. W akcie oskarżenia Nadera Farhata, Salame traktowany jest jako współoskarżony. Na podstawie skargi karnej Salame miał wejść w posiadanie milionów dolarów włączonych w proces transferu waluty za opłatą niemającą nic wspólnego z zakupem produktów od Farhaty, aby w ten sposób nie doszło do ujawnienia rzeczywistego pochodzenia tych funduszy. Salame wraz ze swoją grupą dokonali falsyfikacji faktur, aby ukryć fakt, że żadne legalne dobra nie były sprzedawane instytucjom lub podmiotom, od których Salame czerpał profity finansowe. Podobno te przedsięwzięcia dotyczyły sprzedaży telefonów komórkowych instytucjom umiejscowionym w trójgranicznym obszarze Argentyny, Brazylii oraz Paragwaju i sprzężonym z tamtejszą zbiorowością libańską. Paragwajskie urzędnicy celne z 2019 roku ilustrują zaaprobowany import 8.6 milionów telefonów komórkowych o łącznej wartości 1.3 miliarda dolarów amerykańskich. Salame na podstawie skargi karnej otrzymywał w formie elektronicznej gotówkę, która pochodziła od amerykańskich i zagranicznych podmiotów³⁰⁴.

Powyższy przykład może wskazywać na sieć powiązań pomiędzy Hezbollahem oraz poziom skomplikowania operacji przekazu i przesyłu pieniędzy dla wspomnianej organizacji. To oznacza także dywersyfikację transferu środków materialnych, aby nie wzbudzić podejrzeń u potencjalnych wrogów. Można przypuszczać, że skomplikowana struktura tej

³⁰³ Wywiad Dawida Sawy z Rafałem Ożarowskim przeprowadzony w dniu 7.06.2022 roku.

³⁰⁴ Wywiad Dawida Sawy z Robertem Reczkowskim przeprowadzony w dniu 14.07.2022 roku.

operacji finansowej jak również jej delikatność ma ścisły związek z wysokością kwoty, która miała trafić do Partii Allaha.

Ameryka Łacińska jest przedmiotem zainteresowania Hezbollahu oraz innych organizacji terrorystycznych w regionie trójgranicznym, formacje te destabilizują obszar Brazylii, Paragwaju oraz Argentyny. Ich funkcjonowanie kwestionuje legalny handel jak również podważa funkcjonowanie rządów. Handel podróbkami towarów w całym obszarze spowodował, że firmy takie jak Disney, wycofały swoje towary z tego regionu³⁰⁵.

5.8. Narkobiznes a aspekt ekonomiczny Partii Boga

Narkobiznes stanowi problem dla całego globu, jego rozprzestrzenianie to nie tylko problem społeczny, to również kłopot polityczno – ekonomiczny, ponieważ w ujęciu finansowym pieniądze z narkobiznesu trafiają do grup terrorystycznych, które parają się działaniami o charakterze asymetrycznym. Jedną z nich jest Hezbollah mający dobrze rozlokowane skupiska zwolenników w wielu miejscach globu, które czerpią profity finansowe między innymi z handlu narkotykami. Jak kształtują się finanse Hezbollahu wzięwszy pod uwagę zjawisko narkobiznesu?

Rola narkobiznesu postrzega się jako źródło przepływu pieniądza do Partii Allaha. W tym względzie warto wyodrębnić czynnik zewnętrzny, którym jest chociażby przemysł niedozwolonych substancji, pochodzących z Ameryki Łacińskiej. Narkobiznes to ważny element finansowania Hezbollahu, ponieważ jest w dużej mierze uzupełnieniem wsparcia finansowego ze strony Iranu³⁰⁶.

Hezbollah w 2006 roku zdecydował się postawić na rozwój plantacji marihuany w Libanie. Rząd w Teheranie w pewnym zakresie w tym pomagał, dając Hezbollahowi sposobność na przemysł narkotyków z Ameryki narodowymi liniami lotniczymi do Afryki Północnej i do Lewantu. Jest możliwe, że kartele zagwarantowały sobie coś w rodzaju przyrzeczenia, że bliskowschodni terroryzm nie będzie ekspandował na obszary funkcjonowania karteli. Jedynym aktualnie wyjątkiem był zamach bombowy Partii Allaha na

³⁰⁵ N. Kleck, *Hezbollah operations in the Tri – Border Area of South America*, Pittsburgh 2011, s. 1, <https://dsc.duq.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1771&context=etd> (dostęp: 23.02.2023).

³⁰⁶ Wywiad Dawida Sawy z Rafałem Ożarówskim przeprowadzony w dniu 7.06.2022 roku.

żydowskie centrum „*Asociation Mlt al Israelita Argentina* w Buenos Aires w 1994 roku³⁰⁷.

W kwestii prania pieniędzy z tytułu narkobiznesu trzeba stawiać pytania i udzielić odpowiedzi, które przybliżą zrozumienie tego problemu. Czyni to także Agnieszka Wesołowska: „jak wygląda pranie mnóstwa narkotykowych pieniędzy? Według Livermore’a Hezbollah wykorzystuje libańską społeczność emigrantów na całym świecie, by zakładać firmy, instytucje finansowe, a także kontrolować konta w różnych bankach, co pozwala legalizować pozyskane na narkotykach środki. Hezbollah kontroluje pewną ilość „swoich” podmiotów na całym świecie, w tym w Stanach Zjednoczonych. Inwestycje „pralnicze” to inwestycje w niezbyt kontrowersyjne dobra, od lekarstw generycznych po podrabiane artykuły luksusowe. Ciekawym przypadkiem do analizy jest (a raczej był, bo od 2011 aktywa zostały sprzedane francuskiemu *Société Générale*) *The Lebanese Canadian Bank (LCB Bank)*. Bank oferował szeroką gamę produktów korporacyjnych, detalicznych i inwestycyjnych oraz prowadził transakcje z bankami na całym świecie, w tym z wieloma instytucjami finansowymi w Stanach Zjednoczonych. *Drug Enforcement Administration* i *US Treasury* oraz inne amerykańskie instytucje rządowe twierdziły, że *LCB* był zaangażowany w finansowanie Hezbollahu i innych organizacji terrorystycznych, a także pranie pieniędzy. W 2013 roku *LCB* zapłaciło 102 mln dolarów w ramach ugody z amerykańskimi władzami i dalej sprawa przycichła”³⁰⁸.

Nie tylko wspomniana instytucja sownie finansowała Hezbollah, sektor bankowy odgrywa niemałą rolę w zabezpieczeniu interesów ekonomicznych tej formacji terrorystycznej. Okazuje się bowiem że Partia Allaha posiada własną instytucję finansową, która wspiera Libańczyków. Tym podmiotem jest *Al – Qard Al – Hasan Association*, która szczególnie teraz w czasach regresu ekonomicznego jest ważnym tworem zarówno dla Hezbollahu jak i dla Libańczyków. Ci drudzy za pieniądze tej instytucji, którą Stany Zjednoczone Ameryki objęły sankcjami, mogą dokonać bardzo wielu inwestycji, między innymi założyć swoją działalność gospodarczą, czy opłacić studia³⁰⁹. Wymienione wcześniej sankcje zostały wprowadzone przez Departament Skarbu Stanów Zjednoczonych Ameryki w 2016 roku, jednak popularność *Al – Qard Al – Hasan Association* nie uległa zmniejszeniu. Co

³⁰⁷ A. Wesołowska, *Hej, dzieciaki, chcecie trochę narkotyków, czyli złoty strzał od Hezbollah*, <https://zaufanatrzeciastrona.pl/post/hej-dzieciaki-chcecie-troche-narkotykow-czyli-zloty-strzal-od-hezbollahu/> (dostęp: 23.02.2023).

³⁰⁸ Ibidem.

³⁰⁹ „*Bank Hezbollah oraz innowacyjny sklepik szkolny*, <https://outride.rs/pl/magazyn/luty-2021/brief-151/bank-hezbollahu-oraz-innowacyjny-sklepik-szkolny/> (dostęp: 23.02.2023).

więcej w następnym okresie po wdrożeniu sankcji sumy uległy progresji z 371 milionów dolarów amerykańskich w 2016 roku do 476 milionów dolarów w 2018 roku, bardzo podobnie rzecz uклада się z liczbą kredytów, gdzie w 2016 roku wynosiła ona 159 tysięcy a dwa lata później o 38 tysięcy więcej. To z pewnością argument dla poglądu, które dowodzi, że wprowadzone sankcje są nieskuteczne³¹⁰.

W sprawie sankcji nie można postępować fragmentarycznie, lecz uwzględniać nawet najmniejsze źródło pozyskiwania przez organizację terrorystyczną pieniędzy. Co prowadzi do wniosku, że sankcje nie są złym, czy niewystarczającym instrumentem walki z powszechnym wrogiem podmiotem, wtedy kiedy weźmie się pod uwagę wszystkie części składowe procesu, finansowania. Tym samym trzeba zintensyfikować wszelkie działania dotyczące istoty problemu związanego z pozyskiwaniem pieniędzy poprzez przemyt narkotyków, czy pomoc ze strony pojedynczych osób, ponieważ może to zasilać różne instytucje pożyczkowe i banki w tym także takie jak Al – Qard Al Hasan Association³¹¹.

Ponadto Munir Al – Kaber rozszerza ten aspekt i zauważa, że: „islam przyjmuje, że źródłem wszelkiego prawa, władzy i sprawiedliwości jest Allah, który jako jedyny posiada znajomość prawa doskonałego. Koran i Sunna tworzą *szariat*: święte prawo Islamu. *Szariat* reguluje zasady postępowania we wszystkich dziedzinach życia i bankowości. Bankowość islamska rozwijała się początkowo jako forma pośrednictwa finansowego, realizowana dla społeczności muzułmańskiej dzięki transakcjom finansowym, dostosowanym do doktryny islamu. Obecnie, islamskie instytucje finansowe zyskały szerszą akceptację i uznanie, wychodząc poza tradycyjną granicę gospodarek muzułmańskich. Stają się elementem rozwiniętych gospodarek oraz integralną częścią globalnego systemu finansowego”³¹². W podobnym kontekście wypowiada się Leszek Sadkowski, którego zdaniem: „pierwsze banki islamskie powstały w latach sześćdziesiątych XX w., jednak dopiero w latach siedemdziesiątych rozszerzyły swoją działalność i obecnie oferują pełny wybór usług. Od tego momentu, z roku na rok, liczba banków islamskich rosła, i to nie tylko w krajach islamskich, ale także poza ich granicami. Zjawisko to szybko zachęciło banki handlowe (czyli

³¹⁰ *Hezbollah's socioeconomic foundations: Al – Qard al – Hasan, a quasi – bank that provides interest – free loans mainly to members of the Shitee community*, <https://www.terrorism-info.org.il/en/hezbollahs-socioeconomic-foundations-al-qard-al-hasan-quasi-bank-provides-interest-free-loans-mainly-members-shiite-community/> (dostęp: 23.02.2023).

³¹¹ *Qard al – hasan*, [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-503-0057?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-503-0057?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true) (dostęp: 23.02.2023).

³¹² M. Al – Kaber, *Techniki finansowe banków islamskich*, [w:] „Optimum. Studia Ekonomiczne”, nr. 3(63), Białystok 2013, s. 175 – 176, https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/964/1/11_Munir_Al_Kaber.pdf (dostęp: 23.02.2023).

nieislamskie) do utworzenia specjalnych wydziałów funkcjonujących zgodnie z zasadami działania banków islamskich. Jednocześnie zrodziło się pytanie, czy banki islamskie mogą być alternatywą dla banków handlowych, czy też oferując usługi różniące się od oferowanych przez inne banki, tworzą zupełnie nową jakość³¹³.

Problemem nie jest bankowość islamska i to na jakich warunkach się ona odbywa. Istotny kłopot odnosi się do zagadnienia podmiotu, który ma tych pożyczek udzielić, ponieważ zagrożenie płynące ze strony organizacji terrorystycznej jaką jest Hezbollah powoduje, że każda forma aktywności, czy przedsiębiorczości jest i powinna być potraktowana jako źródło finansowania jej rozwoju, co w istotny sposób uderza w fundamenty wolności i pokoju międzynarodowego.

Kwestia pożyczek udzielanych przez Hezbollah powoduje formowanie się pytania o źródło pozyskania tych funduszy do dalszego rozdysponowania wśród obywateli Libanu. Wiele wskazuje na wytworzenie się systemu wdzięczności i lojalności u osób, które otrzymują wsparcie materialne od Partii Allaha. Z definicji takie jednostki długo mają pamiętać, kto udzielił im pomocy finansowej, co powoduje, że Hezbollah może liczyć z ich strony na „rewanż”. Dzieje się to najpewniej w momencie wyborów parlamentarnych, kiedy waży się los formacji szyickich, gdzie główna rola spoczywać może właśnie na Hezbollahu. Dobry lub bardzo dobry wynik spowoduje że ta formacja będzie miała istotny wpływ na losy kraju i wytyczy kierunek, który z dużym prawdopodobieństwem będzie tożsamy z linią przyjętą przez Teheran, zarówno w polityce wewnętrznej jak i zewnętrznej. Aktualne i prognozowane niebezpieczeństwa inspirowane przez Hezbollah tylko utwierdzają w przekonaniu o konieczności wstrzymania dostępu wspomnianej organizacji do strumieni zysków związanych z przemysłem oraz sprzedażą narkotyków. Zawężenie finansowania tej organizacji, w końcowym rozrachunku doprowadzi do ograniczonej sposobności tej organizacji w kontekście niezwykle agresywnej ideologii³¹⁴.

Niewykluczone, że Hezbollah próbował pozycjonować się, szczególnie po zawarciu porozumienia z 1989 roku na „łagodną” i „pokojoyą” organizację, stąd odwoływanie się do polityki i udział w cyklicznych wyborach parlamentarnych. Jednak był to zabieg, który bardziej miał na celu przykrycie faktycznych intencji i przekonania niektórych do tej formacji

³¹³ L. Sadkowski, *Bankowość islam*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Bankowosc-islam-2854655.html> (dostęp: 24.02.2023).

³¹⁴ D. Livermore, *Exploiting vulnerabilities in Lebanese Hezbollah's continuing narcotics finances*, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/exploiting-vulnerabilities-lebanese-hezbollahs-continuing-narcotics-finances> (dostęp: 23.02.2023).

poprzez promocję jego cywilizowanego działania o charakterze politycznym. Warto przypomnieć także fakt, że o taki rozwój wypadków bardziej zabiegała Syria, która mogłaby wytrącić oręż tym, którzy zarzucają Hezbollahowi udział w procesach terrorystycznych.

Biorąc pod uwagę kwestie finansowe Partii Allaha trzeba podkreślić po raz kolejny rolę i znaczenie Iranu i co najmniej możliwej kooperacji tego państwa nie tylko z Argentyną, co zostało wcześniej opisane, ale także z Wenezuelą za czasów Hugo Cháveza, a później Nicolása Maduro. W naturalny sposób prowadzi to do wnioski, że profity z tej kooperacji mogą przypadać w udziale również Hezbollahowi. Kooperacja między Iranem a Wenezuelą jak i innymi krajami rządzonymi przez populistów wywołuje poważne zaniepokojenie władz USA. Media tego państwa wyrażały się o prezydencie Chávezie z wyjątkową dezaprobatą, szeregując go na tym samym poziomie niechęci, która była wyrażana wobec prezydenta Iranu. Częścią wspólną przekonań obu polityków jest sprzeciw wobec działań amerykańskich w regionie Ameryki Łacińskiej i Bliskiego Wschodu i opozycja względem globalnej polityki USA. Podobne są w tych państwach uwarunkowania odnoszące się do negocjowania praw człowieka przez ośrodki władzy w Wenezueli i Teheranie³¹⁵. Choć trzeba zauważyć, że trafna i zasadna krytyka mediów amerykańskich rządów populistycznej lewicy w Wenezueli i władz Iranu w ujęciu nie przestrzegania praworządności nie znajduje analogicznego odzwierciedlenia w odniesieniu do władz Arabii Saudyjskiej³¹⁶.

Manuel Ricardo Cristopher Figuera jest byłym szefem wenezuelskiego wywiadu, który znajdując się na terytorium Stanów Zjednoczonych Ameryki udzielił wywiadu dziennikowi „Washington Post” zdradzając tajemnicę ludzi zgromadzonych wokół prezydenta Wenezueli Nicolasa Maduro oraz nielegalnego transferu złota, czy wpływów kubańskich w tym państwie³¹⁷. Figuera podnosi status grup działających niezgodnie z prawem, które mając przychylność i protekcje rządu wenezuelskiego mają zgodę na funkcjonowanie w tym kraju. Mowa tutaj o kolumbijskiej skrajnie lewicowej partyzantce Armii Wyzwolenia Narodowego (ELN) oraz szyickiego Hezbollahu. W stanie Nueva Esparta i okolicach miast Maracay i

³¹⁵ M. Fatalski, *USA i odrodzenie lewicowego pop lizm w Ameryce Łacińskiej*, [w:] „Ameryka Łacińska w stosunkach międzynarodowych”, pod red. M. Lisińskiej, B. Beliavska, Kraków 2015, s. 96, cyt za: M. Corcoran, *Little Credibility: U.S. Coverage of Iranian – Latin American Realties*, „NACLA Report on the Americas”, Summer 2012, nr 2, s. 67 - 68.

³¹⁶ M. Fatalski, *USA i odrodzenie lewicowego pop lizm w Ameryce Łacińskiej*, [w:] „Ameryka Łacińska w stosunkach międzynarodowych”, pod red. M. Lisińskiej, B. Beliavska, Kraków 2015, s. 96, cyt za: policzono, że „Washington Post” ani raz nie użył pojęcia „praw człowieka” w 14 artykułach dotyczących wizyty Busha w Arabii Saudyjskiej zaś chętnie cytował prezydenta USA potępiającego Wenezuelę za „utrzymywanie stosunków z państwem nie przestrzegającym powszechnych praw człowieka”. Ibidem, s. 68.

³¹⁷ PAP, *Związki z Hezbollahem, handel narkotykami czy złotem... Były szef wywiad zdradza tajemnicę Maduro*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/601004,b-szef-wywiadu-wenezueli-usa-nicolas-maduro.html> (dostęp: 21.02.2023)

Caracas funkcjonują tam podmioty powiązane z Hezbollahem, mające na celu pozyskanie pieniędzy na działalność niezgodną z prawem³¹⁸. Choć wywiad ze wspomnianym Figuerą został przeprowadzony w 2019 roku i być może nie jest łatwo uzyskać potwierdzenie tych hipotez, to jednak fakt przebywania Figuery poza granicami Wenezueli w momencie jego przeprowadzenia świadczyć może o ich dużej dozie prawdopodobieństwa. Jaką rolę w kontekście przepływów finansowych Hezbollahu odgrywa narkobiznes i przemysł diamentów?

Operacje finansowe Hezbollahu odnoszą się przede wszystkim do prania brudnych pieniędzy, przestępczości zorganizowanej oraz narkotyków, których podstawą jest światowa sieć kurierów, finansistów, firm oraz podmiotów finansowych. Tego rodzaju poczynania dają Hezbollahowi prowizje finansowe. W tym aspekcie ważną rolę odgrywają tak zwane libańskie domy przepływu środków pieniężnych lub „wymiany walut”, które słyną z tego, że gremialnie transferują pieniądze dla wielu klientów, a ich transakcje są trudne do wytropienia. Ich fundamentem w aspekcie księgowości jest system *hawala*, który transferuje walutę stosując do tego nieformalny mechanizm kompensacyjny między węzłami transferu pieniądza³¹⁹.

Z dotychczasowych analiz wynika, że aby zdobyć środki na swoją działalność, członkowie Hezbollahu biorą bezpośredni udział w aktach przestępczych, do których można zaliczyć produkcję oraz handel narkotykami, handel ludźmi, przemysł bronią, niezgodny z literą prawa handel dziką fauną oraz florą, nielegalny wyrąb oraz handel tzw. „krwawymi diamentami”. Diamenty pochodzące ze sporu zbrojnego (w Polsce funkcjonuje nazwa „krwawe diamenty”) to pojęcie wprowadzone przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 1990 roku odnoszący się do diamentów pochodzących z terenów gdzie jurysdykcję sprawują antyrządowe formacje militarne i wydobywanych aby sfinansować działania zbrojne bądź akty terroru. W tamtym okresie był to światowy kłopot, który odnosił się do wydobycia i eksportu diamentów z takich państw jak Angola, Sierra Leone, Liberia, Wybrzeże Kości Słoniowej, Demokratyczna Republika Konga, Republiki Kongo oraz innych państw ogarniętych konfliktami wewnętrznymi. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że diamenty w kontekście zysków z ich sprzedaży zostały wykorzystane jako źródło finansowania ataku Al – Kaidy 11 września. Jest też możliwe, że środki pieniężne pochodzące ze sprzedaży tych klejnotów trafiają do innych formacji terrorystycznych, takich jak Partia Allaha³²⁰. Zyski z

³¹⁸ Ibidem.

³¹⁹ Wywiad Dawida Sawy z Robertem Reczkowskim przeprowadzony w dniu 14.07.2022 roku.

³²⁰ *ochodzenie diamentów*, <https://www.klenota.pl/Blog/Kamienie-i-perly/Pochodzenie-diamentow> (dostęp: 23.02.2023).

handlu diamentami odnoszą się zapewne także do Hezbollahu, który „kanałem” afrykańskim może je przemycać. Tym samym jak zostało wcześniej przedstawione Afryka jest także istotnym obszarem dla czerpania korzyści finansowych z handlu diamentami, którym zajmuje się część libańskiej diaspory skoncentrowanej na tym kontynencie.

Znając charakterystykę przepływów finansowych Hezbollahu warto zadać pytanie: jakie działania można podjąć aby zastopować przepływ finansowy Hezbollahu? Ograniczenie transferu waluty do Hezbollahu jest niemożliwe, przyczyną takiego stanu rzeczy jest fakt, że Hezbollah jako organizacja terrorystyczna musi działać w ogromnej konspiracji finansowej, tak żeby nie zostawiać śladów w międzynarodowym systemie instytucji finansowych. Aby to osiągnąć posługuje się działaniami, do których można zaliczyć korzystanie z transakcji poza systemem bankowym, takich jak wspomniana wielokrotnie wcześniej hawala, a więc opartych o transfer bezgotówkowy. Nie można tych przepływów zatrzymać, można natomiast spowolnić, zgodnie z literą prawa przepływy bankowe, zamrażać środki poprzez sankcje, jednak wspomniany system ma bogatą historię i nie zostawia śladu³²¹.

Biorąc pod uwagę zewnętrzny wymiar finansowy Hezbollahu należy zauważyć, że to właśnie on ma decydujący wpływ na rozwój gospodarczy Partii Allaha. Ewentualna próba uniezależnienia się Hezbollahu od podmiotów zewnętrznych finansujących jego działalność, choć nie jest całkiem wykluczona, to jednak jest mało prawdopodobna. Profity finansowe z innych źródeł aniżeli z Iranu nie są w stanie zrekompensować pokrycia wydatków przeznaczanych na realizację celów politycznych tej organizacji. Dlatego też zawsze Partia Allaha będzie funkcjonować jako podmiot ściśle zależny od władz Iranu, w mniejszym stopniu od Syrii. Tym samym należy stwierdzić, biorąc pod uwagę aspekt finansowy, że Hezbollah jest wykonawcą interesu narodowego Iranu i Syrii. Ten interes narodowy realizowany jest głównie w wymiarze politycznym i zbrojnym. Chcąc przeciwdziałać finansowaniu Partii Allaha zasadnym jest podjęcie wszelkich działań, aby monitorować kontakty między łącznikami tej organizacji funkcjonującymi w systemie *hawala*, ponieważ to nie podlega kontroli.

Wzrost znaczenia finansowego Hezbollahu powoduje, że kolejny hipotetyczny spór zbrojny tej organizacji z państwem izraelskim z pewnością wzmocniłby także Iran jako głównego sponsora wspomnianego podmiotu. Tym samym Teheran bardziej upodmiotowiłby swoją pozycję na Bliskim Wschodzie. Pomoc Stanów Zjednoczonych Ameryki jest z punktu

³²¹ Wywiad Dawida Sawy z Rafałem Ożarowskim przeprowadzony w dniu 7.06.2022 roku.

widzenia funkcjonowania podmiotowości Izraela kluczowa i zasadna, następny konflikt na Bliskim Wschodzie z wiodącą rolą Hezbollahu może doprowadzić do powstania nowego „ładu” na tym obszarze. Dobrze przygotowana do tego hipotetycznego konfliktu Partia Allaha może wyrządzić wiele szkód, (w tym względzie trzeba przypomnieć II wojnę Izraela z Libanem) a trwale fundamenty suwerenności Izraela mogą zostać naruszone. Duże środki pieniężne przekazywane na funkcjonowanie określonego podmiotu są związane z oczekiwaniami sponsora i próbą egzekwowania pewnych powinności do wykonania w zamian za nie. Tak dokładnie jest w przypadku Hezbollahu. Odcinanie, a bardziej ograniczanie tej formacji od źródeł finansowych poprzez między innymi doprowadzanie do problemów ekonomicznych Iranu to istotny element w batalii z Partią Allaha.

Konkludując rozdział odnoszący się do zewnętrznego finansowania Partii Allaha należy zauważyć że opiera się on o przepływ pieniądza z Iranu i Ameryki Łacińskiej, gdzie organizacja ta jest zaangażowana w proceder narkobiznesu. Odpowiednio wysokie profity finansowe dają sposobność na przeprowadzenie na całym świecie ataków terrorystycznych. Iran postrzegany jest jako główny sponsor tej organizacji, zaś pozostałe źródła finansowe Hezbollahu, choć istotne, pełnią funkcje większego lub mniejszego „dodatku”, czy „uzupełnienia”. Oznacza to, że realizacja długofalowych zamierzeń Hezbollahu podporządkowana jest polityce Islamskiej Republiki Iranu w regionie. Hezbollah i Iran łączą więzi kulturowe, tożsamościowe, historyczne, religijne, a to potężne spoiwa. W kontekście finansowania Hezbollahu, trzeba wyraźnie podkreślić delikatność tej materii, co oznacza, że kwoty przekazywane dla tej organizacji mogą być jedynie szacowane.

Hezbollah traktowany również jako libańska partia polityczna musi czerpać określony zyski z faktu, że jej przedstawiciele zasiadają w Parlamencie lub piastują ważne funkcje w państwie. Choć jak zostało przedstawione powyżej na ten moment Bejrut nie jest właściwym źródłem finansowym w związku ze stagnacją jaka tam panuje to trzeba przyznać, że Hezbollah pozyskuje stamtąd środki pieniężne, także z narkotyków. Planowane inwestycje wzmacniające Liban mają także za zadanie wzmocnić Hezbollah. Syria to kolejne państwo wewnętrznie powiązane z Partią Allaha, które pozyskuje pieniądze oraz broń z tamtego obszaru (najpewniej przy udziale Iranu). Wojna domowa zmąciła ten obraz i między innymi dlatego ma miejsce silne i zdecydowany udział formacji Hassana Nasrallaha w tym konflikcie. Choć straty finansowe Hezbollahu wynikające z tego uczestnictwa są istotnym problemem, to biorąc pod uwagę kwestie lojalności i zbieżnego myślenia politycznego wobec zarówno władz w Teheranie jak i Damaszku należy uznać to za ważniejsze.

Zakończenie

Tematem niniejszej rozprawy doktorskiej jest: „Finansowanie organizacji terrorystycznych na przykładzie organizacji Hezbollah – diagnoza i ocena zjawiska”. W tym względzie autor nakreślił genezę powstania wspomnianego podmiotu terrorystycznego w oparciu o aspekty: kultury, historii, religii. Kwestia finansowania Hezbollahu jest bardzo szeroką i ciągle nie do końca rozpoznaną dziedziną, czy zjawiskiem, ponieważ trudno oczekiwać, że terroryści z wyżej wymienionej organizacji będą wykazywać bierną postawę w momencie zablokowania chociażby jednego źródła finansowania. Z pewnością będą poszukiwać innych form przepływu pieniądza. Na uwagę zasługuje fakt, że badania nad wewnętrznym oraz zewnętrznym źródłem pozyskiwania funduszy zostało opisane, biorąc pod uwagę dynamizm otaczającego świata w wymiarze polityki oraz ekonomii, które determinują życie społeczne oraz funkcjonowanie wielu organizacji, w tym Hezbollahu.

Problem badawczy niniejszej rozprawy doktorskiej odnosił się do przepływu pieniądza dla szyickiego Hezbollahu jako istotnego podmiotu, który odgrywa ważną rolę na Bliskim Wschodzie, a jego szerokie spektrum działalności, którym przede wszystkim jest dokonywanie wszelkich aktów terroru, funkcjonowanie w Libanie jako partii politycznej i co równie ważne posiadanie zaplecza do jednoczenia ludzi, poprzez okazywanie im pomocy oraz wsparcia. Tu na pierwszy plan wysuwa się sieć szkół, szpitali oraz szeroko postrzeganej infrastruktury. To powoduje, że Hezbollah potrafi zjednać sobie przychylność społeczeństwa.

W rozprawie doktorskiej zostały postawione między innymi następujące pytania badawcze:

1. Jak wygląda przepływ finansowy Hezbollahu w ujęciu ścisłych związków z Iranem?
2. Jaki wpływ na finansowanie Hezbollahu mają ataki asymetryczne tej organizacji w zachodniej Europie?
3. Jak kształtują się finanse Hezbollahu wzięwszy pod uwagę zjawisko narkobiznesu?
4. Jakie korzyści finansowe czerpie Hezbollah z obecności w Ameryce Łacińskiej?
5. Jaka jest rola i znaczenie diaspory libańskiej w ujęciu finansowym Hezbollahu usytuowanej w Ameryce Południowej?
6. Jakie korzyści finansowe uzyskał i uzyskuje Hezbollah w kontekście wojny domowej w Syrii od 2011 roku?

7. Jakie działania można podjąć aby zastopować przepływ finansowy Hezbollahu?

W odpowiedzi na pierwsze pytanie trzeba podkreślić, że Iran stanowi główne źródło finansowania dla Partii Allaha, wiąże się to między innymi z tożsamym interesem, wspólną religią, kulturą i celami, które stawiają sobie Teheran i wspomniany Hezbollah. Przepływ pieniędzy nie jest prosty do oszacowania, tak jak sumy przeznaczane przez państwo irańskie na tę organizację terrorystyczną, jednak kwoty wahają się między kilkaset milionów dolarów rocznie do jednego miliarda rocznie. Z kolei transfer dokonywany jest za pośrednictwem chociażby irańskiego systemu bankowego, który nie jest sprzężony w ramach SWIFT czyli organizacji, za pośrednictwem której możliwa jest wymiana informacji o wymiarze finansowym. Pomoc dla Hezbollahu ze strony Iranu odbywa się także przy udziale państwa syryjskiego, które korzysta z „usług” Partii Allaha w związku z wojną domową w państwie ze stolicą w Damaszku. Forma płatności, lub wdzięczności z pewnością się dokonuje jednak nie jest oczywiste w jaki sposób może się to odbywać. Realnym scenariuszem jest tutaj ściśle sprzężenie Syrii z Iranem i komunikowanie się w celu przekazu pieniędzy od władz w Damaszku przez Teheran do Bejrutu.

Odpowiadając na drugie pytanie zauważyć można, że ataki, lub ewentualne przyszłe akty terroru ze strony Hezbollahu służą destabilizacji, wywołaniu zamętu decyzyjnego w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Atak Partii Allaha w 2012 roku w Burgas był elementem próby zastraszenia i wywołania paniki. Jednak poza aktywnością tego podmiotu w latach 80 – tych XX wieku we Francji i atakiem w wspomnianym 2012 roku trudno znaleźć inne miejsca działalności Hezbollahu. Jest to spowodowane orientowaniem się tej organizacji na obszarze Lewantu, stąd wszelkie finansowanie tej organizacji terrorystycznej nie jest czynione by dokonać agresji na Europę, choć z pewnością nie można wykluczyć, że to się może zmienić (co z pewnością będzie uzależnione od interesu tej organizacji terrorystycznej na innym terenie), tak samo jak fakt ewentualnego pojawienia się sieci podmiotów na wspomnianym kontynencie współpracujących z Hezbollahem, będących wynagradzanych z pieniędzy pochodzących z różnych źródeł.

W odpowiedzi na pytanie trzecie trzeba wyeksplikować znaczenie narkobiznesu rozumianego jako źródło wewnętrzne i zewnętrzne. To pierwsze ma swoje źródło w Libanie, zewnętrzne zaś to przemyt niedozwolonych substancji, których źródłem jest między innymi Ameryka Łacińska. Narkobiznes to ważny element finansowania Hezbollahu, ponieważ jest w dużej mierze uzupełnieniem ochrony ekonomicznej Iranu. Wpływy z tego źródła mogą być

przyczynkiem do zyskanie przez tę organizacji większej samodzielności finansowej w przeszłości, co może okazać się kłopotliwe dla głównego sponsora irańskiego.

Odpowiadając na czwarte pytanie należy podkreślić znaczenie obszaru łączącego sąsiednie kraje: Argentyna, Brazylia oraz Paragwaj. To właśnie tam mają miejsce działania nielegalne, przestępcze, które wzmacniają ekonomicznie Hezbollah. W tym względzie warto chociażby wymienić pranie pieniędzy, fałszowanie akt, czy wymieniony narkobiznes. Nie tylko wspomniane państwa uchodzą lub mogą uchodzić za sojuszników tej organizacji terrorystycznej, do grona popleczników należy zaliczyć Wenezuelę, których władza sprzyja wszelkim ruchom, które są niezgodne z literą obowiązującego prawa międzynarodowego. To istotny problem nie tylko dla Ameryki Południowej jako kontynentu, gdzie obywatele państw wchodzących w jej skład są oszukiwani, a ich portfele drenowane, choćby za sprawą tworzenia wszelkich podróbek, nieoryginalnych rzeczy, które z definicji uchodzą za nietrwałe. To także problem Stanów Zjednoczonych Ameryki, gdzie wymieniony obszar graniczny jest ważny z punktu widzenia ich interesu narodowego, a handel produktami to istotny element rozwoju i kooperacji.

Odpowiadając na piąte pytanie trzeba zauważyć, że wśród diaspory libańskiej może znaleźć się grupa osób wspierająca określony podmiot, w tym terrorystyczny, a za taki należy traktować Hezbollah. To z pewnością trudny do zdefiniowania aspekt, jednak jeśli diaspora libańska brała udział w odbudowie Libanu czyniąc wszystko, aby wzmocnić i doprowadzić do rozkwitu swój kraj to także mogą pojawiać się te o zabarwieniu negatywnym. Diaspora libańska szczególnie zamieszkująca Amerykę Łacińską może prowadzić działania niezgodne z literą prawa, w tym pomoc finansową dla Hezbollahu, jako przykład można w tym względzie wymienić pranie pieniędzy.

W odpowiedzi na szóste pytanie należy podkreślić fakt zaangażowania się Hezbollahu w wojnę w Syrii jako w pewnym sensie stan wyższej konieczności i spłacaniem pewnego długu wdzięczności za pomoc i możliwości funkcjonowania Hezbollahu, chociażby kiedy Syria przebywała w Libanie i podobnie jak Iran uchodziła za sojusznika tej formacji. Co się tyczy korzyści finansowych wynikających z działań wojennych w Syrii to Partia Allaha nie może traktować swojej akcesji w tym wydarzeniu jako korzyści materialnych między innymi dlatego, że wojna to wyrzeczenia i głównie straty a ewentualne większe bądź mniejsze straty finansowe mogą działać w dłuższej perspektywie czasowej demobilizująco.

W odpowiedzi na siódme pytanie trzeba podkreślić, że choć czynione są próby zahamowania przepływu pieniądza do Hezbollahu przez chociażby działalność zagranicznych wywiadów to jednak całkowita, czy istotna eliminacja czynnika materialnego dla Partii Allaha jest niewykonalna. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest system hawala za pośrednictwem, którego ma miejsce nieformalny przesył gotówkowy, który nie zostawia jakiegokolwiek fragmentu działalności lub czyni to w bardzo minimalnym zakresie. Tego rodzaju działania bardzo trudno jest wysledzić i udaremnić. To nie oznacza, że nie należy minimalizować starań, aby mocno utrudnić aspekt finansowania Hezbollahu, ponieważ wszelkie próby zastopowania przepływu gotówki są pożądane, jednak kompletne jego wykluczenie jest niemożliwe do wcielenia w życie. W tej sytuacji wzmożona próba inwigilacyjna osób czy podmiotów podejrzewanych o wspieranie czy finansowanie Hezbollahu może okazać się przydatna, tak samo jak uświadomienie społeczeństwa o zagrożeniach wynikających z przepływu gotówkowego dla podmiotów terrorystycznych, co z kolei wzmocni czujność i doprowadzi do baczniejszego obserwowania otaczającego świata, aby w ten sposób wyeliminować potencjalne zagrożenie.

Cel badania niniejszej rozprawy doktorskiej odnosił się do podłoża kulturowego, na którą ogromny wpływ ma religia oraz historycznego w kontekście powstania szyickiego Hezbollahu. Ten cel został osiągnięty, jako przedłużenie interesu Iranu, to właśnie w państwie ze stolicą w Teheranie szyici stanowią największą zbiorowość wiary muzułmańskiej. Aspekt historyczny w ujęciu pewnego oswobodzenia się z polityki prowadzonej przez państwa kolonialne wywarł ogromny wpływ na kształtowanie się państwowości Libanu oraz Syrii. To pierwsze państwo jest istotne z punktu widzenia uformowania się Hezbollahu. Syria z kolei jest kluczowa, ponieważ identycznie jak Liban była kolonią francuską, a po powstaniu Hezbollahu pełniła między innymi funkcję ekonomicznego wsparcia (bardziej jako pośrednik) dla wcześniej wspomnianej Partii Allaha. Przecięcie, lub odcięcie się od podmiotów, które kojarzone są z polityką, którą w pewnym sensie można określić średniowieczną zależnością: senior – wasal można dostrzec w latach 80 – tych XX wieku podczas trwającej I wojny Izraela z Libanem, kiedy siły międzynarodowe stacjonowały w Libanie, aby zaprowadzić pokój. Dla Partii Allaha to prosta analogia lub retrospekcja okresu kolonialnego. Ta kwestia w połączeniu z wojną z Izraelem oraz walką o podmiotowość Libanu, która łączy się z realizacją racji stanu Islamskiej Republiki Iranu jest celem głównym dla Hezbollahu. Przy pomocy aktów terroru skutecznie udało się dokonać exodusu międzynarodowych sił wojskowych z Libanu, lub w sposób znaczący je osłabić.

Hezbollah, który zanim stał się partią polityczną był i nadal jest utożsamiany przede wszystkim jako podmiot terrorystyczny, choć co zostało wykazane w rozprawie doktorskiej jego rola, znaczenie, formy i funkcje ewoluowały i dlatego zbadanie przepływu finansowego dla wspomnianego bytu było niezwykle cenne i istotne, a przychylność społeczna będąca wynikiem także działalności charytatywnej Partii Allaha może trwale ugruntować ten podmiot w Libanie.

W zdynamizowanym świecie zaszło i zachodzi wiele zmian głównie o charakterze ekonomiczno – politycznym. Jednym z nich jest kryzys gospodarczy, który trawi Liban oraz społeczeństwo tego państwa. To spowodowało wybuch niezadowolenia w 2019 roku, co jest niepokojące z punktu widzenia klasy politycznej Libanu w tym dla Hezbollahu. Kolejny kryzys dotyczy wybuchu saletry amonowej w Bejrucie w 2020 roku. Choć śledztwo trwa to jednak milczenie klasy politycznej w skład której wchodzi wspomniana Partia Allaha może być symptomatyczne. W związku z powyższym protesty społeczne w Libanie mogą się nasilić, to z kolei oznacza, że może zaistnieć rewizja w ujęciu politycznym, a więc także w systemie partyjnym poprzez pojawienie się partii protestu. Osłabi to znaczenie i pozycje obecnych formacji politycznych w tym Partii Allaha i spowoduje mniejsze wpływy finansowy – przynajmniej do jego pionu politycznego. W tym przypadku jednak z pewnością nastąpi przegrupowanie się Hezbollahu, który ponownie może wrócić do pełnienia tylko i wyłącznie funkcji protektora w kontekście militarnym i wykorzystywać akty terroru do realizacji swoich celów. To prawdopodobny scenariusz, który także powinien zostać poddany analizie badawczej ponieważ stanowi ciekawy punkt wyjścia do dyskusji na temat wielofunkcyjności podmiotów terrorystycznych, którym jest omawiany w niniejszej rozprawie doktorskiej.

Analizie badawczej powinien zostać poddany aspekt wojny domowej w Syrii, jako w dalszym ciągu nierozstrzygniętego konfliktu. Państwo ze stolicą w Damaszku jest poddawane presji ze strony Izraela, który pragnie maksymalnie osłabić podmiot istotny z punktu widzenia finansowania Hezbollahu, osłabiając przez to Iran, sojusznika Syrii w tej kwestii oraz wzmacnia swoje bezpieczeństwo.

Zawieszenie broni pomiędzy Hezbollahem a Izraelem w 2006 roku stanowi przedmiot analizy oraz dalszego badania w kontekście nowego ewentualnego konfliktu, który przeformatuje relacje międzynarodowe. To przy toczącym się konflikcie na Ukrainie realny problem i zagrożenie, które zdestabilizuje region Bliskiego Wschodu. Biorąc pod uwagę

bardzo napiętą sytuację na obszarze Lewantu można zakładać, że kolejny konflikt jest tylko kwestią czasu. Pytanie jakie bardziej należy zadać w tej kwestii nie dotyczy tego, czy i kiedy on nadejdzie. Wszelkie działania strony izraelsko – amerykańskiej zmierzają do ewentualnej eskalacji sporu postrzeganej według autora w ujęciu krótkoterminowym, czyli mniej niż dekada. To wszystko powoduje, że reaktywacja sporu obliczonego na dłuższą wojnę może spowodować, że siły międzynarodowe mogą mocniej zaangażować się w konflikt co uczyni go globalnym, a kryzys w wymiarze polityczno – ekonomicznym sięgającym nie tylko Bliskiego Wschodu, Trzeba także zauważyć i podkreślić, że charakter przyszłej wojny izraelsko – libańskiej z potężnym udziałem Hezbollahu jako jednej ze stron bardzo realnego konfliktu jest uzależniony od poziomu finansowania Partii Allaha oraz poziomu technologicznego, użytego w tym konflikcie.

Choć ściśle sprzężenie Hezbollahu z Iranem jest faktem to jednak sytuacja w przyszłości może ulec zmianie, gdyby zamieszki zyskały miano rewolucji na wzór gwałtownych wydarzeń z tego państwa na wzór z 1979 roku. Wtedy mogłoby dojść do zmiany orientacji politycznej i nowych władz w Teheranie. Taki scenariusz nie jest całkiem wykluczony i należy się temu wnikliwie przyglądać. Gdyby do tego doszło, Partia Allaha w ujęciu ekonomicznym będzie musiała radzić sobie na podstawie własnych, być może samodzielnie wypracowanych źródeł finansowania i tu narkobiznes, wpływ diaspory libańskiej oraz własne instytucje finansowe będą nadrzędnym wsparciem dla formacji kierowanej przez Hassana Nasrallaha.

Bibliografia

Monografie:

“Iran Establishes Rocket Training Centers in Lebanon,” *Middle East Newslite*, August 8, 2002.

Ang. Palestinian Liberation Organization (PLO) – Organizacja Wyzwolenia Palestyny (OWP). Przep. aut.

Bazobandi S, *Iran's regional policy: interests, challenges and ambitions*, ISPI Analysis nr 275, listopad 2014.

Bergman R, *ows tań i zabij pierwszy*, Katowice 2019.

Bergman R, *Secret War with Iran: The 30 – year clandestine struggle against the World's most dangerous terrorist power*, New York 2008.

Blanford N, *Hezbollah Sharpens Its Weapons in ropaganda War*, Christian Science Monitor, December 28, 2001.

Bryc A, *Rosja w XXI wiek . Grac z światowy, czy koniec gry?*, Warszawa 2009.

Brylew M, *Liban Religia – Wojna – Polityka*, Toruń 2016.

Corcoran M, *Little Credibility: U.S. Coverage of Iranian – Latin American Realties*, „NACLA Report on the Americas”, Summer 2012, nr 2.

Corm G, *Bliski Wschód w ogniu Obli cza konflikt 1956 – 2003*, Warszawa 2003.

Domeracki K, *Hezbollah i jego wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe*, Warszawa 2018.

Duda D, *Terroryzm islamski*, Kraków 2000.

Farah D, *Krwawe diamenty. Tajna sieć finansowa islamskich terrorystów*, Kraków 2007.

Fatałski M, *USA i odrodzenie lewicowego pop li zm w Ameryce Łacińskiej*, [w:] „Ameryka Łacińska w stosunkach międzynarodowych”, pod red. M. Lisińskiej, B. Beliavska, Kraków 2015.

Filar M, *Terroryzm – problemy definicyjne oraz regulacje prawne w polskim prawie karnym w świetle prawa międzynarodowego i porównawczego*, [w:] „Terroryzm”, pod red. V Kwiatkowskiej – Darul, Toruń 2002.

Fisk R, *Television News Is Secret Weapon of the Intifada*, The Independent (London). December 2, 2000.

Fukuyama F, *Tożsamość współczesna, polityka tożsamosciowa i walka o uznanie*, Poznań 2018.

Fyderek Ł, *re torianie i technokraci w reżimie politycznym Syrii*, Kraków 2011.

Gambill G.C, *Syria after Lebanon. Hooked on Lebanon*, „The Middle East Quarterly” 2005, vol. 12, nr. 4.

Gelvin J. L, 2009. *Konflikt izraelsko – palestyński*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

Giddens A, *Socjologia*, Warszawa 2012.

Harb M, Leenders R, *Know thy enemy: Hizb l lah, „terrorism and the politics of perception*, „Third World Quarterly” 2005, vol. 26, nr 1.

Harel A, Issacharof, A, *34 Days, Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon*, New York 2008.

Harik J.P, *Hezbollah. The Changing Face of Terrorism*, New York 2005.

Hiro D, *Lebanon: Fire and Embers*, Londyn 1993.

Hitchcock M, *Iran and Israel: Wars and Rumors*, Eugene 2013.

Huntington S.P, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ład ó wiatowego*, Poznań 2018.

Jaber H, *Hezbollah walka i zemsta*, Warszawa 1999.

Johnson, D.E. (2011). *Hard Fighting Israel in Lebanon and Ghaza*. RAND Corporation. Santa Monica: RAND Corporation.

Kaczmarek J, *Terroryzm i konflikty zbrojne a fundamentalizm islamski*, Wrocław 2001.

Kisirwani M, *The Rehabilitation and Reconstruction of Lebanon*, [w:] P.J. White, W.S. Logan [red.], *Remaking the Middle East*, Oxford – New York 1997.

Krishnappa V, *Who Won the Second Israel – Lebanon War?*, „Strategic Analysis” 2007, vol. 31 no. 1.

Kuczyński M, *Krwawiąca ropa. Konflikty zbrojne i p nk ty zapalne w latach 1990 – 2000. Tło historyczne i stan obrony*, Warszawa 2001.

Lesch D, *The New Lion of Damascus. Basbar al – Asad and Modern Syria*, New Haven, London 2005.

Machnikowski R.M, *Zabójcze idee. Co próbują nam przekazać terroryści?*, Łódź 2020.

Muszyński J, *Terroryzm polityczny*, Warszawa 1981.

Myers S. L, *Nowy car. Wczesne lata i rządy Władimira Putina*, Katowice 2016.

Najem T, *Lebanon. The Politics of a Penetrated Society*, New York 2012.

Olbrycht M.J, Hauziński J, Smurzyński M, Krasnowolska A, Balczyński P, *Historia Iranu*, Wrocław 2010.

Ożarowski R, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011.

Ranstorp M, *The Strategy and Tactics of Hizballah's Current „Lebanonization process”, „Mediterranean Politics”* 1998, vol. 3, nr 1.

Raufe X, *Atlas radykalnego Islamu*, Warszawa 2011.

Sakr E, (Abu Arz), *The Politics and Liberation of Lebanon*, „Middle East Review of International Affairs” 2005, vol. 9, nr 4.

Salloukh B.F, *The Art of Impossible: The Foreign Policy of Lebanon*, [w:] *The Foreign Policies of Arab States. The Challenge of Globalization*, Cairo – New York 2010.

Schiff Z, Ya'ari E, *Israel's Lebanon War*, Londyn 1985.

Seale P, *Asad: The Struggle for the Middle East*, Berkeley, Los Angeles, 1988.

Siuda D, Reczkowski R, *II wojna libańska. Geneza – przebieg – wnioski i doświadczenia*, Bydgoszcz 2021.

Spyer J, *Lebanon 2006: Unfinished War*, „Middle East Review of International Affairs” 2008, vol. 12, nr 1.

Sterling C, *Sieć terror. Prawda o międzynarodowym terroryzmie*, Warszawa 1990.

Syria after Lebanon, Lebanon after Syria, „International Crisis Middle East Report” 2005, nr 39.

Zimny M, *Terroryzm samobójczy. Faty, Geneza, Analiza*, Warszawa 2017.

Źródła internetowe:

„Bank Hezbollah oraz innowacyjny sklepik szkolny, <https://outride.rs/pl/magazyn/luty-2021/brief-151/bank-hezbollahu-oraz-innowacyjny-sklepik-szkolny/>

3 etapy prania pieniędzy: lokowanie, maskowanie, integrowanie, <https://www.iaml.com.pl/wiedza/etapy-prania-pieniedzy/>

Abrantowicz M. I, *Finansowanie terroryzm , jego podłoże ideologiczne oraz walka z nim na przykładzie kol mbij skich organizacji terrorystycznych*, [w:] „Securo”, nr. 3/2016, Warszawa 2016, <https://wnpism.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/10/SECURO3-min.pdf>

Ajc Central Europe, *Hezbollah w Europie*, Warszawa 2020, <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FkjmycLvSfMJ:https://transatlanticinstitute.org/file/4120/download%3Ftoken%3Dn60BKmhb+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl>

Aktivo, *Jak zginął Nisman?*, <https://jewish.org.pl/izrael-i-swiat/jak-zgin-nisman-7036/>

Al – Kaber M, *Techniki finansowe banków islamskich*, [w:] „Optimum. Studia Ekonomiczne”, nr. 3(63), Białystok 2013, https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/964/1/11_Munir_Al_Kaber.pdf

Amk, *Hezbollah wysyła bojowników do Ukrainy. Za 1500 dolarów miesięcznie*, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art35949401-hezbollah-wysyla-bojownikow-do-ukrainy-za-1500-dolarow-miesiecznie>

Argentina admits bomb probe blame, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4678195.stm>

Argentina prosecutor Alberto Nisman was killed, judge rules, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-42491527>

Aviles M, *Tajemnicza śmierć argentyńskiego prokuratora ożywia pytania dotyczące zamach z 1994 roku*, <https://pl.globalvoices.org/2015/02/tajemnicza-smierc-argentynskiego-prokuratora-ozywia-pytania-dotyczace-zamachu-z-1994-roku/>

Badran T, Ottolenghi E, *Hezbollah finance in Lebanon: a primary – source review*, <https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/09/fdd-memo-hezbollah-finance-in-lebanon.pdf>

Bąk T, *Zarządzanie kryzysowe w przypadk zamach terrorystycznego*, [w:] „Zeszyty Naukowe WSOWL”, nr. 3 (157), Wrocław 2010,

https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:EP_xIDc-gXMJ:https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-article-BATA-0009-0036/c/httpwww_wso_wroc_plwydzialywpikbnpid2010zn32010007-bakpdf.pdf&cd=18&hl=pl&ct=clnk&gl=pl

Border M, *We do not want a war, b t we're ready and on alert,' M Raad tells So t h Lebanon rally*, <https://today.lorientlejour.com/article/1305883/we-do-not-want-a-war-but-were-ready-and-on-alert-mp-raad-tells-south-lebanon-rally.html>

Brataniec K, *Zachód i islam. Dylematy relacji*, Kraków 2009, <https://core.ac.uk/download/pdf/214928661.pdf>

Breakthro gh made in '94 Argentina bombing, <https://www.nbcnews.com/id/wbna9983810>

Chadwick, A, *The 2006 Lebanon War: A Short History. The Small Wars Journal*, 2012, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art./the-2006-lebanon-war-a-short-history>.

Chasdi R.J, *Counterterror Failure: The Fadlallah Assassination Attempt*, [w:] „Case Studies Working Group Report”, Carlisle Barracks Pennsylvania, <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep11953.10.pdf>

Chodnicka P, *Pranie pieniędzy. Reg lacje i ryzyko sektora bankowego*, Warszawa 2015, http://www.wz.uw.edu.pl/portaleFiles/6133-wydawnictwo-/Pranie_pieni%C4%99dzy-Chodnicka_kor1.pdf

Ciechanowski G, *Stowarzyszenie Kombatantów Misji ok oowych ONZ Koło nr 19 w Szczecinie*, <http://skmponz.szczecin.pl/pkw-unifil/>

Czulda R, Gajda J, *Iran i Stany Zjednoczone – geneza, stan obecny i perspektywy*, <https://pulaski.pl/wp-content/uploads/2019/01/218e66d9a7d347d96a3745ea45968b41.pdf>

Czyżewski D, *Epicentrum terroru. Iran jako sponsor, trener i organizator*, <https://polskieradio24.pl/5/1223/artykul/2432931,epicentrum-terroru-iran-jako-sponsor-trener-i-organizator>

Derlicki D, *arszywa czternastka kontra libański dinoza r. Libańczycy chcą nowych twarzy w polityce*, https://new.org.pl/2322,derlicki_liban_po_wyborach_hezbollah_michel_aoun_nabih_berry.html

Derlicki D, *Wybory parlamentarne w Libanie. Ratunek czy gwóźdź do trumny tego państwa?*, https://new.org.pl/2277,derlicki_liban_wybory_spoleczenstwo_podzial.html

Domeracki K, *Hezbollah i jego zaangażowanie w Syrii*, [w:] „Wiedza Obronna”, R. 40, [nr] 4 (2013), Warszawa 2013, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dy_jJfsvzoUJ:https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-b06d654a-7917-4a87-8e08-ad19b7b3f121/c/domeracki_hezbollah.pdf&cd=2&hl=pl&ct=clnk&gl=pl

Domosławski A, *Argentyna: czarna telenowela z trupem w łazience*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1607547,1,argentyna-czarna-telenowela-z-trupem-w-lazience.read>

DoRzeczy.pl, *Afera Iran – Contras, która prawie pogrążyła Reagana*, <https://dorzeczy.pl/historia/194864/afery-iran-contras-ktora-prawie-pograzyla-ronalda-reagana.html>

Druga wojna libańska – 33 dni, <https://wiadomosci.wp.pl/najkrotsze-wojny-na-swiecie-6078972544427137g/12>

Dyner A. M, *Dylematy Rosji wobec Iranu*, https://www.pism.pl/publikacje/Dylematy_polityki_Rosji_wobec_Iranu (dostęp: 14.03.2023).

Działania podjęte przez ONZ. Działania podjęte przez Radę Bezpieczeństwa w zakresie walki z terroryzmem, https://www.unic.un.org.pl/terroryzm/dzialania_rb.php

Dziedzic K, *Ideologia Hezbollahu i jej ewolucja w latach 1982 – 2009*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr. 1(VII)2010, Kraków 2010, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2010-nr1.pdf>

Dzisiów – Szuszczykiewicz A, *Szyici i Sunnici na Bliskim Wschodzie odwieczny konflikt czy współpraca ponad podziałami*, t. 7, Warszawa 2008, <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:atEL2W6lkCMJ:https://www.bbn.gov.pl/download/1/1411/tom7.pdf&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl>

El – Cheikh I, *Przyczyny wojny domowej w Libanie w latach 1975 – 1990*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr 3, Kraków 2004, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2004-nr3.pdf>

Fanusie Y. J, Entz A, *Hezbollah Financial Assessment*, Terror Finance Briefing Book, Foundation for Defense of Democracies, 2017, http://www.defenddemocracy.org/content/uploads/documents-/CSIF_TFBB_Hezbollah.pdf

Fiedler R, *Wpływ czynników wewnętrznych i zewnętrznych na rozwój terroryzm w Azji Centralnej*, [w:] „Przegląd Strategiczny”, nr. 10, Poznań 2017, <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:AloouzI8lk8J:https://bibliotekanauk i.pl/articles/641865.pdf&cd=5&hl=pl&ct=clnk&gl=pl>

First Lebanon War, <https://www.idf.il/en/mini-sites/wars-and-operations/first-lebanon-war/>

Fiszer J.M, *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa e roat lantyckiego i nowego ład międzynarodowego*, [w:] „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”, nr 3 (38), Warszawa 2012, https://isppan.waw.pl/wp-content/uploads/2017/03/jozef_m_fiszer_art1.pdf

Frantzman S. J, *Israel confronted 'Hezbollah 2' in Syria, b t what's its end goal? – analysis*, https://www.jpost.com/middle-east/article-723879?utm_source=iterable&utm_medium=email&utm_campaign=5665356_

Fyderek Ł, *Polityka syryjska wobec Libanu po pax syriana*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr. 1(IV)2007, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2007-nr1.pdf>

Goosdeel A, Wainwright R, *Raport o rynku narkotykowym w UE*, Przegląd strategiczny, Haga 2016, https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/2374/EU%20Drug%20Markets_Strategic%20Overview%20PL_web.pdf

Hezbollah's socioeconomic foundations: Al – Qard al – Hasan, a quasi – bank that provides interest – free loans mainly to members of the Shitee community, <https://www.terrorism-info.org.il/en/hezbollahs-socioeconomic-foundations-al-qard-al-hasan-quasi-bank-provides-interest-free-loans-mainly-members-shiite-community/>

Hryniewiecka M, *ranie br dny ch pieniędzy jako przykład przestępstwa gospodarczego*, [w:] „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, Z. 4, Poznań 2014, <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/rpeis/article/view/1866/1838>

Hsu S. S, *Lebanese businessman accused of funding Hezbollah pleads guilty to money laundering*, <https://www.washingtonpost.com/local/legal-issues/accused-lebanese-hezbollah->

financier-pleads-guilty-in-us-to-money-laundering-plot/2018/12/06/831b4fdc-f979-11e8-863c-9e2f864d47e7_story.html

In focus: Shebaa farms, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/763504.stm

Instytut Boyma, Iran rozgrywa kryzysową kartę. Jest sporo do grania, <https://www.wnp.pl/rynki-zagraniczne/iran-rozgrywa-kryzysowa-karte-jest-sporo-dougrania,597104.html>

Izak K, Kluczyński M, *Handel narkotykami jako źródło finansowania terroryzmu*, [w:] „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr. 10, Warszawa 2014, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VoSq-jPbLowJ:www.abw.gov.pl/download/1/1301/Segregator2.pdf&cd=2&hl=pl&ct=clnk&gl=pl>

Jagodziński B, *Rola wywiad finansowego w przeciwdziałaniu procederowi prania pieniędzy i w jego zwalczaniu*, [w:] „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr 7 (4), Warszawa 2012, <https://docplayer.pl/6199403-Rola-wywiadu-finansowego-w-przeciwdzialaniu-procederowi-prania-pieniedzy-i-w-jego-zwalczaniu.html>

Jagodziński J, *Czy w Iranie będzie rewolucja? Rozważania z historią w tle*, <https://histmag.org/Czy-w-Iranie-bedzie-rewolucja-Rozwazania-z-historia-w-tle-24728>

Jaroszewski D, *Największa na świecie giełda kryptowalut pod lupą amerykańskich służb*, <https://www.telepolis.pl/fintech/prawo-finanse-statystyki/binance-najwieksza-na-swiecie-gielda-kryptowalut-sledztow-sluzb>

Jerusalem Post Staff, *\$ 1 bilion w amfetaminie seized in Italy belonged to Syria, Hezbollah*, <https://www.jpost.com/middle-east/syria-hezbollah-were-owners-of-1-billion-in-amphetamine-seized-in-italy-653088>

Katulski J, *Liban po wyborach: Hezbollah przegrywa, ale końca chaosu nie widać*, <https://krytykapolityczna.pl/swiat/liban-po-wyborach-terrorysci-przegrywaja-ale-konca-chaosu-nie-widac/>

Kędzior J, *Nowy rząd Libanu musi uratować gospodarkę. Najwyższy kryzys w historii*, <https://www.rp.pl/gospodarka/art36321781-nowy-rzad-libanu-musi-uratowac-gospodarke-najwiekszy-kryzys-w-historii>

Kleck N, *Hezbollah operations in the Tri – Border Area of South America*, Pittsburgh 2011, <https://dsc.duq.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1771&context=etd>

Knipp, K, *Der Iran – Der Regionalmacht in Nahost*, „Deutsche Welle”, (27 sierpnia 2019 r.), pod adresem: <https://www.dw.com/de/der-iran-regionalmacht-in-nahost/a-50185328>

Kober A, *The Second Lebanon War*, „Perspectives Paper” September 28, 2006, no. 22; The Begin – Sadat Center for Strategic Studies (BESA), <http://www.biu.ac.il/SOC/besa/perspectives22.pdf>

Koper G, *Transfer pieniędzy na słowo honor . Czyli jak standardowy system przechytrza współczesne banki*, <https://innpoland.pl/161759,hawala-pozwala-na-transfer-pieniedzy-na-calym-swiecie>

Kościński P, *Hezbollah oskarżony o śmierć premiera Liban*, <https://www.rp.pl/swiat/art6610291-hezbollah-oskarzony-o-smierc-premiera-libanu>

Kryczka K, *Uwaga! Hezbollah!*, <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2019/numer-167-luty-2019/169823,Uwaga-Hezbollah.html>

Kuczyński G, *Kiler Hezbollahu, lider al – Kaidy, emir z Jemen . Na ich głowy polją Amerykanie. Oto najbardziej poszukiwani islamscy terroryści*, <https://polskatimes.pl/kiler-hezbollahu-lider-alkaidy-emir-z-jemenu-na-ich-glowy-poluja-amerykanie-oto-najbardziej-poszukiwani-islamscy-terrorysci/ar/c1-16039573>

Lesman U, *Liban bez prądu . Skończyły się zapasy paliwa*, <https://www.rp.pl/gospodarka/art19000421-liban-bez-pradu-skonczyly-sie-zapasy-paliwa>

Levitt M, *Hezbollah: Financing Terror Through Criminal Enterprise*, Waszyngton 2005, <https://www.investigativeproject.org/documents/testimony/313.pdf>,

Levitt M, *On Military Wing and a Prayer*, „The Washington Institute”, (12 lutego 2013 r.), pod adresem: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/on-a-military-wing-and-a-prayer>

Liga aństw Arabskich wzywa do złagodzenia napięcia na linii Liban – państwa Zatoki Perskiej, <https://wiadomosci.poinformowani.pl/artykul/42730-liga-panstw-arabskich-wzywa-do-zlagodzenia-napiecia-na-linii-liban-panstwa-zatoki-perskiej>

Lis A, Olech A. K, *Największa organizacje terrorystyczne na świecie: charakterystyka zagrożenia – modus ponens*, [w:] „Wiedza obronna”, vol. 273 No. 4, Warszawa 2020, [https://www.researchgate.net/profile/Aleksander-](https://www.researchgate.net/profile/Aleksander-Olech/publication/349280015_Najwieksze_organizacje_terrorystyczne_na_swiecie_charakter)

[Olech/publication/349280015_Najwieksze_organizacje_terrorystyczne_na_swiecie_charakter](https://www.researchgate.net/profile/Aleksander-Olech/publication/349280015_Najwieksze_organizacje_terrorystyczne_na_swiecie_charakter)

ystyka_zagrozenia_-_modus_ponens/links/6027bdea45851589399f75eb/Najwieksze-organizacje-terrorystyczne-na-swiecie-charakterystyka-zagrozenia-modus-ponens.pdf

Livermore D, *exploiting vulnerabilities in Lebanese Hezbollah's continuing narcotics finances*, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/exploiting-vulnerabilities-lebanese-hezbollahs-continuing-narcotics-finances>

Lizak W, *Bliski Wschód: w poszukiwaniu nowej równowagi*, [w:] „Rocznik Strategiczny 2019/2020”, t. 25, https://scholar.com.pl/pl/index.php?controller=attachment&id_attachment=721

Lotarski P, *Rozwój komponent militarnego Hezbollah w XXI wieku w kontekście konfliktu libańsko – izraelskiego*, [w:] „Przegląd Geopolityczny, nr. 36, Kraków 2021, <https://przeglad.org/wp-content/uploads/2021/07/XXXVI-05-Lotarski.pdf>

Machnikowski R. M, *Hezbollah as an Iranian proxy in the age of the cold war*, [w:] „Terrorism i the cold war state support in the West, Middle East and Latin America”, XVIII 2754/74, edited by: A. Hänni, T. Riegler, P. Gasztold, London – New York 2021, <https://books.google.pl/books?id=SYvzDwAAQBAJ&pg=PA193&lpg=PA193&dq=hezbollah+as+an+iranian+proxy+in+the+age+of+the+cold+war+Machnikowski&source=bl&ots=sUPxi2Y56C&sig=ACfU3U3UBwm3K604bmucAuSuytuIN7LmA&hl=pl&sa=X&ved=2ahUKEwjUp7vdn5T2AhUjiIsKHa3dBwkQ6AF6BAgMEAM#v=onepage&q=hezbollah%20as%20an%20iranian%20proxy%20in%20the%20age%20of%20the%20cold%20war%20Machnikowski&f=false>

Machnikowski R.M, *Kurdowie między maszyną państw*, <https://teologiapolityczna.pl/ryszard-m-machnikowski-kurdowie-miedzy-maszynia-panstw>

Matusiak – Frączak M, *Wybrane zagadnienia dotyczące zwalczania terroryzmu w kontekście prawa do rzetelnego procesu*, [w:] „Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarnego”, nr 9, Olsztyn 2018, <https://czasopisma.uwm.edu.pl/index.php/prpc/article/view/3766/2965>

Memri.org, „Asia Times”, ChS, *Hezbollah grozi Zachodowi i zapowiada ścisłą współpracę z Chinami*, <https://pch24.pl/hezbollah-grozi-zachodowi-i-zapowiada-scisla-wspolprace-z-chinami/>

Meyer J, *The Secret backstory of how Obama let Hezbollah off the hook*, <https://www.politico.com/interactives/2017/obama-hezbollah-drug-trafficking-investigation/>

Mórawski K.J, *Fundamentalisci, skini i lewacy – czyli banki na celowniku organizacji terrorystycznych*, <https://alebank.pl/fundamentalisci-skini-i-lewacy-czyli-banki-na-celowniku-organizacji-terrorystycznych/?id=57781&catid=630>

Mroczkowski K, *Armia regularna przeciw armii terrorystów na przykładzie operacji izraelskich sił obrony w Libanie w 1982 i 2006*, [w:] „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”, vol. 10, nr 2, Wrocław 2016, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:vfmr7C9HgF0J:cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_34862_rbm_2016_2_14/c/352-327.pdf+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl

Narbutt M, *Liban i Izrael o krok od wojny*, <https://www.rp.pl/swiat/art7070951-liban-i-izrael-o-krok-od-wojny>

Notatka BBN: *Sytuacja w Libanie*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/prace-biura/publikacje/analizy-raporty-i-nota/6471,NOTATKA-BBN-Sytuacja-w-Libanie.html>

Nowacka S, *Arabstwo a arabskie a wojna na Ukrainie*, <https://www.pism.pl/publikacje/panstwa-arabskie-a-wojna-na-ukrainie>

Nowacka S, *Perspektywy odbudowy Libanu*, https://pism.pl/publikacje/Perspektywy_odbudowy_Libanu

Nowacka S, Wojnarowicz M, *Izraelsko – libańskie porozumienie o granicy morskiej*, <https://www.pism.pl/publikacje/izraelsko-libańskie-porozumienie-o-granicy-morskiej>

Olech A, *Kryptowaluty w finansowaniu terroryzmu – realne zagrożenie?*, <https://cyberdefence24.pl/cyberbezpieczenstwo/cybermagazyn-kryptowaluty-w-finansowaniu-terroryzmu--realne-zagrozenie>

Olejniczak D, *Kazachstan – nowy cel Putina? Mało prawdopodobne, ale...*, <https://dziennikbałtycki.pl/kazachstan-nowy-cel-putina-malo-prawdopodobne-ale/ar/c1-16325745>

Opozda K, *Media: kiperki z Korei północnej pomogły stworzyć broń chemiczną dla Hezbollah*, <https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-media-eksperci-z-korei-pln-pomogli-stworzyc-bron-chemiczna-d,nId,6423192>

Oświadczenie FATF z 25 lutego 2011 r., <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dssQfjK8WlsJ:https://mf->

arch2.mf.gov.pl/c/document_library/get_file%3Fuuid%3D86a7d678-19a4-47cc-a208-0d5423e29604%26groupId%3D764034+&cd=2&hl=pl&ct=clnk&gl=pl

Ołowski T, *Fenomen szahidów – lawinowy wzrost zamachów samobójczych*, <https://wiadomosci.wp.pl/fenomen-szahidow-lawinowy-wzrost-zamachow-samobojczych-6027722728366721a>

Ołowski T, *Hezbollah już walczy w Syrii. Czy może zaatakować Izrael?*, <https://wiadomosci.wp.pl/hezbollah-juz-walczy-w-syrii-czy-moze-zaatakowac-izrael-6082117027009665a>

Owerczuk E, *Młodzi do polityki*, czyli wybory parlamentarne w Libanie, <https://salamlab.pl/pl/mlodzi-do-polityki-czyli-wybory-parlamentarne-w-libanie/>

Ożarowski R, *Hezbollah i kwestia palestyńska*, <https://www.konflikty.pl/historia/czasy-najnowsze/hezbollah-i-kwestia-palestynska/>

Ożarowski R, *Polityka zagraniczna Iranu*, [w:] „Poziomy analizy stosunków międzynarodowych”, pod red. E. Hazliżaka, M. Pietrasia, Warszawa 2013, <https://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analizy-stosunkow-miedzynarodowych/Ozarowski.pdf>

PAP, *Administracja Bidena nakłada kolejne sankcje na program rakietowy Iran*, <https://forsal.pl/swiat/usa/artykuly/8391571,administracja-bidena-naklada-kolejne-sankcje-na-program-rakietowy-iranu.html>

PAP, *Liban: szef Hezbollah zaprzecza, iż wysła swoich bojowników na Ukrainę*, <https://www.wnp.pl/rynki-zagraniczne/liban-szef-hezbollahu-zaprzecza-iz-wysyla-swoich-bojownikow-na-ukraine,557026.html>

PAP, *Związki z Hezbollahem, handel narkotykami czy złotem... Były szef wywiad zdradza tajemnice Maduro*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/601004,b-szef-wywiadu-wenezueli-usa-nicolas-maduro.html>

znał Rosję za państwo sponsora terroryzmu, <https://www.rp.pl/dyplomacja/art37469371-pe-uznal-rosje-za-panstwo-sponsora-terroryzmu>

Pietrzak J, *Dyplomacja polska wobec sprawy niepodległości Syrii i Liban w latach II wojny światowej*, [w:] „Dzieje Najnowsze”, nr. 2, Warszawa 2004, http://rcin.org.pl/Content/47786/WA303_63935_A507-DN-R-36-2_Pietrzak.pdf

Pietrzykowski S, *Rewolucja irańska (1978 – 1979) – przebieg, percepcja, znaczenie*, [w:] „Refleksje”, nr. 10, Poznań 2014, <https://paperity.org/p/274931820/rewolucja-iranska-1978-1979-przebieg-percepcja-znaczenie>

Piotrowski M. A, *Hezbollah modelem zagrożenia hybrydowego*, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/15352?t=Hezbollah-modelem-zagrozenia-hybridowego>

Pliszka B, *Cel – Izrael. Wojna jako sens istnienia?*, [w:] „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Sociologica”, nr. III, Kraków 2010, <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/10462/AF075--07--Cel-Izrael--Pliszka.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pochodzenie diamentów, <https://www.klenota.pl/Blog/Kamienie-i-perly/Pochodzenie-diamentow>

Przed stawiciele Wojska Polskie go w Tymczasowych Siłach Zbrojnych Organizacji Narodów Zjednoczonych w Libanie (1992 – do dziś), <https://www.wojsko-polskie.pl/weterani/articles/historia-misji-n/2020-05-11x-tymczasowe-siy-zbrojne-organizacji-narodow-zjednoczonych-w-libanie/>

Przemówienie S. H. Nasrallaha, „Hizbullah’s New Political Manifesto... We Want Lebanon Strong & United” opublikowane zostało 30 listopada 2009 r. w wersji angielskiej na stronie internetowej Ruchu Oporu Islamskiego w Libanie, www.english.moqawama.org/essaydetails.php?eid=9632&cid=214.

Ważne Oświadczenie FATF w odniesieniu do Iran, https://mf-arch2.mf.gov.pl/c/document_library/get_file?uuid=2366b5b4-94ab-4e0e-8f51-3940196d7b00&groupId=764034

Qard al – hasan, [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-503-0057?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-503-0057?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)

Radynski O, *Herbatka z Hezbollahem. Reportaż z Bejrutu*, <https://krytykapolityczna.pl/swiat/radynski-herbatka-z-hezbollahem-reportaz-z-bejrutu/>

Raport Winograda, http://www1.rfi.fr/actupl/articles/097/article_3616.asp

Rapca A, *Terroryzm jako czynnik kształtujący współczesną przestrzeń zurbanizowaną*, [w:] „Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo”, nr 15/1, Sopot 2019, <https://www.ssw-sopot.pl/wp-content/uploads/2020/06/4.terroryzm-jako-czynnik-kszaltujacy-wspolczesna.pdf>

Rejak S, „*arti a Boga w ropie. roblem wstydlivy, wciãz nierozwiãzany [opinia]*”,
<https://wiadomosci.onet.pl/swiat/hezbollah-w-ue-czy-powinien-pozostac-legalny/gmd7pd2>

Reuters/kresy.pl, *Liga aństw Arabskich znała Hezbollah za organizacjê terrorystycznã*,
<https://kresy.pl/wydarzenia/liga-panstw-arabskich-uznala-hezbollah-za-organizacje-terrorystyczna/>

Rickards J, Crisis in Lebanon: Anatomy of a Financial Collapse.” *Foundation for Defense of Democracies*, August 4, 2020. (<https://www.fdd.org/analysis/2020/08/04/crisis-in-Lebanon/>).

Rodkiewicz W, *Rosyjska broń dla Asada*,
<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-05-22/rosyjska-bron-dla-asada>

Sadkowski L, *Bankowość islam* , <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Bankowosc-islam-2854655.html>

Salim Jamil Ayyash Near East (North Africa and The Middle East)
https://rewardsforjustice.net/english/salim_jamil_ayyash.html

Sheraz, U, Farooqi M.N, *Demystifying the Hawala System Using Causal Layered Analysis*,
[w:] „Journal of Futures Studies”, nr. 19(1), Taipei 2014,
https://www.researchgate.net/publication/289658049_Demystifying_the_Hawala_system_using_causal_layered_analysis

Smolarek M, *Transformacja organizacji terrorystycznej do partii politycznej na przykladzie libańskiego Hezbollah* , [w:] „Katastrofy naturalne i cywilizacyjne. Terroryzm współczesny. Aspekty polityczne, społeczne i ekonomiczne”, pod red. M. Żubera, Wrocław 2006,
<https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/8159/Hezbollah.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Smoleń K, *Reakcja Unii Europejskiej na kryzys humanitarny w Syrii*, [w:] „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr. 15, Poznań 2021,
<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/rie/article/view/31152/27549>

Srokosz W, *Kryptowaluty – nowy kierunek badań*, [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji”, no 3661, C/2, Wrocław 2015,
https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/117084/PDF/10_Srokosz_W_Kryptowaluty_nowy_kierunek_badan.pdf

Strzełńska K, *To przełom w Iranie? Niespodziewana decyzja przywódcy*, <https://wiadomosci.wp.pl/najwyzszy-przywodca-iranu-ulaskawil-dziesiatki-tysiecy-wiezniow-6863271650380352a>

Styczek A, *ONZ: Iran znów złamał embargo na handel bronią*, <https://wiadomosci.wp.pl/onz-iran-znow-zlamal-embargo-na-handel-bronia-6078195265270913a>

Sułkiewicz E, *Hezbollah – potęga Bliskiego Wschodu*, [w:] „Bezpieczeństwo gospodarcze i finansowanie Polski w świetle globalizacji XXI wieku. Gospodarka i finanse”, z. 9, pod red. W. Kotlińskiego, Kielce 2018, http://stsw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/06/zeszyt_pracowniczy_9.pdf

Szulim I, *Baszar al – Asad – miał być okłisną, został dyktatorem. Jak rządzi Syrią?*, <https://www.national-geographic.pl/artukul/bashar-al-assad-biografia-i-zyciorys-syria-wladza-wykształcenie-rodzina>

Teksty przyjęte Środa, 23 listopada 2022 r. – Strasburg. Uznanie Federacji Rosyjskiej za państwo sponsorujące terroryzm, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0405_PL.html

The main fundings of the Winograd partial report on the Second Lebanon War, „Haaretz” March 14, 2008, <http://www.haaretz.com/hasen/spages/854051.html>

Toumi M, *Wprowadzenie do strój i prawa państw arabskich*, b.m.w, b.d.w, https://www.academia.edu/25370486/Wprowadzenie_do_ustroju_i_prawa_pa%C5%84stw_arabskich

Vazquez G, *Prawdziwa historia porwania samolotu TWA flight 847 w 1985 roku*, <https://ichi.pro/pl/prawdziwa-historia-porwania-samolotu-twa-flight-847-w-1985-roku-246917479856111>

W styczniu 1976 roku zamiast armii syryjskiej do Libanu wkroczyły kontrolowane przez dowództwo syryjskie trzy brygady Armii Wyzwolenia Palestyny, zob. <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/pla.htm> (05.07.07). Armia syryjska wkroczyła do Libanu 1 czerwca 1976 roku.

Wejkszner A, *Terroryzm sponsorowany przez państwa. Cas s bliskowschodnich państw – sponsorów*, [w:] „Przegląd Politologiczny”, nr 2 (2010), Poznań 2018, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/23441/1/Artur%20Wejkszner%2c%20Terro>

ryzm%20sponsorowany%20przez%20pa%c5%84stwa.%20Casus%20bliskowschodnich%20pa%c5%84stw-sponsor%c3%b3w.pdf

Wesołowska A, *Hej, dzieciaki, chcecie trochę narkotyków, czyli złoty strzał od Hezbollah*, <https://zaufanatrzeciastrona.pl/post/hej-dzieciaki-chcecie-troche-narkotykow-czyli-zloty-strzal-od-hezbollahu/>

Wielgos A, *Porozumienie nuklearne z Iranem na geopolitycznej szachownicy*, https://newdirection.online/2018-publications-pdf/Porozumienie_Nuklearne_z_Iranem_na_Geopolitycznej_Szachownicy_-_ND_Report_-_Alexander_Wielgos.pdf

Wilson S, *Lebenese Wary of a Rising Hezbollah*, <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A12336-2004Dec19.html>

Wojciechowski S, *Hezbollah rozwija skrzydła w Niemczech i spogląda w kierunku polski*, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/hezbollah-rozwija-skrzydla-w-niemczech-i-spoznada-w-kierunku-polski>

Wójcik J, *Regulacje prawne przeciwdziałające finansowaniu terroryzmu, dotyczące nieformalnych systemów transferu wartości na przykładzie Hawali*, [w:] „Wrocławskie Studia Erazmiańskie = Studia Erazmiana Wratislaviensia. Orient Daleki i Bliski = Orient far and near, nr. 12, Wrocław 2018, <https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/99559/edition/93966/content>

Wójcik Ł, *Kartel Allaha*, <https://www.wprost.pl/345568/kartel-allaha.html>

Zdanowski J, *Konstelacje polityczne na Bliskim Wschodzie w okresie zimnej wojny (1946 – 1990)*, [w:] „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr 3 (XV), Kraków 2018, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:TD1yPVwPW-0J:cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.mhp-c415f546-2eac-408f-8814-6e042ef2353e/c/KSM_2018_03_03_Zdanowski.pdf&cd=3&hl=pl&ct=clnk&gl=pl

Zielińska K, *Porozumienie Izrael – Liban o przebiegu granicy morskiej*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-10-31/porozumienie-izrael-liban-o-przebiegu-granicy-morskiej>

Zm/akl/, *Iran znalazł się na czarnej liście FATF za finansowanie terroryzm* ,
<https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C591460%2Ciran-znalazl-sie-na-czarnej-liscie-fatf-za-finansowanie-terroryzmu.html>

Żaryn J, *Terroryzm aktualnym wyzwaniem*, <https://www.gov.pl/web/rcb/terroryzm-aktualnym-wyzwaniem>

Żurawski W, *Iran szuka możliwości eksportu gazu ziemnego do Europy* ,
<https://www.wnp.pl/gazownictwo/iran-szuka-mozliwosci-eksportu-gazu-ziemnego-do-europy,580318.html>

Wywiad:

Wywiad Dawida Sawy z Rafałem Ożarowskim przeprowadzony w dniu 7.06.2022 roku.

Wywiad Dawida Sawy z Robertem Reczkowskim przeprowadzony w dniu 14.07.2022 roku.